

LIBER CENSUS DANIÆ.

K O N G

VALDEMAR DEN ANDENS JORDEBOG,

UDGIVET OG OPLYST

AF

O. N I E L S E N ,

Dr. phil., Arkivar.

N° 95953

MED UNDERSTØTTELSE AF DEN HJELMSTJERNE-ROSENKRONESKE STIFTELSE.

KØBENHAVN.

G. E. C. G A D S F O R L A G .

T H I E L E S B O G T R Y K K E R I .

1873.

* *

Siden Suhm 1782 udgav Valdemars jordebog i 7de tome af *Scriptores rerum Danicarum*, har den været genstand for forskellige opfattelser, der måtte forblive uklare, så længe man ikke havde andet end denne i flere retninger vildledende udgave at holde sig til. Det var derfor en god gerning, da professor P. G. Thorsen 1866 lod 3 fotolithografiske afbildninger udføre deraf, hvorved kendskabet til håndskriftets natur blev udbredt i en videre kreds, efterat bibliothekar Klemming i Stockholm 1851 havde fornyet interessen derfor. Professor C. Paludan-Müller foretog dernæst en undersøgelse af håndskriftet, men de forventninger, som man med rette måtte nære om udbyttet deraf, der udkom 1871, blev i høj grad skuffede, da man så den nedbrydende kritik, som det blev gjort til genstand for. Som en indsigelse herimod udgives her jordebogen på ny, idet udgaven følger håndskriftet side for side og linie for linie, for derved at give læseren et så nøjagtigt begreb om dette som muligt. Den opfattelse, jeg har fået af skriftet, har jeg dels gjort gældende i de oplysende anmærkninger, der knyttes til en oversættelse, dels i indledningen, hvor jeg dog kun har givet det nødvendigeste til vejledning af forståelsen i det hele.

De forskellige forhold, der behandles i jordebogen, er for nylig gjorte til genstand for en indholdsrig og grundig undersøgelse af Johannes C. H. R. Steenstrup i hans »Studier over Kong Valdemars Jordebog«, første afdeling, der indeholder omfattende oplysninger om landets forvaltning i det 13 årh., samlede fra de forskellige kildekrifter, og i den anden afdeling vil disse bringes til anvendelse på jordebogen, hvis fuldstændighed og pålidelighed han også hævder ligeoverfor Paludan-Müller, medens han afviger fra min opfattelse ved at antage indtægtssummerne af de enkelte herreder for skatter, medens jeg søger at hævde,

at det er jordebogsafgifter. Da hans skrift udkom så sent, at teksten og anmærkningerne vare rentykte og det halve af indledningen sat, har jeg ikke kunnet benytte det i min indledning, der ellers flere steder vilde have fået en anden form, men har måttet nøjes med under korrektoren at tilføje nogle henvisninger til hans skrift og under »Tilføjelser og rettelser« gøre enkelte bemærkninger.

Foruden fotolithografiet, der ligger til grund for udgaven, har jeg også benyttet selve håndskriftet, som jeg ved justitsråd Bruuns godhed i foråret 1872 fik til låns fra Stokholm til afbenyttelse på det kgl. bibliotek. Men trykningen forsinkedes desværre, så jeg kun fik læst korrektur på det første ark derefter, ligesom undersøgelsen af mange enkeltheder ikke blev fuldendt, førend det blev sendt tilbage. Dog er der ingen anledning til at antage, at der er nogen afvigelse mellem fotolithografiet og håndskriftet. Endelig må jeg takke Hr. Ritmester P. v. Møller til Skottorp for de værdifulde oplysninger, han har ydet mig om de her forekommende hallandske lokaliteter.

København i Juni 1873.

O. Nielsen.

Indledning.

Skønt de forskellige stykker, hvoraf nærværende udgave består, tilsammen i almindelighed kaldes Valdemars jordebog eller med en anden mindre rigtig benævnelse Danmarks skattebog (liber census Daniæ), så er det dog egenlig kun det første stykke (s. 1--45), der med rette kan bære dette navn, i forbindelse med de 2 følgende stykker, der er fortegnelse over kronens gods. Der må ved 1231 have været en trang til at få en nøje adskillelse mellem de ejendomme der tilhørte kongefamilien og det der fra gammel tid tilhørte kronen¹⁾, så at der af de kgl. ombudsmænd er foretaget en indberetning om disse ejendomme, der i tidens løb let kunde sammenblandes og som i mange tilfælde virkelig blev det, og med dette grundlag er der så udarbejdet en jordebog for hver af disse dele. Men man ser, at kongens jordebog, som vi her har den, ikke indeholder alt kongens gods, men mange steder kun en opgivelse af de større ejendomme og i det hele kun sigter til at oplyse kongens indtægt; det er altså ikke den udførlige jordebog, men kun et uddrag deraf. Man har dog vedblevet i nogle år at tilføje de ejendomme, der kom til efter dens første affattelse, og har beholdt krongodslisten ved siden uden at gøre de tilsvarende rettelser i denne. Det må nu også straks påpeges, at vi ikke har noget selvstændigt håndskrift, men kun en afskrift, der vel er 50 år yngre, i en større kodex, der indeholder mange forskellige ting. Men af den måde, hvorpå afskriften er tagen, som det vil ses af nærværende udgave, der følger håndskriftet side for side og linie for linie, kan man se, at den nøjagtig må have fulgt originalen, da en almindelig afskrift vilde have leveret sammenhængende stykker og ikke disse mange åbne mellemrum og enkelte enestående navne, så man deraf kan have en anelse om

¹⁾ Også i andre kildeskrifter omtales både kronens og kongefamiliens gods. Kronens gods bestod af de oprindelige almindinger, som ingen ejede, havet med de deri liggende mindre øer og fiskeriet i belterne, desuden en del jordegods, der synes at have været de gamle hovedsteder i syslerne, henlagte til den gamle hedenske gudsdyrkelse. Kongefamiliens gods bestod af det der gik i arv i kongeslægten, som i en anden slægt, og som udvidedes ved hvad der købtes af dens medlemmer og ved at forbrudt gods blev kongens, ikke som siden (Kofod Anchers lovhistorie II. 549) kronens. Af dette var nu en stor del samlet på Valdemar II's hånd som eneste mandlige ætling. Se herom Paludan-Müllers afh. om kong Valdemars Jordebog. Vidensk. selsk. skr. 5 række, hist. og philos. afd. 4 bind. V. 180—82.

hvor der er rettet i originalen, udstreget eller tilføjet. Men da det er en afskrift, har vi ikke nogen vejledning til at afgøre, om de andre stykker er dele af det håndskrift, hvorefter jordebogen er afskrevet, uden de indre grunde, som kan tale derfor. Dog bliver det sandsynligt, at de første 78 sider virkelig hører sammen, medens det følgende er dele af andre håndskrifter, hvilket siden nærmere skal påpeges. De første 78 sider ses også i håndskriftet at være afskrevne efter hinanden og har måske fra først været bestemte til også alene at udgøre et hele for sig, inden ejeren har fundet på at gøre kodex større og tilføje andre ting, som havde interesse dels med hensyn til danske forhold, dels i anden retning.

Uagtet navnet Valdemars jordebog kun vedkommer det første stykke og middelbart ender af de andre, så er dette dog den eneste benævnelse, der kan passe på det hele skrift, og vi har altså beholdt den her.

Valdemars jordebog er det vigtigste kildeskrift til oplysning om Danmarks indre tilstand i middelalderen, og der er få skrifter, der er benyttede så meget som dette. Alligevel er man stadig nødsaget til at ty tilbage hertil, hvergang man søger at få lys i disse tiders i flere henseender mørke forhold, ti der er meget her at læse mellem linierne, når man ret forstår at tyde den vanskelige skrift. Ej heller trøster udgiveren sig til at have bragt klarhed til veje i alle punkter, men håber dog at have bragt fortolkningen et skridt fremad. Den interesse, som nærværende skrift har, går i forskellige retninger.

Først giver det oplysninger om landets inddeling. Således fremtræder straks på første side sysselinddelingen, sandsynligvis på grundlag af en ældgammel fylkesinddeling¹⁾. Den fremtræder her kun i Jylland, men da det ikke er jordebogens øjemed at give underretning om landets inddeling, forbigås den i de mindre landskaber, Sælland, Fyn og Skåne, hvorimod den måtte medtages i Jylland til bedre vejledning i at finde de der opførte godser. Men andensteds fra kender vi denne inddelings udstrækning til de andre landsdele, således kendes Fyns 2 sysler af flere dokumenter²⁾, og Sælunds 3 sysler³⁾. I Skåne og Halland vides ingen sådan inddeling at have funden sted, men det er dog sandsynligt i det store Skåne; i Halland hviler delingen

¹⁾ Man må således antage, at det fylke, som Vendsyssel har fået navn efter, har gået også sønden for Limfjorden, idet her Vandfuld herreds navn (Wændlefolkæreth) vidner om, at Vendelboer også har bot her, ligesom Vendle holdt sig længe som navn på hele landet nord for Limfjorden (O. Nielsen, Sysselinddelingen s. 48—49). Når Hald herred var delt mellem Ommer og Åbo sysler, tyder dette også på, at her er sket forandring i gamle landsgrænser ved indførelsen af sysselinddelingen.

²⁾ Foruden de i mit skrift om sysselinddelingen s. 75—76 nævnte steder må her nævnes, at prinsesse Eleonora 1229 fik i morgengave det halve Fyn med Svenborg. Worthburgh og Fåborg, halvdelen af mynten og Odense (Nordalbing. Studien I. 84—85).

³⁾ Den bedste opklaring af disses udstrækning er meddelt af A. D. Jørgensen i Ny kirkehist. Saml. V. 869 flg. Han oplyser, at herredernes opregning her i jordebogen følger sysselinddelingen. idet den nævner Vester syssel først, der ender med Ods herred, derpå Øster syssel, der begynder med Strø og ender med Fakse herred, og tilsidst Medelsyssel, der begynder med Hammer og ender med Horns herred.

af Nørre og Sønder Halland uden tvivl på sysselinddeling; Bleking har næppe haft nogen, medens dog Lister var et særskilt landskab. Udenfor sysselinddelingen stod de frisiske Udlande som oprindeligt det danske folk uvedkommende, ligesom der her også er spor af, at Femern, Rygen og Bornholm indtog en særlig stilling til Danmarks krone.

Derimod har vi en vistnok aldeles fuldstændig opregning af herrederne, ti skønt ikke få fattes af dem der nu er til, så er disse dannede efter jordebogens tid; man kan derfor vistnok ikke slutte, at Møn f. e. alt da har haft 2 herreder, som det havde senere. Den deling af herrederne, der hed fjerding og som er så væsenlig under jydsk lovs område, finder vi her nævnt flere steder, således s. 6 i Hindsted herred, s. 7 i Galten herred og s. 23 i Vinding herred¹).

At sogneinddelingen på den tid ikke har været stort forskellig fra den nuværende, ses af stykket om Falster s. 64²). Om enkelte byer og gårde, om nybygges opståelse på de kgl. alminninger er her ligeledes en mængde oplysninger, ligesom om købstæderne, hvis forhold til jordebogen omtales senere.

Jordens vurdering er oplyst på mangfoldige steder. Mark gulds vurderingen er den der først træder os imøde, og det udelukkende i Jylland og Fyn. Dens størrelse var forskellig til de forskellige tider, hvorfor vi ved nogle steder finder opgivet hvor mange $\frac{1}{2}$ guld der var efter den gamle vurdering. Den var ikke fastsat ved et statspåbud, men var af kommunal natur³). Dens størrelse kan ikke engang opgives tilnærmelsesvis. Ligesom $\frac{1}{2}$ guld var bolet, der deltes i halve bol, fjerdinge, ottinger, tolftinger, halve ottinger, også kommunalt og stod kun i forhold til den øvrige by. Bolets forhold til $\frac{1}{2}$ guld var meget forskelligt. I Sælland og Falster fremtræder en

¹) Det er tilfældigt at de nævnes, og samme tilfældighed skyldes det, at de ikke nævnes i andre landsdele, ti Sælland havde også fjerdinge; således nævnes i et dokument 1135 en fjerding i Tybjerg herred (Thork. dipl. I. 6). Under jydsk lovs område, hvor fjerdingsinddelingen vedligeholdt sin praktiske betydning med hensyn til udnævnelser af sandemænd, gik de fjerdinge tillagte ejendommeligheder siden over på sogneinddelingen. Kun gives i Sønderjylland endnu fjerdinge i Struksdorf herred. I Vis, Uggel, Husby og Nyherred hedder fjerdingen trint, men da der i Husby h. kun er 3, i Nyherred 2 trint, og fra disse 2 er stykker borttagne, så vil jeg være tilbøjelig til at tro at trint er det samme som treding (Wimpfen Gesch. des herzogthums Schleswig s. 23). I Elbo herred i Nørrejylland var også tredingsdeling, ti i amtsregnskabet 1668 og alle de andre opføres først landgilde, derpå officersgårde og endelig »trindingslæg«; under dette nævnes da: Tavlbv trindingsmænd, Ullerup trindingsmænd og Errisø trindingsmænd. I visse egne af Sælland har også været en tredingsinddeling, ti i Vordingborg lens jordebog af 1611 (i ministeriernes arkiv) nævnes under Hammer herred: Kastrup, Sværborg, Kjøng og Salderup tredinger, og under Bårse herred: Bårse, Ørslev, Kallehave, Stensby og Ballebølle tredinger. Den tredingsinddeling, som fandt sted på Gulland, var derimod en større inddeling, idet hver af landets 3 tredinger indbefattede 7 herreder. Af sogne, der er delte i fjerdinge, er f. e. Dronninglund sogn, der har 5, og Harboøre, der har 4, som tidligere dog havde andre navne end nu. Harboøre var et gammelt birk og Dronninglund sogn var i sin tid Hundslund klostets birk, så her er altså vidnesbyrd om, at birker også var delte i fjerdinge. Øsby sogn i Haderslev herred var også delt i fjerdinge (SRD. VII, 491). Vends herred var delt i 5 fjerdinge (Vedel Simonsens borgruiner II. 133—36).

²) Jfr. Paludan-Müllers omhyggelige undersøgelse heraf i hans oftnævnte afhandling 210—28.

³) Paludan-Müller anf. st. s. 247 flg. Steenstrup er af modsat mening (s. 57—58).

anden beregning, nemlig af ℥ jord i skyld, terra in censu. Medens ℥ guld betegnede jordens værdi, idetmindste til en vis tid, hvilken betegnelse blev stående som forat påvise skatteforholdet indenfor bylaget, var ℥ jord efter Pal.-Müllers opfattelse beregning efter udsæden, som den fandt sted til en vis tid¹⁾, medens den virkelige udsæd ofte opgives ved siden tilligemed afgiften²⁾. En ℥ deltes i 8 ører, 1 øre i 3 skilling eller ørtug, hvorfor man ofte finder benævnelsen øre jord, ørtug jord, skilling jord. Forresten gik de forskellige beregninger meget over i hinanden, vi se således her i jordebogen gods i Sælland beregnet til ℥ guld (s. 63) og ofte ellers i Jylland beregningen efter udsæd³⁾. Beregningen efter ℥ guld er vist den ældste og almindeligste, eftersom man ser den vedligeholdt endnu den dag idag i Angel og den eneste der tages hensyn til i stykket om leding i jyske lov⁴⁾. I så godt som hele Sælland var et bol 8 ører jord eller 1 ℥ , derimod ses det af jordebogen s. 64—71, at i Falster var bol meget forskelligt i forhold til marken⁵⁾.

Beregningen efter plove, som vi kender fra Jyske lov, fremtræder også her under Svansø og i den senere plovtalesliste for Sælland og Møn, ligesom også plovpenninge forekommer i et af tillægene.

Om afgifter af godset ser vi, at de ydedes dels i naturalier, dels i penge; men medens naturalydelseerne kun nævnes enkelte steder, er de oftest beregnede til korn eller penge eller anslåede til visse natters gæsteri. Det ser ud som her er gjort bestræbelse for at samle indtægterne til en enhed for den lettere oversigts skyld. Til oplysning om disse afgifter skal her nævnes, at mønten og kornet beregnedes på samme måde. 1 ℥ var 8 ører, 1 øre 3 ørtug eller 3 skilling, 1 ørtug eller 1 skilling var 12 skæpper eller 12 penninge (denarer); 1 ℥ korn var 2 ørtug⁶⁾. Her nævnes også afgift efter lødig ℥ (marca puri) og det endog efter 2 vægtenheder, den større og den mindre, hvilket må være kølnsk og troysk ℥ , men uden at vi véd, hvilken af disse man kaldte den større eller den mindre. Forholdet mellem rent sølv og de prægede mønter kendes ikke og af jordebogen kan man ikke komme til nogen bestemt mening, ti hver landsdel havde sine mønter af forskellig værd, ja det er vel et spørgsmål, om ikke hver mønt leverede forskellig blanding.

Kongens bønder ydede selvfølgelig deres del i ledingen, hvorfor vi flere steder finder havnebønder (hafnæ) nævnt, ligesom der også tales om kongens skibsreder

¹⁾ Paludan-Müller anf. st. s. 238 flg.

²⁾ I Forsing kunde i en øre jord i skyld sås 1 øre korn (SRD. 424). Men en sådan overensstemmelse er sjelden.

³⁾ Paludan-Müller s. 254 flg. og foruden de der nævnte steder, f. e. Ribe oldemoder s. 66: de terris 6 orarum seminis dimidia marcha ordei et ora auene, s. 62: terra 7 orarum annone, de quibus 19 marche denariorum, s. 79: in terris ad seminandum 14 ore annone, de quibus 18 marche.

⁴⁾ Paludan-Müller anfører selv s. 240 og 244 vægtige grunde for en anden opfattelse af udtrykket jord i skyld, nemlig som afgift, og jeg kan ikke se rettere end at dette må være det rette, ti kan census betyde andet end afgift, skyld? Jfr. s. 46: census in Frisia og i stykket om Falster under Fiskebæk, hvor der nævnes 2 bol med 2 ℥ korn med skyldskæppen, tilsvarende til de andre byers ℥ -vurdering uden nærmere betegnelse.

⁵⁾ Jfr. Paludan-Müller s. 256.

⁶⁾ Det er prof. Pal.-Müllers fortjeneste s. 235—38, at have påvist vor beregnings uafhængighed af den frankiske, hvor der gik 240 denarer på marken, ikke som her 288.

(navigium), det vil sige skib, hvis besætning bestod af kongens havnebønder, og hvor styresmanden altså var kongens embedsmand. Det er en selvfølge, at kongen ejede flere skibsreder end dem, som her nævnes, men det var ikke jordebogens bestemmelse at medtage disse, men kun tilfældig de enkelte steder til nærmere betegnelse af godssets beliggenhed. Foruden købstæder var der også andre der betalte afgift istedenfor leding forat sidde i kværnsæde, og det ikke ubetydelige summer. De her nævnte må også have været kongens bønder, ti det må bestemt fastholdes, at der her ikke er tale om statsindtægter, men alene om kongens og kronens gods.

De forpligtelser, som undersätterne som sådanne var kongen og riget skyldige, bestod for bøndernes vedkommende i ydelsen af stud, inne, leding¹⁾ (og den for fritagelse herfor værende afgift kværnsæde), det sidste købstædernes skot²⁾. Leding bestod i personlig tjeneste, og den hærmand, der sad hjemme uden lovligt forfald eller ikke vilde udgøre leding, blev innebonde, og den landbo, der ydede under 4 ørtug sølv i afgift, udredede 1 ørtug sølv til kongens gård³⁾. Innebonden ydede inne eller arbejde. At inne var arbejde, ses bl. a. af Erik Glippings forordning 1284 for Sælland § 12, hvor det hedder, at den fattige mand, der har en øre skyld i jord eller mindre, hvori han ikke sår eller slår, skal ikke „innæ“ for den, men sår og slår han deri, skal han dette. I samme konges forordning for samme år hedder det § 13: Alle „innæ“ og alle ægte skulle være som de være inden kong Valdemars dage og så som står skrevet inden vor håndfæste som vi gav i Nyborg⁴⁾. I denne håndfæstning fra 1282 hedder det § 7: At bønderne skulle ej nødes til at bygge eller bøde vore gårde, ej møller, ej andre ting og ej slot uden i stor nødterfts tid, men de skulle her efter gøre som i kong Valdemars tid⁵⁾. I Abels forordning af 1251 § 2 hedder det, at den der bortskøder sit gods til en anden, skal yde fuldt innæ deraf, så længe han bor derpå⁶⁾. At inne er arbejde, må være bevist af N. M. Petersen⁷⁾, ligesom ordet inna i Sk. Lov om en fæstebondes ydelse af A. Sunesen oversættes ved opera prestita; c. 1524 nævnes indhe penninge af Salling herred i Fyn⁸⁾

Medens leding og inne således bestod i ydelse af legemligt arbejde i krig eller fredeligere idrætter, var stud en virkelig afgift, men en afgift af korn. Dette ses ikke alene af, at der 1233 tales om Ribe biskops havre, „nemlig stud og giaph“, eller om

¹⁾ Således Sk. L. 4, 11 og Vald. Sæl. lov 3, 5, at det er hustoffen, af hvilken man skal rede læping, innæ og stub. At disse afgifter opr. har været fælles for alle, både kongens og andres bønder, ligesom for selvejere, ses f. e. af Abels priv. for Esrom kloster, hvorved han fritager alle dets bønder „a grauamine expeditionis, innæ, stuud, opbyggelse, forbedring og befæstning af stæder, fæstninger og borge og for al slags „exactio“ (Thork. I. 185). Malmø købstad fritages for i., s., l. og alle andre afg. af øvre Malmø (Rosenv. V. 80); se om disse afg. Steman 126 fig. og nu Steenstrup s. 149—207.

²⁾ Jfr. et brev fra c. 1151: debitum iuris regii quod rurenens quærnsæt appellat, urbani vefo scot et quærnsæt vocant (Ribe Oldemoder s. 28, gentaget i et pavebrev af 1193 smstds. s. 3).

³⁾ J. L. 3, 7. 12. 13.

⁴⁾ Geh. Ark. Årsber. V. s. 22 og 29.

⁵⁾ Geh. Ark. Årsber. II. 6. 8.

⁶⁾ smsts V. s. 10.

⁷⁾ Ann. f. nord. Oldk. 1847. 259—60.

⁸⁾ Ny D. Mag. VI. 307.

Ribe kapitels „Mariestuth“, der beregnedes i rug og havre¹⁾, men af forordn. 1282 § 6, at „vort stuthæcorn skal udredes St. Andree dag (30 nov.) efter ethvert herreds (i den gl. danske oversættelse: lands) sædvane“²⁾. I frdn. for Bara herred 1283 § 1 b, at bønderne ikke måtte beholde kongens „stuth“ længer end til Marie renselse (2 feb.)³⁾. I forordningerne for 1284, for Sælland § 7, for Skåne § 13, påbydes det, at stuth skal hvær bonde rede på st. Andree dag, hvorpå følger flere bestemmelser, hvorledes han skal gøre, hvis ombudsmanden ikke vil tage derimod; det hedder da tilsidst, at han skal lægge det ind i herredskirken, hvis der ikke er nogen kongsgård eller ombudsmands gård i herredet, og hvad skade det lider der, er ombudsmandens⁴⁾. Heraf fremgår, at stud ikke var nogen pengeafgift, men en kornydelse.

Af landgildesorter ydedes foruden korn og penge også gæs, honning, hornkvæg, laks, lam, ost, svin. Af møller og fiskerier ejede kongen ikke få, der synes at have haft særlig betydning. Men for ikke at komme for meget i det enkelte med hensyn til skriftets indhold, ville vi her nøjes med at henvise til registret. Jfr. også Suhms afhandling om det danske landvæsen i Samlede Skrifter IX. 248—85, indledningen til udgaven i SRD. VII. 507—17 og nu Steenstrups Studier over jordebogen.

Efter disse almindelige bemærkninger går vi over til at undersøge, hvorledes hvert enkelt stykke må forstås, og betragte de tilsyneladende modsigelser deri.

Første stykke, der går til side 45, er en opregning af kong Valdemars indtægter af sit jordegods og med en delvis nævnelse af dette fordelt på landskaber, sysler og herreder; umiddelbart herefter følger krongodslisten, en fortegnelse over de ejendomme, der alene tilhørte kongedømmet som sådant; disse 2 lister er så nøje forbundne, at de må betragtes under ét. Det gods, der nævnes i første stykke, ses at være hovedgårde og tildels det derunder hørende bøndergods, medens ellers de mindre og spredte ejendomme ikke nævnes. Dette er grunden til, at der ved mange herreder alene findes en afgift uden nogen opgivelse af, hvoraf denne tages. Hvis det var almindelige skatter der ydes af hvert herred, vilde denne omstændighed rigtignok i høj grad bringe jordebogens fuldstændighed i tvivl, da der er mange herreder, ved hvilke ingen indtægt nævnes.

Til afgørelsen af om det er skatter eller ikke giver selve jordebogen os 2 vigtige bidrag. Det første er den sælandske plovtalsliste s. 82. Ved at sammenligne denne med indtægterne i den egenlige jordebog ses, at

Valborg herred	yder 5 $\frac{1}{2}$ sølv	og har 258 plove.
Bjæverskov herred	— 7 - rent sølv	— 228 —
Merløse herred	— 10 - sølv	— 505 —
Tudse herred	— 12 - og mere	— 243 —
Horns herred	— 20 -	— 249 —

¹⁾ Ribe Oldemoder s. 22. 87. 100.

³⁾ Geh. Ark. Årsber. V. 19.

²⁾ smstds 26. Geh. Ark. Årsber. II. 6. 8.

⁴⁾ smstds V. 21. 25.

Ods og Skipping h. yder 30 Ɔ rent sølv og har 472 plove.			
Ølstykke herred	— 40 - sølv	—	201½ —
Løve herred	— 40 -	—	336 —
Strø herred	— 100 - rent sølv	—	556 —

Det vil heraf ses, at der ikke kan være det mindste sammenhæng mellem de opgivne indtægter og tallet på plove, som Valdemar selv lagde til grund for sine ny skattepålæg, plovpengene. At enkelte herreder nogenlunde stemmer overens, som Valborg med 5 Ɔ og Merløse med 10 Ɔ, må anses for en ren tilfældighed, idet vi f. e. finder, at Ølstykke med 40 Ɔ sølv kun havde 201½ plov, medens Merløse med 10 Ɔ sølv havde 505 plove, ligesom Bjæverskov med 7 Ɔ rent sølv havde $\frac{2}{3}$ af Strø herreds plov, medens dette sidste havde 100 Ɔ rent sølv.

Det andet bevis har vi i Hallandslisten s. 55—58, af hvilken det ses, at

Viskerdal	med et tal af 513 bønder ydede 40 Ɔ sølv.
Halmstad herred	— — 726 — — 50 - —
Tønnersjø	— — — 1020 — — 40 - —
Favrås	— — — 1326 — — 60 - —
Himle	— — — 1500 — — 80 - —
Fjære	— — — 1711 — — 80 - —

At her ej heller er noget forhold, ses ved at sammenligne Viskerdal med Tønnersjø herred.

Når det tilmed ved Sønderlyng herred hedder: 8 Ɔ rent sølv med Fusing, ved Malt herred: 80 Ɔ rent sølv med Vilslev og Jested møller, ved Ugle herred: 20 Ɔ rent sølv med Biskopstoft, ved Skovby herred: med Harrislev 40 Ɔ, ved Ars herred: 2 nætters gæsteri med Agnsøtorp, ved Skøts herred 12 Ɔ sølv foruden Skanør, da ses det, at her umuligt kan være tale om almindelige skatter, ti hvorfor skulde det da bemærkes, at steder, der lå i herredet selv, var delagtige i dets skatter, da dette jo var en selvfølge, og hvorfor skulde Skanør ikke deltage deri? Endnu klarere fremgår det når det hedder: „Hasle herred af Århus 12 Ɔ“, „Hjlemslev herred af Skandrup 30 Ɔ rent sølv“, ti på disse steder ses det tydeligt, at det er jordebogsafgifter her er tale om; i Hjlemslev herred ejede kongen Skandrup, og den ydede 30 Ɔ rent sølv; i Hasle herred ejede kongen gods i Århus, der ydede 12 Ɔ, ellers havde han ingen indtægt i disse herreder.

Da herrederne omkring København ikke opføres med nogen indtægt, ej heller der nævnes noget jordegods, ligger det nær at antage, at grunden dertil er, at kongen virkelig intet gods der ejede, når vi véd, hvad hans fader, Valdemar I, dér gav til biskop Absalon, hvilket sandsynligvis var alt hvad han ejede i den egn. Under Ljunits herred er ej heller nogen afgift eller opregning af jordegods, og der vides det bestemt, at Sven Grade gav alt det kgl. gods til Lunds erkesæde¹⁾. Ligeledes nævnes under Als kun herredernes navne, og grunden dertil må være, at kongens søstersøn, grev

¹⁾ SRD. VI. 624.

VIII

Albert af Orlamünde, har arvet alt Valdemar I's gods der, hvorfor Valdemar Sejr intet kunde have på denne ø; det vides nemlig, at efter grev Alberts død kom en stor mængde gods der til Erik Plovpenning¹). På samme måde må den omstændighed forklares, at der aldeles intet gods findes under Låland, således at kongen 1231 ikke var i besiddelse af noget der. Dette land plejede at forlenes bort, såsom i det 12 årh. til venderfyrsten Knud Prislavson, men selv om godset var forlenet bort, måtte der dog opføres en indtægt. Derfor må man antage, at det tilhørte en af kongens nærmeste slægt, og det er vist ingen dristig slutning, at det var udlagt til den unge kong Valdemar, der døde samme år som jordebogen er forfattet, 28 nov. 1231. Efter hans død er godset kommet tilbage til kongen, og det er i den anledning, at den Lålandsliste, der er opført s. 73—74, er forfattet. At den er yngre end den første del af jordebogen, påvises senere, ligesom den er ældre end Erik Plovpennings død, da noget af det deri opregnede gods tilfaldt dennes døtre i fædrenearv.

Heraf sluttet altså, at de afgifter, der opføres under hvert herred, er af kongens jordegods der og at han intet ejede der, hvor der ingen afgift eller intet gods er nævnt.

Af den omstændighed, at flere steder, der findes i jordebogens andet stykke (krongodslisten), også nævnes i dens første, kunde man slutte, at indtægterne tillige indbefattede dem af krongodset; og i flere af de herreder, hvor der alene opregnes en indtægt, men ikke tillige jordegods, findes der virkelig at have været gods der tilhørte kronen, men der er også mange herreder med indtægtsangivelse, f. e. Jerslev, Kjær, Mors, Harre h. osv., hvor der intet gods nævnes og i hvilke der efter krongodslisten ikke findes gods tilhørende dette. Modsat er der herreder, der nævnes uden afgift og gods og i hvilke der efter krongodslisten findes krongods, således på Als, i Sokkelunds og Smørum herreder. Det første stykke har altså intet med krongodset at gøre. Det første og det andet stykke er 2 af hinanden uafhængige godslister, af hvilke den første alene indeholder kongens, den anden kronens gods. Dette er også den eneste betragtningsmåde, der giver det hele nogen mening, når man ikke vil anse det for noget tilfældig optegnet, noget ufuldstændigt og upålideligt. Og det er der ingen grund til at tro; når man går i det enkelte med undersøgelserne, vil man finde, som det er vist i anmærkningerne, at det i første stykke opregnede gods var kong Valdemars eget, der gik i arv til hans børn og børnebørn, og at meget af det i senere dokumenter nævnes som sådant; ja at så godt som alle større ejendomme, der siden i andre kilder nævnes som kongelige personers fædrenearv, også findes i denne jordebog; mindre gårde og spredte besiddelser er, som alt bemærket, ikke medtaget her. Det som vi bedst kan kontrollere i hele skriftet er det tredje stykke, ølisten, og de deri nævnte øers beliggenhed er der betegnet så nøjagtigt, at man skulde tro, at den kun kunde være grundet på vor tids bedste kort; deraf slutter vi videre, at når der er så god mening og nøjagtighed i én del af jordebogen, har man ingen ret til at tvivle om, at

¹) Suhm X. 964—65.

de andre stykker har samme egenskaber og er indførte og afskrevne i fuldkommen overensstemmelse med originalen. Hvad vi ikke kan forklare, har ikke sin grund i, at forfatteren eller afskriveren har været skødesløs, men i at vi ikke har kilder til nærmere at oplyse disse forhold eller skarpsindighed nok til at gennemtrænge mørket og i at vi ikke har det originale håndskrift med dets rettelser og senere tilføjelser.

Det kan imidlertid ikke nægtes, at når det samme gods virkelig nævnes i begge stykker, der da synes at finde en sammenblanding sted. Hertil må dog købstæderne ikke regnes, ti når der i krongodslisten nævnes Ålborg, Viborg, Randers, Århus, Odense, Roskilde med sit tilliggende, Vordingborg, Væ med sit tilliggende, Tommerup, Skanør, Helsingborg, Huby og Rotneby, da menes på dette sted den ved disse købstæder liggende kongelige borg, men i kongens jordebog i det mindste ved de fleste købstaden. Hvad de andre i begge lister nævnte steder angår, da var Hillerslev senere kongens, ikke kronens, idet den hørte med til arven efter Erik Plovpenning, og Vestervig mark blev afhandlet af samme konge, hvorfor disse 2 bestemt vides at have tilhørt kongen mellem 1241 og 1250; de må således efter 1231 være gåede over fra krongodset til kongens private gods og altså være indførte i det første stykke efterat dette var færdigt; at Hillerslev står under et urigtigt herred kan også kun forklares af, at det er indført senere. Om Skive gælder det samme, den er sat under Nørre, ikke under Hinborg herred; der har næppe da været nogen købstad her, men Skihuegarthæ i kongens jordebog må være det samme som Skyuæ i krongodslisten. Navnlig under Søland fremtræder sådanne senere indskud tydeligere, som når det under Flakkebjerg herred hedder: „item Karæbæc“. Under Slagelse herred står: „dette er de jorder, der tilhører kongen“, men foran, i lige linie med herredets navn, står: „I Halseby 4 ¶ jord, fradraget 2 β “. Hvis Halseby nu havde været kongens, da jordebogen blev forfattet, måtte den nødvendig have stået mellem det andet gods. Under Løve herred berettes, at kongen har $\frac{1}{3}$ af Rersø og at det andet er krongods, men i krongodslisten siges, at kun det halve er krongods, og altså er her sket en ombytning til fordel for krongodset. Derpå følger: „Ligeledes en gård kaldet Hals, omtrent 1 ¶ guld“, hvilket godt kan være indført senere. Under Ars herred siges, at deraf udredes 2 nætters gæsteri „med Agnsøtorp“, og dette kan ikke godt forklares uden som senere indskud, da der ikke vilde være mening i at opføre en samlet indtægt af godset i herredet og så fremhæve, at en ejendom deri skal regnes med. Tvivlsommere bliver forholdet med Kalundborg, der 1231 tilhørte Hviderne, da borgen først blev Erik Glippings 1262 (Suhm X. 459. 603). Derefter skulde denne altså først være indført på dette sted efter 1262; men vi ser, at Kristoffer I allerede har fået 18 ¶ guld i jord her, så her vistnok menes andre besiddelser end borgen; måske endog ældre kongelige ejendomme. Derimod kan der ikke ses noget med hensyn til Revsnæs, der står i stykket på samme måde som det andet gods. Under Tudse herred står: „12 ¶ men det skylder mere“ og i linien neden under: „Hagedsted“; når vi nu antager, at Hagedsted er senere indført, forstås vi det første udtryk „skylder mer“, ti det er i så fald tilføjet, efterat Hagedsted er kommet til og har forøget indtægten af herredet. Under Ringsted herred nævnes en afgift „med Haraldsted“, hvilket må forklares på

samme måde som ovenfor Agnsøtorp; her véd vi desuden, at Haraldsted virkelig tilhørte Kristoffer I. Under Halland nævnes Skønevad under Favrás og ikke under Årstad herred. ligesom også måden, hvorpå den fremtræder efter den samlede indtægt af herredet: „item Skønevad 10 ¶ sølv“ peger hen på, at den er en senere tilføjelse. Når dette forholder sig således med de steder, vi har nævnt, må vi forklare de andre i overensstemmelse hermed, således, at hvad der findes i begge lister, er ved mageskifte kommet fra kronen til kongen efter 1231. Om slige mageskifter oplyser krongodslisten selv under Søborg og Tårnborgh.

Med hensyn til Bleking må man vel herefter opfatte forholdet således, at kongen her intet gods ejede 1231, hvorfor der var afsat så liden plads i håndskriftet, men siden er Huby, Rotneby og Lusen erhvervet fra krongodset og indført. Også Hven må efter 1231 være blevet kongens, ti ellers skulde den have stået under Rønneberg herred, medens den nu står allersidst i stykket, ti den, der har gjort de senere tilføjelser, har ikke været så stedkyndig, at han nøje har vidst, under hvilke herreder de pågældende steder har hørt, hvorfor de så ofte er opført galt, som ovenfor er påpeget.

De andre steder, der nævnes i begge lister, er disse: Helgenæs, der nævnes i kongens jordebog som et distrikt, sideordnet herrederne; her menes kun, at kongen ejede noget gods her, medens Helgenæs i den anden liste er alene Helgenæs kongsgård. Om Søderup hedder det i Kongens jordebog, at landboerne der ydede 2 ¶ sølv, men det er utænkeligt, at en gammel by alene har været beboet af landboer, der altid må tænkes i forhold til en større gård, på hvis mark de bor. Da der tilmed var et Søderup birk, må her have været en hovedgård, og det vides også, at Søderup endnu var krongods 1285, hvorfor vi må forstå jordebogen således, at kronen ejede hovedgården, medens kongen ejede nogle fæstere her. Gjelting, der nævnes blandt krongodset, var også krongods 1285, hvorfor vi her ikke tør slutte, at det hele er blevet kongens i mellemtiden. Meningen er da, at af distriktet Gjelting havde kongen efter 1231 fået så meget som ydede 30 ¶ rent sølv, hvorfor der i dommen af 1285 ej heller som i krongodslisten siges, at hele Gjelting var kronens, men kun „Gælting ultra Brotæ“. Jfr. anm. s. 103. Kamp var ikke længer krongods 1285, så den er bleven kongens private ejendom imellem 1231 og 1285. Da Kamp er senere tilføjet i kongens jordebog, er den sat tilsidst, så at man får indtrykket af, at den er et distrikt sideordnet herrederne, hvilket den ikke var. Man kunde vel også nærmest have ventet Kamp nævnt efter Fræslæt. På Hindsholm var skoven, Mesing og Salris krongods, men da Hindsholm var et større distrikt, kan der godt være plads til gods, som kongen ejede der; dog tyder bemærkningen s. 25 på, at herved menes hele halvøen. Under Ærø opgives, at kongen ejede alt gods der undtagen 2 steder, der var krongods, hvilket stemmer overens med krongodslistens udsagn. På Langeland var Skrøbelev krongods og kongen ejede der 3 ¶ guld; her er vi i uvished, om han har fået dette af krongodset eller om krongodset har bestået i andet end en hovedgård. Af Hov tilhørte en del krongodset og kongen havde også kun en del deraf, så dette stemmer godt overens.

Således er det eftervist, hvorledes de 2 lister uagtet de tilsyneladende uover-

ensstemmelser dog kan holdes ud fra hinanden, og der er vistnok ingen anden forklaringsmåde mulig. Dog kan jeg ikke forklare, hvorfor Tranekjær s. 36 og ikke s. 99 nævnes som krongods. Der er endnu 2 steder, nemlig under Færs (skulde have været Dapræ herred) og Ljunits herreder, hvor der står bemærkninger om noget, som udtrykkelig siges at være krongods. Her er nemlig beskrevet grænserne af Gårstang og Ørsjø. Det har formodenlig været af vigtighed at have disse grænsebestemmelser ved hånden, og da de ikke kunde få plads, hvor de hørte til, har man indført dem her, men også disse er formodenlig tilføjede efter 1231. At der er sket tilføjelser i det oprindelige håndskrift, er desuden klart, som når der i krongodslisten står under Bleking: „alle jorder, skove og det øvrige der hører til disse, i hvis besiddelse kongen dengang var, fordi de ikke vare afhændede, ligeledes alt hvad han havde i Lister“, og under Halland: „hvad (kronen) havde haft på Åsen“. Det er klart, at der ikke kan have stået således i noget oprindeligt håndskrift, da det var meningsløst at opføre i en liste over krongodset, som hørende til dette, noget der var afhændet. Der må have stået noget andet i originalen, men da de pågældende ejendomme var afhændede, er dette bemærket i originalen, hvorefter afskriveren har medtaget dette alligevel uden at bemærke det meningsløse heri. Der nævnes ej heller gods i det gamle Lister, hverken i kongens eller kronens jordebog, ligesom ej heller på Hallandsås, hvilket sidste derimod findes i den ældre Hallandsliste, der opregner både kongens og kronens gods i forening. Kronen har altså på disse steder 1231 ejet gods, der siden er afhændet, og heraf ser vi den bevægelse stadfæstet, som vi ovenfor har søgt at påvise i det øvrige Danmark: noget af kronens gods er afhændet til fremmede og andet overladt til kongen, men bemærkningen herom er snart indført i den ene, snart i den anden del af jordebogen, eftersom det var vedkommende belejligst.

Når der er herreder, ved hvilke der ingen afgift nævnes, men dog opregnes gods, kunde denne omstændighed tyde på en skødesløshed og forglemmelse enten hos forfatteren eller afskriveren, men der kunde dog også være andre grunde, der lader sig forklare af skriftet selv. Den liste, der står efter Fyn s. 25, tager sig noget besynderlig ud, men ser vi nærmere på den, må den være fortegnelse over gods, som kongen er kommen i besiddelse af til en vis tid (der nævnes deri udtrykkelig gods, som Niels Ulvsøn besad). Den der har indført dette i det oprindelige håndskrift, har ikke ret vidst, i hvilket herred alle stederne lå, og har derfor opført alle disse steder under ét. Dog har han sat Hindsholm efter alle Fyns herreder på et sted, hvor den næppe vilde have stået, hvis den var indført fra først af; man skulde snarest vente foran Bjerge herred. Nyborg er indført mellem Gudme og Vinding herreder, men på en fremtrædende plads, som ikke tilkommer den, og det er formodenlig fordi den er indført efter 1231, at den kom til at stå således. Den oprindelige skriver vilde have fundet en bedre plads dertil. At den tog del med det herred, hvori den ligger, i dettes gæsteri er en selvfølge for den, der først sammensatte bogen. Kyæltæburgh er også indført på en så besynderlig plads under Sunds herred, at man ikke kan andet end bestyrkes i, at den også er indført efter 1231, og end mere fremtræder dette under Bjerge herred, hvor der ingen afgift er, men alene står Munkebo. Finder dette nu

sted ved det ene sted, ligger det nær at antage, at det også er tilfælde ved de andre herreder, ved hvilke ingen afgift findes, at det der opførte gods er erhvervet og indført efter 1231. På denne måde bliver der mening i det hele og det gådefulde håndskrifts gordiske knude er løst. Professor Paludan-Müller har hugget den over med sin kritiks skarpe sværd; om nærværende udgivers løsning er den eneste, overlades fremtiden at bedømme.

Med hensyn til de afgifter, der nævnes af dette gods, da må man undre sig over, at disse oftest findes som en samlet sum penge eller korn eller gæsteri. Sagen er vistnok den, at der gaves forskellige naturalydelse overalt, som vi ser af stykket om Samsø og den ældre Hallandsliste, men at disse er beregnede til gæsteri, hvor det lod sig gøre, ellers til penge eller korn, dels for lettere oversigts skyld over kongens indtægter i landets forskellige egne, dels måske fordi det kun var denne korn- eller pengeafgift eller dette gæsteri, som den kgl. lensmand ydede, medens han selv oppebar naturalydelse.

Med hensyn til købstæderne kunde det være påfaldende, at de nævnes blandt kongens gods, medens man snarest måtte vente, at de hørte under krongodset, med andre ord, at hvis enten kongen eller kronen havde ejendomsret til dem, måtte man snarest antage, at de var kronens og anlagte på dens grund. Ti man kan dog ikke antage, at sådanne gamle købstæder som Ålborg, Viborg, Århus, Ribe, Odense osv. var anlagte på kong Valdemars forfædres grund og siden var nedarvede i hans æt. De fleste af købstæderne nævnes tillige under krongodset, men her kan ikke menes andet end den kgl. borg, hvorpå udtrykket ved Roskilde, Halmstad, Væ og Helsingborg „med sit tilliggende“, tyder; dermed menes en hovedgård med dens tilhørende bøndergods, og derved kan ikke forstås byen, navnlig ikke en stad som Roskilde. Det er ej heller alle de her nævnte købstæder, der findes i krongodstlisten, og da navnlig ikke Ribe, hvis borg dog allerede synes at være anlagt under kong Niels, men den har alene tilhørt kongen. Det er ikke alle daværende købstæder, der nævnes i kongens jordebog, således ikke Varde, Lemvig, Nestved, København; men det vides bestemt, at de 2 sidste tilhørte gejstligheden, hvorfor de ikke omtales. Vi må antage efter hele jordebogens natur, at det kun er de købstæder der nævnes, i hvilke kongen havde ejendomme. De afgifter, der nævnes, er nemlig disse: „exactio“, frikøbelse for leding, mynten og told. Under Viborg omtales, at hr. Vogn yder af sine „exactiones“ 214 fl penninge; af Århus 12 fl i leding foruden „exactio“; Ribe 200 fl penninge „pro exactione“; Åbenrå rug, havre og penge foruden told og „exactio“; Odense 30 fl rent sølv „de exactione“. I følgende byer nævnes exactio ikke udtrykkelig: Ålborg „af møllen og byen 24 fl sølv, Randers „20 fl rent sølv“, Horsens „2 nætters gæsteri“, Kolding „80 fl rent sølv“. Under Vordingborg nævnes forskellige særlig omtalte afgifter, i alt 24 fl sølv, nemlig ølpenge, torveørtug, indgifte mænd og stud.

Exactio opfattes oftest som sagesfald og derefter skulde exactor betyde den, der opkrævede sagesfaldet, men dette ord har en videre betydning og svarer til lensmand, den, der oppebar alle de kgl. indtægter. Således står „exactores nostri“ i breve fra 1242 til 1273 i slutningsformularen netop på samme måde som ellers officiales nostri

eller advocati¹). *Exactio* betyder foruden sagesfald (f. e. det kgl. pantebrev af 1253, hvorved Haraldsted og Vordburgh pantsattes „cum exactione in Jarløfheræth“²), „ex-actio Helligbrøde“ SRD. VIII. 222. 234) også skat (*exactio regia* qvæ *precaria major vocatur*“ 1353³) og ligefrem afgift af jordegods eller den samling af jordegods, der stod under samme hovedgård (i Roskilde biskops jordebog⁴) er således alt godset delt i „*exactiones*“). Ved de byer, hvor „*exactio*“ ellers ikke udtrykkelig nævnes, underforstås det således, og på den måde er de 24 ŷ sølv af Ålborg den samme art afgift som de 200 ŷ penninge af Ribe „*pro exactione*“⁵).

Frikøbelsen for leding og tolden skulde derimod ikke synes at have noget med kongens private besiddelse at gøre; dog er det mere end et tilfælde, at leding nævnes ved næsten alle de købstæder, hvor kongen havde ejendomme, ti ved Ålborg må dette forstås under „*expensa*“ og Haderslev og Åbenrå underforstås hver under sit herred; under Kolding nævnes kun 1 afgift, men dette er formodentlig alene af kongens borg der, hvis der overhoved har været nogen købstad på den tid. Ved Odense menes leding ved de 20 ŷ rent sølv „af selve staden“. Derimod nævnes en mængde købstæder aldeles ikke, som f. e. Varde, Lemvig, Vejle, der dog vitterlig var til på den tid, og grunden dertil må være, at kongen intet gods her ejede, og som en følge deraf hørte hverken leding eller nogen anden afgift til kongens private indtægt. Mid-sommersgælden, der nævnes somme steder, var vist egenlig en afgift til jorddrotten, og mynten var en rent privat rettighed, som kongen kunde overdrage til hvem han vilde. Told synes også at være et rent privat pålæg.

Den første liste er således en fortegnelse over kong Valdemars indtægter af hans private ejendomme med senere tilføjelser, der dog næppe er senere end Erik Plovpenning død, da vi véd, at endel af det her nævnte gods tilfaldt hans døtre. Den anden liste er over krongodset, som det var 1231 og med enkelte rettelser i, men uden at man har vedblevet at gøre disse så længe her som i kongens jordebog.

En anden optegnelse, man har om kong Valdemars rigdomme eller daglige indtægter og udbyttet af sagesfaldet, meddeles af Hvitfeld s. 187 efter en „bulle“, der havde tilhørt Hr. Klavs Bilde. Den er også meddelt i SRD. II. 528, afskrevet i samlinger af A. S. Vedel og Petrus Olai. Denne er åbenbart af en anden natur end nærværende jordebog, og ikke nogen kodex, men kun en rulle (hvilket må være det rette og ikke bulle); optegnelserne deri synes at have omfattet alle kongens indtægter både af jordegods, sagesfald og skatter; den kaldes også Danmarks riges register (*registrum regni Daciae*)⁶).

¹) Sml. f. e. Ribe Oldemoder s. 29 og 30 med s. 9, 24 og s. 23 og 32.

²) Meklenb. Urk. II. 44—45. ³) SRD. I. 308. Jfr. SRD. I. 307. 309. III. 187.

⁴) SRD. VII. 1—152. Roskilde biskop giver Ebbe Jakobsen 1376—77 kvittering „*pro exactione sua Gøstorp* (Arn. Magn. dipl. fasc. XXI. 31. 32).

⁵) Når der siges i selve jordebogen, at Jerrestad herred yder 4 nætters gæsteri eller 80 ŷ rent sølv „*de exactione*“, da kan *exactio* umulig her være sagesfald, da dette ikke kunde omsættes til en vis årlig afgift. ⁶) SRD. II. 528. VII. 511. Hvitfeld 112. Rørdam, historie-skrivningen s. 123. Rørdams monumenta I. 263. 266.

Tredje stykke er en fortegnelse over øerne med angivelse af hvilke dyr der findes der, eller som ved Saltholm, at der findes kalksten, eller ved Børringe og Bosjø, at de er klostre. Ved endel af disse står desuden hus, hvilket her betyder en borg, et tårn eller anden befæstning. Man vil vist endnu på de fleste af disse øer finde spor af borgpladser, ligesom den på Sprogø er bekendt¹⁾. Dette stykke må opfattes som sluttende sig til stykket om kongulef. Oprindeligt ubeboede øer måtte tilhøre kronen og vedblive i samme forhold dertil efter deres beboelse, idet bønderne blev kronens vordnede. De øer, der omtales i krongodslisten, nemlig Fønø, Hven og de mange omkring Bleking, findes også i denne liste og er formodentlig kun optagne på den første ved uagtsomhed. Når så store øer som Morsø, der allerede da havde 2 herreder, medtages, så ser det nok noget underligt ud, om den helt var kronens, tilmed da der i kongens jordebog opgives gods der, som kongen ejede; ligeledes Samsø, hvoraf kongen havde betydelig indtægt, eller Amager, af hvilken i det mindste en stor del da og senere den hele tilhørte Roskilde bispestol. Men hertil må svares, at der på Samsø 1253 både tales om kongens familieejendom og kronens gods (se s. 97, anm. 10)²⁾, at Amager (hvor kongens „hus“ Borgby, siden Tårnby) med København længe udgjorde et tvistens æble mellem kongen og Roskilde biskop, der allerede under Erik Plovpenning fremkaldte et voldsomt brud, hvorfor den fra kronens standpunkt med rette kunde optages i denne liste; heraf følger da, at kronen ikke ejede alle øer helt, men af nogle kun en del, til andre kun en formentlig ret og til de 2 klostre dog vel ret over grunden, som forholdet var ved Vestervig. Denne fortegnelse udmærker sig forøvrigt ved sin geografiske nøjagtighed, som alt foran omtalt. Når endel øer ikke nævnes, da er det fordi de ikke mere var kronens³⁾.

Det fjerde stykke slutter sig til kongens jordebog, idet det opgiver, hvor meget der udkræves til 2 nætters vintergæsteri. De indberetninger, der må antages

1) Hr. birkedommer Krabbe har således meddelt, at der på Fejø findes en sådan. »For omtrent en snes år siden har ejeren af den gård, på hvis grund den ligger, for største delen sløjft jordværket, der beskrives som indtil 11—12 alen højt over vandfladen og som omgivet på de 3 landsider af en grav, der endnu dengang var så dyb, at den fyldtes af havvandet, når dette stod højt. Nu ses kun en ringe forhøjning i aflang firkant, omgivet på landsiderne af en svag fordybning; forhøjningen er omtrent 28 alen lang og 20 alen bred; fradrages et par alen på hver side for den ved sløjfningen udsprede jord, kan jordværket før sløjfningen således antages at have været omtrent 24 og 16 alen. Ved sløjfningen fandtes intet andet end et i midten lodret stående tømmer, der efter den dybde, hvori det stod, antoges at have i forliden raget højt op. Beboerne kalde stedet Barfred. I vestlig retning derfor, omtrent midt på øen, lå Bommevej og endnu vestligere nær nordvestkysten Dragbjerg, begge ligeledes ved menneskehånd opkastede, men for 20—30 år siden sløjfede jordværker.»

2) »Huset« på Samsø nævnes 1287 som castrum Samsø (SRD. I. 248).

3) De 6 øer, der findes i kongens jordebog s. 38 og som tillige nævnes i ølisten, må være senere indførte på førstnævnte sted, da de ikke følger den topografiske orden under herrederne. Derpå tyder også, at der ved Omø står, hvad den »plejede« at yde, altså før den blev kongens. Akær nævnes kun i kongens jordebog (s. 3); den har altså fra ældre tid været kongens. Om det samme finder sted med Fårø, Masnedø og Oringe (s. 36), kan ikke afgøres.

at ligge til grund for disse lister og hvortil det femte stykke nærmest slutter sig, ligesom stykket om Samsø, nævnedes natural- og pengeydelse, og disse blev nu i kongens rentekammer omsatte til gæsteri eller en pengesum alene.

Det er de nævnte 4 stykker, der udgør den egenlige jordebog og det der udtrykkelig er betegnet at være forfattet 1231. De følgende stykker er dels ældre, dels yngre.

Det femte stykke om Halland må tænkes lidt ældre; det har således mere end der findes i jordebogen, nemlig de almindelige skatter, fortegnelse over alle skatteydere og skibsledingens størrelse, desuden fortegnelse over kongens og kronens gods. Afgiften af kongens og kronens gods tilsammen formodes at betegnes ved det, der under hvert herred nævnes som „summa“. Således har Fjære 103 P 16 β , men derfra må drages afgiften af Tølø, der var krongods, 20 P , altså 83 P 16 β af kongens gods, der svarer på det nærmeste til de 80 P i kongens jordebog. Viskerdal har 40 P , der svarer til kongens jordebogs opgivelse, og der findes ej heller dér krongods, hvis indtægt skal fradrages. Himle herred har 94 P , men fradrages der de 8 P af krongodset Grimtuna og afgiften af Oræ, der vel nærmest lå her, fås kongens 80 P let ud. I Favrás herred er summen 122 P og desuden afgift af 80 fæstebønder, hvor rigtignok afgiften 8 P af krongodset Favrás skal fradrages, men her kommer ingen overensstemmelse med kongens 60 P . I Årstad herred er summen 100 P , derfra drages de 10 P af krongodset Skønevad, men her har kongens jordebog kun 50 P ; dog har de omtalte skovbyer, som byggede i kronens alminding, vel også været krongods. Af Halmstad herred havde kongen kun indtægt af det halve, nemlig 40 P , hvilket ikke er bemærket i kongens jordebog, så her er intet sammenligningspunkt. I Tønnersjø herred er summen 80 P , men derfra må fradrages indtægten af skovbyerne. I Høgs herred er summen 103 P , men derfra drages indtægten af byerne på Asen, der var krongods, 18 P , måske også af Laholm, 15 P , altså bliver 70 P til kongens 60 P . Sammentællingen tilsidst tager ej heller hensyn til skatterne, men siger, at kongens indtægter af Halland er 708 P sølv, foruden sagefald, fiskeri og leding; denne sum er åbenbart alene en sammentælling af de ovennævnte summer, om den end ikke er aldeles nøjagtig, ti i virkeligheden er den 682 P 16 β ; men da under Favrás herred bemærkes, at afgiften af Agnsjøtorp og 84 bønder ikke er medregnet, er disse dog måske tagne i betragtning ved sammentællingen. Den overensstemmelse, der findes mellem kongens jordebog og de 3 første herreder, slog således vel ikke til for de 5 sidste, men overensstemmelsen ser dog ud som mere end en tilfældighed.

Den følgende opgivelse af sagefaldet er naturligvis kun for det år, da indberetningen skede. Hvad den følgende bemærkning har at betyde, at kongen af alle disse ikke har uden 210 P sølv og 800 laks, véd jeg ikke; men man må nærmest antage, at den første del af listen er forfattet medens grev Niels var greve og sandsynligvis havde det halve Halmstad herred. Da han døde 1218 el. 1219, faldt lenet tilbage, og derfor findes i den egenlige jordebog 1231 hele indtægten af Halland som kongens. Den nævnte bemærkning må være yngre og efter den tid da grev Niels den anden blev greve (om det vanskelige ved disse forhold se Paludan-Müller i Vid. Selsk.

skr. 5 række hist. og filos. afd. 4 b. III). Derefter sammentælles skibene og havnebønderne, i hvilke sidste der er en fejl, idet der skal være 531 istedenfor 534.

Stykkets alder ses også af, at der under Høgs herred opføres på Hallandsås byer, der i krongodslisten nævnes som afhændede. Imidlertid er dette en senere rettelse i listen, ti i den oprindelige fra 1231 må netop disse byer have stået, så det ses kun, at dette stykke om Halland er ældre end denne rettelse, der dog vist allerede er foretaget i løbet af få år efter 1231; det ser ganske ud som en bearbejdelse af en indberetning¹⁾ om alle Hallands indtægter, men som man ikke havde brug for i sin udførlighed i jordebogen, der kun skulde handle om godsindtægter, ikke skatter og sagesfald. Hertil slutter sig det så ofte forekommende sjette stykke om grænserne mellem Halland og Sverig, der også findes i håndskrifterne af Vestgøtalagen og i flere håndskrifter af skånske lov²⁾.

Det følgende stykke s. 60—62 er uddrag af en grænseoverenskomst af 1254 mellem de 3 nordiske konger om Hallands nordligste grænse.

Ligeså lidt som de foregående stykker har nogen ligefrem forbindelse med Valdemars jordebog, med ligeså liden ret er det tilfældet med syvende stykke, et uddrag (s. 63) af Haakon Palnesons skøde til Kristoffer I på gods i Sælland; formodentlig er det kun et brudstykke af en større liste over noget af denne konges gods, da det ender med kongens 2 gårde i Broby uden nogen forbindelse med det andet.

Det ottende stykke kaldes „beskrivelse af en vis del af Falster“, men omfatter hele øen. Dette stykke er underkastet en grundig undersøgelse af prof. Paludan-Müller, der viser, at den opregner alle byer og deres ejermænd, hvoraf man ser, at på Falster var alle fæstere; at sogneinddelingen da var omtrent som nu, at vel nogle af byerne nu er forsvundne, men dog for en stor del er optagne i øens herregårde og store avlsgårde; at kun 18 nuværende byer og gårde ikke findes i denne foruden købstæderne, medens måske nogle af disse dog da var skovbyer, der ikke nævnes ved navn. Med hensyn til tiden, da denne liste er forfattet, da bestemmes denne af, at 2 mænd, Henrik Bovidson og Bo Hose, nævnes både her og i stykket om Falster i kongens jordebog, på det første sted som godsejere, på det sidste som kongens lensmænd; men medens i hin kongens gods er mere spredt, er det i denne mere samlet om de 2 store gårde, Egenseborg og kongsgården i Gedesby; deraf må vi slutte, at beskrivelsen af Falster er ældre end jordebogen, men dog ikke meget⁴⁾. Dette stykke ligner det om Halland deri, at heri gøres ikke forskel på kongens og kronens gods.

¹⁾ At det er en bearbejdelse, fremgår formentlig af den omstændighed, at Halmstad s. 57 nævnes under Tønnersjø og ikke under Halmstad herred.

²⁾ Jordebogens afvigelser fra de svenske tekster er vist begrundet i, at fra dansk side stilledes krav, der ikke godkendtes fra svensk side; i det mindste ligger nu flere af grænseskællene i Vestergötland. Flere tekster er udgivne i Svensk Diplomatarium I. nr. 16.

³⁾ Vid. selsk. skr. 5 række hist. og philos. afd. 4 b. V. 210—28.

⁴⁾ At Variøsæ og Vygærlef forekommer her, men derimod i kongens jordebog Vigerløse, kan jeg ikke anse som noget bevis herpå, se s. 158, anm. 2.

Det niende stykke s. 73—74 er en liste over kongens gods i Låland. Men hvilken konges? I kongens jordebog findes intet gods her, skønt herrederne opregnes, og dér kaldes Nørre herred Horselund herred, hvilket dog godt kan være benævnelser, der er brugte jevnside. Nærværende godsliste må være yngre end 1231, da jordebogen forfattedes, og ældre end 1250, ti under konunglef nævnes Halsted, der også findes her, men som kongens gods, og det vides, at Halsted før Erik Plovpenning's død gik over til at blive kongens private ejendom; derimod er det andet krongods, Sangs-with, ikke på denne liste, hvorefter man kan slutte, at dens bestemmelse ikke er tillige at indeholde kronens gods. Den formodning er opstillet s. VIII, at dette gods har været henlagt til den unge kong Valdemar og altså kunde Valdemar II ikke optage det i sin jordebog; efter sønnens død er denne liste optaget og godset faldet tilbage til faderen og ved den lejlighed er vel så Halsted tilbyttet fra kronen. Hvor kronen har fået gods igen herfor, ses ikke, da krongodslisten ikke synes at være holdt vedlige med de ny tilkomne ejendomme, medens det hele bærer præg af alene at tage hensyn til kongernes familieejendomme.

S. 76—77 meddeles som tiende stykke beskrivelse af Femern¹⁾. Under konunglef opføres „hele Femern“ som krongods og i den følgerække, som den tilhører ifølge sin beliggenhed, nemlig mellem Langeland og Rygen. Dernæst står navnet i kongens jordebog, men imellem Fejø og Omø, som om man skulde søge den i søen mellem smålandene; her er et brud på den topografiske orden, der viser, at den ikke tilhører jordebogens oprindelige affattelse, men her er tilsat senere; det samme er tilfældet med Frisland, Rygen og Bornholm, der både er optagne i krongodslisten og indførte i kongens jordebog (i krongodslisten står også: „hele Rygen“), og heraf lærer vi, at disse 4 erobrede lande, der ikke fra oldtiden regnedes til Danmark, indtog en tvivlsom stilling, idet der var tvist om beboerne var kronens eller kongens vordnede. Femerns erhvervelse går dog langt tilbage i tiden, som Velschov antager idetmindste til midten af det 11te århundrede²⁾. Det må også fastholdes, at Femern aldrig er henregnet til Vagrien og at den i middelalderen hørte under Odense bispestol. Man har antaget, at Femern er afstået med Vagrien 1224 og fundet en bestyrkelse derfor i, at Hvitfeld beretter (s. 217), at Erik Plovpenning indtog øen 1248, men hvorledes det end forholder sig med Hvitfelds fortælling, så har vi dog i jordebogens opgivelse et bevis derimod, idet den nævner Femern så ofte og i kongens jordebog endog med en betydelig indtægt, ti selv om den er sat dér efter 1231 og kunde være tilføjet endog efter 1248, så taler krongodslisten dog tydeligt for, at den ikke da tilhørte andre end den danske konge. Et uimodsigeligt bevis er dog, at man har et kongeligt brev udstædt 1234 på Femern (datum apud Ymbriam)³⁾, ti kongen vilde naturligvis

¹⁾ På latin kaldes øen både Fimbria og Imbria, det danske navn var Imbræ (s. 38, Ymbræ, s. 49). Den slaviske form var Fimbre, Femern, deraf Adam af Bremens fejltagelse ved at gøre Imbra og Fembre til 2 forskellige øer. ²⁾ Øen Femerns statsretlige Forhold før året 1326, s. 6.

³⁾ Ribe Oldemoder s. 5. Jfr. Ravit: die Insel Fehmarn i Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer IX. 369 flg., hvor denne forfatter også er tilbøjelig til at antage, at øen tilhørte Danmark efter 1224 og 1227. Jfr. A. D. Jørgensen i hist. tidsskr. 4 R. I. 775—77.

ikke der have udstædt breve til fordel for andre steder i sit rige, hvis han ikke ejede den.

I hvilket forhold dette stykke står til selve jordebogen, er ikke let at udrede. Medens indtægten hist er 500 fl lybsk, er den her omtrent 365 fl penninge, men da vi ikke kender forholdet mellem datidens fl lybsk og fl dansk, kan her ikke vindes noget udbytte, dog må det fremgaa, at jordebogens indtægt er meget større¹⁾. Der opregnes først byerne (først de tyske, dernæst de slaviske) og deres størrelse, dernæst indtægterne af det kgl. gods og hvilket dette var, dernæst de af kongens mænd, der havde fået gods her af kongen, og endelig en anden fortegnelse over de slaviske byer, som vi senere ville omtale, da den er af en anden alder end den foregående.

Summen af bol (mansi) i listen over de tyske byer er urigtig sammenlagt, ti medens her opgives 216, er det i virkeligheden 246 foruden 80 haker²⁾; fejlskriften er opstået ved at et l er glemt, idet der i orig. har stået ccxvi. Ved kongens indtægter er at bemærke, at der først siges, at han har 68 „mansi“, og dernæst, hvor ejendommene opregnes, bliver der 57½ „mansi“ og 60 haker. Nu var en hake vel mindre end en hufe, men ikke så lille, at 10½ var = 60 haker, hvilket ses nedenfor; derfor må hakerne atter her lades ude af betragtningen. Derimod omtales ovenfor, at til Burg hørte 9 bol og 20 haker, hvilket også må have tilhørt kongen, da der står derefter: *preterea habet dominus ibidem osv.*, hvorved der bliver 66½ mansi og i alt 80 haker. De byer kongen ejer er de samme som i den større liste og følger i samme orden og med det samme tal mansi, dog nævnes Blisækæthorp ikke i den større liste, men må antages at være glemt der, da der ikke kan menes nogen af de der opregnede byer. Daudithorp nævnes sidst, fordi den kun har haker, ikke mansi. At det ikke kan være noget af det ovenfor nævnte gods, som kongen har overdraget sine mænd, ses af, at summen af deres gods er 91 hove foruden 44 haker, ti *uilla episcopi* må også forstås ved gods der er forlenet biskoppen (i Fyn?).

Den anden liste over Slavernes byer er meget større end den første, og da øens oprindelige beboere var Slaver, der her som andensteds efterhaanden fortrængtes af Tyskere, må denne del være ældre end den første. Af byer, der i den første liste nævnes som tyske, er Kopendorf, Schlagsdorf, Clausdorf, Hinrichsdorf, Staberdorf og Sarensdorf. Af de i den første liste over slaviske byer nævnte findes ikke i denne følgende: Darganthorp med 10 haker, Dænskæthorp med 20 haker, Galenthorp med 20 haker, Gammenthorp med 10 haker og Potgardæ, og i den anden findes følgende: *uilla Cristiani* med 10, Gol med 8, Ratæmæsthorp med 18, Utæsthorp med 16 og *uilla Sullonis* med 8 haker, der ikke findes i de andre lister. Da nu af disse sidste kun villa Sullonis endnu kendes som Sulsdorf, må man antage, at de andre har ændret

¹⁾ 100 år efter var 1 fl penninge = 10 β lybsk (SRD. VII 8), og derefter bliver jordebogens opgivelse mere end 3 gange så stor som denne listes. Jfr. Steenstrup s. 242.

²⁾ Hake er oversættelse af det latinske *uncus*, der er navnet på den slaviske plov, der ifølge Helmold I. 14 drives af 2 okser og 1 hest, og if. samme forfatter I. 87 drives af 2 okser og 2 heste.

navne og at således Darganthorp er = uilla Cristiani, da de har samme tal haker, Gol — Golendorf, nu Galendorf, Danskæthorp = Ratæmæsthorp, da haketallet omtrent passer, Gammenthorp = Utæsthorp, nu Gamendorf, medens uilla Sullonis ikke findes i de andre lister. Daudithorp i den første liste mellem de tyske byer har der endnu haker, men nævnes ikke i denne liste, skønt hakerne dog bestemt angiver, at det var en oprindelig slavisk by, ej heller de 20 haker, der hørte til Burg. På den tid, da den anden liste forfattedes, havde disse sidste altså allerede ophørt at være slaviske. Der er dog den omstændighed der taler imod, at denne listes nu ikke kendte byer må svare til de ikke kendte i den første, at Sulsdorf har sit navn endnu, hvilket den næppe vilde have hvis den svarede til et andet navn i en anden liste, der er yngre.

Hvis stykket s. 77 om kongens mænd er jevnaldrende med en af listerne, har vi dog nogen vejledning i disses navne, ti det kan næppe fejle, at Henricus Scarping er den Henricus Scherpius, der som den første af kongens mænd underskrev kongelige breve på møderne i Søllested 1175, i Hjulby 1180 og i Nyborg 1193¹⁾; han var altså en af Valdemar I's og Knud VI's mænd. Tuko Davidson er vist en af de Tuko'er, der nævnes s. 86 under Barvidsyssel, i det der i næst foregående broderskab nævnes en David; under Istedsyssel nævnes s. 87 Alfric Hidde, der kan være lig den hr. Hiddo, hvis sønner her nævnes blandt kongens mænd. Pétrus de Kalundborg kan ikke være nogen anden end Peder Strangeson, der levede under Knud VI og Valdemar II, men dog først døde 1241. Dette stykke må altså omtrent være fra noget før år 1200, og den sidste liste over Slavernes byer må vel være jevnaldrende dermed, idet allerede der „villa Henrici“ har navn efter den som kongens mand nævnte Henrik Skærping, medens den første, hvor Slavernes byer er færre i tal, må være yngre end denne. Deraf følger, at vi må antage, at den første del, der vel er fra omtrent 1231, går til stykket: „så mange hove“, og det andet derfra er endel ældre.

Når man nærmere betragter det ellefte stykke, indtægtslisten s. 79—81, da viser denne sig aldeles ikke som noget tilfældigt, som professor Pal-Müller vil, ti der er fuldstændig topografisk orden i det hele, en orden, som ikke kunde fremkomme under en opgørelse af de indtægter, der var indløbne i skatkammeret en bestemt dag eller tid. Dens tid kan nærmere bestemmes, ti Scandthorp og Rold arvede Erik Plovpenning's døtre, hvorfor listen må være fra før dennes død 1250. Endvidere nævnes hr. Vogns len, der også omtales i kongens jordebog. På den anden side synes den at være lidt yngre end 1231, da her 2 steder omtales plovpenge, hvilken afgift tidligst nævnes 1234²⁾ og aldeles ikke omtales i jordebogen. Med hensyn til de her opførte indtægter, da svarer Jellingsyssel og midsommersgælden af Helsingborg fuldstændig til opgivelserne i kongens jordebog, men alt det andet er forskelligt derfra og det er ikke muligt at finde nogen overensstemmelse. Her findes både kongs- og kron-gods og Helsingør fremtræder her første gang, medens den i kongens jordebog må tænkes underforstået under Lyngheherred. Medens afgiften somme steder er mindre end

1) SRD. I. 279. 280. 283.

2) Ribe Oldemoder s. 5.

i jordebogen, er den andre steder fordoblet som ved Malt herred og Skandrup, men der er rigtignok ingensomhelst oplysninger, om her menes $\frac{1}{2}$ sølv eller $\frac{1}{4}$ penge. Jeg véd ikke, hvad man skal tænke om dette stykke uden at det måske er gods, der tænkes pantsat (hvilket kunde sluttes af slutningslinien: Preter Møn pro 1000 marcis denariorum), eller udlagt til en af kongens sønner; det skulde så være til Abel, om hvem man véd, at han arvede Svenborg, her ved en fejlskrift kaldt Kalændæburgh, men om hans forhold til Ribe og andre steder vides intet, så man snarere heri har en tidsbestemmelse for at stykket er ældre end 1241, da han fik Svenborg, og som foran vist er det yngre end 1234, men det er alt, hvad der kan siges herom. Jfr. under Tilføjelser.

Dernæst er en side blank i håndskriftet og så følger s. 81 som tolfte stykke en fortegnelse over provinserne i Livland med angivelse af hvor mange „kiligunde“ (svarer til det tyske gau) og plove (slaviske „unci“) der findes i hver. Tiden bestemmes af den bemærkning, at i Wegele (Waigel) har ridderne 600 plove og biskop Herman 400, ti denne sidste, der 1224 blev biskop i Leal, overdrog ridderne samme år det halve af Waigel¹⁾.

Den på samme side følgende fortegnelse over provinserne i Prøjsen har ingen oplysninger, der kan bestemme tiden. Om disse haves oplysninger i et skrift af Dr. M. Töppen: historisch-comparative Geographie von Preussen, erste Abschnitt, skoleprogram fra Hohenstein 1856 med et kort. Man ser deraf, at Pomizania lå østen for Weichsel og mod nord grænsede til det Estniske hav, Lanlania, der er fejlskrift for Lansania, også kaldet Pogesania, lå østen derfor og grænsede mod nord til det Estniske hav. Østen derfor lå Ermelandia, der mod nord grænsede til det Friske hav. Østen derfor lå Notangia eller Natangia, der mod nord grænsede til Pregel (Lipz), ved hvilken det skiltes fra Samland. Østen for Notangia og Ermeland lå Barcia eller Barten. Peragodia kendes ikke, men har formodenlig været på grænsen af Barten og Nadrauen. Nadrauen lå østen for Notangen og Barten. Sønden for Barten og Nadrauen lå Galindo. Syllonis formodes af Dr. Toeppen at være den østlige del af Sudauen, men man skulde snarest vente den sydlige del deraf, som grænser op til Galindo, hvor der er en by Seliggen. Zudua eller Sudauen lå østen for Nadrauen og Galindo og vesten for Memel. Ved Littauen tænkes her vel nærmest på de nærmest nord for Memel liggende Karsovia og Samaiten. På den anden side af Inster (Lipz) lå Zambia eller Samland, den halvø, der adskiller det Kuriske og Friske hav, og tillige den sandrevle, der skiller det Estniske og Friske hav fra havet og hvis vestlige del er det gamle Witland. Scalwo eller Schalauen lå østen herfor på begge sider af Memel. Lammato lå nord for Schalauen, østen for den nordlige del af det Kuriske hav. Kurland og Semigallien hørte meget uegenlig til Prøjsen. Denne liste er vistnok ældre end Valdemar II's fangenskab 1223.

Den store Estlandsliste medtages ikke her, da den ikke har kunnet udgives på samme måde som det øvrige håndskrift. Et facsimile af den hele findes i Antiquités Russes foruden en mindre god udgave i Bunges Urkundenbuch, og indholdet findes oftere

¹⁾ Bunge: Lief-, Esth- und Kurländisches Urkundenbuch I. 62.

behandlet af estlandske forfattere, uden at man endnu er nåt til klarhed derom¹⁾); dog er det klart, at det tilhører Valdemar II's tid. Men her vil vi ikke nærmere gå ind derpå, da det ikke har nogen betydning med hensyn til opfattelsen af Valdemars jordebog i det hele taget.

Fjortende stykke s. 82 er en fortegnelse over plovene i de sælandske, lålandske, falsterske herreder og Møn og sammentalte i 4 grupper, der giver et tal af noget over 2000 plove i hver. Meningen hermed må være at opstille visse skatteopkrævningsdistrikter og tiden må være efter c. 1234, da plovpenge ikke nævnes før²⁾).

Den følgende liste på s. 83 er en fortegnelse over en del købstæder i Sælland, i Låland og Falster, blandt hvilke Skibby og Stiftsbjergby, med en lille pengesum ved hver. Da København og Nestved, hvis indtægter tilfaldt gejstligheden, nævnes her, så kan vi her ikke vente almindelige afgifter, hvis størrelse tilmed ikke svarer til dem, der nævnes andre steder; således har Skibby her 20 β, men foran s. 79 40 ƿ penninge, Helsingør har 8 ƿ, men s. 79 20 ƿ, Skælskør har 13 ƿ, men s. 32 16 ƿ rent solv. Sidst nævnes Høghakøping, som man kunde antage for den by Høkæøping, der nævnes i gamle krøniker som ældre end Roskilde³⁾, men rigtignok øde; dog må det ikke lades ude af betragtning, at i Skåne findes en landsby og et sogn Høkøping i Oxie herred sønden for Malmø, der 1346 også skreves Høkøpinge⁴⁾, og skønt denne ellers ikke nævnes som købstad, tyder navnet derpå. Da den også nævnes sidst i denne forresten ikke topografisk ordnede liste, kunde det nok tyde på, at den skulde søges udenfor Sælland, Låland og Falster. Derved behøver denne liste ikke at være så gammel, som den nødvendig måtte blive, når vi mente deri at finde det sælandske Høgekøbing. Dog må man vel nærmest tænke sig stykket som sluttende sig til den foregående plovtalesliste, der alene omfatter Sælland, Låland, Falster og Møn, men i så tilfælde skulde Høghakøping nærmest søges på Møn, hvor det kunde være et andet navn på Stege eller Borre. At plovpenge også ydedes af købstæder, ses af Ribe Oldemoder s. 5 og 6 i breve af 1234, 1237 og 1252. Sammentællingen er urigtig, idet her står 250 ƿ 2 ører for 290 ƿ 2 ører⁵⁾.

S. 84—88 findes det femtende stykke, der under hvert syssel i Jylland og under Fyn og Sælland nævner en del personer, der er forbundne ved fællesbenævnelsen

¹⁾ v. Pancker: der Güterbesitz in Esthland zur Zeit der Dänenherrschaft. Reval 1853. Brevren: Studien zur Geschichte Liv-, Esth- und Kurlands I. Dorpat. 1858. C. Schirren: Beitrag zum Verständniss des Liber census Danie i Memoires de l'academie des sciences de St Petersburg VII serie, Tome II, Nr. 3, 1859.

²⁾ Jfr. A. D. Jørgensen i Ny kirkehist. Saml. V. 869 flg.

³⁾ se s. 170.

⁴⁾ Styffe, Skand. under Unionstiden 58.

⁵⁾ Prof. Pal.-Müller vil (s. 202) af den omstændighed, at her nævnes Nykøbing, Nakskov, Stubbekøbing og Sækkøbing, der ellers ikke forekommer i jordebogen, slutte, at dette stykke er blandt de yngste i samlingen; men at stykkerne om Falster og Låland ikke nævner købstæderne, kan have andre grunde end at de ikke var til, og selv den omstændighed, at Saxthorp nævnes, udelukker ikke, at der også samtidig var et Sækkøbing. Jfr. også hvad professoren selv siger s. 207 i anledning af Lålandslisten.

brødre. Det ses let, at disse personer ikke har været af ringe stand, tvært imod findes mange, der har beklædt de højeste poster. Af biskopper nævnes således under Vendsyssel Omerus, der blev biskop i Børlum efter 1177 og 1186—1204 var biskop i Ribe¹⁾. Under det første Jalingsyssel, der uden tvivl må læses Salingsyssel, nævnes episcopus Ascerus, der 1191—1208 var biskop i Viborg; episcopus Petrus Arusiensis er Peder Vognsen, der var biskop i Århus 1192—1207; episcopus Nicolaus cancellarius var biskop i Slesvig 1193—1233. Under Løver syssel nævnes episcopus Nicolaus Vibergensis, biskop i Viborg 1154—91. Under Sælland nævnes episcopus Petrus, der er Peder Sunesen, biskop i Sælland 1192—1215, eller Peder Jakobsen, 1216—25, og episcopus Skielm, der var biskop i Århus 1207—15. Hvis biskop Niels af Viborg og Skælm af Århus ikke havde været med, kunde man af bisperne have sluttet, at fortegnelsen er gjort efter 1193 og før 1204, men man har nu 2 biskopper i Viborg, af hvilke den ene døde 1191, og 2 biskopper i Århus, af hvilke den ene først tiltraadte 1207. Altså er de forskellige led i listen gjorte til forskellige tider, men dog, som det vil ses af de verdslige personer, i det væsentlige under Knud VI's regering, men dog med så sene led, at den under Vendsyssel nævnte biskop Tuui må være ham, der var i Ribe 1214—30.

Et andet spørgsmål er, hvad det er for en art brødre, her nævnes, om det er medlemmer af et broderskab eller kødelige brødre. Under Thy nævnes Pæter Palmisun Hwitæ, der sandsynligvis er den Petrus Palmi filius, der 1177 var tilstede ved Knuds indsættelse til greve af Halland og 1180 ved udstædelsen af et kgl. privilegium for Odense kloster²⁾; ganske sikkert er han den Petrus Albi Palmionis, der 1191—92 nævnes blandt de danske pilgrimme³⁾. Hans fader er da Palle Hvide, der var en af Valdemar I's stormænd og underskrev 1163 tilligemed kongen stiftelsesbrevet på Tvis kloster⁴⁾; tilligemed ham underskrev også Lagi Palle Hvids søn, og her står virkelig en Laghi som Peder Palmesons broder. Under Harsyssel nævnes Asgud Ebbisun og som hans brødre Thother, Hacun og Tuui Hirt. En Thotherus var 1177 kongens staller⁵⁾, og det er vistnok også ham der menes, når det i kong Knuds testament c. 1197 nævnes, at „Thone (læs: Thoue) frater Thother“ skal have 4 $\frac{1}{2}$ sølv⁶⁾. I alle fald er her også en Thother, der er broder til en Tue. Den under Jalingsyssel (Salingsyssel) nævnte biskop Peder i Århus havde virkelig brødrene Niels og Jones camerarius; derimod er det mærkeligt, at hans broder biskop Skælm opføres under Sælland med en broder Ulv, der også kendes, og en Sven, der ikke ellers nævnes⁷⁾. End videre nævnes Pøter Stigsun Hwitæ, Aghi og Nicles som brødre, og der var virkelig 2 sønner af Stig Hvide af samme navn som de 2 sidste⁸⁾; Ago filius Stigh

¹⁾ Den Omerus, der blev biskop i Børlum 1219, kan her ikke vel tænkes på efter de andre biskoppers levetid. ²⁾ Thorkelins dipl. I. 45. 263, 265.

³⁾ SRD. V 349, 351. En her ikke nævnt broder er vistnok den Henricus Palli, qvi dicitur Albus, der underskrev Vitskøl klostets fundats (Thorkelin I. 15).

⁴⁾ Danske Samlinger IV. 351.

⁵⁾ SRD. I. 279

⁶⁾ Suhm VIII. 707.

⁷⁾ SRD IV. tab. 2 (s. 545).

⁸⁾ SRD. IV. tab. 2 (s. 545).

Albi nævnes desuden som pilgrimsfarer 1191—92¹⁾. Petrus camerarius og Suni var virkelige brødre og Sune Ebbesens dattersønner, Sune var marsk 1197²⁾; derimod kendes ikke den her nævnte Stig. Under Sælland har de 6 første samme navne som Sune Ebbesens sønner, dog nævnes her ikke sønnen Jakob; men her er dog det, der kunde tale derimod, at Peder og Anders ikke nævnes som biskopper; i så fald må de være optegnede før 1192 og før c. 1194, da Andreas Sunesen blev kansler, med hvilken titel han ellers vilde have været nævnt. De 3 følgende kunde være Jakob Sunesens sønner biskop Peder Jakobsen i Roskilde, Andreas, kongens camerarius, † 1224, medens Nigles ikke kendes og broderen Johannes ikke nævnes her. Nigles Absalon, Jones er Esbern Snares sønner³⁾. Olef Glug er vel den ældre, der endnu levede 1170⁴⁾, de følgende 3, Ebbe, Ascer, Gummi, er 3 af hans sønner⁵⁾, og af de følgende 4, Olef Inguarsun, Esbern, Aky, Hemming, kendes dog Esbern som søn af hans søn Esbern.

Disse overensstemmelser ser dog ud til at være mere end tilfældige, og det er muligt, at der endnu kan findes mere overensstemmelse med Hviderne end der findes på stamtavlerne i SRD. IV, der ikke altid er nøjagtige og pålidelige. Men herpå kan vi ikke indlade os her; det er nok at have godtgjort, at der er den største sandsynlighed for, at det er virkelige brødre, her nævnes, og virkelige slægttavler, af hvilke en del angår Hviderne, ti at listen væsenlig består af stormænd under Knud VI, ses både af de foran nævnte personer og dem man kender af de andre. Den under Vendsyssel nævnte Aghi Wind underskrev 1193 et kgl. gavebrev⁶⁾. Den under Thy nævnte Niclas Thorkilsun Beskæ, der ved en fejltagelse må være sat i klammer med de foranstående Palleseener, var formodentlig den Nicolaus Thorkilli filius, der 1180 underskrev et kgl. gavebrev⁷⁾; samme brev underskrev Nicolaus Stigh, der vist er den Nicgles Stigsun, der nævnes under Åbosyssel. Under Himmersyssel nævnes Sælgren, og en mand af dette navn, der kaldes „homo regis“, underskrev et kgl. skøde til Esrom kloster og Tvis klostres fundats⁸⁾. Scori marscalcus er Scozio marscalcus, der nævnes 1224 og 1230⁹⁾. Måske den samme Skori var blandt de danske pilgrimme 1191—92¹⁰⁾; derimod er han næppe den Skorro Wagnonis, der nævnes 1138¹¹⁾, der vel snarest er lig den Skorri af Daggebiech, der underskrev Tvis klostres fundats¹²⁾. Marsken Skore er vel den Score, som Knud VI testamenterede 4 ♀ c. 1197 og formodentlig da var i hofstjeneste, men endnu ikke marsk, hvilket Sune da var¹³⁾. Olef Pribe er den Olaus Prybbe, der 1193 underskrev det kgl. privilegium for St. Knuds kloster i Odense¹⁴⁾. Under Jellingsyssel er Esbern Haconsun den Esbernus Hacons filius, der 1180 underskrev det kgl. privilegium for Odense kirke¹⁵⁾.

¹⁾ SRD. V. 349. Stig Hvide døde 1151 (SRD. II. 522).

²⁾ SRD. IV. tab. 4 (s. 545). Suhm VIII. 399.

³⁾ smstds tab. 4.

⁴⁾ smstds.

⁵⁾ Thork. I. 263. 265.

⁶⁾ D. Saml. IV. 352.

⁷⁾ SRD. V. 341—42.

⁸⁾ Thork. I. 7.

⁹⁾ Suhm VIII. 399.

¹⁰⁾ Thork. I. 285.

¹¹⁾ SRD. IV. tab. 5 (s. 545).

¹²⁾ Thork. I. 285.

¹³⁾ Thork. I. 292. Suhm IX. 596.

¹⁴⁾ D. Saml. IV. 351.

¹⁵⁾ Thork. I. 263.

Heraf ses, at foruden biskopper og kgl. kanslere nævnes her kongelige kammermestre, en marsk og andre kongens mænd, så man må slutte, at det er fornemme ætter eller rigets bedste mænd her nævnes; foruden de nævnte nævnes 2 provster, 1 under Salling og 1 under Istedsyssel¹⁾.

Skønt det hele stykkes betydning er tvivlsom, så må det dog slås fast, at personerne hører til landets første ætter²⁾ og at det er virkelige brødre, her nævnes; at de forskellige grupper af brødre er fra forskellige tider og, som det synes, de sidste grupper under hvert syssel yngre end de første, hvilket især fremgår af de under Sælland nævnte. Dog synes det, at der oftere er forskellige familier under hvert syssel. Man må også lægge vægt på den omstændighed, at det her er en afskrift og at folk kan være førte sammen som brødre, der ikke er det, som de 2 øverste linier s. 88, og under Thy Nicles Thorkilsun, der urigtig er henført til Hviderne. Derfor kommer vi også til at stanse tvivlende under Åbosyssel ved Kanutus rex, Eric, Cristoforus, ti vi kender vel Knud VI's broder Kristoffer, der døde 1173, men deres broder Erik vides ikke at have været til; dog var hans tilværelse jo en mulighed. Der kunde her også tænkes på Knud Magnusson, der synes at have haft en broder Kristoffer³⁾, derimod næppe på Valdemar Sejrs sønner, ti dennes søn Knud var jo ikke konge, og disse står i første led og er altså blandt de ældste i listen⁴⁾. Hvorfor brødrene står ordnede efter sysler og landskaber, er den gåde, det må overlades fremtiden at udfinde; det kunde betyde fødeegn og at familiens hovedejendomme lå der, men hvorfor nævnes af Vognsennerne nogle brødre under Sallingsyssel og nogle under Sælland, hvor deres rette hjemstavn ellers synes at have været? I alle fald står denne liste i ingensomhelst forbindelse med Valdemars jordebog.

Idet vi nu sammenfatte hovedsummen af disse undersøgelser, må det anses for vist, at s. 81—88, deri indbefattet den her ikke meddelte Estlandsliste, er stykker, der ikke vedkommer Valdemars jordebog og sandsynligvis er indførte andre steder fra end fra det oprindelige håndskrift af denne, medens derimod de andre stykker mer eller mindre, om end ofte på en ikke nu forståelig måde, hører dertil og måske alle har hørt til den oprindelig i kongens rentekammer opbevarede kodes.

Da Langebek 1754 i Stokholm tog den afskrift af Valdemars jordebog, som Suhm 1792 udgav i 7de bind af *Scriptores rerum Danicarum*, vidste man ikke andet, end at den var et selvstændigt håndskrift. Det var derfor en værdifuld oplysning, bibliothekar Klemming i Stokholm gav 1851⁵⁾, at det håndskrift, der kaldtes således,

1) Flere, siden adelige slægtsnavne findes her, som Skielghe (=: Skel), Thun, Vind, Kalv, Høg, Mund, Mus, Munk, Ræv, hvilket vel også er mere end et tilfælde.

2) Den Asser Kristiernson, der nævnes under Harsyssel, og hans brødre kunde, efter navnene at dømme, høre til Sven Aggesens æt (se SRD. I. tavlen ved s. 43).

3) Jørgensen: *Ridrag til Nordens Historie* 97—98.

4) Når jeg tidligere (sysselinddelingen 47) har henført denne liste til Abels tid, da havde jeg den gang ikke undersøgt sagen fra alle sider, men som det ses af *Danske Samlinger* IV. 351 var jeg allerede 1869 kommen til min nuværende opfattelse.

5) *Antikvarisk tidsskrift* 1849—51, s. 266—70.

var dannet af udtagne stykker af en større kodex, der ligesom hin tilhørte det svenske antikvitetsarkiv, nu rigsbibliotheket. Klemming havde nemlig i mange år med sorg bemærket, at en gammel kodex fra det 13de årh., der var forsynet med blyantspaginering, manglede en stor mængde blade, der dog allerede ikke fandtes, da håndskriftet 1705 skænkedes til antikvitetsarkivet af J. G. Sparfvenfeldt. Han blev derfor behagelig overrasket, da håndskriftet af Valdemars jordebog efter mange års fraværelse 1851 kom tilbage fra Lund og viste sig netop at indeholde de blade, der fattedes i hin større kodex. Disse var også paginerede med blyant, hvilket dog var gjort mindre tydeligt ved en senere paginering med blæk af den samme Sparfvenfeldt, der også havde givet dette stykke tillige med sine andre samlinger til arkivet. Klemming lod nu de 2 håndskrifter forene til 1 og indsatte bladene således, som den gamle blyantspaginering påviste. Herved måtte opfattelsen af Valdemars jordebog væsentlig forandres, da det nu viste sig, at den ikke var noget selvstændigt håndskrift, men var indført på 2 forskellige steder i et større. Sparfvenfeldt siger, at han har købt Valdemars jordebog i København for 12 fl dansk, så den allerede før 1694, som man kan slutte af en påtegning af ham, er udtaget; men dette må dog være sket i løbet af det 17de årh., da blyantspagineringen ikke kan være ældre¹⁾. Hvor han har fået det større håndskrift fra, opgives ikke; dog fejler man næppe i at antage, at det er den kodex, som Stephanus ejede fra „1221“, idet dette år er trykfejl for 1231²⁾. De stykker, der var udtagne, adskilte sig imidlertid ved deres skønne udførelse og ved håndskriften i en så mærkelig grad fra det meste af det øvrige, at det kunde være tilgiveligt, om en mindre literær ejermand havde udtaget disse dele, der ifølge indholdet måtte høre sammen, især når der ingen ældre vidnesbyrd var om bladenes rette orden, selv om de på hans tid stod på forskellige steder i håndskriftet. Men han har dog været mere skarpseende end de mange lærde, der efter ham har undersøgt det. De 8 blade, der nu indtager håndskriftets bl. 129—36 og udgør et læg, har nemlig på bagerste side et femtal, skrevet med det 13 århundredes taltegn, og når man så blader tilbage til den del af jordebogen, der står i begyndelsen af håndskriftet, finder man dennes læg betegnede med 1, 2, 3 og 4 (s. 14, 30, 46, 62). Dette er altså den oprindelige orden, og man ser end videre, at jordebogen har været det aller første der er indført i håndskriftet. Fra det femte læg fattes enhver angivelse af lægenes rækkefølge med undtagelse af et tal, der står inde i et af de seneste læg (jeg tror 22), så stykket Jucia, Estlandslisterne, plovtaleslisten og broderlisten er det eneste af det, der vedkommer os her, som ikke har nogen sikker plads; men da disse stykker må være skrevne af samme mand som alle de øvrige jordebogsstykker, kan der næppe være spørgsmål om, at de jo har indtaget den plads bagefter læg 5, som de her har fået. Det er dette håndskriftets opløser har set, hvorfor der er udtalt så

1) Når man kender den måde, som Sparfvenfeldt behandlede håndskrifter på, hvorom der skal være vidnesbyrd nok i rigsbibl. i Stockholm, ligger det nær at antage, at det er ham selv, der har udtaget jordebogsbladene.

2) Dette antages af Suhm (SRD. VII. 509), jfr. Pal.-Müller a. st. 257.

megen fordømmelse over ham¹⁾; han har taget Jucia og Estlandslisten med, hvorimod plovtales- og broderlisten ikke var i noget af håndskrifterne 1706—61, men vides at være indsatte i det større håndskrift før 1783²⁾. Det er derfor sandsynligt, at han også har taget dem med, men at disse blade på en eller anden måde atter er udskilte af den ny kodez og en tid har været hjemløse.

Ved denne nyeste opdagelse, at alt hvad der vedkommer jordebogen dog alligevel hører sammen, idet det hele er indført af samme hånd og i fortsat følge, får undersøgelsen et forandret udgangspunkt, idet man nu bliver fri for indtrykket af det tilfældige ved håndskriftets natur, der kunde vise sig i, at noget, der tilsyneladende hørte sammen, var indført på forskellige steder mellem aldeles uensartede stykker, hvilket formodenlig fra først af har været hovedgrunden til at føre Pal.-Müller ind på den besynderlige mening, at hele håndskriftet er en skrivebog³⁾.

Da vi nu således har fundet håndskriftets begyndelse, kan vi gå over til en kort omtale af de andre stykker deri og følge disse i deres nuværende orden, da der ingen anden vejledning er. Jordebogen og alt, hvad her er udgivet, foruden Estlandslisten, er skreven med 1 hånd (uagtet pennen nogle steder har været spidsere, hånden lidt skødesløser og skriften lidt mindre) og omfatter over 8 læg. Af disse læg har det første kun 7 blade, da det første blad, der vel har været som et slags titelblad, er bortskåret; 2—6 læg har 8 blade, men af det 7de er det sidste blad bortskåret, så det er muligt, at der har været mere om Estland; i 8de læg ender de herhen hørende optegnelser, men på dets 5te blads bagside, bl. 58, begynder den danske krønike, der er trykt i SRD. III. 260—65. Bl. 65 begynder den danske kongerække, der er trykt i SRD. I. 19. Bl. 67—84 er en fortegnelse over provinser, erkebisper- og bispedømmer under pave-stolen. Bl. 84 b fortegnelse over kejser- og kongeriger. Bl. 85—90 er fortegnelse over paverne til Gregor IX. Bl. 91—97 indeholder en allegorisk fremstilling af menneskets affald fra gud og dets frelse. Bl. 97—98 indeholder nogle latinske munkevers af gudeligt indhold. Alt dette er med samme hånd og samme udstyrelse som jordebogen, men istedenfor at tiltage i udstyrelse, tager skønheden af, hvilket tilstrækkelig betegner, at håndskriftet ikke kan være nogen skrivebog. Bl. 98 begynder en ny hånd, der vel ligner den første ikke lidet, men er spidsere og ikke så skøn. Med denne hånd er vistnok også kalendariet foran i bogen skrevet. Den vedbliver dette læg ud og lige til bl. 127 og indeholder forskellige mest religiøse sager, deriblandt bl. 99—104 nogle ufuldendte statuter for Benediktinerordenen, men da der er lidt åben plads bagefter, er det øjensynligt, at skriveren ikke for øjeblikket har kunnet fuldende stykket, men har håbet at opnå det i fremtiden; denne omstændighed synes at tale stærkt imod den påstand, at det skulde være alene en øvelse i skønskrivning, ti i så tilfælde vilde man

¹⁾ Paludan Müller, i hans her ofte nævnte afhandling, har derfor uret når han mener s. 167, at han med overlæg har sat stykkerne sammen forat frembringe forestilling om en plan i håndskriftet.

²⁾ Paludan-Müller a. st. 168.

³⁾ Et sted går Paludan-Müller endog så vidt, at han antager, at meget deraf er afskrevet efter løse sedler (s. 211).

vistnok ikke lade pladsen efter stå tom, men benytte det kostbare pergament til noget andet. Endnu med samme hånd er rejselisten fra Ribe til Jerusalem, der er trykt SRD. V. 622, hvorimod en fjerde hånd umiskendelig har skrevet den på bl. 127—28 følgende rejseliste fra Utlengi til Estland, der også er trykt i SRD. V. 622—23. Bl. 129—36 hører som nævnt til jordebogen, men bl. 137—51, der indeholder et billede af Kerub og forklaring derover, er med den 3dje hånd. Bl. 152 indeholder følgende uddrag af et testamente:

. Item ecclesie Broby vnum piel. Item ecclesie Høthorp, que pauperior est in Fyonia, unum baldækin antiquiorem cum tribus marcis cupreis. Item ecclesie Viby confero unum solidum grossorum cum ii solidis sterlingorum ad pixidem. Item teneor soluere ad altare beate virginis x marcis denariorum cum ij cupreis, pro quibus eis inpignoro xiiij partes de nouo sperlakæn de serico, quout heredes mej soluere uoluerint. Item confero Jon unum equum, qui uocatur . Harthwick do unum pollidrum que famuli, qui equitant. et Slæth confero iij marcas denariorum excepto Keethsun, qui debet habere vii marcas uel nigrum, in quo equitat. Item Sunth sun do unam uaccam. Sacerdoti ibidem unum bouem do, dyacono unam iuuenam. Item ecclesie Viby do unum librum nigrum et unum missale. Item Botild Mø relabere debet uaccam suam. Item teneor Botild Akys vij oras cum solido. Istud scriptum est de testamento domine Margarete in lecto egritudinis, dum uiuit nichil expositum fiet de testamento.

Dette testamente er skrevet med en hånd, som jeg vistnok tror ikke er senere end første halvdel af det 14de årh. og viser hen til, at håndskriftet da har været i Fyn, da gavebrevet omfatter gaver til kirker i den nordøstlige del af Fyn. Da et af stykkerne i håndskriftet omfatter statuter for Benediktinerordenen, ligger det nær at antage, at det har tilhørt og er blevet skrevet i St. Knuds kloster i Odense, der også ejede andre historiske optegnelser (SRD. II. 16—17).

Den nærmere undersøgelse af håndskriftets forskellige dele vil være overflødig her, da det er vist, at jordebogsstykkerne er et hele og intet har med det øvrige at gøre og da en sådan beskrivelse er gjort grundig af prof. Paludan-Müller¹⁾. Og deri må jeg slutte mig til denne forfatter, at hele håndskriftet er indrettet således fra først af, idet det er linieret på samme måde helt igennem med 21 linier på siden med

¹⁾ Anf. skrift, s. 165—76. Imod den opfattelse, som denne forfatter, hvis skarpsindighed og grundige lærdom lærvigt er højt hævet over min dom, har gjort gældende, vil jeg kun tillade mig en enkelt bemærkning. Det er ganske rigtigt, at der flere steder ikke er fuldført, hvad man vilde skrive, således i kalendariet, i paverækken og i brøderlisten, idet dels hele ord, dels mange initialer er udeladte. Men det ses af mange eksempler, at når man i middelalderen skrev bøger, skrev man først med sort blæk og ventede med at tilføje initialerne og det der ellers skulde males tilsidst. Det hændtes derfor ofte, at disse initialer aldrig kom til og det i meget gode håndskrifter. Således kan nævnes den lundske kongeliste, hvoraf et facsimile findes i SRD. I. 425, hvor flere flere initialer fattes, men den og lignende håndskrifter vil man dog vel ikke gøre til skriftprøver.

XXVIII

undtagelse af paverækken og kalendariet, hvor der er mindre mellemrum mellem stregerne.

Prof. Pal.-Müller fremsætter s. 176 den indvending: „Til hvis brug skulde vel indenlandsk og udenlandsk, kronologisk og statistisk, theologisk og historisk, sørejsen i Østersøen og kerubens vinger osv. være samlet på disse så ensartet behandlede blade? I et kancelli kunde man have brug for et kalendarium og for jordegodslistor, men hvad skulde man der med stenene i det ny Jerusalems mure eller med en tegning af keruben og en vidtløftig udtydning af vingefjedrenes allegoriske betydning? De theologiske stykker henvise bogen til et kloster, men i et sådant måtte det være ganske ligeegyldigt, hvor mange gårde kongen ejede på Femern, eller hvor meget han havde købt af Hagen Palnesøn osv. Det er ubestrideligt, at der ingen fælles interesse er i håndskriftets indhold; og når hertil kommer det ufærdige i de stykker, i hvis selskab jordebogsbladene her befinde sig, . . . det prøvende og forsøgende i flere stykker, i initialerne og deres behandling, afbrydelser midt i sætninger, hvor der var plads nok til at fuldføre dem, havde der været lagt vægt derpå“ og kommer derpå til det resultat, „at det er hverken mer eller mindre end en skriverbog, en bog til øvelse i en kloster- eller domskole, hvor man uddannede kalligrafer. Tilfældigvis har man haft disse stykker at lade den tilkommende kancellist eller afskriver øve sig på; men man kunde ligeså godt have benyttet andet dertil.“

Det er allerede ovenfor bemærket, hvor liden vægt man kan tillægge det, at initialerne og de malede ord ikke er udførte. Det hændes end videre ofte, at uensartede stykker er indførte i et og samme håndskrift. Men er det alligevel så uensartet, hvad der er skrevet heri? Først jordebogsstykkerne, der var et vigtigt bidrag til oplysning om landets tilstand og om kongens magt og rigdomme; dernæst en dansk krønike, dernæst en dansk kongeliste, dernæst oplysning om de katolske bispedømmer, dernæst opregning af kejserdømmer og kongeriger, dernæst paverækken. Er dette ikke så ensartede stykker, som man vil forlange, alt vistnok med samme hånd, selv om denne også har skrevet kalendariet og enkelte andre stykker; at dertil er føjet et par gudelige småstykker, som afskriveren også ønskede at have, forandrer ikke denne opfattelse. Da han var færdig tog andre hænder fat, men det kan dog ikke være et vidnesbyrd om, at samlingen er meningsløst anlagt, at andre har indført uensartede stykker deri. Det er kun den mand, vi har at holde os til, som har begyndt håndskriftet med at indføre jordebogen deri, de andre vedkommer os ikke. At kodex er afstregt fra begyndelsen af med samme redskab, beviser ikke, at indholdet er indført deri på samme tid; der er adskillige stykker deri, som må være endel senere. Og hvis det virkelig var en skrivebog, måtte man dog se en fremgang, men tvert imod, skriveren begynder med en udmærket fast og skøn hånd, der i mange tider må have været øvet; der er ikke spor af famlen deri og der er ikke spor af fremgang til noget endnu fuldkomnere. Tvertimod, hånden går snarere tilbage. Stykket om Estland og det følgende er ikke så godt udført som det første.

Det er under disse forudsætninger, i forbindelse med den forudfattede mening, at jordebogen indeholder indtægterne af de kongelige skatter, at professor Paludan-

Müller har anlagt sin kritik af jordebogen, og det er derved han er kommen til at se den som noget tilfældigt og mangelfuldt, hvor skriveren har medtaget hvad der stod på forskriften, når han havde lyst, og lod være, hvis det mere behagede ham. Som jeg håber foran at have vist, er der god sammenhæng i jordebogen, der er en nøjagtig afskrift af en original og indført som noget, bogens ejer mente at have interesse af selv at have for øje, og som noget, han selv forstod.

Tiden, da den del af håndskriftet er indført, som jordebogen er en del af, kan ikke falde før Erik Glippings tronbestigelse, da denne konge nævnes i kongerækken; ti den omstændighed, at år 1254 nævnes s. 60 og at jarlen Knud Håkonsen, der døde 1261, nævnes som endnu levende, betyder intet, da det stykke, hvori han omtales, kun er uddrag af et stadfæstelsesbrev fra 1254. På den anden side tilhører det ganske bestemt det 13 århundrede, dels ved det stungne u (u) som betegnelse for y, medens y så godt som overalt betegner i-lyden, dels ved oftere at bruge r for r i enden af et ord, dels ved tegnene ä, ö, æ som tilkendegivelse af lang udtale¹⁾. De ældste arabiske tal i dansk skrift forekommer her. Også sprogformen er det 13 århundredes, da konsonantsystemet er usvækket som i de ældste lovhåndskrifter; dog forekommer også svækkelser som æbin for æpin, Wæstærwigh (2, 45), Nigles, Aghi ved siden af Aky, Skodburghæreth formodenlig for Skotburghæreth, Krybæthorp formodenlig for Krypæthorp, Slaulæsæ for Slaglæsæ, men herpå haves også eksempler i lovhåndskrifterne, således i Vald. sæl. lov (Thorsens udgave) 2, 41: myghæt, 1, 6: vithæ, uthæn²⁾. Lydforbindelsen ia forekommer meget almindelig: Byauærscog (35), Biarghæreth (9), Lundæbyarghæreth (19) osv., men også ofte iæ: Byærgghæreth (24), Kobiærgh (25), Hiælm (52) osv. Wimmer anser overgangen til iæ for fuldendt ikke længe efter år 1300³⁾. Af nævneformendelsen -i er der ikke få spor, som Tuki (11), Aghi (69), Thyri (70), Gøti (85), Ebbi (86) osv., men denne er ellers som i lovene almindeligst gået over til -æ; s. 25 forekommer Ulfsyn og 31 thyngbryth, hvor man ellers skulde have ventet Ulfsun og thyngbrut. I det hele er sprogformen som i de ældste lovhåndskrifter og med hensyn til håndskriften er det samme tilfældet⁴⁾.

Påvirkning af landskabsmålene kendes ikke, hverken af jydsk eller skånsk, endelsen -æ eller -e findes i stednavne fra alle landsdelene⁵⁾. (En undtagelse gør Harasten (s. 60) og nogle af navnene i uddraget af det hallandske grænseskæl, som Efyu os,

¹⁾ Sml. Thorsens fortale til Valdemars sæl. lov s. 12, til Eriks sæl. lov s. 10, hvor håndskrifter med disse ejendommeligheder bestemt henvises til 13de årh.

²⁾ Sml. Lyngby, udsagnsordene i jydsk lov s. 13 og Gislasons anmeldelse i app. f. nord. oldk. 1862. Wimmer navneordenes bøjning 8. I det ældste danske diplom fra 1329, der har alle mærker på ægthed, forekommer: uplader, obnæ, men ellers hårde medlyd.

³⁾ Navneordenes bøjning s. 7. ⁴⁾ se fotolithografiet af det gamle håndskrift af Vald. sæl. lov og Thorsens fortale til sin udgave af samme lov s. 5.

⁵⁾ Undtagelser er vel Hattastath (52), Hallahæreth (7), Gæstænacka (52), Sothathorp, Sotathorp (65, 66), og i de stykker, der egenlig ikke vedkommer jordebogen, Slangathorp, Nacascogh (83), Flaccabiarhæret, Logahæret, Lungahæret, Faxahæret, Tunahæret (82), men her står a som ikke så sjælden eilers i dokumenter istedenfor æ og stykket er temlig skødesløst nedskrevet.

og i det hallandske dokument fra 1254, der har nævneformmærke -r, Lithær, Thorlokar, Arnold svartær, Høker; ved siden af står dog Thordgrim. Vi må derfor antage forfatteren for en øbo og afskriveren sandsynligst for en fynbo (jfr. s. XXVII). Men om vi tør sætte afskriftens tid til Erik Glippings eller Erik Menveds regering, kan vel næppe afgøres, i alle tilfælde falder tiden 1259—1300. Som afskrift betegner håndskriftet sig ved enkelte skrivfejl, som Herlefhæreth, Sthorsakar (7) for Gerlefhæreth, Thorsakar, molendinum (32), Bugizlao (44) som afskriveren selv har rettet til Bulizlao, Swen Tranføl og Trafner (68) for Trafnel, Ouenthorp, Jaldænsthorp (76), hvilket han selv har rettet, tarbernarii (77) osv., og ved s. 79 at have glemt de 4 linier, der begynder: de exactione, og som så er skrevne i den anden spalte med henvisningsmærke. Et par steder (s. 12 og 39) har afskriveren tilføjet defectus til tegn på, at noget i originalen var gjort ulæseligt, ligesom han også har sat nota ved et par steder, s. 39, hvor bemærkningen står under galt herred og s. 50 ved Akærøs, måske forat betegne, at den ikke hørte til denne liste, men til kongens private gods, og selv ændret flere steder, der ikke kunde stå således i originalen (se s. XI).

Med hensyn til udgivelsesmåden kan man ikke udgive dette håndskrift som andre, men må gengive det så ligt som muligt, forat læseren selv kan sætte sig ind i vanskelighederne og læse mellem linierne. Ved på den måde, det her er sket, at meddele det side for side og linie for linie, gives der læseren tillige lejlighed til at dømme, om udgiveren har truffet den rette fortolkning eller ej. Idet imidlertid forkortelserne er opløste, har udgaven fået et noget underligt udseende, idet linierne i håndskriftet må tænkes omtrent lige lange, medens de her er af forskellig længde; dette har ikke kunnet undgås, uagtet endel forkortelser er blevne stående, nemlig m̄, dīm, deñ, arḡ, sol', att' og attiñ for de forskellige former af marca, dimidius, denarius, argentum, solidus og attinentia. Ej heller har henvisningstegnene kunnet blive som originalens, navnlig ikke i stykket s. 84—88, og hele Estlandslisten har måttet udelades, da den ikke på denne måde har kunnet gengives ved bogtryk.

KONG VALDEMAR DEN ANDENS JORDEBOG.

Lucia.

Anno domini m. cc. xxxi. factum est hoc scriptum.

¶ Vvændlesusæl. Jn thuristhorp .ii. mr. auri *et* dim.

¶ Hornshæreth. .x. mr.^a

¶ Vvinæbiærghæreth. .xxx. mr.^a

¶ Burluuhæreth. .xx. mr. den̄ uel tres mr siliginis.

¶ Jarlslefthæreth. .xvi. mr^a argenti.

¶ Kyærræhæreth. .xv. mr^a

¶ Hwet. .xv. mr^a

Thythæsusæl.

☉ Hanæhæreth. Seruicium duarum noctium. uel .xx. mr^a
 annone. et Næs seruicium .i. noctis. uel .lxx.^a
 mr^a puri ex utroque. uel .xxviii. mr^a annone et .xvi. mr^a arg.

Possessio nostra in tymberbū marc sunt .x. atting. et unum
 quodque ualet mr^a auri. Item in langwath sunt
 .ix. atting et dim et ualet .ix. mr^a auri et dim.
 Hyldæslef ualet .viii. mr^a auri.

☉ Hildeslefhæreth. Seruicium duarum noctium.

☉ Hunbærghæreth. Seruicium .i. noctis uel .v. mr^a annone
 Sundbā oc sundbā a . octo mr^a auri.

☉ Hasinghæreth. .vi. mr^a.

☉ Refshoghæreth. Seruicium .i. noctis et dim. et .iiii.^{or} mr^a
 annone. Jtem de claustro Wæstærwigh .xx. mr^a deñ.

S Salingsusæl.

☉ Morso sundræhæreth. .vi. mr^a arg[̄] cum itur in expeditionem.

☉ Nørræhæreth. .vi. mr^a arg[̄] cum itur in expeditionem.

Jn akær .xviii. mr^a auri.

☉ Fyallanshæreth. .xii. mr^a deñ. Jn truwath et flo.

.xxi. mr^a auri et dim. Lognø.

x mr^a puri. Jbidem terra .xxiii. mr^{or} auri. Jn hoghæs

☉ lef .ix. mr^a auri.

☉ Røthingshæreth.

☉ Hærnburghæreth. Jn brunnum habet Rex .xiii. mr^a auri.

☉ Nørgæhæreth. .x. mr^a arg[̄]. Skhiuægarthæ .xx.

mr^a arg[̄]. Cum attinenciis suis ualet .xl. mr^a auri.

☉ Hargæhæreth. .xx. mr^a deñ.

¶

Harthesusæl.

Ⓒ Vvændlefolk^ahæreth. .x. mr ^aannone. Engæbyærgh
 et in høghum .ix. mr ^aauri. Jn Høldum .xii. mr ^aauri.
 Nesium cum attinenciis suis .li. mr ^aauri. Jtem in nesium
 Ⓒ .xlviij. mr ^aauri.

Ⓒ Skodburghæreth .xxiii.^{or} ^aannone medietas siliginis.
 Jbidem habet nicholaus slæt nauigium regis in
 quo sunt .xlii. hafnæ.

Ⓒ Getinghæreth. .x. mr ^{*}puri de quærsæt. Jn ryztheet.
 .iii. mr ^{*}auri.

Ⓒ Vlburghæreth. .xvi. mr ^apuri.

Ⓒ Heingæhæreth. .xxviii. mr ^lpuri

Ⓒ Balængæhæreth .xx. mr ^apuri. Jtem Hacon prind .viii. mr ^a
 Ⓒ arg

Ⓒ Hiarmæhæreth. Jn hwammæ et thrabiærgh et molendi
 num in hæslæ .x. mr ^aauri et xl metre
 tas mellis uel .x. mr ^aarg. Preterea ad nauigium tenen
 tur ex dim nauigio .x. oras ^{or}annone et ex dim xliiii agnos.

Hamrumbæreth. .xvi. mr ^apuri.

Himbersysel.

Ⓒ Rinshæreth.

Winblæsæ .ii. m^a auri.

Ⓒ Slætæhæreth. lx m^a deñ. Skithum .x. fiathring *que*
ualore excedunt .xl. m^a auri. Ⓒ *Jtem* Vkar molen
dinum .viii. m^a auri ualens. Ⓒ *Molendinum antem* petri
ulke ualuit .iiii. m^{or} a^a auri *sed* iam destructum est.

Ⓒ Gislumhæreth .xx. m^a puri preter quærsæt. Ⓒ *Jn* tysta
the habet *dominus* Rex sex mansos *et* valent .lx. m^a auri

Ⓒ Hornumhæreth. Ⓒ Stenwædlæ wat .ii. m^a auri. Ⓒ molen
dinum in ofhogstorp .ii. m^a auri. m^a arg minus

Ⓒ Hornøghæreth. Ⓒ *Jn* waxlef dim fyathring .v. m^a auri.

Ⓒ Flæskiumhæreth. .lxx. m^a deñ. Ⓒ Trannes .ii. m^a arg.
Aleburgh. De molendino *et* de uilla .xxiiii. m^{or} a^a arg.
Ⓒ *Jtem* de ipsa uilla *et* de Giol .xxiiii. m^{or} a^a arg. *pro*
expensis. Ⓒ Hasseris .ix. m^a auri.

☉ Hellyumhæreth. Beflumfiarthing .xxv. hafnæ. ☉ Jtem
lyungbæ fiarthing de quersæt .xii. m^a arg.

☉ Hethænstathæhæreth. Roldæ fiarthing .xvi. hafne
et quersæt .viii. m^a arg. ☉ Terra domini regis in rolde
vnus mansus et vnus quadrans ualens .xxvi. m^a auri ☉ Jtem
twefthmark ualet .xiiii. m^a auri.

☉ Omungærsusæl.

☉ Lyungæhæreth norræ. Vvibiærgh .cxx^{ti} m^a deñ pro ex
pedicione. et lxxx^a m^a deñ pro moneta. Dominus woghen
tenetur pro exactionibus suis .cc.xiiii. m^a deñ.

☉ Lyungæhæreth syndræ .viii. m^a puri cum fusing ☉ Jtem
Grafusin .iii. mansi ualentes .xxx. m^a auri. ☉ Jtem
vpfusing .vii. octonarij valentes .vii. m^a auri.
Jtem Alum . unum fiarthing .xviii. m^a arg.

☉ Mæthælsholmhæreth .xv. m^a puri cum wæling. Jn wæ
ling sunt .vi. mansi ualentes .xlviii. m^a auri.
Jbidem molendinum ualet .iii. m^a auri.

Ⓒ Othænshyllæhæreth .xvi. m^a puri circa pascha.

Ⓒ Styfrighæreth .xxv. m^a puri — de Randrøs. Et pro
solucione expeditionis .xx. m^a puri.

Ⓒ Hallæhæreth

Ⓒ Herlefhæreth

Ⓒ Abosysæl.

Ⓒ Hallahæreth. Cristiærnsthorp cum attinenciis suis .lxxx.^a
m^a auri.

Ⓒ Galtænhæreth af Bro fiarthing .viii. m^ar

Ⓒ Saghæbrokhæreth

Ⓒ Lithæsbiarghæreth. Sthorsakar cum attinenciis suis .c. m^a auri.

Ⓒ Dyursæ norræ hæreth .xl. m^ar puri.

Ⓒ Syndræhæreth. Jn draghbu cum attinenciis suis .xliiii.^{or} m^a auri.

Ⓒ Hælgænæs .xx. m^a puri

Ⓒ Mulnæs .xx. m^a puri.

Ⓒ Samsø soluit annuatim .v. m^a tritici .x. m^a brasei
et .iii. m^a ordeï .xl. boues .clxxx. porcōs et totidem
oues .dccc. caseos. et tantum de butiro quantum pertinet
ad dictos caseos .dccc. stokfiske .xvi. mesæ alecium.
 duo fothær mellis .c. anseres .cc. gallinas .ii. m^a.

Ⓒ ad pisces.
 Ⓐ Hasløghæreth. De arus .xii. m^a de expeditione preter exac
 tionem.

Ⓒ Ninggehæreth. Withbū .lx. m^a auri *et amplius cum uillulis.*
 { .m^a auri *et amplius* }

Ⓒ Hialmæslefhæreth af Scandthorp .xxx. m^a puri.
 Ⓒ wraghælde *et holte.*

{ lx. m^a auri }

Ⓒ Giærnæhæreth. Smaængiæ .xv. m^a puri.

Ⓒ hwolæ *et thorethorp.*

Ⓒ Haghælbiarghæreth.

Ⓒ Framlefhæreth.

Ⓒ Øndælaghæ .xx. m^a puri

ᚦ

Lofræthsusæl.

- ᚠ Harzhæreth. cum .iiii.^{or} nauibus tenetur nos transducere quare
in qualibet hafnæ habet .iiii.^{or} homines.
Gylling .xii. mr^a auri. Sæba .vii. mr^a auri.
Phynsten .iii. mr^a auri et dim.

- ᚠ Horæhæreth. Hanstath cum attinenciis suis .xxv. mr^a auri.

- ᚠ Namhæreth. .xii. mr^a puri.

- ᚠ Hattynghæreth. Seruicium .ii. noctium de horsnæs. et lx.
mr^a deñ de expedicione et xl^a mr^a pro moneta.

- ᚠ Biarghæreth. ualet .viii. mr^a puri.

- ᚠ Vvrazhøghæreth } fuerunt seruicium unius noctis.

- ᚠ Thystinghæreth. }
Aluyng .xxiii. mr^a auri. preter partes

- ᚠ Hizhæreth. — nostras quas habemus in duobus molendinis.

J Jalyngsusæl. .c. mr deñ. ^a et .x. de molendino.

Ⓒ Jalynghæreth. .xl. mr ^a puri. Quærsætæ mæn
Tuki et frater suus .ii. mr ^a annuatim.

Ⓒ Vvangshæreth.

J Almundæsusæl. Ⓒ redditus .cxl. mr deñ.^b
Iarlæzhæreth. Jn gauærslund .xix. atting
et .iii. ^a pars unius. singuli tres
mr ^a argenti.

Ⓒ Anzstathæreth. Terra circa kaldyng valet .xiii. mr auri.^a
De kaldyng .lxxx. mr ^a puri.

Ⓒ Almundæhæreth.)

De exactione domini tocky utæn
wadn .vi. mr ^a annone et dim. et .iiii. ^{or} mr ^a puri.
De hærslef .ii. mr ^a annone et dim. De bæcky et
iii ^{or} ecclesijs proximis .ix. mr ^a puri et .iii. ^a mr auene et
dim. De scandthorp .iii. mr ^a puri et mr ^a auene et

dim . De nubel .xvi. sol. siliginis *et* mr^a puri.

De anzstath .x. oras puri *et* .x. oras auene. De hyar
thorp . dim^a mr^a puri. *et* dim^a mr^a auene. De harthwet.

defectus

Bramthorp. *et* ælmtungæ

J

Barwithsusæl.

Hathærselefhæreth. .xx. mr^a puri preter thelonium. *et* tantum

de aænnona. Terra ibidem .vii. mr^a auri

et dim. Wilstorp . mr^a auri. Kyrstrop .vi. mr^a argn.

Fristadh .x. mr^a auri. Bramthorp .ii. mr^a auri. Rostath.

C .v. mr^a auri.

C Thyurstrophæreth .xx. mr^a. Kopærstath .v. mr^a auri.

wisænthorp . mr^a auri. Hæghærle.

.xiii. mr^a argenti.

C Frøshæreth. .i. mr^a puri. Agthorp . mr^a auri.

C Gramæhæreth. .xl. ^amr ^apuri. Graam .x. ^amr auri.
 Jmmæthorp . dim̄ molendinum. Holm
 ualet .ii. ^amr auri. Jarlsæ .iii. ^amr auri. Moddæbøl.
 C .iii. ^amr argñ.

C Rafnsthorphæreth .xx. ^amr puri. *et de alia parte* .xxv. ^amr
 Rafnsthorp .xii. ^amr auri.
 De ripis .cc. ^amr deñ *pro exactione et theloneo. et forban.*
 Jtem *pro expedicione* .cxx. ^amr. *et pro moneta* .cl. ^amr. Jtem
pro theloneo equorum .cccl. ^amr *et amplizs.* Jtem *pro theloneo*
 salis .xl. ^amr. Jtem *de monetario* .c. ^amr deñ.

J Ellæmsusæl.

C Hwitynghæreth. .ccx. ^amr deñ *preter mel et annonam.*

C Løghæhæreth. .iij. fothær mellis. Swansthorp .xvi.
^amr auri. Jn cumled .xv. ^amr auri.

☉ Høthærshæreth. .cxx. mr^a

☉ Risæhæreth. .lx. mr.^a vel .x. mr.^a siliginis^a .iiii. mr^a aue
 ne .xxiiii. mr^a deñ exceptis theloneo
 et exactione. Jtem de colonis in sudthorp .ii. mr^a
 arg. Hæslæ et arslef .vi. mr^a auri et dim.
 Opnør .ii. mr^a auri et dim. Jn barsmark . mr^a auri.

☉ Locthorphæreth .vi. mr^a siliginis. et .vi. mr^a auene et .x. mr^a
 ☉ deñ

☉ Clyppæløfhæreth .xx. mr^a puri. Wiuælsbæc .ii. mr^a
 auri .ii. mr^a arg^a minus. Horsthorp
 houæth .xiii. mr^a arg^a et dim. Enstath .ii. mr^a
 auri et dim^a mr^a argenti.

☉ Kyærræhæreth. .l. mr^a puri. Lecky .xii. mr^a auri.

☉ Sundwith. ^amr frumenti .x. ^amr auene *et*
 ^{or}.xxiiii. ^amr deñ. ^aWarnæs .c. ^amr
 auri ^{or}.iiii. *minus*. Bagthorp ^amr auri. *Hoc est de*
bitum regis de warnæs .v. mr annone et dim. et iii.
mr deñ. de arngiald. et stuth. et garcætegiald.
et molendino et transitu maris .viii. sol. arg et
.ii. mr. et de sundwith .vii. mr annone et .xxii. mr
 ☉ deñ

I Istathesusæl. .cc. ^amr puri *preter* Slæswich *et*
 monetam et danwirky et ykærn
 burgh. Slæsmynnæ .xx. ^amr puri.

☉ Vvizhæreth. }
 } ^a.lx. ^amr puri *preter* theloneum
 ☉ Husbhæreth.)

☉ Nuhæreth. wyppethorp .xxxvi. ^amr auri.
 Runætoft .vi. ^amr auri. Gyæltung

.xxx. ^amr puri. *Nota. quod* Røst. Grouæ. fornæs.
 Mynnæsba. Rackæthorp. tolægarhd. fughælsnæs.
 Gyælyng *et* wakærbol. *omnia ista uocamus* Geltyng.

.37. ^amr auri.

☉ Slæshæreth .xx. ^amr puri. Skyræthorp totum. Tøsthorp.
 fere .xxii. ^amr auri. Rafnækyær .xiii.
^amr auri. *et* dim. Fughælwich .iiii. ^apartem. Grøthæbol
 totum. Jn dolruth ^{or}.iiii. ^amr auri *et* dim. Skiæggeruth.
 .v. ^amr arg. Bølæ .v. ^amr auri. ☉ Tyarsnæs .vi. ^amr
 auri. Jn syndræbrathorp .vi. ^amr auri in baxis thri
 thyng. Jtem vnam ^amr auri in hakonis thrithyng.
 Jn nutæfellæ .ii. ^amr auri *et* dim. *et* xvi. sol. argenti.
 Jn brethæbol .vi. ^amr arg. *sic antiquitus est* appreciata.

. *et* .viii. ^amr deñ.

☉ Struksthorphæreth. ^{or}.iiii. ^amr auene. Grumba *et*
 Thwet .vii. ^amr auri *et* dim.

☉ Vgglæhæreth .xx. ^amr puri. Cum byscopstoft .xl. ^amr auri.

☉ Nørrægøshæreth. .c. m^a puri. Jn brethæstath *cum attinenciis suis*
 .xviii. m^a auri.

☉ Syndrægøshæreth. Hattastath .xxx. m^a auri.

☉ Arældshæreth. Danæwyrki *cum eydærstath et lundæbiarghæreth*
 .cxx. m^a puri. *et procurationem trium noctium*
 in estate *cum exercitu sicut consweuit rex in vtlandi*
 am transire. Jtem *procuracionem .iij. noctium* in hyeme
 uel .dccc. m^a deñ.

☉ Fræzlæt. *cum ykærnæburgh* .c. m^a puri.
Dominus rex habet inter Slæ et eydær .cccc.
 houæ *et .xx.* Jn Swansø .xxvi. *aratra et dim. et preter*
 hoc multas siluas.

☉ Swansø .x. m^a argenti.

Ⓒ Kamp. .xx. mr.^a

Ⓒ Vtland.

Ⓒ Horsæbuhæreth. .lx. mr puri.^a

Ⓒ Bokynghæreth. .lx. mr puri.^a

Ⓒ Syld. .xl mr puri.^a

Ⓒ Før østærhæreth
et wæstærhæreth }^{a or a} .liiii. mr puri.

Ⓒ Bultrynghæreth. .lxxx. mr puri.^a

Ⓒ Vvyrikshæreth. .xl. m^ar puri.

Ⓒ Pylwærmhæreth. .lxxx. m^ar puri.

Ⓒ Edomshæreth. .cxx. m^ar puri. *tantum ualet et tantum inde datur.*

Ⓒ Lundæbyarghæreth.) .xii. m^ar puri.

Ⓒ Thunninghæreth.

Ⓒ Giæthninghæreth.

Ⓒ Holm.

Ⓒ Hæfræ.

De istis .v. habet rex .l.^a m^ar puri
pro wingift. et .l.^a m^ar puri pro studh.
preter apparatus .vi. noctium qui perti
net ad danwyrky.

iius

C Jstas possessiones emit Rex waldemar^{us} in thetmærsc
 de abbate hermanno de hærseueld pro .cc. m^a argū
 in communi placito. C Jn Ciuængehusæ .ii. houæ.
 Jn heem .iiij. houæ. Jn crembøl .iiij. houæ. supra ulram
 dim mansum. Jn uluersum .v. houæ excepto uno jardæ
 Jn melsword .ij. houæ. Jn ysmædowæ .ij. houæ et dim.
 Jn ændebytæl. et metæs .ij. houæ et dim et dim jarde.
 Jn tharnword .j. houæ et dim. Jn flede .i. houæ et
 dim. Jn læ dim houæ. Jn gardæsflyt .i. houæ.
 Jn hunsbytæl et flette .i. houæ et .i. jarde. Anno
 incarnationis domini .m. cc. xvij.

Patrimonium nostrum in fionia circa .400. m^a auri secundum antiquam estimacionem.

F Feonia. Stauæbu *et* aghælbu cum attinenciis suis .lxxx. m^a auri.

Ⓢ Vvændæslæthæreth. Seruicium .iiij.^{or} noctium uel .lxx^a m^a arg.
Mæthlæfar. Wordburgh ualet .xvi.
m^a auri secundum antiquam estimacionem. Fyunnæs .xxx.

Ⓢ Bokæhæreth Seruicium .iiij.^{or} noctium. Asnæs cum attinenciis
suis .xx. m^a auri ualet. Syaluærstath .xxx.
m^a auri ualet.

Ⓢ Salæng hæreth. Seruicium .iiij.^{or} noctium. Horn cum attinenciis
Foburgh. suis ualet .xxx. m^a auri. Swanæwich.
.ij. partes. Dighærnæs.

Ⓢ Sundzhæreth. .lxxx. m^a puri cum thosland.
Kyælteburgh.

- C Guthumhæreth. Jn Guthumhæreth vtæn scogh sunt .xxx.
 hafnæ. de qualibet hafnæ dim̄ ora aue
 ne. et xviii. deñ. C Ouæn scogh sunt .xxiii^{or}. haf
 næ. de qualibet hafnæ. dim̄ ora auene et .xviii. deñ.
 Jn Gysæl sunt .x. hafnæ de qualibet tantum ut supra. Jn
 hærmæstath dantur .ii. ore auene et .viii. m^a deñ.
- C Næburgh. } Seruicium .iiij^{or}. noctium.
- C Vvinnynghæreth.

Hyulbæ ualet .ix. m^a auri. Jn agnslef fyarthng.
 sunt .xxiii^{or}. hafnæ et dim̄. de qualibet hafnæ dantur
 .ij. ore auene .ij. ore deñ. dim̄ ora auene .xviii. deñ
 et .vi. galline. Jn colthorp fyarthng sunt .x. hafnæ
 de qualibet. dim̄ ora auene .xviii. deñ. et vi. galline.
 Jn ørbæc fyarthng sunt .viiij. hafnæ, de qualibet hafnæ
 dim̄ ora auene .xviii. deñ. et vi. galline. Jn Søl yng
 fyarthng sunt xvi. hafnæ. de qualibet tantum ut supra.
 Frøthorp ualet .ix. m^a auri. Jbi sunt .viii. hafnæ. de qualibet
 .ii. ore annone et .ij. ore deñ. dim̄ ora auene .xviii. deñ
 et .vi. galline.

Ⓒ Byærg^{hæ}reth. Munkæbothæ.

Sællæbiargh *cum attinenciis suis* .xiii. mr auri.

Ⓒ Asum^{hæ}reth.

Ⓒ Othæush^æreth. } De exactione .xxx. mr puri. De ipsa
ciuitate .xx. mr puri. uel .c.l. mr deñ.

Ⓒ Lundæ^{hæ}reth. } Lyungbū. *cum attinenciis suis* .lx. mr auri.

Ⓒ Schogbuh^æreth. *cum* haræslef .cccc.xl. mr deñ.

Haræslef *cum attinenciis suis* .c.xliiii. mr auri.

Scogbū .x. mr auri. Scogbuoræ *et* Bro .lxiii. mr auri.

Ⓒ Schammæ^{hæ}reth. .xv. mr

Ⓒ Hægnæzholm. .xv. mr.

Preter hægnæzholm. Nøburgh. Twywath. Hæsleakær.
Kyarbū. Munkæboth. Kyælteburgh. Kobiærgh. *cum*
attinenciis suis. et bona que possedit nicholaus ulf syn. *et*
.vi. pars in hælghænæs.

G Alsæ

C *Sundræhæreth*

C *Nørræhæreth*

G Ærræ. .xxx. m^ar^a annone .x. m^ar^a arg^a et .iij. m^ar^a ordeï.
 et unam m^ar^a tritici.

Skyoldænæs et brunznæs kunæglef. aliud totum pa
 trimonium.

J Thosland.

Hec sunt possessiones quas dominus rex habet in
sundrehæreth in langlandia. Jn maklebu

J Langæland. .v. mr^a auri. Jn nœrræworæ .ix. mr^a arg.
Jn syndræworæ .ii. oras arg. Jn thrug .100.
geleue .ii. mr^a arg. Jn humlæthwet.

C Syndræhæreth .x. mr^a arg. Jn ketebu .xii. mr^a argenti
et dim. Jn hakæbølæ .ii. mr^a arg. Jn bramsby

C Nœrræhæreth .ii. mr^a arg. Jn hitningthwet .iii. mr^a auri.
et .i. mr^a arg. Jn linlæsæ .iii. mr^a argenti.

Jn skreuelef .iii. mr^a auri. Jn sygmundebole .vi. mr^a arg.

Jn swærkisbole .iii. mr^a arg. Jn liungæhals .i. mr^a arg.

Jstas .x. mr^a scotauit petrus reghin sun domino regi. Nicholaus

Rink sun scotauit regi .xiii. mr^a arg. Jn botoftebool .vi.

mr^a arg. Olaws scotauit regi in Swansakærbol .iii.

mr^a arg. et iii. oras. Jn kyrkebol .iii. mr^a arg et .iii. oras. Jn

accæbol .viii. mr^a et dim oram. Jn sleteøbol .vi. mr^a et dim

arg. Jn frælliswich .ii. mr^a et .ii. oras arg. Jn swans

akar. molendinum et stagnum. tot mr^a scotauit olawus

Terra que attinet regno. Jn trannækyær .vii. mr^a
 arg̃. Jn bosebøl scotauit aggi aute *sun* comiti Godefrido.
 .iii. mr^a arg̃, sit in *uestro*¹⁾ arbitrio utrum habeat necne.
 Swen scotauit regi .v. mr^a arg̃. Jtem in frællæswich
 .iii. mr^a arg̃. *quas* ingilbertus aufert Regi. Jn lekebole
 .xx. *solidos* arg̃. Jn hælghætøft. mr^a *et* dim̃ arg̃. Jn
 Colzebøle oram arg̃. Jn hælghemark .v. oras arg̃.
et de silua que dicitur ho. attinet regi .xii. pars. *et de parte*
heredum hælghi .x. pars. De *domina* Botild .x. mr^a
 auri. ☞ fere .c. mr^a auri.

¶

Laland

☞ Arnønghæreth

☞ Horselundhæreth

☞ Fuglæhæreth.

¹⁾ el. *nostro* se anm til dette sted.

Ⓒ Mossæhæreth

- G** Falstria. Getæsbu skuld .xl. pund *tritici et* .xl.
 pund ordeï. Curia ibidem *persoluit*
annuatim .x. m^ar argenti. Piscatio
 Ⓒ Sundrehæreth .x. m^ar arḡ. De pratis .x. m^ar deñ. De
 equis indomitis .x. m^ar arḡ. De the
 loneo .x. m^ar arḡ. De conductione na
 Ⓒ Nerræhæreth uium .x. m^ar arḡ. Skælbu .xlv.
 pund *tritici. et* xlv. pund ordeï. Sta
 uærbu .xxiiij. m^ar arḡ. Brusethorp .vi. m^ar arḡ.
 Marbæc .vi. m^ar arḡ. Høky .x. m^ar arḡ. Stuth
 .iii. m^ar arḡ. Wikærlosæ .x. m^ar argenti.

Falstria

Nørræhæreth.

Babæthorp habet hænrich bowith *sun* ad ualorem .x. mr.^a

Jtem in Eskisthorp. Thordh scauæ *et* hacon uplændning

duas mansiones ad .iij. mr.^a Jtem in brænningy maklæ

hakon uplændning. ad unam^a mr. Jtem Esbiorn dræg

ibidem ad .ij. mr.^a Jtem in Gundrizlef maklæ thord

scauæ *terram* .xii. *orarum* in censu. Jtem in sulæthorp.

hænrich bowith *sun* ad .ii. mr.^a Jtem in nøbøla. kietil

Gyuræth *sun* ad .iii. mr.^a Jtem in bosæthorp. Bo hosæ

ad .iii. mr.^a Jtem in barnethorp. Snellard ad .iii. mr.^a

Jtem in Scernæ. thord døbic *sun*. ad .iiii. mr.^{or a} Jtem in

lundbu. iacob eest .vi. mansiones ad .xii. mr.^a

Jtem in brunætoftæ. lydbriçt lænzin ad .xii. mr.^a

Jtem in øpæthorp. Symon ør *sun* ad .vi. mr.^a

Jtem in nørræhæreth. hee mansiones *pertinent* ad eknæsburgh.

In Risæthorp .iii. mansiones. Jn withbu. una

mansio. Jn walnæs .iij. mansiones. Jtem in eklef

habet cristiarn mask *vnam mansionem parum ualentem*.

Jn aflanxthorp dim mr^a *tritici*.

Ⓒ Jn sundræhæreth. Jn wedringy ad .iiii. mr.^{or a}

Jn asthorp. ad .vi. mr.^a Jn morknæsba. ad .vi. mr.^a
 Jn særslef .iii. mansiones ad .xii. mr.^a Jn Miæthæ
 løsæ ad .iiii. mr.^{or a} Jn karlæba. ad .xvi. mr.^a Jn
 tonnæthorp. ad .i. mr.^a Jn ælknør ad .x. mr.^a Jn
 øghæ. ad .i. mr.^a Jn vggæthorp. ad .iiii. mr.^{or a} Jn
 ydringsthorp. ad .x. mr.^a Jn skiælbu. ad .iii. mr.^a

Hec commutavit dominus rex ab episcopo othoniensis dans
 in feonia et recipiens in falstria.

Jn stauærbu .iiii. sol'^{or} in censu. Jn Marbæc .ii.
 oras. Jn øthænslef dim^a mr. Jn biørnæthorp.
 .viii. sol'. Jn ormsthorp .ij. oras. Jn totæthorp .i. oram
 et .vii. sol'. Jn silua tantum. Jn holæbek .v. sol'.
 Jn withbu .i. sol'. Jn eglef .iiij. sol'^{or} et dim. Jn
 bræcningy mablæ .i. oram et .iii. deñ. Jn vluærslef
 .xxiiii. sol'. Jn biørnæthorp de aky botild sun pro
 thyngbruth .viii. sol' in censu.

Syaland. C Withskyuæl .xvi. m^r puri in minorj
 pondere. Jtem ibidem terra .v. m^r in censu.

C Flackebyærghæreth. C Skiælfiskør .xvi. m^r puri
 in maiori pondere. Jtem karæbæc.

C Slauløsæhæreth. Jn halsæbu. terra .iiii^{ut}. m^r in censu.
 .ii. sol' minus.

Hee sunt terre attinentes domino Regi in Slauløshæreth.

Borslund. Jn lyungbu terra .xix. in censu.

Jn Synæs. totum preter unum quadrantem. Æspæ. terra .iiii^{or}.

sol' in censu. et iii^a pars de lyndescogh. Jn Grutæthorp.

.ix. oras in censu et .vii. deñ. Jn parochia wimmærlef. Jn hylby

.xiiii. oras in censu. Jn ormslef domicellus nicholaus fere

totum habet. Jn tyarbu .i. mansum. et dim. octonario mi

nus. Mansus soluit .ii. m^r. Jn fornælef .vii. mansi. Jn

withakræ. octonarium et dim. Jn warbu. pro dim manso.

recepit in langland. Jn nesbu .iii. mansi. Jbidem est

aqua que uocatur brething et ualet .x. oras argenti quolibet anno.

Hithningy. ibidem .v. mansi .iii. atting minus. Molendi

nunum in walbu. ualet .xii. m^r arg^a quolibet anno.

Jtem ibidem .iii. quadrantēs. Jn scoghusas. tantum in silua quantum pertinet ad unum mansum. Jn snækkethorp. Rex habet totum.

☉ *Løg hæreth. xl^a mr^a Magnus af Ølbu mr^a arg^a annuatim.*

Dominus rex habet terciam partem in rethærsø que est de sua acquisitione. Reliquum est konunglef. Jtem unam curiam que dicitur hals. circa^a mr^a auri.

☉ *Arfshæreth. Seruicium duarum noctium. cum angxethorp et suis attinentibus. Jtem de uno molendino iuxta angxethorp .xii. mr^a puri in maiori pondere. et de alio molendino iuxta eandem uillam .ii. mr^a annone et .vi. oras arg^a.*

Kalundæburgh. valet .xxx. mr^a puri. Jtem Røhsnæs ualet .xx. mr^a puri. et .x. ad edificandum domos. Jtem de Wiskyngy .xvi. mr^a puri. Hec sunt attinencia Wiskyngy Jbidem sunt in censu .iiii. mr^{or} .vi. sol' minus et dim. De eodem soluuntur .x. ore annone .i. sol' minus. et .ii. mr^a deñ. et .x. sol' et dim. Jtem in tota terra possunt seminari .viii.

mr^a et dim^a et .ii. sol' et dim^a annone. Jtem ibidem possunt haberi .dc. et xxiiij^{or}. plaustrata feni. Jtem in ornummæ possunt seminari simul duobus annis .v. mr^a annone. sed in tercio anno erit in pascua pecorum. Jtem in alio ornummæ possunt seminari .xiiij. sol' annone et falcari .c. plaustrata feni. Jtem in dagthorp est terra .xvi. sol' in censu. Jbi possunt seminari .xv. ore annone et falcari .xxx. plaustrata feni. Jtem in lœthæthwet. est terra .xvi. sol' in censu. Jbi possunt seminari .ij. mr^a annone et falcari .xxxv. plaustrata feni. Jbi sunt pascua .xxx. porcorum. Jtem in Rughthwetoræ sunt pascua .xc. porcorum. et .xxxiii thrauæ arundinis.

☞ Tuzæhareth. .xii. mr^a sed plus ualet.

Hakæstath.

☞ Skyppingshareth.

.xxx. mr^a puri.

☞ Odzhæreth.

- C Strøhæreth. .c. m^a puri.
- C Lyunghæreth. * Seruicium duarum noctium.
- C Jurlundhæreth. xl. m^a arg.
- C Smøremshæreth.
- C Støfnæshæreth.
- C Litlæhæreth
- C Tunæhæreth
- C Semæhæreth } Seruicium .iiij.^{or} noctium. De moneta
 Roskildensi .cm. m^a argenti.
- C Ramsyohæreth }
- C Byauærscogshæreth vij. m^a puri in maiori pondere.

☉ Sthethyumshæreth.

☉ Faxæhareth.

☉ Hamarshæreth.

☉ Burghøshæreth.

Lalf de alaslef tenetur annuatim
de quærsæt dim^a mr puri in maiori pondere.

Dighræhouæth. fith. worthorp.

Roholt. Lefsthorp.

Ornæbiargh .viii. mr arg. wyn
ning et Stocbu .mr. Knutsbu.

☉ Snesør .viii. sol' in censu. soluit aznu ☉ mr^a arg.
atim .iii. mr^a arg. Tercia pars de burghus .xii. mr^a arg.
Junxhouæth .xv. mr^a arg. Withemosæ et Scanynghafn.
.xii. mr^a arg. Mærn .xxiiii.^{or} mr^a arg. Stensbu mr^a et dim.
Faarø mr^a arg. Masnæth .iii. mr^a arg. Worthyng. mr^a
arg. Kaarlsthorp .iii. mr^a arg. Thruls uillicus .iii. mr^a.
Asmund uillicus .ii. mr^a arg. Transitus .xviii. mr^a arg. Red
ditus de ceruisia .vii. mr^a arg. Thelonium .vii. mr^a arg.
Torgh ørtygh .iii. mr^a arg. Jngifte men .x. mr^a argenti.
Studh .iiij. mr^a arg. Ørslef.

Ⓒ Thyuthæbiærghæreth.

Ⓒ Ryngsthathæreth. cum haraldstath .xx. mr^a

Ⓒ Alæstathæreth.

Ⓒ Myærløshæreth. .x. mr^a arg. Jn holæbæc emit *dominus* Rex
fundum quendam de abbate de Ryngstath pro
.v. mr^a auri.

Ⓒ Vvalbushæreth. .v. mr^a arg.

Ⓒ Hornshæreth. .xx. mr^a. De agatha uidua pro quær
sæt. marcam puri in maiori pondere.

ᚦ Møon. . . .xx. m^a tritici uel .c. m^a arg.

ᚥ Fymø.

ᚥ Fæø.

ᚥ Jmbræ. . .d. m^a deñ lybecensium.

ᚥ Omæ. Solebat soluere .iiij.^{or} pondera butiri *et* casei.

ᚥ Akærøs. pondera butiri *et* casei.

ᚥ Syrø.

ᚥ Vvæthæro.

Rø. .cc. m^a deñ.

J

Scania

- ☉ Asbohæreth sundræ.
- ☉ Runæbyarghæreth. } Seruicium .vi. noctium uel .c.lxxx.
 } ^amr arg. De mitsummærs gyald
- ☉ Lyuthgudhæreth. } .xxx. ^amr deü.
- ☉ Othænsæreth. .xii. ^amr puri.
- ☉ Dapræhæreth. Seruicium ^{ar}.iiij noctium. uel ^a.xl. ^amr.
- ☉ Færshæreth. Seruicium ^{ar}.iiij. noctium. uel ^a.l. ^amr.

defectus

køptæ abbat joon af øwit for swa gooh iordh sum
 twa marc gulzs i garstangæ. oc war scøet i hælsyngburgh
 northæn capell swa til fyur mærki. Synnæn i thæn
 wægh ær synnæn liggær skinfælz mosæ. wæstæn
 i stæn kyælden. Northæn i næstæ alminnis wægh.
 Østæn af Byoghlingæ bothæstath oc i utræ wæthil.
 østæn æbbæ gardh. hwat sum thær ær yuyr takæt
 thet ær kunnunglef mæth boui jngy suns aluær.

Nota.

- C Baræhæreth.
- C Harthakærshæreth. }
- C Thornæhæreth. }
- Seruicium .iiij.^{or} noctium. uel .lxxx.^a ^a mr.
 De moneta lundensi .m.c.c. ^a m puri et
 .viii.^a mr auri. Jtem pro redempcione
 expedicionis .xl. ^a mr puri. Jtem de
 mytsummærsgyald .lx.^a ^a mr deñ. De illis percipiunt canoni
 ci lundenses annuatim .xxvij.^a mr deñ.
- C Oshoghæreth. Seruicium duarum noctium.
- C Skøzhæreth. .xii.^a mr argenti preter scanør.
- C Vvæmundhøghæreth. .l.^a ^a mr arg.
- Thettæ ær skial mællæ
 bondæ mark oc kununglef.
- C Lyugnæshæreth. Af æskils syo nithær at æs
 kils bæc swa i hæmblæbyargh

mosæ up at holæbæc i lyungsyo dam. Af lyungsyo dam.
 swa i dikæt withær Gøzscogh swa i uglæhusæ dam sun
 næn wart a. swa at dammæn i bækkæn. swa nithær
 at bækkæn i høkis wasæ. swa i brutæ. swa i twestenæ
 syo i walgard woræ. Swa stigh røthæs bek. swa i tockæ
 hægæls syo. nithær at thæn bæk swa i stubbæ torp syo.

- ☞ Hæruæstathæreth. *Seruicium duarum noctium uel .xxx. mr.*^{a a}
- ☞ Jngilstathæreth. *Seruicium .iiij. noctium uel .xl. mr.*^{u- s}
- ☞ Jarlæzstathæreth. *Seruicium .iiij. noctium uel .lxxx. mr de exactione.*^{ur x s}
Tummæthorp .xiiij. mr pro solutione expeditionis.^a
- ☞ Albohæreth. *.xl. mr arg.*^{a a}
- ☞ Vvætlandshæreth. *.xl. mr arg.*^{a a}

☉ Gæræhæreth cum wæ. .lxx.^a mr^a argenti.

☉ Guthinghæreth. Seruicium .iiij.^{or} noctium uel .l.^a mr^a arg.
preter alia multa. scilicet .c.^a mr^a deñ .lxx.^a
pecora. et .vij.^a m mellis.

☉ Asbohæreth nøræ. Seruicium .iiij.^{or} noctium uel .xl.^a mr^a.

☉ Biærghæreth. .xii.^a mr^a annone et .lxx.^a mr^a deñ. centum et duo
porci ad estimacionem .xxx.^a mr^a arg. preterea
superadduntur porcis quandoque .viii.^a mr^a quandoque .ix. modo ualet .lxxx.^a
mr^a puri et .c. porcos.

G

Halland.

- ☉ Høxhæreth. Seruicium .iiij.^{or} noctium. quarum quelibet redimitur pro .xv.
mr arg. Jtem .m. salmones de amne que uocatur
laghæ. Jtem de iohanne swen sun .xxx. salmones pro quær
sætæ. et de .xx. salmones. et de xv salmones.
- ☉ Thundrøshæreth .xl.^a mr arg.^a
- ☉ Halmstathæreth. Seruicium .iiij. noctium uel .l.^a mr arg.^a
- ☉ Aræstathæreth. Seruicium .iiij. noctium uel .l.^a mr arg.^a
- ☉ Farthusæhæreth. Seruicium .iiij.^{or} noctium uel .lx.^a mr arg.^a preter alia.
Jtem scønæwaht .x. mr arg.^a
- ☉ Hænøflæ. .lxxx.^a mr arg.^a

Ⓒ Vviskærdal. .xl. m^ar arg.

Ⓒ Fyæræ. lxxx. m^ar arg.

Ⓒ Lystær
Hee sunt possessiones regis waldemari.
in swethia. Jn arem .xvi. octonarij.
Hallæstathæ .viiij. octon. Guluæ .viiij.
octon. Rynkebu .iiij.^{or} octon. Hwals
byargh .viii. oct'. Jstath .iiij.^{or} oct'. Cnæbu
Blekyng. .vi. oct'. Burghær .iiij.^{or} oct'. Wighbu

Ⓒ Vvæstærsthæreth. .xxiiij.^{or} oct'. Vluæruth .vi. oct'. Cnæbu
Hughbu. in thyustæ .ij. oct'. *preter alia multa que
pertinent ad syghridlef. et preter illas*

Ⓒ Mæthlæsthæreth. possessiones quas bulizlaws hereditauit
Rotnæbu. mortuo patre suo swærcone antiquo.
*et mortuo dicto bulizlao¹⁾ eadem possesi
ones hereditauit soror eius sophia regina*

Ⓒ Østærsthæreth. danorum mater regis waldemari. Et sciendum
Lusn. *quod omnes predictas possessiones dedimus duci kanuto
preter hereditatem bulizlauri.*

¹⁾ rettet fra bugizlao.

☉ Burghændæholm.

☉ Hwæthæn. .xx. m^a arg.

Jsta *pertinent* ad kununglef in iucia.

Jhoringy.

Randrøs.

Vluæscogh.

Pratum quod dicitur stens

Akærsburgh.

marc soluit .cxl^a.

Vtholme.

arietes.

Hyldelesf.

Hælghænes.

Syorændæ.

Arus.

Wæstærwigh.

Nym.

Øræn.

Jalinge.

Plættæ

Byrkingy.

Skyuæ

Almund.

Aleburgh.

Warwith *cum attinenciis suis*.

Wybærgh.

☉ Brutyenes.

Høthær.

Sudthorp.

Klyppælef.

Hanæwith.

Gyæltling.

Jarnwith.

Kamp.

De hethebu tres

partes pertinent ad

kununglef *et quar*

ta pars ad ducatum.

<p>Jtem totus census in frisia pertinet ad regem. Jtem de .^{or}.iiij. brännæstal lær. tres pertinent ad regem <i>et</i> quartus ad ducatum.</p>	<p>☪ Jn laland. Sangswith. Haldstath. ☪ Jn falstria. vtrumque kyrkybu. Farnæs.</p>	<p>inde facta. Syoburgh cum attinenciis suis quod datum est pro Ryngstath. Aleme cum aleme oræ. Martheme cum sil ua sua.</p>
<p>☪ Hec pertinent ad kununglef in feonia. Abu.</p>	<p>☪ Jn alsia Ketyngy <i>et</i> clin tyngy.</p>	<p>Gripscogh cum attinenciis suis. Edwinæthorp cum attinenciis suis.</p>
<p>Othænsø. Hæghnæthscogh iuxta mæthælfar Fænø.</p>	<p>☪ Jn ærræ Brunznæs. Skyoldænæs.</p>	<p>Karlæbothæ. Seles oræ. Slangæthorp cum attinenciis suis.</p>
<p>Tota silua in hæg næzholm preter mesyng <i>et</i> salris.</p>	<p>☪ Hec pertinent ad kunnunglef in selandia. ørwith <i>et</i> opida</p>	<p>Hals iuxta ysør cum attinenciis suis. Smørhem minor. Lyungbu cum attinenciis suis. scilicet bouæscogh <i>et</i> cetera.</p>

Brunbu cum attinenciis suis.	Thornburgh cum halsæbu et bræcnnæs quod datum est pro and worhscogh.	S Hec pertinent in scania. ad kunnunglef. Wetland.
Roskildis cum attinenciis suis.	Karæbæc cum attinenciis suis.	Nosbu cum attiñ suis. scilicet sygthæsore cum ceteris uillis factis de alminning.
Skipbu cum hornswith.	Haraldstath cum attinenciis suis.	Wæ cum attiñ suis. Gnæslef cum att' suis.
Lumsas dim.	Hæddyng cum attinenciis suis.	Raflund cum att' suis. Tummæthorp.
Hakæstathe cum attinenciis suis.	Worthingburgh cum tota stens with. quicquid est extra brothæ. preter sæbæksore. et omnia oppida facta de stens with.	Vnum hæræth in burghændholm. Aruælund. Asum cum att' suis. Øræsyø. Gyullæ. Øshøe. Scanør. Lund.
Røthæstænsore.		
Stighsburgh cum attinenciis suis.		
Anxyothorp cum attinenciis suis.		
Røhsnæs cum attinenciis suis.		
Løghæ.		
Rethæsø dim.		
Hals.		
Slauløsæ.		

Garstangh.

Sygrithekiöp.

Sæbu cum att' suis.

Tota hwæthæn.

Hælsynburgh

cum attiñ. suis.

Omnes insule que

uocantur almin

ning et opida

ex eis facta que

dominus rex non ali

enauit secundum bono

rum testimonium.

Alminning.

Thyumæn.

Hørswith.

Stening et opida

inde facta.

¶

Hec pertinent ad

kunnunglef

in blekyngh.

Omnes terre et sil

ue ceteraque eis

attinencia in

quorum possessione

tunc erat dominus

rex quia non e

rant alienata.

similiter et omnia

que habebat lystær.

Jtem multe insule

habitate et inha

bitate circumiacen

tes blekyngh.

Hec sunt nomina

uillarum.

Lusn. et opida in

østræhareth que ad

lusn pertinent.

Rotnebu cum att' suis.

Wambasæ cum att' suis.

Hubu cum att' suis.

Mørum cum captura

salmonum.

¶ Hec pertinent in Hal

landia ad kun

nunglef.

Quicquid habuerat

super as.

Halmstatha cum

attiñ suis.

Farthusæ et scønæwath.

Grimetunæ cum

attiñ suis.

Oræ.

Thølæ.

Tota silua que dicitur

almønning *et*
 opida inde *facta*.
et omnes silue ad
 iacentes.

Lagheholm.

☉ Hec *pertinent ad*
 kunnunglef.

Jn thosland.

Wymunde næs.

☉ Jn langeland.

Skreuælef.

Ho in parte.

☉ Totum Ymbræ.

☉ Totum Rø.

☉ Burghændeholm.

Hec sunt nomina insularum.

Gath. ibi sunt cerui. ursi *et* apri.

Pytærø. cerui.

Bars. cerui dame.

Arø. hus *et* da.

Thorø. da.

Bokø. cerui *et* da.

Øbranzø. da.

Fænø. hiort.

Øndælaghæ. hus. h. *et* da.

Hiarnø. hus. haræ

Alrø. hus. ha.

Thund. hus.

Samsø. hus. da. ra. ha. *et* marth.

Æggiæholm. hus.

Gyol. hus. haræ.

Vrst. hus.

Lygh. hus. ha.

Lognø. hus. ha.

Fuur. hus. ha.

Morsø. hus. haræ.

Ekund. hus.

Læsø. hus. hiort.

Hælsholmæ.

Anund. hus.

Esæl. hus.

Warthæro. hus. hiort.

da. ha. ra. cuning.

Æskilsø. hus.

Syrø. hus.

Rethæsø. hus. da. ra.

Nota — Akærø. hus. h. da. æbin.

Omæ. hus. da. hiort.

Glænø. hus. hiort.

Sprowæ. hus. cuning.

Thorø maior. hio. ra. da.

Skaarø. hiort.

Hiortø. hors.

Byrkholm. hors.

Østrædraghø. hus. hio.

da. hors.

Wæstræ draghø. h. d.
 Byørnø. da.
 Lyuthø. hio. da. hors. ra.
 Jlm.
 Strun. hiort. hors.
 Sithø. hors.
 Lang maior. hiortæ.
 Ønæhøghæ.
 Wæthærø. hus.
 Ræø. hus.
 Fæø. hus hiortæ,
 Thymø. hus. hiort.
 Askø. hus.
 Wiskø. hiort.
 Halsø. hus. ra.
 Jthænø. hus.
 Gapnø. hus. ra.
 Swinø. hus. hio.
 Dyupsø.
 Masnæth. hus. ra. mar.

Worthing.
 Bokø. hus. hiort.
 Thærhøfthæ. hus.
 Lang. hus.
 Burghund. hiort.
 Cost. hus.
 Nyorth. hiort.
 Amakæ. hus. haræ.
 Saltholm lijn.
 Hwæthæn. hus. hara.
 Wæthærø.
 Jfio. hus.
 Burdingø. clostær.
 Bosø. clostær.
 Niærdholm.
 Ønæhøghæ.
 Tærnø.
 Haslø. hus.
 Gyø. hus.
 Storkø. hus.

Sinhorn. <i>hus.</i>	Jtem insule minores.	
Ænlang.	Øksnø maior <i>et</i> minor.	
Vtlængi.	Calf ø.	
<i>Nota</i> Et dicitur quod tot	Lyndholm.	Rethesø holm.
sunt insule circa	Ekholm.	Maklæø
blekyng. quot	Fænø calf.	Ekø.
S unt dies in anno	Swinø.	Litlæø.
Vvæstæn land.	Æblæø.	Ekholm.
Fanø. <i>hus</i>	Wigælsø.	Hælgæholm.
Mannø. <i>hus.</i>	Mældø.	Due ramso.
Rumø. <i>hus. ha.</i>	Thornø.	Halmø.
Hiortsand. <i>hus.</i>	Bokø.	Jholm.
Syld. <i>hus. ha.</i>	Lang.	Strun calf.
Ambrum. <i>hus. ha. cu.</i>	Due insule	Wrysn.
Føør. <i>hus. ha.</i>	iuxta akærnæs.	Ekø.
Aland. <i>hus.</i>	Rumsø.	Sokø.
Gæstænacka. <i>hus.</i>	Due hiortholm.	Wæthælo.
Hwælæ minor. <i>hus.</i>	Kitheholm.	Stensø.
Hwælæ maior. <i>hus.</i>	Wæthærø.	Wængisholm.
Hæfræ. <i>hus.</i>	Hiælm.	Lindholm.
Holm <i>hus.</i>		
Hælgæland. <i>hus.</i>		

Sughændæ. Procuracio hiemalis *domini*
 Dydræholm. Regis est de duabus noctibus.
 Masnæthcalf. Dim fother mellis mensura
 Farø. ti. *scilicet* quinque pondera.
 Lindholm. Auena ad pabulum vi. ^amr
 Et alia lindholm. De farina. ^amr siliginis *et*
 iuxta Warthærø. ^amr tritici. *et* ^adim ^amr ordei.
 Lambø. Tres ^amr brasei. *marca* myr
 ti *mensurati sicut mensuratur*
 auena .xxvi. porci salsi.
 xiiii. porci uiui .xvi. boues
 salsi .xxvi. oues salse .xiiii. askæ butiri. aska est
 toltinund .ccc.lx^a casei. de *quolibet* caseo debent fieri
 .v. scutelle. *Jtem* .ccc.lx. galline .c.lxxx^a anseres. duo
 pondera piperis *et* cymini. vnum *pondus* salis .viiij. mesæ
 alecium .ccc.lx^a. stokfiskæ. *Jtem* .ij. ^amr arg ad pisces emen
 dos .ij. oras deñ ad portitores. *Jtem* Marscalco. ^amr arg.
 submarscalco ^adim ^amr. Dapifero maiori. ^amr *argenti*.
 dapifero minori. ^adim. Pincerne maiori *et* minori similiter. *Jtem*
 custodi capelle. oram arg. Wisthus. oram arg. Jn cellario

oram arg. Jn coquina *oram arg.* Diskæswenæ *et* dukæ
swenæ .ij. sol'. Jn fothærhus *oram arg.* Jlli qui *distri*
buit candelas *oram arg.* Elemosinario *oram arg.* Jtem
.c. scalæ .cccc. scutelle. Ad ligna dim^a *mr arg.*

Hii sunt redditus in hallandia pertinentes ad dominum regem.

Fyæræ. In thølae mansio cum incolis de othænsale. in

sale et ordeo et wadmäl .xx. m^a arg. Preterea prouincia generaliter in duobus annis soluit .xxv. m^a annone .iiij. m^a mellis.

.xx. boues .xiij. oras arg. In tercio vero .xii. m^a mellis .xviii. m^a auene .xx. boues .iiij. m^{or} frumenti .iiij. m^a brasei .xxiiij. porcos .xxiiij. m^{or} pernas .lx. oues. pondus butiri. pondus casei.

Si rex uenerit unusquisque rusticorum gallinam. uel duo rustici anserem. et omnes .iiij. m^a arg ad emendos pisces. Hec prouincia habet .M.dcc.xi. rusticos. et duas naues. quarum altera scilicet dan habet .xxvi. hafnæ. Nauis andree. habet .xxxij. Summa illius prouincie .c.iiij. m^a et xvi. sol'.

Vviskærdal. In duobus annis separatim debet .x. boues.

.ij. m^a mellis .xij. m^a auene .xx. sol' arg. De incolis in tercio anno .x. boues .vi. m^a mellis .xii. m^a auene .xxx. oues. .xii. pernas .xi. porcos .ij. m^a frumenti .ij. m^a brasei. Summa illius prouincie annuatim .xl. m^a Nauigium ibidem quod habet Swen. habet .xxviiij. hafnæ. Prouincia generaliter habet .d.xiiij. rusticos.

- ¶ Henoflæ. In duobus annis debet domino Regi annuatim
 xxiiii. ^{or} m^a auene .iiij. ^{or} m^a mellis .xxxviii. mensurata pon
 dera butiri et casei cum .xviii. oras arg. In anno tercio .xxiiij. ^{or}
 boues .xii. ^a m^a mellis .iiij. ^{or} m^a frumenti .iiij. ^{or} m^a brasei .xxiiij.
 pernas .xxiiij. ^{or} porcos .lx. oues. cum rex uenerit quisque rusticorum
 debet gallinam uel duo unum anserem. et omnes pariter .iiij. ^a m^a argñ.
 Insuper mansio de Grymætun cum colonis de warum soluit
 .viiij. ^a m^a arg. Summa prouincie illius annuatim .xc. ^{or} ^a m^a .iiij. et
 habet .m.d. rusticos. et duo nauigia. scilicet Siwit. cum .xl. hafnæ.
 et magni cum .xxv. hafnæ.
- ¶ Farthusæhæreth. Debet domino regi annuatim .v. ^a m^a ordei .xx
 viii. ^o ^a m^a auene de wintærstud. De warstudh .vii. ^a m^a
 auene .xiii. pondera butiri .xiiij. pondera casei .xiiij. ^a m^a
 deñ. Jpsa mansio de farthusæ .viii. ^a m^a cum molendino et
 incolatu. Habet enim summa illius prouincie .c.xxij. ^a m^a argñ.
 exceptis opidis que anxiothorp attinent. et exceptis .lxxx
^{or} ^a m^a .iiij. colonis nuper iure acquisitis. In eadem autem prouincia sunt
 duo nauigia. scilicet domtini regis quod habet .xxxv. hafnæ. et Gudh
 phast. quod habet .xliij. hafnæ. habet autem prouincia illa .m.ccc.
 xxvi. rusticos.

- ¶ Aræstathæreth. .xxv. m̄r auene .x. m̄r ordeī .xviii. m̄r den
 Warstuth .vij. m̄r auene .xxvi. mensurata pondera butiri.
 In illa prouincia sunt opida siluestria .xxvi. Scønæwathsburgh
 soluit .x. m̄r arg. cum vij. opidis sibi attinentibus. Asakã
 .iiiij. m̄r arg. Alruth .ij. m̄r arg. Jpsa mansio de hiorts
 biargh cum colonis et piscatura soluit .iiiij. m̄r arg. Habet
 enim summa illius prouincie .c. m̄r arg. Jbidem sunt duo nauigia.
 vnum quod habet .xxxiiij. hafnæ. et aliud quod habet .xliij. hafnæ.
- ¶ Halmstathæreth. Habet .xiii. m̄r auene
 de wintæstudh. de warstudh autem .v. m̄r auene. de quer
 sæt .xii. m̄r den. Habet enim illa prouincia dim̄ .xl. m̄r arg.
 Biscopsthorp .viiij. m̄r arg. Harpælyung .vi. m̄r argenti.
 Nauigium Eskilli ibidem habet .xvi. hafnas. Nauigium thor
 laci habet xl. hafnas. In illa prouincia sunt .dcc. xxvi. rustici.
- ¶ Thundrosæhareth. De winterstudh.
 .xxiiiij. m̄r auene. de warstudh .viiij. m̄r auene. de quersæt
 .xij. m̄r den. Jpsa mansio halmstath .x. m̄r arg. Summa
 autem illius prouincie .lxxx. m̄r. Opida siluestria .vi.
 m. xx. rusticos habet. Jbidem sunt tria nauigia. Nauis uf
 fonis .xxv. hafnas habet. Nauis Johannis .xxvi. Nauis haldan.
 ¶ xxiij.

C Høxhæreth. De wintærstudh soluit .xxv. mr. de war
 studh .ix. mr. Quærsæt annuatim .xxiiij. mr. deñ. wlgaris
 incolatus .xvi. mr deñ. Jpsa mansio de laghæholm. de foro.
 de colonis. de tributo. de molendino. de piscatura soluit
 .xv. mr arg. Habet autem summa ibidem .c.iiij. mr arg .m.cxx.
 rusticos. Piscatura domini regis ibidem .m.cc. salmones. Atta
 woræ .iiij. mr arg. Hurukurath .iiij. mr. Baramus .ij. m.
 Hulmgÿærthorp .iiij. mr. Kararath .ij. mr. Ploghsthorp.
 .iiij. mr. In illa prouincia sunt .iiij. nauigia. Naus aaron
 habet .xxiiij. hafnæ. Naus rethær .xxv. Naus petri.
 .xxvi. Naus filiorum arnwith .xxiiij.

C Habet autem summa redditus domini regis in hallandia .dcc.viiij.
 mr arg. exceptis causis trium mr et .xl. mr. excepta piscatura
 lagheholm et excepta liberacione expedicionis.

C Subactores de causis. Fÿærum .xl. boues. Wiskærdal
 .xviiij. Hænøflæ .xxxviii. Færthusæhareth .xvi. mr arg.
 Aræstathæreth .xv. mr arg. Halmstathæreth altera pars .x. mr. arg.
 Thundrøsæhareth .xvi. mr arg. Høxhareth .xx. mr arg. De hijs
 omnibus nec habet dominus rex nisi .cc.x. mr arg. et .dccc. salmones.
 Sunt autem in hallandia in .xviiij. nauigijs .d. xxxiiij. hafnæ
 seu totidem mr arg et siluestria opida .c. xxvi.

Nota

- L**andæmerkæ byrius i stæfnæsundæ. i fiæræ. i klæ
 uæräs. i klyuær. i hæstäs knap. i tutiærn. i wambasten.
 i gnipu. i ensyokalf. i dyupædal. i rafna. i mughlæbæc.
 i waghäsrythwath. i thæghslæ äs. i klockæbyargh.
- V**viskærdal. i gaghnä Rör. i miethæl næs. i ormæ.
 i eksio ös. i øfræ. i biærnädal. i skutærbughæ. i skut sio.
- H**ænöflæ. i øræ musæ. i thæchslæbæc. i thæchslæ syo.
 i myolbæc. i myol syo. i burø. i speksyo. i spæcsyo. i spec
 syo. i spæcä. i ælmtæbiærgh. i skamä.
- F**arthusæhæreth. i byæsyo. i høstø. i almarnæstikæ.
 i hælle syo. i ef syo. i hunshyll. i høcsyo ös. i høstsyo.
 i danaeke. i dana syo. i danabæc. i scata ös. i scata syo.
 i scatæbec. i dyurædal. i wranæbæc. i hælghæäs.
 i botn. i ørsyo. i mulløgh. i ørsyo botn. i rakiældæ.
 i rabæc. i kunnungæwath.
- A**ræstathæreth. i myodkiældæ. i myod yrtædal. i thran
 gædal. i ørmæ musæ. i fugthæsäs. i flobæc. i kalf.
 i efyu ös. i pors syo. i boghsyo ut at boghsyobec. i bogh
 äs. i fyghthi. i barnsbæc. i barnä. i høghæsyo. i un
 dærn äs. i eghælsbæc. i holk. i hornæbiærgh. i felleäs.

- C** Halmstathæreth. i saxæwich. i fellefors. i marthæsyo.
 i marthækiældæ. i wadnä. i withibæc.
- C** Thundrøshæreth. i sendæ ös. i utrugs næs. i utrugs kiæl
 dæ. høgasio lithi. i høgasyo rø. i holmstene. i algu
 thæ ös. i frithekalf. i wracsnä. i fulduboghä. i
 hildæs bæc. i hunsbigh. harasten. i enwalda
- C** Hæxhæreth. i wlfæbæcs rø. i biørnä **C** fors.
 syo. i swinæør. i ulfsbæc. i fit iunk.

Jn fiaræ in parochia Slep. anno domini .m. cc. l. iiij.
 quando dominus Rex cristoforus occurebat regi norwegie et du
 ci suecie in confinio regni sui. Quedam vidua de bothe
 kiarri. Gundbiør nomine. scotauit domino regi .viii.
 sol' terre in agris. pratis et siluis et cum tota capitali
 portione sua. per manus domini Laurencij thorbern sun et
 Jacobi diaconi. presentibus Ketildor lippæ. Anoldo e
 nær sun. Thruæls dan sun. Rolf fratre eius. Swenone genero
 cuiusdam dan. Erico swen sun. Thorstano filio eius. Thord

pæ *sun.* Gudmundo *et* Ranæ *fratre eius.* Jn curia Othæslef.

- ☉ Jtem Særæø quedam insula adiudicata *domino* Regi
cum iuramento bonorum uirorum. *scilicet* Thorlokær. Wathær.
 Lithær filio eius. Erics swen *sun.* thorstani erich *sun.* ørri
 generi dan. adam. aslogh. helli føs. burgar reg
 nild *sun.* Thrugilli dan. Thorstani dothær *sun.*
- ☉ Jtem dux Kanutus de norwegia *habuit* in concessu de
 Rege waldemaro. Gøtulfruth. *quandam* terram *quam*
 adhuc detinet. Jn qua *habitant.* Annold swartær.
 Høkær. Thordgrim gandæ. Ketil *qui* uenit de vbbæhalt.
- ☉ Jtem in *parochia* Slep. Quidam *usurpauerunt* *sibi* siluam
que uocatur ascrascogh. *domino* Regi *attinentem.*
- ☉ Jtem Brænnæø *attinet* *domino* regi. *quam* kaarl swænkæ
 ☉ *sibi* detinet.
- ☉ Jtem aspærø. Starisø. Dunsø. Thiulfø. Wranghø.
attinent *domino* Regi *dacie.*

¶ Jtem uillani de warbu uendiderunt opidum scutækiar
quod *domino* Regi attinebat.

Dominus holmwith de marø *habet* duos colonos regis.

Jucia.

C Ripæ .dcccc. m^a den.
 Mannæø .xvi. m.^a
 Moltæhæreth .clx. m.^{a a}
 Kaldyng .cc.lxxx. m.^{a a}
 Gauærslund .c.xx. m.^a
 Jalyngsysæl .c. et .x. m.^a
 Samsø .ccc. m^a den.
 Hambrumhæreth .xxx. m.^{a a}
 Scandthorp .lx. m.^{a a}
 Grindhøgh .lx. m.^{a a}
 Rondrus .c.lx. m.^{a a}
 Brofiarthyng .xxiiij. m.^{or a}
 Rold .xl. m.^{a a}
 Lognhø .xxiiij. m.^a
 Alburgh .c.lxx. m.^{a a}
 De quærset .lxxx. m.^{a a}

De fionia

Othansø .c.lx.vij. m.^a
 Salænghæreth .cc. m^a.

Foburgh .x. m.^a
 Kalændæburgh .cc.xl. m.^{a a}
 et pro moneta .xxx. et de o
 thænsæreth. Salænghæreth et
 Sunzdhæreth. pro ploghpenning
 .c.xxxv. m.^a

De exactione domini woghæn.
 .cc.xx. m^a pro redempcione ex
 pedicionis. De horsnæs et
 de arus .lxxx. m.^a pro eodem.

Jn selandia.

De exactione domini pincerne
 .lx. m.^a

Løghæ .lx. m.^a den

Vbbæ .lx. m.^a den

Skypbæ .xl. m.^a den

Slangethorp .lx. m.^{a a}

Syoburgh .cc. m.^a

Hælsingør .xx. m.^a

Lyungbū .lx. m.^a

De Guthæsbohæreth .ccc. m^a

De aratris .v. hæreth .cccxx.

m.^a et dim^a m^a deñ minus.

De moneta roskildensi

.lxxx. m^a deñ.

Jn scania.

Hælsingburgh .cc. m.^a

et de eadem uilla .xxx.^a

m.^a pro mitsumærgiald.

Biærghæreth .cc. m^a deñ.

De moneta lundensj.

denarios pro .ccc. mar

cis argenti.

Preter møn pro .m. m^a deñ.

Jsta bona scotauit haquinus palne *sun domino* Regi Cristoforo.
 Jn kalundæburgh. .xviii. mr auri in terra.
 Jn karlsworæ ibi *prope* .ix. mr auri.
 Jn wætlæthorp *et* calæthorp .vi. mr auri.
 Jn jordstyingbiargh iii. mr auri.
 Jn Rørba .xiiii. mr auri *et* dim.
 Jn byargh .v. mr auri *et* dim.
 Jn jurlæs .xii. mr auri.
 Jn molendino ørwith .ii. mr auri.
 Jn aluærshaghæ .iij. mr auri.
 Jn Culba .iij. mr auri *et* dim.
 Jn Stenslæs .vi. mr auri.
 Jn wæthwetæ .vi. mr auri.
 Jn nilæsworæ .vi. mr auri.
 Jn thurnwichthwet .vi. mr auri.
 Jn odthorp .iij. mr auri.
 Jn writlæs .iij. mr auri.
 Preter duas curias Regis in brobu cum .vij. mr auri
 et dim.

Descriptio cuiusdam partis falstrie.

- ¶ Vvalnæs .x. bool .x. *marcarum*. Rex habet .iij. bool singula
riter in silua. *et* viij. mr in uilla *et* dim. *et* ij. oras.
- ¶ Eknæs .i. bool .v. mr. totum est *domini* Regis.
- ¶ Kyppingi .xiiii. bool. *quodlibet* mr *et* viij. sol'. *Dominus* Rex habet
dim mr. woghæn dim mr.
- ¶ Withbu norræ .ix. bool .xviii. mr. Woghæn habet .xvi. sol'.
dominus Rex .iij. mr *et* dim oram.
- ¶ Rysæthorp .i. bool .iiii. mr. *Dominus* rex habet .xiii. oras in censu
et .ij. *solidos*. ¶ Grimulfsthorp .i. bool .iij. mr .ij. oris
minns. Grimulf habet vnam oram *et* .ij. mr. Rex habet oram.
- ¶ Ægglef .v. bool .x. mr. *Dominus* rex habet .x. oras.
- ¶ Alslef norræ .vii. bool. *quodlibet* .ii. uel .iij. mr. heredes wa
ghæn dim mr. Clæmænd sur dim mr. Rex habet .iij.
sol'. ¶ Ranæs .ij. bool .viij. mr. *Dominus* rex habet .iij.
mr *et* vij. sol'. ¶ Kyrkebu norræ .iii. bool .vi.
mr. *Dominus* rex habet .iij. mr. ¶ Byørnsthorp .i. bool.
ij. mr. *Dominus* rex habet .v. sol'. Johannes totum aliud.
- ¶ Linnelef .iij. bool .v. mr. *et* viii. sol'. Petrus symon sam
habet mr. *Dominus* rex .v. sol'. ¶ Rafnsthorp .i. bool .ii. mr.
Aluræth habet totum preter .viij. sol'. ¶ Sothathorp *et*

- barnæthorp .i. bool .ii. ^amr. Sotathorp totum thrugilli trundæ sun.
- ☉ Gundrizlef litle .vi. bool .xii. ^amr. *Episcopus* habet fere totum.
- ☉ Skærne .vi. bool .xii. ^amr. Aghi habet ^amr. Joseph .xiiiij. oras.
- Johannes .xiiiij. oras. Woghæn .oram. *Dominus* rex .ij. ^amr et v. oras.
- ☉ Thorkilsthorp .ii. bool .^{or}iiiij. ^amr. Aghi rugh habet .ij. ^amr et dim̄.
- ☉ Gundræzslf makle .x. bool x. ^amr. *Dominus* rex habet .xiiiij. oras. et sol'.
- Petær wiuæ sun .x. oras. ☉ Sulæthorp .i. bool .^{or}iiiij. ^amr.
- Dominus* rex habet .xiiiij. oras. henrich botwith sun .vi. oras. et ij. sol'.
- Petær rand .vii. oras. ☉ Dukkæthorp .xii. oras. Petær
- symon sun .ij. oras. ☉ Olæfsthorp .iii. bool .vi. ^amr. Petær
- rand .iii. ^amr. Petær falstær .x. sol'. ☉ Skythringy
- .ij. bool .v. ^amr. henrich .ij. ^amr et dim̄. Josæph .i. oram.
- ☉ Bosæthorp .xv. oras. *Dominus* rex habet .xiiiij. oras. ☉ Ketælsogh
- rex ^amr et .v. sol'. ☉ Brænningy litle .iiiij. bool .viiij.
- ^amr. Hænrich .vi. ^amr. Rex .i. oram. ☉ Babæthorp .ii. bool.
- .iiiij. ^amr. Totum Regis. ☉ Farnæs .iiiij. ^amr. ☉ Bræn
- ningy .iiiij. bool .viii. ^amr. Rex habet .iiij. ^amr et dim̄.
- ☉ Asgutsthorp .i. bool .iiij. ^amr. Hastæn habet totum preter ij. oras.
- ☉ Stangæthorp .i. bool .^{or}iiiij. ^amr. Bo .v. sol'. Rex .iiij. ^amr et
- .vij. sol'. ☉ Rathwet .ij. bool .iiiij. ^amr. Rex .ij. ^amr et .xvi.

sol'. Galman . oram. ☉ Asthorp .iii. bool .^{or}.iiiij. mr. ^a. Rex habet . xv.
oras. Galman .ix. oras. ☉ Wætring .viii. bool .xi. mr .^a.viii.
sol' minus. Rex habet .^{or}.iiiij. mr et .ij. sol'. Galman .xiii. oras.
Kiætil gamæl .xiii. sol' et dim. Frændi æsgi sun .vii. oras
sol' minus. Bo dim mr ^a☉ Morknæsba .vi. bool .viiij. mr. ^a
Rex habet .iiij. mr et dim et ^{or}.iiiij. sol'. Bo pæter sun .^{or}.iiiij. sol'. Peter
thatæ sun mr. ☉ Horbærlef .vi. bool .viii. mr. Gorm
.iiij. mr .v. sol' minus. Thorbiorn .xiii. oras et sol'. ☉ Særs
lef .v. bool .x. mr. Rex habet .viii. mr et .viii. sol'. Bo peter sun
dim mr. ☉ Tostæthorp .i. bool .iii. mr et dim. Bo byr
.xiii. oras. Thruuls .vii. oras. ☉ Kietilsthorp .i. bool .ij.
mr. totum est gnemær. ☉ Methælæsæ .v. bool .vii. mr ^a
et dim. Rex habet .iii. mr. Petær magnus sun .xv. oras. Gorm
.iiij. mr .iiij. oris minus. ☉ Brækningy .vi. bool .viii.
mr. Rex habet .xiiiij. oras. Gorm .ij. oras. ☉ Syghærsthorp
ij. oras. ☉ Fulcarslef .^{or}.iiiij. bool .viii. mr. Petær iul
kil sun habet .xii. oras et sol'. Petær ref .xi. oras et sol'. Galman
.ij. oras. Rex habet . ☉ Dalbæ .i. bool .^{or}.iiiij. mr. ^a
Petær symon sun .^{or}.iiiij. sol' et dim. Kietil gamæl .v. oras.
Thrulsthorp .i. bool. mr et dim. Kietil gamæl .xi. oras.

- ☞ Wirky .v. bool .v. mr. ^a Petær ref .ij. mr .ij. sol' minus. Peter falster . mr
 Niclæs giera . mr .ij. sol' minus. ☞ Karlæbu .iiij. bool .xii. mr.
 .x. mr ^a et dim et .ij. sol' domini regis. ☞ Tonnæthorp .i. bool .iiij. ^{or} mr.
 rex habet .xv. oras. Petær iulchil .ij. oras et dim sol'. Petær bondæ
 .xiiij. sol'. ☞ Horæbu .x. bool .xij. mr. Joseph .iiij. mr sol' minus.
 Peter falster. mr. Rex mr. Frændi esgi sun dim. mr. ☞ Eki .i.
 bool .vi. mr. Grimulf .xij. oras. Gnemer .xij. oras. Rex .ij. oras.
 Episcopus .iiij. ^{or} sol'. ☞ Øslef .viiij. bool .x. mr ^a et .xvi. sol'. Kietil
 ma sun .xij. oras sol' minus. Alkil slæntæ .xvi. sol'. Rex .v. m
 .ij. oris minus. Olef .ij. m. ☞ Liizthorp .viiij. bool .xi. mr ^a .viiij.
 sol' minus. Bo pæter sun .v. mr. Alkil .viiij. sol'. ☞ Sestopht.
 .ij. bool .v. mr ^a et dim. Rex habet .vi. oras. Alkil .x. sol'. Jonæs
 olef sun .ij. oras. ☞ Vggælæthorp .iiij. bool .v. mr ^a et dim. Rex
 habet .iiij. mr. Alkil .vij. sol'. Joseph .ii. oras. ☞ Biornæthorp.
 .i. bool .viiij. mr. Rex habet .ij. mr. Bo ulf sun .x. oras. Kietil
 ma sun. oram. ☞ Dompnæthorp .iiij. ^{or} bool .iiij. ^{or} mr. Rex habet
 .iiij. ^a mr et vi. oras. ☞ Kyrkebu ^{or} sundræ .iiij. bool .v. mr
 et .viii. sol'. Rex habet .iiij. ^a mr et viij. sol'. Ranstorp .i. sol'.
 ☞ Thorkilstorp .i. bool .iiij. mr. Kietil ga .ij. oras. Bo hosæ .ij. oras.
 ☞ Brækningy .i. bool .xvi. sol'. Knut touæ sun habet .viiij. sol'.

- Kietil .viii. sol'. ☞ Ekæbiargh .i. bool .iij. mr. ^a Rex habet .vi. oras. Petær benedict sun .xij. oras et sol'. Petær thruls sun .x. sol'.
- ☞ Tostæthorp .i. bool .i. mr. ^a Swen trafnel dim. ☞ Bellingy. dim bool .iij. mr. ^a Joseph habet .xij. oras. ☞ Kœcæliz .vi. bool .vi. mr. ^a Episcopus habet .ij. mr. ^a Frændi .x. oras. Petær iukil sun dim m. ^a Knut touæ sun dim m. ☞ Alslef sundræ. viii. bool .xi. m. ^a .viii. sol' minus. Bo hosæ habet .xvi. sol'. Fræn di totum aliud. ☞ Jdringsthorp .ii. bool .ij. mr. ^a Rex habet m. ^a kietil mr. ☞ Krybæthorp .i. bool .i. m. ^a Rex habet dim et kietil dim. ☞ Algutsthorp .i. bool .i. m. ^a Kietil habet dim. ☞ Lumsthorp .i. bool .ij. mr. ^a et .ij. oras. Rex habet .iii. oras. Kietil dim. mr. ^a Bo hosæ mr. ^a Peter iukil sun .iij. oras Swen tranføl .iij. oras. ☞ Gogæthorp .i. bool .ij. m. ^a et .ij. oras Rex habet totum. ☞ Withbæ syndræ .viii. bool .xi. mr. ^a .viii. sol' minus. Rex habet .xvi. sol'. Kietil sluffæ .iiij. sol'. Eric tubæ sun dim mr. ^a Biørn scatæ .xvi. sol'. ☞ Oræthorp. .i. bool .iij. mr. ^a Gnemær .iiij. sol'. ^{or} Marcus .iiij. sol'.
- ☞ Gunnildethorp. dim mr. ^a Rex habet .i. oram. Swen trafner .ij. oras. ☞ Haddæthorp .i. bool .i. mr. ^a Frændi habet totum.
- ☞ Tyærbu .viiij. bool .xi. mr. ^a .viiij. sol' minus. Rex habet .i. m. ^a

et dim. Kietil .viii. sol'. Petær magnus sun .viij. sol'. Asy .viii. sol'. Aghi scak .viij. sol'. Lauræns .xi. oras sol' minus.

- ☉ Sildæsthorp .i. bool .iiij. ^amr. Rex habet .xiiij. sol'. Esbærn. .xij. oras. ☉ Thoristhorp syndræ .i. bool .ij. ^amr. Rex habet .xv. oras. Kietil .ij. sol'. ☉ Elkenør .iiij. ^{or}bool .iiij. ^amr totum est domini regis. ☉ Hezislef .viii. bool .xi. ^amr .viij. sol' minus. Kietil sluffæ .iiij. bool. Gnemer .i. bool. Rex habet .vij. oras.
- ☉ Vleslef .i. ^am et dim. ☉ Tokæthorp .i. bool. totum est kie tilli et Gnemer. ☉ Bysæthorp .i. bool. Esbærn habet totum.
- ☉ Hyldæsthorp .i. bool .iiij. ^amr. Episcopus habet .i. bool. Vlf dim. bool. Grimulf .viii. sol'. Petær iulkil sun ^amr. Bo hosæ dim ^amr. Petær magnus sun ☉ Wygærlef .xiiij. bool .xiiij. ^amr. Rex .viij. ^amr et .v. sol' et dim. Flije .ii. ^a et dim. Kietil sluffæ .viii. sol'. Thorkil lucæ sun .vi. oras. Aghi scak. dim ^am. ☉ Warlæsæ .i. bool .iiij. ^am. Rex habet .ix. oras. Flic dim ^am. Kietil sluffæ .vi. oras. Petær iulkil sun .iiij. oras. ☉ Stokbu .viij. bool .viij. ^amr. Vbbi frændæ sun .ij. oras. Rex habet .ix. oras. Thorkil luci sun ☉ Rabargh .iiij. ^{or}bool .viij. ^amr. Flic .vij. oras. ☉ Egy .iii. bool .iiij. ^{or} ^amr. Rex habet .ij. ^am et ij oras. Knut stygh sun .xvi. sol'.

Esbørn . mr.^a ☉ Marbæch . vi. bool . vi. mr.^a Rex *habet* . ij.
 mr.^a Thruls thyri *sun*. mr.^a Philippus kiæc . vi. oras. Kietil
 sluff . dim^a . Petær luci *sun* . xvi. sol'. ☉ Brusæthorp.
 . i. bool . iij. m^a *et* iij. orarum. Rex . ix. oras. Petær luci *sun et* thor
 kil luci *sun et* frændi . ij. m^a *et* ij oras *habent*. ☉ Stauærby
 . viii. bool . xi. m^a . viii. sol' minus. Gnemer *habet* . vij. oras sol'
 minus. Thuri dramb . ij. oras. Peter ræf . oram. Bo pætær *sun*
 . iij. sol'. ^{or}Episcopus . viij. sol'. Rex *habet* . vi. bool . ix. m^a *et* . iij. ^{or}sol'.
 Fiskæbæc . ii. bool' . ii. m^a *annone debito modio*. ☉ Skiælby.
 . viii. bool. Rex *habet* . v. m^a *annone et* . v. oras.
 dim bool. Thorkil *et* Petær luci *sun* . i. oram. ☉ Getæsba
 . vi. bool . vi. m. vnum bool *pertinet ad curiam domini regis*.
 Rex *habet* . vi. m. *annone. cuius medietas est triticum et medie*
tas cum modio supradicto. Jtem . ij. bool in skielbu *et* . ii. in
 Getæsbu sunt deserta. *sed tamen petær falster tantum* seruit
 regi de incultis *quantum de cultis*. ☉ Fiskæbæc . ij. m.^a
 ☉ Thingstathæ dim. bool . iij. m^a . iij. *oris minus*. Rex *habet* . xij.
 oras. Magister Olef . xiiij. oras. ☉ Øpæthorp . iij. bool . viij.
 m.^a Petær magnus *sun* . vi. oras. Gnemer . i. oram. Esbærn wæsæ *sun*
 . xi. sol'. ☉ Stubbæthorp . ij bool . iij. m.^a . Rex . xij. sol'.

- et dim. Petær mærgre[te(?)^a] sun .iiij. sol' et dim. Josæph .x. sol'.
- ☞ Todethorp .i. bool .v. m. et dim. Rex habet .vi. oras sol' minus.
Kietil gamæl .viiij. sol'. ☞ Brunætoftæ .i. bool .vi. m.^a
Rex habet .xij. oras. Niclæs alæxander sun .iiij^{or}. et sol'. Thorkil
et petær luci sun .ij. oras. ☞ Syothorp .i. bool .iiij^{or}. et ij. orarum.
Episcopus habet .iiij. m^a .ij. sol' minus. ☞ Esgisthorp .i. mr^a .iiij. m^a
Dominus rex .ij. m^a et sol'. Aghi .m^a. ☞ Styrsthorp .ij. bool .iiij.
m^a. Aky thruut sun .ix. oras. Withie oram. ☞ Bodethorp .i. bool
.i. m^a. Petær wiuæ sun .viiij. sol'. ☞ Ønislef .iiij^{or}. bool .viiij.
m^a. Gnemer pæter sun .x. sol'. Styrgær .ij. oras. Woghæn .ij. oras.
Rex .iiij. m^a et .vi. oras. ☞ Stathagræ .iiij. bool .iiij. mr^a.
Gnemer .vi. oras. Martin .v. oras. ☞ Asgutsthorp .i. bool .ij.
mr^a. gnemer mr^a. Petær ref .iiij^{or}. sol'. Aki biorn sun .ij. oras.
- ☞ Sundbæ .viiij. bool .viiij. m^a. Rex habet .vij. oras. Jngimar
bo sun .vij. sol'. ☞ Brothærthorp .i. bool .iiij^{or}. m^a. Rex
habet m^a et sol'. ☞ Lundbæ .v. bool .x. m^a. Rex habet .vij. mr^a
et dim. et iiij^{or}. sol'. Petær ræf .iiij. oras. ☞ Aflangsthorp.
ij. bool .viiij. mr^a. Rex habet heredes Jngwari dim m^a.
- ☞ Ormsthorp .iiij^{or}. bool .viiij. m^a. Aghi. dim m^a. Pæter
ræf .vi. oras. Aky thruut sun .x. sol'. Rex habet .ij. solidos.

Terra domini regis in lalandia.

- ☉ Mossæhæreth. Rokælund .x. bool .ij. oris minus.
 Thoræbu .viiij. bool. et census .iii. orarum.
 Flyntingi. census .ix. solidorum.
 Ruggøthorp. census .vi. orarum.
 Wyrnæs .xi. bool .ij. solidis minus.
 Cnytæsboel dim bool
 Rørbæc .v. bool. census .xiiij. solidorum.
 Bramsthorp. census .xij. solidorum.
 Woræbu .ij. bool.
 Saxthorp. census .xij. orarum.
 Wapnæstath dim bool.
 Refshalæburgh et skæmmyng .iiij. bool. et census .ij. orarum.
 Jngæstopht. et wra .i. bool. et census .ij. orarum.
 Olafsthorp. census .i. solidi et dimidii.
 Selyming. census .v. orarum.
- ☉ Fughælshæreth. Sæthyng et Ruthbu .iiij. bool et dim
 Stockæmarc .^{or}iiij. bool. ☉ et census .ij. orarum.
 Thianæmarc .^{or}iiij. bool.
 Brikæthorp .i. bool et dim.
 Syothorp census .^{or}iiij. orarum et dimidie.

Østoft .i. bool *et* census .x. sol'. *preter* terram swenonis.

☞ Nørræhæreth. Halstath .vi. bool.

Wæstærburgh *et* hæluing .i. bool *et* dim .ij. sol' *minus*.

Kæpælef. census .ij. *orarum*.

Wyndesæbū *et* brytisæbū .iij. bool .ij. *oris minus*.

Høxmarc. census .xi. sol'.

Brandæslef census .v. *orarum*.

Sandbū. census .ij. *orarum*.

Horsælund .iij. bool *et* dim .ij. sol' *minus*.

Nøbølæ .ij. bool *et* dim.

Thwet census .iij. sol'.

Thængilsthorp. census .i. ore.

Harpælund census .ij. sol'.

Høxmarc. census .i. ore.

☞ Arnunghæhæreth. Agnwith .ij. bool.

Nesbū .vi. bool. Lætæs dim bool.

Skogh *et* arning . dim bool. Halæbū dim bool.

Rughbiargh census .vi. *orarum*. Thorp dim bool *bonum*.

Skipælund .ij. bool. *et* census .ij. *orarum*.

Wantæworæ .vi. bool ualent .xviiij. ^amr auri.

Mæthælboloræ .iij. ^amr auri.

H

Hec sunt nomina uillarum in ymbria.

Wænækænthorp. attinent .vi. mansi.

Wollwe .v. mansi.

Slawæsthorp .xij. mansi.

H Ouenthorp .vi. *et dim.*

Hærthingsthorp .viiij. *et dim.*

Elbærnesthorp .xiiij. *et dim.*

Tessikænthorp .vi. mansi.

Todænthorp .iiij. mansi.

G Jaldænsthorp .xij.

Kubbænthorp .xi.

Petærsthorp .xij.

Boyænthorp .vi.

Marlefsthorp .iiij.

Hænríc særpingesthorp .viiij.

Todænthorp .xij.

Markolfsthorp .viiij.

Nyænthorp .xij.

Præzniz .x. mansi.

Dauidthorp .Ix.^a unci.

Niclawsthorp .x. mansi.

Fathærsthorp .xx. mansi.

Mummænthorp .viiij. *et dim.*

Mizænthorp .xviiij. mansi.

Stobærthorp .xii. mansi.

Ziarnæsthorp .xij. mansi.

Castro attinent .ix. mansi.

et .xx. unci.

Preterea habet dominus ibidem .xx.

^amr de tribus uillicis.

Summa mansorum .cc. xvi.

Hec sunt nomina uillarum sclauorum.

Lymækænthorp .xx. unci.

Darganthorp .x. unci.

Godescalsthorp .viii.

Pudzæ .x. unci.

Dænskæthorp .xx.

Tæsemærthorp .x.

Bondemærthorp .x.

Galentorp .xx.

Gammenthorp .x. unci.

Potgardæ ualet annuatim.

.xxiiij.^{or} m^a deñ.

- ¶ Redditus in ymbria incipiunt in festo *sancti michaelis*.
 Feriee *persoluit annuatim* .xl.vi. mr. deñ. Tarbernarij.
 .c.xl. m^a deñ. Lxviij. m^a mansi sunt in terra qui regi *persol*
uunt. et quilibet mansi soluit .ij. m^a et dim. deñ et iij. sol' et ij.
- ¶ Tot houæ *habemus* in ymbria. Jn howænthorp .vi. houæ
et dim. Jn blisækænthorp .xi. Jn Gældænthorp .xii.
 Jn puzniz .x. Jn mizænthorp .xviij. Jn Daidthorp .lx.^a uncōs.
- ¶ Tot houæ *concessimus hominibus nostris. Dominus ouæ et frater eius*
habent .x. mansos. Oddo *et fratres* sui .xix. Filij *domini* hiddonis
 .ij. *dominus* ducco .iiij.^{or} Hermannus de basthorpe .viii. *Frater*
weneconis .iiij.^{or} Petrus de Kalundæburgh .xij. Hen
ricus scærping .xiiij. uncōs. Willikinus *et iohannes* .xxix.
 Tuko dauid *sum* .ij. Fredericus de rauene .i. houæ.
 Jn uilla *episcopi* sunt .xxx.^a unci.
- ¶ Jste sunt uille *sclauorum*. Jn uilla *cristiani* sunt .x. unci.
 Jn uilla lymeconis sunt .xvi. Gol *habet* viij. Jn uilla
 gedescalci .vij. *et dim.* Jn pudzæ .x. Jn uilla cubonis.
 .xij. Jn Sclawæsthorp .xiiij. Jn ratæmærsthorp
 xvij. Jn thæssemærsthorp .x. Jn vtæsthorp .xvi.
 Jn blandemærsthorp .xij. Jn uilla sullonis .viiij.
 Jn uilla nicholai .xiiij. Jn uilla henrici .viiij.
 Jn stubperthorp .xviij. Jn zarnæsthorp .xvi.
- Summa *reddituū domini Regis* in annona de tota terra
 ymbrie .lxxxiiij.^{or} m^a annone. *et* iiij. pund.

Her ender hvad der i egenlig forstand kan siges at henhøre til jordebogen over kongens og kronens gods, i ethvert tilfælde hvad der i håndskriftet bestemt betegnes som hørende sammen.

Jucia.

C Ripæ .dcccc. m^a r deñ.
 Mannæø .xvi. m.^a
 Moltæhæreth .clx. m.^a
 Kaldyng .cc.lxxx. m.^a
 Gauærslund .c.xx. m.^a
 Jalyngsysæl .c. et .x. m.^a
 Samsø. .ccc. m^a deñ.
 Hambrumhæreth .xxx. m.^a
 Scandthorp .lx. m.^a
 Grindhøgh .lx. m.^a
 Rondrus .c.lx. m.^a
 Brofiarthyng .xxiiij. m.^a
 Rold .xl. m.^a
 Lognhø .xxiiij. m.^a
 Alburgh .c.lxx. m.^a
 De quærsæt .lxxx. m.^a

De fionia

Othænsø .c.lx.vij. m.^a
 Salængæreth .cc. m.^a

Foburgh .x. m.^a
 Kalændæburgh .cc.xl. m.^a
et pro moneta .xxx. et de o
thænsæreth. Salængæreth et
Sunzdæreth. pro ploghpenning
.c.xxxv. m.^a

De exactione domini woghæn.
 .cc.xx. m^a pro redemptione ex
 pedicionis. De horsnæs et
 de arus .lxxx. m.^a pro eodem.

Jn selandia.

De exactione domini pincerne
 .lx. m.^a
 Løghæ .lx. m.^a den
 Vbbu .lx. m.^a deñ
 Skypbu .xl. m.^a deñ
 Slangethorp .lx. m.^a
 Syoburgh .cc. m.^a
 Hælsingør .xx. m.^a

Lyungbu .lx. m.^a

De aratris .v. hæreth .cccxx.

m. ^aet ^adim m deñ minus.

De moneta roskildensi

.lxxx. m^ar deñ.

Jn scania.

Hælsingburgh .cc. m.^a

et de eadem uilla .xxx.^a

m. ^apro mitsumærsgiald.

Biærghæreth .cc. m^ar deñ.

De moneta lundensj.

denarios *pro* .ccc. mar

cis argenti.

Preter mæn *pro* .m. m^ar deñ.

De Guthæsbohæreth .ccc. m^ar

- Ⓒ Jn wironia .v. kiligunde. in quibus sunt .iij. milia uncorum.
- Ⓒ Jerwia .iij. kiligunde. que *habent* duo milia uncorum.
- Ⓒ Wegele. vna kiligunda in *qua habent fratres* milicie .dc. uncus.
et episcopus hermannus .cccc.
- Ⓒ Møge. vna kiligunda in qua sunt .cccc. unci.
- Ⓒ Norumegunde. vna kiligunda. in *qua* sunt .dc. vnci.
- Ⓒ Alempos. vna kiligunda in *qua* sunt .cccc. vnci. hanc *habent fratres milicie sibi iniuste uendicatam cum a nullo dinoscuntur certo titulo habuisse.*
- Ⓒ Jn Reuælæ .iij. kiligunde. in quibus sunt .m.dc. vnci.
- Ⓒ Jn harriæn .iij. kiligunde in quibus sunt .m.cc. vnci.
- Ⓒ Jn osilia ^{or} .iij. kiligunde in quibus sunt *tria* milia uncorum.
- Ⓒ Jn Roteløwich .vii. kiligunde. in quibus sunt .m.decccc. vnci.

Ⓒ Hec sunt nomina *terrarum pruzie*. Pomizania. Lanlania
Ermelandia. Notangia. Barcia. Peragodia. Nadrauia
Galindo. Syllonis. Jn zudua. Littonia. Hee sunt *terre*
ex una *parte* fluuij qui uocatur lipz. Ⓒ Ex altera *parte eiusdem*.
Zambia. Scalwo. Lammato. Curlandia. Semigallia.

Umiddelbart herefter følger den store Estlandsliste, der af typografiske grunde ikke medtages i denne udgave, da håndskriftets ejendommeligheder kun kan gengives ved hjælp af lithografen. Umiddelbart efter denne følger de næste stykker.

Strehæret .d.lvi aratra
 Lungahæret .dxli. *et dim.*
 Jurlundhæret .cci *et dim.*
 Stufnishæret .ccxl.iiii. *et di.*
 Smærhemshæret .cc.xxviii.
 Lidlæhæret .c.xl.
 Tvnahæret .cc.^{or}xiii.
 Semæhæret .cc.xci *et di.*
 Hec est summa. duo milia ccccxvii
 Flaccabiarhæret .dc.xv.
 Slaglæsæhæret .ccclxvi.
 Logahæret .ccc.lxvi.
 Arfshæret .cccc.xi.
 Skippingshæret .cxxi.
 Odzhæret .cccli.
 Tucehæret .ccxliij.
 Miarlosæhæret .dv.
 Hec est summa .ii [milia] .dcccclxxvij.
 Hornshæret .cc.xlix.

Valbushæret .cc.lviii.
 Ramsyohæret .cc.xlviii.
 Biafræscoghæret .ccxxviii.
 Stethemshæret ¹⁾ .ccc.vii.
 Ringstathahæret .cccl.
 Thuthibiarshæret .cclxxx.
 Alextathahæret .ccxxv.
 Hec est summa duo milia cc.xlv.
 Hamershæret .cc.lxxxv.
 Faxahæret .cc.^{or}xliiii.
 Burghushæret .cccxxx.
 Falstria cccc. *et xxx.*
 Lalandia dccc.lxxx.i *et di.*
 Hec est summa. duo milia c nonaginta
 Møn *habet* ccxl uno minus.

1) rettet fra Stemhemshæret.

Vvorthinburgh .xv. ^amr. *denariorum et dim*
 Hedding ^amr.
 Roskildis lxxx. ^amr.
 Slangathorp .ii. ^amr.
 Helsingher .viiij. ^amr.
 Skybi .xx. sol'.
 Stigsburh .ii. ^am. *et dim*.
 Holebec .xii. ^amr.
 Ringstath .ix. ^am. *et dim*.
 Neswit .xl. ^amr.
 Skelfiskør .xiii. ^amr.
 Slaglæsæ .xviii. ^amr.
 Kalendeburgh .xxxiii. ^amr.
 Kiopmanhafn .xxviii. ^amr.
 Sioburgh .vi. ^amr.
 Nacascogh .v. ^amr. *et duas oras*.
 Nykoping .viii. ^amr. .viii. sol' minus.
 Saxakopingh .iiii. ^amr.
 Hoghakiøping .iiii. ^amr. *et dimidiam*.
 Summa ccl. ^amr. *et ij oras*

C Vvendelsysel

Episcopus omerus }
 Aghi. *et ion. isti tres* } *fratres*

Thorkyl skialghe }
 Sven thun } *fratres*
 Aghi wind }

Episcopus tuui. palni. iones — fratres.

Ascer cristiarnsun }
 Peter. Nigles. arnfast. } *fratres*

Thruuls skret }
 Pæter Esgi } *fratres*

Aghi dikænday. }
 Thruls. Esge } *fratres*

C Thiud

Pæter palni *sun* hwitæ. }
 Laghi *et peter* ————— } *fratres*
 Nicles thorkil *sun. beskæ.* }

Jnguar. *et iwar* }
 Peter. thorkyl } *fratres*

C Omungærsysel

Eskil solæ Thord. nigles *fratres*
 Peter aghi *sun. Cristiarn* }
 Nigles ————— } *fratres*

C Harthæsysel

Asgud ebbi *sun* }
 Thother. *et hacun.* } *fratres*
 Tuui hirt }
 Jones. *et peter pip.* }
 Jngymar } *fratres*

C Abosysel

Kanutus rex }
 Eric Cristoforus } *fratres* ⊖

Nigles stigh *sun.* knut }
 Suen. tuki————— } *fratres*

Tupy camerarius }
 Hogni. *et* thruut } *fratres*

C Jalingsysel }
 Episcopus ascerus }
 Gerlef. ro. hælf } *fratres*
 Knut. waghen }
 Aghi. biauer }

Nigles. ubbi *fratres*

Prepositus half *et* ulf. }
et thorkyl.————— } *fratres*

Nigles net————— }
 Vuoghan. gummi. } *fratres*

Episcopus petrus *arusiensis*.

Nigles. iones camerarius. *fratres*

Episcopus nicolaus cancel

larius. Gøti. tholf. auti. *fratres*

Ascer

Pøter stigsun. hwitæ.

Aghi. nicles. *fratres*

Petrus camerarius

Svni. *et* stigh *fratres*.

Ascer fagher. knut. }
 Karl. thuri. nigles } *fratres*

Esbern.

Pæter kalf. hakun. ebbi *fratres*

C Himbersysel

Sælgren tade }
Henric. thørbiorn } *fratres*

Scori marscalcus }
Oosten. henric. } *fratres.*
Nigles. ————— }

Olef. pribe. biorn. thruuls. }
siælgren } *fratres.*
Esgy. palni. ascer. }

Jalyngsysel

Juær hasæ. gyrd. }
Olef. } *fratres*

Elef gyursun. palni }
Jones. *et* ebbi. } *fratres.*

Juær naghelhoueth. }
Jones. *et* iacop } *fratres.*

Esbern hacunsun. }
Magnus. nigles. hacun. } *fratres*

Louuorthsysel.

Episcopus nicolaus. wibergensis }
Ascer spitæ. iones. } *fratres*

Petrus puf. malti stuf.

Sstygh. *fratres.*

Vuarwithsysel.

Esgy. hœc. palni. nigles. *fratres.*

Imundsysel.

Palni thordsun.

ghi. *et* cristiarn *fratres.*

Barwithsysel.

aghi. taky mund

Dauit. *fratres*

uky mus. iuær.

Ebbi *fratres*

acop lothen. tuky.

Pæter. *fratres*

Haldan munk }
Taky. *et* tuky. } *fratres*

☉ Ellemsysel. }
Knut cnubbe. } *fratres*
Tholf. *et* suen }
Jacop ble nigles } *fratres.*
Peter. }
Nigles wind. tuui. } *fratres.*
Jard. }

☉ Jstadsysel.
Prepositus. ion. }
Tuky hole. } *fratres*
Astrad }
Tuui ref. biorn. } *fratres*
Ricolf. }
Byllyng. suen frelle *fratres.*
Alfric hidde. radolf. } *fratres*
Vvidigh. folklef }

☉ Meynard. occa. fræthi. *fratres*
Nigles. hæf. tætæ. *fratres.*
Poppo. wirik. olef. *fratres.*
Nafni. ketyl. knut. } *fratres.*
Vwaghen. }

☉ De feonia. $\infty\infty = \infty$.
Taky. astrad ysi. } *fratres.*
Othencar. }
Esbern. alli. ubbi. *fratres*
Mathes gamel. gummi. } *fratres.*
Jon }

☉ Sellandya.
Ebbi. pæter. anders }
Jones. therbern. } *fratres*
Laurens. }
Episcopus. pe. andreas } *fratres*
Nigles }

Nigles. absaloh. iones fratres	}	fratres.
Olef glug hacun. hemming. thorstin		
Ebbi. ascer. gummi. —————		fratres.
Olef inguarsun. esbern. aky. hemming		fratres.
Episcopus-skielm. ulf. suen. ∞ == ∞ = ∞ =		fratres.
Gummi. karl. ascer. ∞∞ == ∞ = ∞ =		fratres.

OVERSÆTTELSE OG OPLYSNINGER.

Første Afsnit. Kongens Jordebog.

Jylland.

I Herrens år 1231 er dette skrift forfattet.

Vendsyssel (Wændlesysæl). I Thuristhorp¹⁾ er 2½ ƒ guld²⁾. Horns herred (Hornshæreth) yder 10 ƒ. Vennebjerg herred (Winæbiærghæreth) yder 30 ƒ. Børlum herred (Burlunhæreth) yder 20 ƒ penninge eller 3 ƒ rug. Jarlslefhæreth³⁾ yder 16 ƒ sølv. Kjær herred (Kyærræhæreth) yder 15 ƒ. Hvetbo herred (Hwet⁴⁾) yder 15 ƒ.

¹⁾ Ved en fejltagelse er dette sted, der må være indført i det oprindelige håndskrift, efterat det var afsluttet, kommet til at stå her istedenfor under et af herrederne. Der kendes nu intet Thorstrup eller lignende navn i Vendsyssel, som det kan være. Man kunde dog tænke på Tyrrestrup, Torslev sogn, Dronninglund, tidligere Jerslev herred. Der er dog størst sandsynlighed for, at det er Tolstrup sogn og by i Børlum h., der 1520 skrives Thorstrup (Ny kirkehist. Saml. II. 537).

²⁾ Om den gamle jordvurdering se indledningen.

³⁾ Jerslev herred er nu i det væsenlige optaget i Dronninglund herred, der oprettedes 1815 og 1825, medens dog også dele deraf blev henlagte til Horns, Vennebjerg og Børlum herreder. Det i middelalderen en tid bestående Skovbo herred havde også i sig dele af det, der siden hørte til Jerslev herred. Det ses, at ved år 1400 hørte dertil dele af eller hele V. Brønderslev, Jerslev, Albæk, Skjæve, Tårs, Understed, Vorde, Hørby, Vormstrup og Thorslev sogne (Petersen og Molbechs Udvalg af danske diplomer 26. 28. 29. 360. 361. 362. 364. 366.). Det var dog oprindeligt kun et »mageting« for Skovbo fjerding i Børlum herred og bestod endnu 1535 (æ. Ark. Reg. III. 103—04. 106). Det synes altså ikke at have haft de fulde rettigheder som et herredsting. I det 15. Årh. var Jerslev herredsting ved Hvilshøj i Øster Brønderslev sogn (D. Mag. 3 R. III. 258), og et gammelt tingsted ved Stubdrup i samme sogn beskrives i Ant. Annaler III. 325.

⁴⁾ Da Hvet ikke kaldes herred, hvilket det dog udentvivelig var, er dette navn formodenlig betegnelse for et ældgammelt særskilt distrikt, der oprindeligt har været en ø, hvorom jordbundsforholdene bære tydelige vidnesbyrd (P. W. Becker i Molbechs nord. Tdskr. IV. 261. 263 n.).

Thy syssel (Thythæsysæl). Han herred¹⁾ (Hanæhæreth) yder 2 nætters gæsteri eller 20 ℥ korn, og Næs²⁾ yder 1 nats gæsteri; eller der ydes 70 ℥ rent sølv eller 28 ℥ korn og 16 ℥ sølv af begge. Vor ejendom i Tymberby³⁾ mark er 10 otting jord og hver er vurderet til 1 ℥ guld. 1 Langwath⁴⁾ er $9\frac{1}{2}$ otting, der ere vurderede til $9\frac{1}{2}$ ℥ guld. Hyldæslef⁵⁾ er 8 ℥ guld. Hillerslev herred (Hildeslefhæreth) yder 2 nætters gæsteri. Hunborg herred (Humbiærghæreth) yder 1 nats gæsteri eller 5 ℥ korn. Sundby⁶⁾ og Sundby å er 8 ℥ guld. Hassing herred (Hasinghæreth) yder 6 ℥ . Rævs herred (Refsløghæreth) yder $1\frac{1}{2}$ nats gæsteri og 4 ℥ korn. Af Wæstærwigh⁷⁾ kloster ydes 20 ℥ penninge.

Salling syssel⁸⁾ (Salingsysæl). Morsø Sønder herred yder 6 ℥ sølv, når der drages i leding. Nørre herred yder 6 ℥ sølv, når der drages i leding. I Akær⁹⁾ er 18 ℥ guld. Fjends herred (Fyallanshæreth) yder 12 ℥ penninge.

¹⁾ Var da endnu ikke delt i Vester og Øster Han herreder.

²⁾ Halvøen Hannæs, der havde sit eget ting og også kaldtes Næsbo fjerding (se f. e. Suhm XIII 307. 309); Næsbo ting (nævnes f. e. D. Mag. 3 R. III. 260. 269) kaldes også Hannæs ting, der endnu bestod 1553 (æ. Ark. Reg. III. 62). 1558 fik beboerne kgl. tilladelse til at beholde Næsboting, skønt de for nogle år siden var henlagte til Han herredsting, da der var en ond vejle, de skulde over til tinget (Reg. o. a. L. VI. 425). Det var et oprindeligt fjerdingsting, der som det er vist s. 91 note 3, ligesom det i Skovhoherred blev oprettet som et »mageting« : til beboernes bekvemmelighed. En nats gæsteri af godset paa Hannæs var altså ikke lidet større end af det i det øvrige Han herred, idet det bliver 8 ℥ korn og 16 ℥ sølv eller, da det af dette sted ses, at 1 ℥ korn kostede omtrent 2 eller nøjagtig $1\frac{1}{4}$ ℥ sølv, omtrent 16 ℥ korn eller 384 ørtug = 4608 skæpper = 576 tdr., hvilket var en betydelig afgift, der antyder, at kongen har ejet omtrent hele godset på Hannæs.

³⁾ Tømmerby sogn og by på Hannæs.

⁴⁾ Langvad, Tømmerby sogn.

⁵⁾ Se under konunglev. Som det er vist i indledningen, er dette navn tilkommet i det oprindelige håndskrift senere end dettes første affattelse og er derved kommet på et urigtigt sted istedenfor under Hillerslev herred.

⁶⁾ Sundby, Stagstrup sogn nu i Hassing herred. Jf. Danske atlas V. 467 hørte Sundby endnu 1380 til Hunborg herred og 1406 blev vandmøllen der med dam og damsbønd tildømt kronen. Det er altså mølledammen, der menes ovenfor ved Sundby å.

⁷⁾ Vestervig kloster og sogn se under konunglev.

⁸⁾ Dette syssel var større end det landskab, der kaldtes og endnu kaldes Salling, fordum Sallingholm, idet det tillige indbefattede Morsø og Fjends herred.

⁹⁾ Agerø hører nu til Karby sogn i Sønder herred. 1239 skødede Viborg Domkapitel omtrent 30 ℥ guld jord her til kongen (Pont. Ann. II. 113), og da det er en lille ø, kunde man, skønt den er frugtbar, dog ikke godt antage, at der da var andre lodsejere. Men da der ovenfor

I Trywath¹⁾ og Flø²⁾ er 21½ ƒ guld. Lognø³⁾ yder 10 ƒ rent sølv, sammesteds er en jord på 24 ƒ guld. I Høghæslef⁴⁾ er 9 ƒ guld. Rødding herred (Rythingshæreth). Hinborg herred (Hærnburghæreth). I Brunnum⁵⁾ har kongen 13 ƒ guld. Nørre herred (Nørgæhæreth) yder 10 ƒ sølv. Skhiuægarthæ⁶⁾ yder 20 ƒ sølv, er med sit tilliggende 40 ƒ guld. Harre herred (Hargæhæreth) yder 20 ƒ penninge.

Har syssel (Harthesysæl). Vandfuld herred (Wændlefolkhareth) yder 10 ƒ korn. Engæbyærgh⁷⁾ og i Høghum⁸⁾ er 9 ƒ guld. I Høldum⁹⁾ er 12 ƒ guld. Nesium¹⁰⁾ med sit tilliggende er 51 ƒ guld. I Nesiom 48 ƒ guld. Skodborg herred (Skodburghæreth) yder 24 [ƒ] korn, deraf det halve rug. Her har Niels Slæt kongens skibsrede, i hvilket der er 42 havner¹¹⁾. Ginding herred (Getinghareth) yder 10 ƒ rent sølv af kværseade. I Ryztheet¹²⁾ er 3 ƒ guld. Ulborg herred (Ulburghæreth) yder 16 ƒ rent sølv. Hing herred (Heingæhareth) yder 28 ƒ rent sølv. Bølling herred (Bylænghareth) yder 20 ƒ rent sølv. Hakon Prind yder 8 ƒ sølv. Hjerm herred (Hiarmæhareth). I Hwammæ¹³⁾ og Thra-

siges, at kongen har 18 ƒ guld her, må man dog antage, at den er indført i jordebogen 1231 og ikke efter 1239, da der så vilde have stået 30 ƒ guld; een havde altså mindst 48 ƒ guld. Den nævnes ikke i ølisten.

- ¹⁾ Trevad, Vredsted sogn. Tilfaldt i arv Erik Plovpennings døtre (Thork. dipl. II. 102).
²⁾ Fly sogn og by. Tilfaldt i arv Erik Plovpennings døtre (Thork. II. 102). I nabosognet Vrov ligger Børsting, som også tilfaldt disse og vel altså har hørt under Flø.
³⁾ Nu halvøen og sognet Lundø. Nævnes længer henne blandt øerne.
⁴⁾ Højslev sogn og by. ⁵⁾ Brøndum sogn og by.
⁶⁾ Da Skive også nævnes blandt kronens gods, er det blevet kongens ejendom efter 1231 og altså senere indført på dette sted i det oprindelige håndskrift. Derved er det blevet sat under et galt herred, da det aldrig kan have ligget andre steder end i Hinborg herred. Se iøvrigt under Konunglev.
⁷⁾ Engbjerg sogn og by. ⁸⁾ Hygum sogn og by.
⁹⁾ Heldum sogn og by, nu Skodborg herred.
¹⁰⁾ Nørre Nissum sogn og by. Kongensgård i dette sogn er formodenlig den gamle kongsgård. Stedet kan enten forstås således, at kongen kun ejede de 48 af Nissums 51 ƒ guld, eller hvad der er det rimeligste, at de overskydende 3 ƒ guld lå i en anden by.
¹¹⁾ Til hver havne hørte, hvis beregningen er som i jydsk lov, 3 ƒ guld, altså ejede kongen her 126 ƒ guld. ¹²⁾ Formodenlig i Ryde sogn
¹³⁾ Hvam, Borbjerg sogn. Dette gods her er gået i lige arv til Erik Glipping, der 1259 gav til Ribe domkirke for sin faders sjælemesse sit gods i Hwammæ, Hæslæ mølle og Quimæruth og andet tilliggende (Ripæ Cimb. 205. Ribe Oldemoder 63).

biærgh¹⁾ og møllen i Hæslæ²⁾ er 10 Ɔ guld, og [deraf ydes] 40 metreter³⁾ honning eller 10 Ɔ sølv. Desuden ydes til skibsredet af det halve distrikt 10 ører korn og af det andet halve 44 lam. Hamrum herred (Hamrumhæreth) yder 16 Ɔ rent sølv.

Himmer syssel (Himbersysel). Rinds herred (Rinshæreth). Slet herred (Slætæhæreth) yder 60 Ɔ penninge. Winblæsæ⁴⁾ er 2 Ɔ guld. Skithum⁵⁾ 10 fjerding (o: 2½ bol), som vurderes til 40 Ɔ guld. Ukar mølle⁶⁾ er vurderet til 8 Ɔ guld. Peder Ulkes mølle har været på 4 Ɔ guld, men er nu ødelagt. Gislum herred (Gislumhæreth) yder 20 Ɔ rent sølv foruden kværnsæde. I Tystathe⁷⁾ har kongen 6 bol og de ere vurderede til 60 Ɔ guld. Hornum herred⁸⁾ (Hornum hæreth). Stenwædlæ wat⁹⁾ er 2 Ɔ guld. En mølle i Ofhogstorp¹⁰⁾ er 2 Ɔ guld, fradraget 1 Ɔ sølv (altså 1 ⅞ Ɔ guld). Hornøghæreth¹¹⁾. I Waxlef¹²⁾ ½ fjerding (o: ¼ bol) på 5 Ɔ guld. Fleskum herred (Flæskiumhæreth) yder 70 Ɔ penninge. Trannes¹³⁾ yder 2 Ɔ sølv. Aleburgh¹⁴⁾ af møllen og af byen 24 Ɔ sølv. Af selve byen og Giol¹⁵⁾ 24 Ɔ

¹⁾ Trabjerg, Borbjerg sogn.

²⁾ En nu forsvunden mølle, formodenlig ved Hessellose i Borbjerg sogn.

³⁾ Dette smør-, honning- og kornmåls størrelse opgives til 108 Ɔ (jfr. SRD. VII. 565, Ribe Oldemoderse registret), men det er ikke muligt. Da under Han herred opgives, at 1 Ɔ sølv er = ½ Ɔ korn, er 1 metrete i værdi = 3 ørtug korn. En metrete vin kaldes også i tyske dokumenter stovikinus, stübechen (Mechlenb. Urk. II. 318).

⁴⁾ Vindblæs sogn og by. Er egentlig i håndskriftet indført som hørende under Rinds herred, men ved en streg er der tilkjendegivet, at det hører hertil.

⁵⁾ Skivum sogn og by, nu Års herred.

⁶⁾ Veggergårde, Skivum sogn, Års herred.

⁷⁾ Tisted sogn og by.

⁸⁾ Herredet har gået længer mod vest end nu.

⁹⁾ Stenild, Års sogn, Års herred.

¹⁰⁾ Ovstrup, Års sogn, Års herred.

¹¹⁾ Svarer ikke til nuværende Års herred. Det har således gået længer mod øst, da Vokslev nu hører til Hornum herred, men ikke gået så langt mod syd, idet Års og Skivum sogne hørte til Hornum og Slet herreder. Hornøgh herred har altså ikke overskredet den å, der nu danner Hornum herreds vestlige grænse, og må have udgjort den nordvestlige del af Hornum herred. Da Års herred blev oprettet, har det altså optaget dele af flere omliggende herreder; det omtales vel ikke før 1408 (Molbech og Pet. danske diplomer 374).

¹²⁾ Vokslev sogn og by, Hornum herred.

¹³⁾ Nørre og Sønder Tranders sogne og byer. I det skøde, som Dronning Margrete 1406 fik på gods her, hedder det: »somme sige, at kronen og kongedømmet have der ret til» (Molbech og Petersens udv. af danske diplomer s. 250. 265. 279).

¹⁴⁾ Ålborg købstad. Den første afgift er jordebogsafgift, den anden måske leding.

¹⁵⁾ Øen Gjøl, der nu regnes til Hvetbo herred. Nævnes nedenfor blandt øerne.

sølv i leding(?)¹⁾. Hasseris²⁾ er 9 ƒ guld. Hellum herred (Hellyumhæreth), 1 Bæflum fjerding³⁾ 25 havner. I Lyungby fjerding⁴⁾ i kværseede 12 ƒ sølv. Hinsted herred (Hethænsthæhæreth). Roldæ fierding⁵⁾ 16 havner og i kværseede 8 ƒ sølv. Kongens jord i Rolde⁶⁾ er 1 bol og 1 fjerding, der er vurderet til 26 ƒ guld. Twefthmark⁷⁾ er 14 ƒ guld.

Ømmer syssel (Omungærsysæl). Nørlyng herred (Lyungæhæreth norræ). Wibiærgh⁸⁾ 120 ƒ penninge for leding og 80 ƒ penninge for mynten. Hr. Vogn giver 214 ƒ penninge i fogedafgift⁹⁾. Sønderlyng herred (Lyungæhæreth syndræ) yder 8 ƒ rent sølv med Fusing¹⁰⁾. Grafusin¹¹⁾ er 3 bol, vurderede til 30 ƒ guld. Upfusing¹²⁾ er 7 otting vurderede til 7 ƒ guld. Alum¹³⁾ er 1 fjerding jord til 18 ƒ sølv (o: 2¼ ƒ guld). Medelsom herred (Mæthæsholmhæreth) yder 15 ƒ rent sølv tilligemed Wæling¹⁴⁾ (o: deri indbefattet afgiften af Wæling). I Wæling er 6 bol, der er vurderede til 48 ƒ guld. Møllen sammesteds er på 3 ƒ guld. Onsild herred (Othænshyllæhæreth) yder 16 ƒ rent sølv ved påsketid. Støvring herred (Styfrighæreth). 25 ƒ rent sølv af Randrøs¹⁵⁾ og for fritagelse for leding 20 ƒ rent sølv. Nørre Hald herred (Hallæhæreth). Gerlev herred (Herlefhæreth)¹⁶⁾.

¹⁾ «pro expensis». ²⁾ Hasseris, Ålborg Bodulfi landsogn, nu Hornum herred.

³⁾ Fjerdingen har navn efter Bælum sogn og by.

⁴⁾ Fjerdingen har navn efter Lyngby sogn og by. ⁵⁾ Opnævnt efter Rold sogn og by.

⁶⁾ Rold sogn og by. Rold hørte til Erik Plovpenninges døtres arvegods (Thork. dipl. II. 102). Dr. Margrete fik skøde på Rold med mere gods (året uvist), formodenlig som tildømt tidligere kongsgods (æ. Ark. Reg. I. 3).

⁷⁾ Tveden, Rold sogn. Mon Twefth ikke er en fejlskrift for Tweth?

⁸⁾ Viborg købstad.

⁹⁾ Afgift af kongens ejendomme i Viborg og vel også af den egenlige byskat.

¹⁰⁾ I den oprindelige jordebog vilde det været meningsløst under en almindelig afgift at tilføje, at noget af godset i distriktet skulde regnes med. Enten er så Fusing blevet kongens efter 1231 eller der har været særegne forhold, der gjorde den til en omtvistet ejendom. Fusing deltes i efterfølgende 2 dele.

¹¹⁾ Fusing by og hovedgård, Ålum sogn.

¹²⁾ Overfusing, Bjerregrav sogn.

¹³⁾ Ålum sogn og by.

¹⁴⁾ Øster og Vester Velling er nu 2 byer og 2 sogne og de var formodenlig dengang endnu ikke adskilte. Velling var et birk, som dr. Margrete 1407 forlenede bort (Pet. og Molb. dipl. 322—23. jfr. æ. Ark. Beg. I. 15). 1355 købte Valdemar Atterdag en gd. i Øster Velling (æ. Ark. Reg. I. 92). På reformationstiden hed det Østervelling birk (D. Mag. 4 R. I. 210), så her menes vist Øster Velling, da de gamle birker stå i nær forbindelse med det her opregnede kongsgods.

¹⁵⁾ Randers købstad.

¹⁶⁾ Skrивeren har åbenbart skrevet galt for Gerlefhæreth.

Op syssel (Abosysæl). Sønder Hald herred¹⁾ (Hallahæreth). Cristiærns-thorp²⁾ med sit tilliggende er 80 fl guld. Galten herred (Galtænhæreth). Af Bro fiærding 8 fl ³⁾. Sabro herred (Saghæbrokhæreth). Lisbjerg herred⁴⁾ (Lithæsbiarghæreth). Thorsakar⁵⁾ med sit tilliggende er 100 fl guld. Nørre herred (Dyursæ⁶⁾ nørre hæreth) yder 40 fl rent sølv. Sønder herred (Dyursæ syndræ-hæreth). I Dragby⁷⁾ med dens tilliggende er 44 fl guld. Helgenæs⁸⁾ (Hælghænæs) yder 20 fl rent sølv. Mols (Molnæs) yder 20 fl rent sølv. Samsø udreder årlig 5 fl hvede, 10 fl malt og 3 fl byg, 40 okser, 180 svin og lige så mange får, 800 ost og så meget smør som hører til disse ost, 800 stokfiske, 16 »mesæ« sild, 2 »fothær« honning, 100 gæs, 200 høns, 2 fl til fisk⁹⁾. Hasle herred (Hasløg-

¹⁾ Rugsø herred var da ikke til. Da det skiller Nørre og Sønder Hald herreder, der oprindelig må have været 1 distrikt, kan dette herred ikke være ret gammelt. Det har dog på denne tid været et særskilt landskab (oprindelig en ø), ti 1282 nævnes Vilgrip provst i Roxhø (Ny kirkehist. Sml. III. 378) og 1203 nævnes Utby in Roxø (SRD. VI. 404).

²⁾ Krstrup sogn og by. Af et kgl. stadfæstelsesbrev (Neckelmann, Randers 29) af 23 avg. 1320 på birkeretten i Krstrup sogn til Grev Albert Albertson af Eberstein, ses, at hans fader allerede havde haft det før ham. Denne, der var gift med Esbern Vognsens datter, † 1289 (Suhm XI. 60. SRD. IV. 546. tab. til 544).

³⁾ Af en dom af 1355, hvorved Bro fjerding tildømtes kronen (Suhm XIII. 829—30), ses, at her til hørte Niclestorph (der må have udgjort det nuværende Vorup sogn, hvor der har ligget Nielstrup vandmølle), Værum, Ørum, Lavrbjerg og Haslum sogne, altså herredets nordligste del (æ. Ark. Reg. I. 9. 90).

⁴⁾ Nu delt i Ø. og V. Lisbjerg herred. Om delingen se bemærkningen æ. Ark. Reg. I. 425.

⁵⁾ Thorsager by og sogn. I hdsk. står vel Sthorsakar, men dette kan ikke være andet end en skrivfejl. Under Thorsagers tilliggende hørte vist Rosthweth, nu Rostved by i samme sogn, der hørte til Erik Plovpennings døtres arv (Thork. II. 102).

⁶⁾ Kaldes endnu Dyrslænd. ⁷⁾ Dråby by og sogn, nu i Mols herred. ⁸⁾ Se kongulev.

⁹⁾ Dette stykke om Samsø er mærkeligt i forhold til den øvrige jordebogs afgifter, ti medens der alle naturalydelser er beregnede til den afgift af penge, korn eller til det gæsteri, som kongens fogeder skulde yde heraf, er her meddelt selve naturalydelserne, der dog allerede i det s. 63 meddelte stykke også er beregnede i penge, nemlig 300 fl penninge. Når vi efterser den s. 53 meddelte beregning over gæsteriet, kan Samsøs ydelser anslås til følgende: 5 fl hvede = 5 nætter, 10 fl malt = 3 $\frac{1}{2}$ nat, 3 fl byg = 6 nætter, 40 okser = 2 $\frac{1}{2}$ nat, 180 svin = 4 $\frac{1}{2}$ nat, 180 får = 7 nætter, 800 ost = 2 $\frac{1}{2}$ nat, 800 stokfiske = 2 $\frac{2}{3}$ nat, 16 mes sild (1 mes = 1 læst, if. Flensborg stadsret 1284, § 93) = 2 nætter, 2 »foder« honning (1 foder = 10 fl) = 4 nætter, 100 gæs = $\frac{5}{3}$ nat, 200 høns = $\frac{5}{4}$ nat, 2 fl til fisk = 1 nat. Dette giver i gennemsnit værdien af omtrent 3 nætters gæsteri, hvis der ikke var nogle produkter, der ikke ydedes paa Samsø, af hvilke der til 3 nætter krævedes 18 fl havre og 3 fl rugmel, og af

hæreth¹). Af Arus²) 12 ½ for leding foruden fogedafgift. Ning herred (Ningge-hæreth). Withby³) er 60 ½ guld og mere med småbyerne. Hjelmlev herred (Hialmælefthæreth). Af Scandthorp⁴) 30 ½ rent sølv. Wraghælde⁵) og Holte⁶). Gjærn herred (Giærnæhæreth). Smaængiæ⁷) er 60 ½ guld, [giver] 15 ½ rent sølv. Hwolæ⁸) og Thorethorp⁹). Hovlbjerg herred (Haghælbiarghæreth). Framlev herred (Framlefthæreth). Endelave¹⁰) (Øndælaghæ) yder 20 ½.

Løver syssel (Lofræthsysæl). Hads herred (Harzhæreth) skal føre os over med 4 skibe, hvorfor det i hvær havne har 4 mænd¹¹). Gylling¹²) er 12 ½ guld. Sæby¹³) 7 ½ guld. Phynsten¹⁴) 3½ ½ guld. Vor herred (Horæhæreth¹⁵). Hanstath¹⁶) med sit tilliggende er 25 ½ guld. Nim herred (Nymhæreth) yder 12 ½

mindre ydelser 6 ½ peber og kommen, 3 ½ pors og 3 ½ salt. Således har formodenlig de indberetninger været beskafne, der ligge til grund for jordebogen, af hvilke vi i stykket om Halland har et tilsvarende sidestykke hertil.

- ¹) Det mærke, der står foran herredets navn, betegner et større afsnits begyndelse. Man må altså antage, at dette store syssel har været delt i 2 dele. ²) Århus købstad.
- ³) Viby by, Viby sogn. I Viby var vistnok en kongsgård, hvor Valdemar I havde møde med prins Magnus 1176 (Saxo s. 906). Af denne var der forud spor og sagnet gav den navnet kongsgård (D. Atl. IV. 109).
- ⁴) Skandrup, nu Skanderborg. Her har altså allerede været kongsgård i Valdemar Sejrs tid. Skandthorp tilfaldt Erik Plovpennings døtre (Thork. II. 102).
- ⁵) Vrold, Skandrup sogn. ⁶) Holte er formodenlig Holtskovgård, Skandrup sogn.
- ⁷) Sminge, Tvillum sogn, opr. et særeget sogn og birk (æ. Ark. Reg. II. 54). Tilhørte opr. bispedømmet i Århus, der gav den til det senere Øm klostres munke, der igen nogen tid efter overdrog den til kongen i mageskifte for Veng, tilligemed 3 ½ guld i Eskingbek og byerne Fardale og Vole. Kongens søn Knud VI arvede dette efter ham og gav det til sin frille (SRD. V. 236. 246). Efter hendes død er altså i det mindste Sminge og Vole kommet til kong Valdemar.
- ⁸) Vole, Tvillum sogn. ⁹) ukendt.
- ¹⁰) Endelave ø, nu under Nim herred. Nævnes også i ølisten. Kongen pantsatte den 1253 til hertug Albert af Brunsvig tilligemed Samsø «cum bonis nostris tam patrimonialibus quam regalibus ibidem et cum omni jure nostro» (Schl. holst. Urk. I. 498). 1406 fik hr. Mogens Munk den i len (Ny D. Mag. VI. 236).
- ¹¹) Om dette alene gælder kongens bønder, eller alle, kan ikke ses. Men da denne byrde, der formodenlig kun gjaldt om at fæрге over Horsens fjord og, selv om der var længre sejlads, dog ikke var meget byrdefuld, er der vist kun tale om kongens bønder.
- ¹²) Gylling by, Gylling sogn. ¹³) Søby, Gylling sogn. ¹⁴) Fensten, Gosmer sogn.
- ¹⁵) Oræhæreth sml. f. e. Saksens Hestia for Estia, Holandia for Ølandia.
- ¹⁶) Hansted by og hovedgård, Hansted sogn, ejedes allerede i midten af det 14 årh. af Vor kloster (æ. Ark. Reg. I. 194—95).

rent sølv. Hatting herred (Hattynghæreth) yder 2 nætters gæsteri af Horsens og 60 ŷ penninge i leding og 40 ŷ for mynten. Bjerger herred (Biarghæreth) yder 8 ŷ rent sølv. Vrads herred (Wrazhøghæreth) og Tyrsting herred (Thyustinghæreth) have ydet 1 nats gæsteri¹⁾. Hids herred (Hizhæreth). Aluyng²⁾ 23 ŷ guld foruden de dele vi have i 2 møller. Lysgård herred (Lyusgardhæreth) kværssæde 20 ŷ . Grønæbæc³⁾ er 5 ŷ guld. Jallær⁴⁾ 18 ŷ guld. Thwærwith⁵⁾ 4 ŷ guld. Rythæ⁶⁾ 2 ŷ guld. Rouægard⁷⁾ 4 ŷ guld. Fraxing⁸⁾ 3 ŷ guld. Brothærthorp⁹⁾ 3 ŷ sølv.

Varde syssel (Warwithsysæl). Horns herred¹⁰⁾ (Hornshæreth) og Skadst herred (Skazstathæreth) yde 300 ŷ sølv. Lønæburgh¹¹⁾ 5½ foder honning og 20 laks. Af et skibsrede ½ foder honning og 10 laks. Malt herred¹²⁾ (Moltæhæreth) yder 80 ŷ rent sølv, tilligemed de 2 møller Wilslef¹³⁾ og Estath¹⁴⁾.

Jelling syssel (Jalyngsysæl). 100 ŷ penninge og 10 af en mølle (eller

1) Her synes at være sket en ændring i det oprindelige håndskrift, ti det har dog ingen mening, at der opgives i en indtægtsfortegnelse ting, som ikke mere ydes. Formodenlig har der været ydet dette gæsteri 1231, men siden har kongen afhændet af godset her, og dette er bemærket ved en rettelser i håndskriftet, hvilken så afskriveren har medtaget.

2) Det senere Alling kloster. At det lå i Svostrup sogn i Hids herred og ikke i Grønæk sogn, Lysgård herred, se Thyregods Afh. i Saml. til jydsk hist. og topg. I 173 flg. Da dette kloster første gang nævnes 1268 (Suhm X. 996), bliver det sandsynligt, at det er anlagt af Valdemar II eller hans nærmeste efterfølgere.

3) Grønæk by, Grønæk sogn. Kongens gård i Grønneæk by nævnes 1444 (æ. Ark. Reg. II. 173).

4) Iller, Grønæk sogn.

5) Kendes ikke.

6) Kendes ikke.

7) Ro, Grønæk sogn.

8) Fravsing, Hinge sogn.

9) Brårup, Grønæk sogn.

10) Var før 1300 delt i Vester, Øster og Nørre Horne herreder (se O. Nielsen, Vester Horne herred s. 5).

11) Lønborg hovedgård, Lønborg sogn, var endnu kongsgård 1278, da Erik Glipping her udstødte et brev (Suhm X. 771. sml. Regesta I. 156). Den kom siden til bispem af Ribe, der havde birket her i pant af kronen (Kinchs Ribe 604 og registret dertil.)

12) Indbefattede på den tid endnu Gørding herred under sig, hvilket dog er blevet til før 1300 (se O. Nielsen Malt herred s. 168). Der synes at være foregået en forandring med herrederne i Vardesyssel i løbet af det 13de årh.

13) Vilslev mølle, Vilslev sogn, Ribe herred. Røde mølle tæt ved Jested mølle hørende til Vilslev by var endnu kongens mølle 1603 (Riberhus lens regnskab 1602—03).

14) Jested mølle, Vilslev sogn, Ribe herred, tilhørte allerede i beg. af 14de årh. Andvordskov kloster.

af møllen¹⁾. Jalynghæreth²⁾ yder 40 ŷ rent sølv. Kvärsædemænd Tuki og hans broder yde 2 ŷ årlig³⁾. Wangshæreth⁴⁾.

Almind syssel (Almundæsysæl). Jerlev herred⁵⁾ (Jarlæzhæreth). I Gauerlund⁶⁾ 19 otting (jord) og 3djedelen af en, hver otting er 3 ŷ sølv, indtægten 140 ŷ penninge. Andst herred (Anzstathæreth⁷⁾). Almundæhæreth⁸⁾. Jorden

- ¹⁾ En sådan almindelig afgift ved syslet findes ellers kun ved Isted syssel, hvor det kan ses, at det er en sammentælling af herredernes indtægt. Da her kun Jelling herred gav afgift, ses det, at 40 ŷ rent sølv var lig med 100 ŷ penninge, eller 42 ŷ = 110 ŷ penninge, hvilket viser, at 1 ŷ rent sølv her er beregnet til c. 2½ ŷ penninge.
- ²⁾ Jelling herred fik siden navnet Tørild herred, der nævnes 1387 (Suhm. XIV. 196. Jfr. Ny kirkehist. Sml. III. 838).
- ³⁾ Disse kværæsædemænd var kongens bønder.
- ⁴⁾ Kaldes nu Nørvangsherred. Til forskel fra Tørild herred kaldtes det Nørre herred i Jellingssyssel 1323 (Suhm XII. 358), 1342 (æ. Årk. reg. I. 98). I Ribe oldemoder s. 63 står med en hånd fra første halvdel af det 14de årh.: Wonghæriith quod nunc vocatur Nørhæriith. Man kunde derefter være tilbøjelig til at tro, at den tid da Jelling herred ændrede sit navn til Tørild herred, blev dette kaldt Sønder herred i Jelling syssel og Vangs herred Nørre herred i Jelling syssel, men da Grejs sogn, der nu ligger i Nørvangs herred, et sted (æ. Ark. Reg. III 282) siges at ligge i Søndervangsherred, må der dog virkelig en tid være sket en deling af Vangs herred, skønt jeg ellers ikke véd at have truffet på navnet Søndervangsherred. Men det er da rigtignok mærkeligt, at da herrederne igen forenedes, de ikke atter fik fællesnavnet Vangsherred. På den anden side vilde navnet Nørvangs herred næppe nu hedde således, hvis det havde navn i modsætning til Tørild herred, ti Nørvang forudsætter et Søndervang, og Tørild herred vilde alene have kunnet hedde Sønder herred, ikke Søndervangs herred. Alt vel overvejet, er der formodenlig i slutningen af det 13de årh. sket en omordning af syslets herreder, der bevirkede at Jelling herred kaldtes Tørild herred og Vangsherreds deltes i 2 herreder.
- ⁵⁾ Holmans herred, der ikke nævnes her, hed opr. Holbomothæreth og nævnes allerede 1329 (Ripæ Cimb. 132. jfr. Ribe oldemoder s. 70). Det har sandsynligvis på jordebogens tid været en del af Jerlev herred.
- ⁶⁾ Gaverslund sogn og by, Holmans herred. Kongen ejede altså her 58 ŷ sølv. En ŷ sølv i jord ydede således her 2 ŷ 9½ ŷ β.
- ⁷⁾ Andst herred. Hvis dette sted skal forstås således, at den jord omkring Kolding både hørte til Andst og Almind herred, må det første have gået længer mod øst end nu, men det er ikke rimeligt, da Harte og Bramdrup c. 1340 hørte til Brusk herred (Ribe oldemoder s. 109).
- ⁸⁾ Nu Brusk herred, opr. Broskoghæreth, der allerede nævnes 1329 (Ripæ Cimb. 132, jfr. Oldemoder 70). Herredet har altså skiftet navn før 1329. Under det hørte det nuværende Elbo herred, der var et særeget distrikt (måske fjerding) under navn af Elendæ, Elnd. (O. Nielsen om sysselinddelingen 63) og første gang nævnes som jurisdiktion 1476.

omkring Kaldyng er 13 Ɔ guld. Af Kaldyng¹⁾ 80 Ɔ rent sølv. Af hr. Tokes len utæn wadn²⁾ 6½ Ɔ korn og 4 Ɔ rent sølv. Af Hærsløf³⁾ 2½ Ɔ korn. Af Bæcky⁴⁾ og de 4 nærmeste kirker 9 Ɔ rent sølv og 3½ Ɔ havre. Af Scandthorp⁵⁾ 3 Ɔ rent sølv og 1½ Ɔ havre. Af Nybøl⁶⁾ 16 skilling rug og 1 Ɔ rent sølv. Af Anzstath⁷⁾ 10 ører rent sølv og 10 ører havre. Af Hyarthorp⁸⁾ ½ Ɔ rent sølv og ½ Ɔ havre. Af Harthwet⁹⁾, Bramthorp¹⁰⁾ og Ælmtungæ¹¹⁾

Barvid syssel (Barwithsysæl). Haderslev herred (Hathærsløfthæreth) yder 15 Ɔ rent sølv foruden told og lige så meget korn (15 Ɔ korn). En jord sammesteds er 7½ Ɔ guld¹²⁾. Wilstorp¹³⁾ er 1 Ɔ guld. Kyrstrop¹⁴⁾ er 6 Ɔ sølv. Fristadh¹⁵⁾ er 10 Ɔ guld. Bramthorp¹⁶⁾ er 2 Ɔ guld. Rostath¹⁷⁾ er 5 Ɔ guld. Tyrstrup herred (Thyurstrophæreth) yder 20 Ɔ. Kopærstath¹⁸⁾ er 5 Ɔ guld. Wisænthorp¹⁹⁾ er 1 Ɔ guld. Hæghærslø²⁰⁾ er 13 Ɔ sølv. Frøs herred (Frøshæreth²¹⁾) yder 50 Ɔ rent sølv. Agthorp²²⁾

1) Kolding købstad i Brusk herred.

2) »utæn wadn« ɔ: udenfor vand er formodentlig det s. 99 anm. 8 omtalte »Elendæ« (Elbo herred) der er en fremspringende halvø og betyder udenfor landet (jfr. Gislason i ann. f. nord. oldk. 1858 s. 89).
3) Herslev sogn og by, Brusk herred.

4) Bække sogn og by, Andst herred. Bække og de følgende kirker har altså været kongens ɔ: han har haft besættelsesret og oppebåret kirketinderne. »De 4 nærmeste kirker« kan ikke være de 4, der hernæst nævnes, da disses afgift af havre overskrider hines. De må søges i herredet og er formodentlig Verst, Erst (Lejrskov), Gæsten, Jordrup eller Vamdrup.

5) Skandrup sogn og by, Andst herred.

6) Vester Nebel sogn og by, Brusk herred.

7) Andst sogn og by, Andst herred.

8) Hjarrup sogn og by, Andst herred.

9) Harte sogn og by, Brusk herred.

10) Bramdrup sogn og by, Brusk herred.

11) Eltang sogn og by, Brusk herred.

12) Der kan ingen spørgsmål være om, at her menes Haderslev købstad, hvorom også toldindtægten vidner. 5 otting jord i gamle Haderslev tildømtes kronen 1285 (Schl. holst. Urk. I. 121). Her er altså vel gods gået over til kronen fra kongen.

13) Vilstrup sogn og by. Ved Sønder Vilstrup er en borgplads.

14) Kjærstrup, Hoptrup sogn. Her er en rund borgplads.

15) Fredsted, gammel Haderslev sogn.

16) Bramdrup, Moltrup sogn. Her er en borgplads.

17) Rovstrup, Moltrup sogn?

18) Kobbersted, Aller sogn.

19) Vejstrup sogn, men nogen by af dette navn er ikke til mere.

20) Hejls sogn og by.

21) Kalvslund herred havde da endnu ikke udskilt sig heraf. Det var til i midten af det 14de årh. (Ribe oldemoder 109. Slesvigske Provinsialefterretninger IV. 209). Det er formodentlig ved dette herreds dannelse, at Gram herred har mistet sin vestlige del, da vi ser, at Hygum og Østerlinnet sogne endnu her i jordebogen regnes til Gram herred.

22) Agtrup i Rjært sogn, nu Tyrstrup herred. Her var en gammel hovedgård. Da Frøs herred aldrig har gået så langt mod øst, er Agthorp vist tilføjet senere end jordebogens første affattelse.

er 1 Ƴ guld. Gram herred (Gramæhæreth) yder 60 Ƴ rent sølv. Graam¹⁾ er 10 Ƴ guld. Immæthorp²⁾ det halve af en mølle. Holm³⁾ er 2 Ƴ guld. Jarlsæ⁴⁾ er 3 Ƴ guld. Moddæbøl⁵⁾ er 3 Ƴ sølv. Rangstrup herred (Rafnsthorphæreth) yder 20 Ƴ rent sølv og af den anden del⁶⁾ 25 Ƴ. Rafnsthorp⁷⁾ er 12 Ƴ guld. Af Ribe⁸⁾ 200 Ƴ penninge i fogedafgift og told og forban⁹⁾. I leding 120 Ƴ og for mynten 150 Ƴ¹⁰⁾. I hestetold 350 Ƴ og mere¹¹⁾. I saltold 40 Ƴ¹²⁾. Af møntmesteren 100 Ƴ penninge.

Ellum syssel (Ellæmsysæl). Hvidding herred (Hwitynghæreth) yder 210 Ƴ penninge foruden honning og korn. Løg herred (Løghæhæreth) yder 3 »fothær»¹³⁾ honning. Swansthorp¹⁴⁾ er 16 Ƴ guld. I Cumled¹⁵⁾ 15 Ƴ guld. Højer herred (Høthærshæreth) yder 120 Ƴ. Ris herred (Risæhæreth) yder 60 Ƴ eller 10 Ƴ rug, 4 Ƴ havre, 24 Ƴ penninge, deri ikke indbefattet told og uvisse ind-

¹⁾ Gram slot, by og sogn nu i Frøs herred. Slottet skal være opført af hertug Erik af Sønderjylland 1314, men har sandsynligvis allerede været hovedgård på Valdemar Sejrs tid. 12 otting jord i Gram tildømtes kronen 1285 (Schl. holst. Urk. I. 121). Altså var dette sted gået over til at blive krongods efter 1231.

²⁾ Endrupskov, Gram sogn, nu Frøs herred, tidligere eget sogn. Møllen er ikke til mere.

³⁾ Holm, Hygum sogn, Frøs herred.

⁴⁾ Jels sogn og by. I Jels sø borgplads. 1403 havde Henneke Limbæk af hertug Gerhard i len gården »Jørltze».

⁵⁾ Modbøl, øster Linnet sogn, nu Frøs herred. Her en borgplads.

⁶⁾ Udtrykket den anden del vidner om, at herredet da allerede var delt i Nørre og Sønder Rangstrup herred, hvilke også nævnes 1299 (SRD. VIII. 108), skønt man ellers nærmest måtte antage, at dette først skede efter reformationen, da 3 sogne af Sønder R. herred kom fra Ribe til Slesvig bispestol.

⁷⁾ Rangstrup sogn og by, hvoreftter herredet har navn.

⁸⁾ Ribe kan aldrig have ligget i Rangstrup herred. Den må enten have ligget i Frøs (og Kalvs-lund) herred eller i Hvidding herred. Det er dog sandsynligt, at den hørte til Frøs herred, da den nævnes under Barvid syssel, skønt dens gamle marker lå syd for åen og altså hørte til Hvidding herred.

⁹⁾ Udførselstold (Geh. Ark. Årsber. V. 30). ¹⁰⁾ Biskoppen ejede da det halve af mønten.

¹¹⁾ Var egenlig dobbelt så stor, da den til 1234 deltes med biskoppen.

¹²⁾ Deltes også med biskoppen, og var altså dobbelt så stor. — Jfr. Kinchs Ribe s. 641—42.

¹³⁾ 1 foder = 5 Ƴ.

¹⁴⁾ Swanstrup, Brede sogn. Kong Abel gav 1252 til Løgum kloster sine ejendomme her. Det hedder i brevet, at det er på grund af denne ejendom, at hans forfædre havde kaldsret til Brede kirke. I hans søns stadfæstelsesbrev kaldes det hans »bona patrimonialia» (SRD. VIII. 113. 116). ¹⁵⁾ Kummerlev, Brede sogn.

komster¹⁾. Af landboerne i Sudthorp²⁾ 2 fl sølv. Hæslæ³⁾ og Arslef⁴⁾ er $6\frac{1}{2}$ fl guld. Opnør⁵⁾ er $2\frac{1}{2}$ fl guld. I Barsmark⁶⁾ 1 fl guld. Slogs herred (Lothorhp-hæreth⁷⁾ er 6 fl rug og 6 fl havre og 10 fl penninge. Lundtoft herred (Clyppæløfhæreth) yder 20 fl rent sølv. Wiuælsbæc⁸⁾ er 2 fl guld fradraget 2 fl sølv ($1\frac{3}{4}$ fl guld). Horsthorp houæth⁹⁾ er $13\frac{1}{2}$ fl sølv. Enstath¹⁰⁾ er 2 fl guld og $\frac{1}{4}$ fl sølv. Kjær herred (Kyærræhæreth) yder 50 fl rent sølv. Lecky¹¹⁾ er 12 fl guld. Sundved¹²⁾ (Sundwith) yder 1 fl korn (rug og byg), 10 fl havre og 24 fl penninge. Varnæs¹³⁾ er 96 fl guld. Bagthorp¹⁴⁾ er 1 fl guld. Dette er kongens indtægt af Varnæs: $5\frac{1}{2}$ fl korn og 3 fl penninge i arnegiald¹⁵⁾ og stuth¹⁶⁾ og garcætegiald¹⁷⁾; og af møllen og færgen 2 fl 8 skilling sølv og af Sundwith 7 fl korn og 22 fl penninge¹⁸⁾.

¹⁾ Nemlig af Åbenrå, der da allerede var købstad. Jfr. P. G. Thorsens slesvigske Stadsretter 51.

²⁾ se under konunglev, lå i Hjordkjær sogn.

³⁾ Nogle jorder sydvest for Åbenrå under denne købstads landsogn kaldes endnu Sønder og Nørre Hejsel. ⁴⁾ Årslev, Hjordkjær sogn.

⁵⁾ En landsby, siden kaldet Gammel Opnør, af hvilken Åbenrå købstad er fremgået og har fået navn (P. G. Thorsens slesvigske stadsretter 50—54).

⁶⁾ Barsmark, Løjt sogn. Sml. Barsø under øerne.

⁷⁾ Da byen Lovtrup, hvorefter det havde navn, ligger i Uge sogn, nu Lundtoft herred, må Slogs herred dog ikke være fuldkommen det samme som Lovtrup herred.

⁸⁾ Vilsbæk, Holbøl sogn. ⁹⁾ Hostrup, Ensted sogn.

¹⁰⁾ Ensted sogn og by. Årup i sognet, nu hovedgård, var vist også kongeligt gods, ti 1203 lik Åbenrås indbyggere græsningsret på Hostrups, Stubbæks og Athorps med flere marker (Åbenrå skrå § 4). ¹¹⁾ Læk sogn og by. Her var fordum et slot, Lækhus.

¹²⁾ Nu Nybøl herred. Strakte sig dengang længer mod nord.

¹³⁾ Varnæs sogn, by og birk, hvilket sidste allerede forekommer 1411.

Ved Varnæshoved en borgplads. ¹⁴⁾ Borup, Varnæs sogn og birk.

¹⁵⁾ Den afgift af købstæderne, der andre steder kaldes midsommersgæld og bestod i en vis afgift af hver familie. Skulde her da været en slags købstad, eller var arnegæld også en landskat af birker. ¹⁶⁾ Den almindelige afgift af bønder.

¹⁷⁾ Afgift af gårdsæder, fæstebønder, der har bygget på en større gårds mark.

¹⁸⁾ Det må undre at se her en anden afgift af Sundved end ovenfor; da der både er korn og penge, svarer det udentvivel til den første opgivelse for Varnæs og betegner de almindelige skatter, der ellers ikke nævnes, med mindre den sidst nævnte afgift er en senere tilføjelse.

Isted syssel (Istathesysæl) yder 200 ƴ rent sølv¹⁾ foruden Slesvig²⁾ og mønten og Danevirke³⁾ og Egerborg⁴⁾. Slæsmynnæ⁵⁾ yder 20 ƴ rent sølv. Vis herred (Wizhæreth) og Husby herred (Husbyhæreth) yde 60 ƴ rent sølv foruden told⁶⁾. Ny herred⁷⁾ (Nyhæreth). Wyppehorp⁸⁾ er 36 ƴ guld. Runætoft⁹⁾ er 6 ƴ guld. Gyæltning¹⁰⁾ yder 30 ƴ rent sølv. Røst¹¹⁾, Grouæ¹²⁾, Fornæs¹³⁾, Mynnæsby¹⁴⁾, Rackæ-

- 1) Skønt der flere gange ved de andre syslers navne findes et stednavn, hvilket, som vi har set, er sat der ved en fejlskrift og fordi det var senere tilføjelse, så findes der ellers kun ved Jelling syssel en sådan samlet sum. Da indtægtsangivelsen ellers findes under hvert herred, vilde det ingen mening have, om der også var en indtægt af syslet, med mindre det var den samlede sum af herredernes indtægt, hvilket er tilfældet her. Denne sammentælling giver en interessant oplysning; ti der er ikke medregnet de 30 ƴ af Gelting, hvorfor heri er et bevis mere for, at denne først senere end 1231 er indført i det oprindelige håndskrift og dens afgift altså ikke talt med, hvilket den der har skrevet det her udgivne håndskrift ikke har bemærket. Ti af Vis og Husby herreder ydedes 60 ƴ, af Sliis herred 20 ƴ, Ugle herred 20 ƴ, Nørrægø (og Søndergø) herred 100 ƴ rent sølv, hvilket giver den samlede sum af 200 ƴ; medens den lille indtægt af Strukstrup herred, der ikke var i rent sølv, ikke er talt med. Under Arns herred nævnes kun indtægten af Danevirke, der ikke skulde regnes med. Fræslet ses at have hørt til Istedssyssel, da den nævnes i forbindelse med Egerborg, hvis indtægt ej heller skulde medtages; ligeledes, som det synes, landet mellem Slii og Ejder og Svansø.
- 2) Underligt nok nævnes indtægten af Slesvig og af dens mynt ikke, hvor den skulde stå under Strukstrup herred, men da vi af stykket om konunglef oplyses om, at fjerdedelen deraf hørte under hertugen, må der være noget hidhørende til grund derfor.
- 3) se under Arns herred. 4) se under Fræslet.
- 5) På den sydlige side af Sliens munding i Svansø sogn på Svansø er voldstedet «Gamleborgen». På Lodsøen og ligeoverfor ved Ø lå 1634 2 fiskerlejer Norder og Süder Schliesmünde (Schmidt Slesvigs land og folk 365—66). Her i nærheden har vel også ligget det under Ny herred nævnte Mynnæsby. Formodentlig er det tilstødende Olpenæs og Nonæs, der 1285 tildømtes kong Erik som krongods (Suhm X. 1029), det samme, hvis ikke Slesminde og Mindesby er det samme og begge har hørt til Gelting, der alt var krongods.
- 6) Told af Flensborg. der lå på grænsen af disse herreder. 7) Nu tillige Kappel herred.
- 8) Vippetorp, Eskris sogn. Her er en borgplads og her var også i det 14. årh. en hovedgård.
- 9) Runtoft hovedgård i Eskris sogn. Dens adelige ejere kendes siden midten af det 14. årh.
- 10) Her menes distriktet Gelting, der synes at have omfattet både Gelting og Kappel sogne. Se iøvrigt under Konunglev. Om Gelting se især Jensens afh. i Michelsens og Asmundsens Arkiv III. 1—98.
- 11) Røst hovedgård, Kappel sogn. Adelige ejere kendes fra det 14. årh.
- 12) Gråmark i Kappel sogn, hed 1498 Grømark, ligesom Grauhøvd og Graukjær er navne på en landspids og en eng ved Slien i godset Runtoft.
- 13) Må være et sted ved Sliens munding.
- 14) Er vel ved Sliens munding, der i daglig tale kaldes «de Minn». Sml. ovenfor anm. 5.

thorp¹⁾, Tolægarhd²⁾, Fughælsnæs³⁾, Gyæltling⁴⁾ og Wakerbol⁵⁾, alt det kalder vi Gelting⁶⁾. Slis herred⁷⁾ (Slæshæreth) yder 20 Ɔ rent sølv. Hele Skyræthorp⁸⁾ er 37 Ɔ guld. Tøsthorp⁹⁾ er næsten 22 Ɔ guld. Rafnækyær¹⁰⁾ er 14½ Ɔ guld. ¼ del af Fughælwich¹¹⁾. Hele Grøthæbol¹²⁾. I Dolruth¹³⁾ er 4½ Ɔ guld. Skiæggeruth¹⁴⁾ er 5 Ɔ sølv. Bølæ¹⁵⁾ er 5 Ɔ guld. Tyarsnæs¹⁶⁾ er 6 Ɔ guld. I Syndræbrathorp¹⁷⁾ 6 Ɔ guld i Baxis treding og 1 Ɔ guld i Håkons treding¹⁸⁾. I Nutæfellæ¹⁹⁾ 2½ Ɔ guld og 16 β sølv. I Brethæbøl²⁰⁾ 6 Ɔ sølv. Således er det vurderet fra arilds tid. Strukstrup herred (Struksthorphæreth) yder 4 Ɔ havre og 8 Ɔ penninge. Grumby²¹⁾ og Thwet²²⁾ er 7½ Ɔ guld. Ugle herred (Uggælhæreth) yder 20 Ɔ rent sølv; tilligemed Byscops-toft²³⁾ er der 40 Ɔ guld. Nørrægøshæreth²⁴⁾ yder 100 Ɔ rent sølv. I Brethæstath²⁵⁾ med sit tilliggende er 18 Ɔ guld. Syndrægøshæreth²⁶⁾. Hattastath²⁷⁾ er 30 Ɔ guld. Arns herred (Arældshæreth). Danevirke tilligemed Ejder-

1) Hvis det er Svakketorp i Gelting sogn, Kappel h., har afskriveren læst galt.

2) Formodentlig ved Tolslev, Eskris sogn. Der er rigtignok et Tolgård med en borgplads i Orfeld gods, men det kan det if. Dr. Jensen ikke være. Han mener at det er Kronsgård, hvor der også er en borgplads.

3) Er if. Dr. Jensen ved Falshøved.

4) Hovedgård og by i Gelting sogn, Kappel herred. Adelige ejere kendes fra det 15. årh.

5) Vakerballe, Gelting sogn, Kappel herred.

6) Gelting var altså et større distrikt, der ikke alene omfattede det nuværende sogn af samme navn.

7) Nu Slis og Fysing herreder. ⁸⁾ Skjødstrup, Tøstrup sogn, Kappel herred.

9) Tøstrup sogn, by og hovedgård, Kappel herred. ¹⁰⁾ Ravnkjær sogn og by.

11) Fovllæk, Ravnkjær sogn. ¹²⁾ Grødesby, Ravnkjær sogn.

13) Dollerød, Ravnkjær sogn, kom som by under Gelting og deraf dannedes i det 16 årh. et adeligt gods.

14) Skæggerød, Nørre Brarup sogn. ¹⁵⁾ Røle sogn og by.

16) Kendes ikke.

17) Sønder Brarup sogn og by. ¹⁸⁾ Om inddelingen i tredinger se indledningen.

19) Notfeld, Sønder Brarup sogn, tidligere adeligt gods. ²⁰⁾ Bredbøl, Sønder Brarup sogn.

21) Grumby, Tolk sogn. Oprettet til adeligt gods 1682.

22) En nu forsvunden by i samme sogn.

23) Bistoft, Store Solt sogn, tildømtes kongen som krongods 1285 (Suhm X. 1024), er altså blevet krongods efter 1231. »Tilligemed» er tilføjet i det oprindelige håndskrift for at betegne, at afgiften heraf ikke er trukken fra herredets samlede indtægt, efterat det var blevet krongods.

24) Nu Bredsted Amt. ²⁵⁾ Bredsted flække. ²⁶⁾ Nu Husum Amt.

27) Hatsted sogn og by. Tildømtes 1285 kronen (Suhm X. 1025). Blev altså krongods efter 1231.

sted og Lundebjerg herred¹⁾ yde 120 fl rent sølv og 3 nætters gæsteri om sommeren med hæren, således som kongen [skal have da han] plejer at gå over i Utland. 3 nætters vintergæsteri eller 800 fl penninge. Fræslæt²⁾ med Ykærneburgh²⁾ yder 100 fl rent sølv. Kongen har mellem Slæ og Eydær²⁾ 420 gårde (houæ). I Swansø²⁾ 26½ plove og desuden mange skove. Svansø yder 10 fl sølv. Kamp²⁾ yder 20 fl .

¹⁾ I det følgende under Utland nævnes, at Lundebjerg herred og de 4 herreder, der udgøre Ejdersted, tilsammen ydede 100 fl rent sølv og 6 nætters gæsteri, de 20 fl rent sølv falder altså på Arns herred.

²⁾ I en tale, som Esbern Snare holdt 1190, hvori han opmuntrede til korstog, omtaler han den store ørken, som forbinder Slavernes land, Holsten og Danmark (SRD. V. 348), og hermed kan ikke menes andet end den sydlige del af Sønderjylland, navnlig midten, der længe efter endnu kun var lidet opdyrket. Disse distrikter var vistnok som oprindelige almindinger kronens og kongens. Af denne jordebog fremgår det, at landet sønden for Sli bestod af følgende dele: ¹⁾ Jarnwith, der var krongods, ²⁾ Fræslæt, ³⁾ Svansø og ⁴⁾ Kamp, der nævnes dels som krongods, dels som kongens. Jarnwith, tysk Isarnho, er det nuværende Dänischwold og tildømtes endnu 1285 kong Erik som krongods (Suhm X. 1025). 1313 gik distriktet over til hertugerne, der fik forlening på alt krongodset, men allerede 1307 var der tale om gods i «silva danica» ved skiftet efter grev Adolf af Holsten. Dette distrikt var, som navnet betegner, oprindelig skov og alminding og som sådant krongods. Fræslæt må have ligget ved Ekernfærde, der endnu ikke var købstad, men kun den kgl. borg Egerborg, da det stadig optræder i forbindelse dermed. Om kongen har ejet det hele distrikt, ses ikke tydeligt, men det er troligt, da afgiften er så stor. 1285 tildømtes «Croop» kronen, hvilket vistnok var en del af Fræslæt, om ikke det hele, dog er en del af landet mellem Sli og Ejder arvet af Abels enke og sønner, og dette var 1260, 1288 og 1325 genstand for pant og salg til de holstenske grever; da Ekernfærde nævnes i sammenhæng hermed, må det være Fræslæt, hvis udstrækning omtrent må have været de nuværende Krop og Hytten og vel også Hohn herreder. Svansø kan man se, at kongen ikke ejede helt, da der kun opgives 26½ plove og mange skove, med kun en afgift af 10 fl sølv. Godset her tilfaldt Abel, da hans sønner 1260 pantsatte det. Kamp nævnes blandt krongodset, men også her havde kongen ejendomme, der ydede 20 fl . Da Kamp ikke nævnes i dommen 1285, må det antages, at den forinden er gået over til at blive kongens private ejendom og at det Kamp her står i kongens jordebog er indført senere i det oprindelige håndskrift. Det har formodenlig endog kun omfattet Kampen by, der er lagt under Rensborg, og næppe endog Kampen sogn, endnu mindre Hohn herred. Ti ingensteds nævnes Kamp som noget distrikt. Blandt de godser, som Abels sønner pantsatte 1260 mellem Sli og Ejder, nævnes Kamp ikke, men alene Stapelholm, hvilket måske da har skullet betegne dette tillige, hvis det ikke snarere forstås under Fræslæt (Frethslet) i dette brev. Når her ovenfor straks efter Fræslæt omtales, hvor mange gårde (houæ; denne benævnelse er bevis på, at distriktet her var befolket af Tyskere) kongen har mellem Sli og Ejder, må dette ikke forstås som et særegt distrikt, men her angives kun dem i Fræslæt, og dette er en bestyrkelse mere af, at

Utland¹⁾. Viding herred (Horsæbyhæreth) yder 60 Ɔ rent sølv. Bøking herred (Bokynghæreth) yder 60 Ɔ rent sølv. Sild (Syld) yder 40 Ɔ rent sølv. Før (Føør) Øster og Vester herred yder 54 Ɔ rent sølv. Byltrynghæreth²⁾ 80 Ɔ rent sølv. Wyrikshæreth³⁾ 40 Ɔ rent sølv. Pylwærmhæreth⁴⁾ 80 Ɔ rent sølv. Edoms-hæreth⁵⁾ 120 Ɔ rent sølv. Såmeget er det vurderet for og såmeget gives deraf. Lundæbyarghæreth⁶⁾ 12 Ɔ rent sølv, Thynninghæreth⁷⁾, Giæthninghæreth⁸⁾, Holm⁹⁾ og Hæfræ⁹⁾. Af disse 5 har kongen 50 Ɔ rent sølv i wingift¹⁰⁾ og 50 Ɔ rent sølv i stud, foruden 6 nætters gæsteri, som hører til Danevirke.

Fræslæt tillige indbefattede Kamp. (Den bedste fremstilling af de oprindelige forhold her findes i Stemanns Geschichte des öffentlichen und Privat-Rechts des Herzogthums Schlesvig 18—20, 162—72), hvorfra udgiveren dog afviger i enkelte punkter.

- ¹⁾ I krongodlisten kaldes det Frisia og der står, at hele skatten deraf tilfalder kongen (ikke hertugen). Formodenlig står de følgende afgifter på en anden måde end de i det øvrige land, ti der er ingen spor af, at kongen her har ejet så meget gods, at deraf kunde gives så betydelige afgifter, ligesom også gæsteriet er beregnet langt højere end i de andre landsdele. Når »hele skatten af Frisland« nævnes i krongodlisten, der også tilsidst har: »hele Femern, hele Rygen, Bornholm«, må man sammenstille disse og se dem under 1 belysning. Ellers nævnes skatter af landskaber ikke under krongodset, hvortil der dog kunde være nogen grund, da landskatterne måtte siges at være noget der tilfalder kronen; men dette betragtes som en selvfølge, at skatterne i Danmark tilfalder Danmarks krone. Derimod er Frisland, Femern, Rygen og Bornholm opførte under Konunglev, fordi de ikke var dele af Danmark, men erobrede riger. Det er formodenlig af samme grund, de også findes i kongens jordebog og det formodenlig med deres skatteindtægt, fordi kongen også kunde betragtes som ejer af denne.
- ²⁾ Vest for Nørre Gøs herred. Herredet gik til grunde ved vandfloden 1638.
- ³⁾ Herredet ødelagdes omtrent helt ved vandfloden 1362.
- ⁴⁾ Heraf blev kun den nuværende ø Pelvorm, Hooge, Suder- og Nørdervog tilbage efter vandfloden 1362. 1593—1634 bestod igen benævnelsen Pelvorm herred, men af andre dele end det oprindelige. ⁵⁾ Gik til grunde undtagen Nordstrand ved vandfloden 1634.
- ⁶⁾ For en stor del ødelagt 1362 og resterne 1593 lagte til Edoms herred. De følgende 4 kaldtes oprindelig Ejdersted, se s. 105 anm. 1. ⁷⁾ Nu kaldet Ejdersted.
- ⁸⁾ Everschop. Hertug Otto af Brunsvig og Lyneborg solgte bl. a. sine ejendomme i Gerdinghe sogn og i Thedinhole til grev Gerhard 1297 (Sch. holst Urk. I. 522. 524). Disse ejendomme er vistnok de eneste her, om hvilke det hedder, at de har tilhørt kongefamilien.
- ⁹⁾ Disse 2 må tilsammen have udgjort det 1187 nævnte Holmbo herred.
- ¹⁰⁾ Vingift forekommer med formen vingæf i Vestgøtalag G. B. 2 som den sum, som manden efter sit bryllup gav til sin hustrus fader eller værge. I norske diplomer kaldes det vingafa og vingjof og betegner en afgift, som den ene af 2 parter i en retstrætte efter overenskomst ydede den anden (se Fritznerns ordbog og de der opførte kilder). På grund af Frislands særlige stilling er vingift sandsynligvis den afgift, som landet skulde yde til Danmarks konge som

Disse ejendomme købte kong Valdemar II i Ditmarsken af abbed Herman i Hørseueld¹⁾ for 200 fl sølv på »det almindelige ting« v : Ditmarskens landsting eller gaunting. I Ciuængehusæ²⁾ 2 hufe, i Heem³⁾ 3 hufe, i Crembøl⁴⁾ 3 hufe. Ovenfor Ula⁵⁾ $\frac{1}{2}$ bol. I Uluersum⁶⁾ 5 hufe, fradraget 1 jardæ⁷⁾. I Melsword⁸⁾ 2 hufe. I Ysmædowæ⁸⁾ $2\frac{1}{2}$ hufe. I Ændebytæl⁸⁾ og Metæs⁹⁾ $2\frac{1}{2}$ hufe og $\frac{1}{3}$ jarde. I Tharnword¹⁰⁾ $1\frac{1}{2}$ hufe. I Flede¹¹⁾ $1\frac{1}{2}$ hufe. I Læ¹²⁾ $\frac{1}{2}$ hufe. I Gardæsfløyt¹³⁾ 1 hufe. I Hunsbytæl¹⁴⁾ og Flette¹⁵⁾ 1 hufe og 1 jarde. I herrens år 1217.

Fyn. Vort fædrenegods i Fyn er omtrent 400 fl guld efter den gamle vurdering¹⁶⁾. Stauæby¹⁷⁾ og Aghælby¹⁸⁾ med deres tilliggende er 80 fl guld. Vends herred (Wændæslæthæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 70 fl sølv. Mæth-

undertvunget land, medens det desuden ydede den almindelige skat. Denne afgift kan derfor gærne være ældgammel, da A. D. Jørgensen uden tvivl har ret i sin mening, at Frislands forbindelse med Danmark falder forud for al historie (Bidrag til Nordens historie I. 63).

- 1) Hørsefeld kloster ved Stade. Abbed Herman levede endnu 1226 (SRD. VII. 580).
 2) Senhusen, Hemme sogn. 3) Hemme sogn og by. 4) Krempel, Lunden sogn.
 5) Et nu ukendt vandløb. 6) Wollersum, Lunden sogn.
 7) Jarde var en markinddeling mindre end en hufe, hvilken svarer til vor plov (se f. e. Bolten Ditmarschische Gesch. I. 425—26). Jarde bruges endnu i England (a yard land), men dens størrelse er der forskellig.
 8) Disse 3 byer antages af Bolten (Ditmarschische Geschichte II. 307—08) at have ligget udenfor det nuværende dige ved Ejderen og gået tilgrunde ved vandflod.
 9) Hed siden Metz, lå i egnen ved Wollersum, hvor nu havnen er, og er ødelagt ved vandflod (Bolten anf. sted). 10) Darenwurd, Lunden sogn.
 11) Flede, Lunden sogn. 12) Lehe, Lunden sogn. 13) Kendes ikke mere.
 14) Bolten formoder (II. 309) at det er Bøsbüttel i St. Annæ sogn, da denne by endnu i hans tid undertiden hed Hunnengatt. 15) Kendes ikke.
 16) Dette står øverst i sidens rand som en bemærkning, der egentlig ikke vedkommer den øvrige text. 17) Stavrbj. Vejlbj sogn, Vends herred.
 18) Avlby, Vejlbj sogn, Vends herred. Denne og foregående by tilligemed Lumby og Stege foruden andet gods må i arv være tilfalden Valdemar Sejrs søstersøn hertug Otto af Brunsvig, hvis sønnesønner 1300 solte det til grev Gerhard af Holsten (Schl. holst. lauenb. Urkundenbuch I 524), hvis søn Gerhard overdrog Stavrbj og Avlby med mere til sin broder Johan den milde 1314 (smstds II. 137—42). 1332 forbeholdt han sig endnu sit arvegods i Jylland og Fyn (Suhm XII. 225, sml. O. Nielsen Sysselinddelingen s. 66. Pal. Müller i Vid. Selsk. Skr. 5 R. hist. og filos. Afd. 4 B. 264 flg.). Dette hører til Vends herred, hvor det skulde have stået, men er ved uagtsomhed sat her som f. e. ved Vendsyssel s. l. Det er altså vistnok indført her efter jordebogens første affattelse.

læfar¹⁾. Wordburgh²⁾ er vurderet til 16 Ɔ guld efter den gamle vurdering. Fyunnæs³⁾ 30 (Ɔ guld). Båg herred (Bokæhæreth) yder 4 nætters gæsteri. Asnæs⁴⁾ med sit tilliggende er vurderet til 20 Ɔ guld. Syaluærstath⁵⁾ er 30 Ɔ guld. Salling herred (Salænghæreth) yder 4 nætters gæsteri. Foburgh⁶⁾. Horn⁷⁾ med sit tilliggende er vurderet til 30 Ɔ guld. 2 dele af Swanæwich⁸⁾. Dighærnæs⁹⁾. Sunds herred (Sundzhæreth) yder 80 Ɔ rent sølv tilligemed Thosland¹⁰⁾. Kyæltburgh¹¹⁾. Gudme herred (Guthumhæreth¹²⁾). I Gudmeherred »uden skov« er 30

¹⁾ Middelfart, oprindelig en kongsgård. Jfr. indber. til O. Worm 1623 (Suhms Saml. II. 83): »Medelfarts vestre ende skal være den ældste, hvori tilforn skal have været en herregård, kaldet borgen.«

²⁾ Varbjerg, Brænderup sogn, blev 1229 givet i morgengave til den unge Valdemars hustru Eleonora af Portugal (Nordalb. Studien I. 84—85. Jfr. Werlauff i Ant. Tidsskr. 1852—54. s. 251). Kristoffer I. pantsatte »Worthburgh« 1253 til grev Gunzelin af Sverin (Mechl. Urk. II. 44—45).

³⁾ Halvøen, sognet og byen Føns. Jerlev herred, Føns og Gamborg må have været pantsat til hertug Valdemar, men igen frataget ham af Erik Glipping (Suhm X. 924). 1296 gjorde hertugerne igen krav derpå (Suhm XI. 220). På halvøen Fønsskov er en borgplads. 1419 kendtes Føns at være kongens og kronens rette birk undtagen 1 gård med 2 landbostavne (Æ. Ark. Reg. I. 31).

⁴⁾ Assens synes da endnu kun at have været en kongsgård. 1295 var den dog købstad (Suhm XI. 211).

⁵⁾ Søllested sogn og by. Valdemar I har dateret et brev herfra 1175 (Thorkelin, dipl. I. 255), så her allerede da har været kongsgård.

⁶⁾ Fåborg købstad. Overlodes 1229 i morgengave til prinsesse Eleonora, † 1231 (Nordalb. Studien I. 84—85). Den står på et sådant sted i hdskr. og på en sådan måde, at den må være indført senere end jordebogens første affattelse. Fik privilegier 1251 (Suhm X. 969), så den vel allerede tidligere har været købstad, tilmeld da der i senere breve omtales privilegier også af Valdemar Sejr (Aktst. til Fyns hist. I. 124).

⁷⁾ Halvøen, sognet og byen Horne.

⁸⁾ Svaninge sogn og by.

⁹⁾ Diernisse sogn og by. 1313 gav Erik Menved Fåborg borgere tilladelse til at lade deres kvæg græsse på denne og de 2 foregaaende byers marker og tage kviste til deres gærder derfra, som brugeligt havde været fra gammel tid (Suhm XI. 696). Da var de altså endnu kongens. Jfr. Aktst. til Fyns hist. I. 123, hvor der tales om græsningsret på Valdemar II's tid.

¹⁰⁾ Tåsing, Sunds herred. Dr. Margrete pantsatte øen til biskoppen i Odense (Æ. Ark. Reg. I. 33) og den forblev derunder til reformationen.

¹¹⁾ Kan ikke være et andet navn på Svenborg, der nævnes 1229 i prinsesse Eleonoras morgengavebrev (Nordalb. Studien I. 84—85), men må have ligget i den egn; dog næppe på Tåsing, som man har ment.

¹²⁾ Der må have været en stor skov i herredet, der har gjort, at noget har kunnet hedde udenfor skoven og noget ovenfor skoven. Ved disse benævnelser kan ikke menes enkelte gårde, som

havner, af hver havne $\frac{1}{2}$ øre havre og 18 penninge; »oven skov« er 24 havner, og af hver $\frac{1}{2}$ øre havre og 18 penninge. I Gysæl¹⁾ 10 havner, af enhver ligesom foran. I Hærmæstath²⁾ gives 2 ører havre og 8 $\frac{1}{2}$ penninge. Gudme herred og Vinding herred yde 4 nætters gæsteri tilligemed Nyburgh³⁾. Vinding herred (Winnynghæreth). Hjulby⁴⁾ er vurderet til 9 $\frac{1}{2}$ guld. I Agnslef fjerding⁵⁾ er 24 $\frac{1}{2}$ havner, af hver havne gives 2 $\frac{1}{2}$ ører havre, 2 øre penninge og 18 penninge (18 penninge = $\frac{1}{2}$ øre) og 6 høns. I Colthorp fjerding⁶⁾ er 10 havner, af hver $\frac{1}{2}$ øre havre, 18 penninge (= $\frac{1}{2}$ øre) og 6 høns. I Ørbæk fjerding⁷⁾ er 8 havner, af hver havne $\frac{1}{2}$ øre havre, 18 penninge og 6 høns. I Sølyng fjerding⁸⁾ er 16 havner af enhver som ovenfor. Frøthorp⁹⁾ er 9 $\frac{1}{2}$ guld; der er 8 havner, af enhver 2 $\frac{1}{2}$ øre havre og

når der 1515 og 1529 i Gudme herred nævnes en gård, der kaldes Ovenskov (Aktst. til Fyns hist. I. 112. 164). ¹⁾ Gislev sogn og by.

- ²⁾ På Herrested kan der ikke tænkes, der ligger et godt stykke inde i Vinding herred og allerede 1258 kaldes Hærrigstath, ligesom den allerede 1415 med bestemthed vides at have ligget i Vinding herred (hist. tidskr. IV. 602. 605). Det må være en nu forsvunden by. Da desuden Vinding herreds fjerding herefter nævnes og den ene hedder Søllinge, der er nærmere ved Gudme h. end Herrested, må dette sted ikke have kunnet ligge andre steder end i Vinding herred.
- ³⁾ Nyborg der ligger midt i Vinding herred har ved uagtsomhed eller fordi skriveren ikke har forstået at sætte den på en anden betegnende måde, fået en urigtig plads som om den var et særeget herred. Erik Plovpenning's datter Jutta arvede efter sin fader gods i byen Nyborg og borgen der, hvilket hun 1284 gav Erik Glipping i mageskifte for gods på Låland (Suhm X. 1021).
- ⁴⁾ Hjulby var tidligere et sogn, nu under Nyborg landsogn. Her var allerede under Valdemar I en kongsgård, da han har dateret breve herfra 1180 og 1183 (Thork. dipl. I. 55. 263). Erik Plovpenning's datter Jutta havde Nyborg og Hjulby i fædrene arv, hvilket hun bortbyttede til Erik Glipping 1284 (Suhm X. 1021).
- ⁵⁾ Har navn af Avnslev sogn. Til denne fjerding, hvori Hjulby lå, har ligget alt nord for Vinding å. I Ålykke var 1623 en stenhob kaldet tinget (Suhms Saml. I. 1. 75).
- ⁶⁾ Har navn af Kullerup sogn. Denne fjerding har været skilt fra Ørbæk fjerding ved Ørbæk å og fra Søllinge fjerding ved Vinding å.
- ⁷⁾ Har navn af Ørbæk sogn og by. Fjerdningen er herredets sydøstlige del, der skilles fra det øvrige ved Ørbæk å.
- ⁸⁾ Har navn af Søllinge sogn og by. Fjerdningen er den del af herredet, der ligger vesten for Vindinge å.
- ⁹⁾ Frørup sogn og by lå i Ørbæk fjerding. Efter jyske lov skulde 9 $\frac{1}{2}$ guld kun udrede 3 havner, så man ser, at ledingsforholdet er blevet ændret 1241. Omtrent 1370 tilhørte en del gods her Roskilde bispestol (SRD. VII. 132) og 1376 blev 5 gårde solt af hr. Niels Eskilsen til Evert Moltke (Æ. Ark. Reg. I. 33). Da afgiften af hver havnebonde var så høj, har guld-vurderingen formodenlig været efter den gamle vurdering og lavere end den siden blev. Også

2 øre penninge og 18 penninge (18 penninge — $\frac{1}{2}$ øre) og 6 høns. Bjerge herred (Byærg hæreth). Munkæbothæ¹⁾. Sællæbiarh²⁾ med sit tilliggende er 13 $\frac{1}{2}$ guld. Asum herred (Asum hæreth), Odense herred (Othæns hæreth), Lunde herred (Lundæ hæreth). I fogedafgift 30 $\frac{1}{2}$ rent sølv. Af selve staden³⁾ 20 $\frac{1}{2}$ rent sølv eller 150 $\frac{1}{2}$ penninge. Lyungby⁴⁾ med sit tilliggende er 60 $\frac{1}{2}$ guld. Skovby herred (Schogby hæreth) med Haræslef yder 440 $\frac{1}{2}$ penninge. Haræslef⁵⁾ med sit tilliggende er 144 $\frac{1}{2}$ guld. Scogby⁶⁾ er 10 $\frac{1}{2}$ guld. Scogbyoræ⁷⁾ og Bro⁸⁾ er 63 $\frac{1}{2}$ guld. Skam herred (Schammæ hæreth) yder 15 $\frac{1}{2}$. Hindsholm⁹⁾ (Hægnæzholm) yder 15 $\frac{1}{2}$.

Foruden Hindsholm, Nyborg¹⁰⁾, Twywath¹¹⁾, Hæsleakær¹²⁾, Kyarby¹³⁾, Munkæboth¹⁴⁾, Kyælteburgh¹⁵⁾, Kobiærgh¹⁶⁾ med sit tilliggende og de godser som Nicholas Ulfson besad og 6tedelen af Hælgænæs¹⁷⁾.

her er ligesom ved Samsø naturalydelserne meddelte i det enkelte, og den endelige beregning i en pengesum eller gæsteri ikke gjort. Frørup må være tilføjet efter det oprindelige håndskrifts affattelse, da afgiften her er større end den under Ørbæk fjerding.

¹⁾ Munkebo sogn og by.

²⁾ Sellebjerg hovedgård, Birkende sogn.

³⁾ Odense købstad var kort iforvejen falden tilbage til kongen, idet prinsesse Eleonora, der 1229 havde fået den i morgengave (Nordalb. Stud. I. 84—85) i dette år var død, 13 maj 1231.

⁴⁾ Lumby sogn og by, Lunde herred. Om dette sted og det i sognet liggende Stige (1300 Steeke), der sandsynligvis her er indbefattet under Lumby's tilliggende, se anm. 18 s. 107. For de sidste 4 herreder er ingen afgift opført.

⁵⁾ Harrislevgård, hovedgård i Skovby sogn. Erik Valdemarson af Sverig fik sig 1327 tildømt som mødrearev denne gård »med des fang« og Bogense (Hvitfeld I. 439). Mellem 1397 og 1408 fik Berneke Skinkel bl. a. Harrislev birk i pant af dr. Margrete og det vedblev at være et kgl. len til 1560 (Vedel-Simonsens Bugård I. 1. 124 II. 3). ⁶⁾ Skovby sogn og by.

⁷⁾ Ore sogn, by og hovedgård. Var et kgl. len under navn af Ure birk (Suhm XIV. 420. Vedel-Simonsens Rugård I. 2. 7. 16. 17).

⁸⁾ Bro, Brænderup sogn, Vends herred. Grænser op til det fornævnte Varbjerg. Hele den vestlige del af Skovby herred var således kongens.

⁹⁾ Var særlig jurisdiktion og formodenlig mest skov. ¹⁰⁾ Nævnes foran s. 109 anm. 3.

¹¹⁾ Tvevad, Rolvsted sogn, Åsum herred. I Ellinge Langskov, der hører til Rønninge Søgård, har været ruiner af et slot Tvevad, der nævnes i et vers af en vise om Valdemar og Tove, hvor den sidste siger: Han gav mig slot, han gav mig len, han gav mig Tvevad slot i Fyn (Indber. til O. Worm 1623 i Suhms Sml. I. 1. 92). ¹²⁾ Hesselager sogn, by og hovedgård, Gudme herred.

¹³⁾ Kjørby, formodenlig Over Kjørby i Drigstrup sogn eller Vester Kjørby i Agedrup sogn ved Munkebo i Bjerge herred. ¹⁴⁾ se foran anm. 1. ¹⁵⁾ se foran s. 108 anm. 11.

¹⁶⁾ Koborg, Vissenbjerg sogn, Odense herred.

¹⁷⁾ Helnæs halvø, sogn og by, Båg herred. Om betydningen af dette stykke se indledningen.

Als (Alsæ). Sønder herred, Nørre herred¹⁾.

Æro (Ærræ) yder 30 Ɔ korn, 10 Ɔ sølv, 3 Ɔ byg og 1 Ɔ hvede. Skyoldænæs²⁾ og Brunznæs²⁾ er konunglev, det øvrige kongens fædrenearv³⁾.

Tåsing (Thosland⁴⁾).

Langeland (Langæland^{4a)}. Sønderherred. Dette er de besiddelser, som kongen har i Sønder herred i Langeland. I Makleby⁵⁾ 5 Ɔ guld. I Nørræworæ⁶⁾ 9 Ɔ sølv. I Syndræworæ⁶⁾ 2 ører sølv. I Thruggelene⁷⁾ 2 Ɔ sølv. I Humlæthwet⁸⁾ 10 Ɔ sølv. I Keteby⁹⁾ 12½ Ɔ sølv. I Hakæbolæ¹⁰⁾ 2 Ɔ sølv. I Bramsby¹¹⁾ 2 Ɔ sølv. I Hitningthwet¹²⁾ 3 Ɔ guld og 1 Ɔ sølv. I Linløse¹³⁾ 3 Ɔ sølv. Nørre herred. I Skreuelef¹⁴⁾ 3 Ɔ guld. I Sygmundebole¹⁵⁾ 6 Ɔ sølv. I Swærkisbole¹⁶⁾ 3 Ɔ sølv. I Liungæhals¹⁷⁾ 1 Ɔ sølv. De sidste 10 Ɔ sølv skødede Petrus Røghinsun til kongen.

Nicholaus Rinksun skødede kongen 13 Ɔ sølv. I Botoftebool¹⁸⁾ 6 Ɔ sølv. Olav skødede kongen i Swansakærbol¹⁹⁾ 3 Ɔ sølv og 3 ører. I Kyrkebol²⁰⁾ 3 Ɔ sølv og 3 ører. I Accæbol²¹⁾ 8 Ɔ og ½ øre. I Sletebol²²⁾ 6½ Ɔ sølv. I Frælliswich²³⁾ 2 Ɔ og 2 ører sølv. I Swansakar møllen og mølledammen; så mange Ɔ skødede Olav.

Jord, som tilhører riget. I Trannækyær²⁴⁾ 7 Ɔ sølv.

I Bosebol²⁵⁾ skødede Aggi Autesun grev Godefrid²⁶⁾ 14 Ɔ sølv, det skal

¹⁾ Her er ingen indtægt, ti kongens søstersøn grev Albert af Orlamynde havde alt kongsgodset her.

²⁾ Nævnes under konunglev.

³⁾ Hervéd menes hele den øvrige del af øen, hvis beboere på den måde alle har været kongens fæstere.

⁴⁾ Nævnes foran under Sunds herred med sin indtægt, men der må det senere være tilføjet, da der står «cum Thosland».

^{4a)} I randen står 100, formodentlig kongens Ɔ guld i Langeland.

⁵⁾ Magleby sogn og by. Nord for Magleby ved stranden en voldplads, kaldet Kalø slot.

⁶⁾ Øvre, Fodslette sogn ⁷⁾ Tryggelev sogn og by. ⁸⁾ Humle (Humble) sogn og by.

⁹⁾ Kjædeby, Humle sogn. ¹⁰⁾ Havbølle, Humle sogn. ¹¹⁾ Brandsby, Humle sogn.

¹²⁾ Hennetved, Lindelse sogn. ¹³⁾ Lindelse sogn og by.

¹⁴⁾ Skrøbelev sogn og by, se konunglev. ¹⁵⁾ Simmerbølle sogn og by.

¹⁶⁾ Kendes ikke. ¹⁷⁾ Longelse sogn og by.

¹⁸⁾ Botofte, Tranekjær sogn. Formodentlig var dette noget af det N. Rinksun skødede, og en anden by er formodentlig glemt.

¹⁹⁾ Ved Tranekjær slot lå forud Svansager sø (Rasmussens Udtog af Langebeks Scriptores s. 14).

²⁰⁾ Kendes ikke. ²¹⁾ Kendes ikke. ²²⁾ Kendes ikke. ²³⁾ Frellesvig,

Tullebølle sogn. ²⁴⁾ Tranekjær sogn, by og slot.

²⁵⁾ Måske Bosgård i Skrøbelev sogn (Rasmussens Udtog s. 17). ²⁶⁾ Hvem var det?

være i vor voldgift, om han skal have det eller ej¹⁾. Sven skodede kongen 5 fl sølv. I Frællæswich²⁾ 3 fl sølv, som Ingilbert gør kongen stridigt. I Lekebol³⁾ 20 β sølv. I Hælghætoft⁴⁾ 1½ fl sølv. I Colzebøle⁵⁾ en øre sølv. I Hælghemark⁶⁾ 5 ører sølv, og af den skov, som kaldes Ho⁷⁾, tilhører kongen 12te delen og af Helges arvingers del en tiende del. Af fru Botild 10 fl guld. Næsten 100 fl guld.

Låland. Sønder herred (Arnønghæreth⁸⁾). Nørre herred (Horselundhæreth⁸⁾), Fuglse herred (Fuglæhæreth), Mosse herred (Mossæhæreth⁹⁾).

Falster. Sønder herred¹⁰⁾. Getæsbys¹¹⁾ skyld er 40 fl hvede og 40 fl byg. Gården sammesteds yder årlig 10 fl sølv, fiskeriet 10 fl sølv. Af engene 10 fl penninge. Af stodhors 10 fl sølv. Af told 10 fl sølv. Af skibe i udførselstold 10 fl sølv. Skælby¹²⁾ 45 fl hvede og 45 fl byg. Stauærby¹³⁾ yder 24 fl sølv. Brusethorp¹⁴⁾ yder 6 fl sølv. Marbæc¹⁵⁾ yder 6 fl sølv. Høky¹⁶⁾ yder 10 fl sølv. Stuth¹⁷⁾ yder 3 fl sølv. Wikærløsæ¹⁸⁾ yder 10 fl sølv.

¹⁾ Næmlig om det ellers skal være kongens. Der skal formodentlig læses *nostro* ikke *uestro*, hvilke ord omtrent ser ens ud i håndskrifter fra middelalderen. I hdskr. står rigtignok *uro*, men derfor kan originalen godt have haft *nro*. *uestro* vil ingen mening give.

²⁾ Frellesvig, Tullebølle sogn. ³⁾ Lejbølle, Bødstrup sogn ⁴⁾ Helletoft, Bødstrup sogn.

⁵⁾ Korsebølle, Tranekjær sogn. ⁶⁾ Formodentlig ved Helletoft, Bødstrup sogn.

⁷⁾ Hovdistriktet, den nordligste del af landet, hvor byen Hov har bevaret navnet i Snøde sogn. Noget heraf var konunglev. ⁸⁾ Kaldes i den s. 74 meddelte Lålandsliste Sønder og Nørre herred.

⁹⁾ Grunden til at her intet gods står, er den, at kongen da intet gods ejede her. I håndskriftet er der rigtignok ladet plads åben til indførelse for det tilfælde, at kongefamiliens gods her, der da ligesom godset på Als for en tid må have været besiddet af et medlem af denne, tilfaldt kong Valdemar, og den længer frem meddelte Lålandsliste indeholder da dette gods; som ved et medlems dødsfald arvedes af kongen. Men den udvalgte prins Valdemar, der døde 28 nov. 1231, ikke var den der havde dette gods, hvilket så faldt tilbage til hans fader? I så fald er den utvivlsomt yngre Lålandsliste optegnet meget kort efter 1231.

¹⁰⁾ Det nu følgende er hele sydspidsen af Falster, nemlig Veggerløse, Skælby og Gjedesby sogne.

¹¹⁾ Gjedesby sogn og by og tidligere kongsgård. I den større liste står, at kongen har 3 fl hvede (og 3 fl byg); da 3 fl er = 36 fl , så er afgiften forhøjet her.

¹²⁾ Skjælby sogn og by. I den større liste er afgiften her 5 fl og 5 ører korn = 67½ fl , altså er afgiften her højere og nedenfor er jorden kun vurderet til 3 fl .

¹³⁾ Stavrby, Skælby sogn. I den større liste siges kongen her at have 6 bol til 9 fl 4 β 's skyld.

¹⁴⁾ Bruserup, Veggerløse sogn. I den større liste siges kongen her at have 9 ører jord.

¹⁵⁾ Marrebæk, Veggerløse sogn. I den større liste siges kongen at have her 2 fl jord.

¹⁶⁾ Højet, Veggerløse sogn. If. den større liste havde kongen her 2 fl og 2 ører jord.

¹⁷⁾ En nu ukendt by i Veggerløse sogn. Kan ikke være Stovby.

¹⁸⁾ Veggerløse sogn og by. If. den større liste havde kongen her 8 fl 5½ β jord.

Nørre herred. Babæthorp¹⁾ har Henrik Bovithson²⁾, vurderet til 10 ƒ. I Eskithorp³⁾ har Thord Scauæ og Hakon Uplænding 2 gårde til 3 ƒ's vurdering. I Brænningy maklæ⁴⁾ har Hakon Uplænding jord til 1 ƒ's vurdering, Esbjørn Dræg en jord til 2 ƒ. I Gundrizlef maklæ⁵⁾ har Thord Scauæ 12 øre jord i skyld. I Sulæthorp⁶⁾ har Henrik Bovithson jord til 2 ƒ's skyld. I Nybølæ⁷⁾ har Ketil Gyridson jord til 3 ƒ's vurdering. I Bosæthorp⁸⁾ har Bo Hosæ jord til 3 ƒ. I Barnethorp⁹⁾ har Snellard 3 ƒ's jord. I Scernæ¹⁰⁾ har Thord Døbicson 4 ƒ's jord. I Sundby¹¹⁾ har Jakob Eest 6 gårde, vurderede til 12 ƒ. I Brunætoftæ¹²⁾ har Lydbrikt Lænzin 12 ƒ's jord. I Øpæthorp¹³⁾ har Simon Ørson 6 ƒ's jord.

I Nørre herred høre disse gårde til Eknæsburgh¹⁴⁾. I Risæthorp¹⁵⁾ 3 gårde. I Withby¹⁶⁾ 1 gård. I Walnæs¹⁷⁾ 3 gårde. I Eklef¹⁸⁾ har Kristiern Mask 1 gård, der kun yder lidt. I Aflanxthorp¹⁹⁾ $\frac{1}{2}$ ƒ hvede.

1) Bårup, Lillebrænde sogn, der i den ældre liste også opføres som kongens, men der er kun 4 ƒ's jord.

2) Ifølge den ældre liste over Falster havde han gods i egnen, men det ses ikke, om han da også havde Bårup.

3) Eskildstrup sogn og by. I den ældre liste nævnes kongen med 2 ƒ 1 β's jord.

4) Maglebrænde sogn og by. If. den ældre liste havde kongen der 3 $\frac{1}{2}$ ƒ jord.

5) Gundslevmagle, Thorkildstrup sogn. If. den ældre liste havde kongen der 13 øre og 1 β jord.

6) Sullerup, Thorkildstrup sogn. If. den ældre liste havde kongen her 13 øre jord.

7) Nybøllegård, Nørre Kirkeby sogn, nævnes ikke i den ældre liste.

8) Nu ikke til mere. If. den ældre liste havde kongen her 14 øre jord.

9) Banderup, Nørre Kirkeby sogn.

10) Skjernede, Gundslev sogn. If. den ældre liste havde kongen her 2 ƒ 5 øre.

11) Sundby, Stadager sogn. If. den ældre liste havde kongen 7 øre.

12) Bruntofte, Tingsted sogn. If. den ældre liste havde kongen her 12 øre. Men der her skulde stå øre for ƒ, ti i den ældre liste opgives, at hele byen kun havde 6 ƒ?

13) Øverup, Tingsted sogn. I den ældre liste er kongens del ikke opgivet.

14) Egense, Vålse sogn. Ved Vålse by en borgplads, måske denne borg. If. den ældre liste havde kongen hele Egense, der var 1 bol til 5 ƒ.

15) Biserup, Nørre Vedby sogn. Valdemar II fik 1209 en gård her af St. Peders kloster i Nestved (Thork. Dipl. I. 90). If. den ældre liste havde kongen her 13 øre 2 β.

16) Nørre Vedby sogn og by. If. den ældre liste havde kongen her 4 ƒ $\frac{1}{2}$ øre.

17) Vålse sogn og by. If. den ældre liste havde kongen 8 ƒ 6 øre i byen og 3 bol i skoven.

18) Egelev, Nørre Vedby sogn. If. den ældre liste havde kongen 10 øre jord.

19) Alstrup, Brarup sogn.

I Sønder herred. I Wedringy¹⁾ gods til 4 ƒ's vurdering. I Asthorp²⁾ til 6 ƒ. I Morknæsby³⁾ til 6 ƒ. I Særslef⁴⁾ 3 gårde til 12 ƒ. I Miæthæløsæ⁵⁾ til 4 ƒ. I Karlæby⁶⁾ til 16 ƒ. I Tonnæthorp⁷⁾ til 1 ƒ. I Ælknør⁸⁾ til 10 ƒ. I Øghæ⁹⁾ til 1 ƒ. I Ugglæthorp¹⁰⁾ til 4 ƒ. I Ydringsthorp¹¹⁾ til 10 ƒ. I Skielby¹²⁾ til 3 ƒ.

Dette fik kongen i mageskifte af biskoppen i Fyn, idet han gav gods i Fyn og fik igen i Falster. I Stauærby¹³⁾ 4 ƒ's jord. I Marbæc¹⁴⁾ 2 ører. I Øthænslef¹⁵⁾ $\frac{1}{2}$ ƒ. I Biørnæthorp¹⁶⁾ 8 ƒ jord. I Ormsthorp¹⁷⁾ 2 ører. I Totæthorp¹⁸⁾ 1 øre 7 ƒ, i skoven ligeså meget. I Holæbek¹⁹⁾ 5 ƒ. I Witbby²⁰⁾ 1 ƒ. I Eg-
lef²¹⁾ 4 $\frac{1}{2}$ ƒ. I Bræcningy maklæ²²⁾ 1 øre 3 penninge. I Uluærslæf²³⁾ 24 ƒ. I Biørnæthorp²⁴⁾ fik kongen 8 ƒ jord i skyld af Age Botildson for tingbrud.

Sælland. Flakkebjergherred (Flackebyærghæreth²⁵⁾. Withskyuæl²⁶⁾

¹⁾ Vejringe, Åstrup sogn. If. den ældre liste havde kongen 4 ƒ 2 ƒ.

²⁾ Åstrup sogn og by. If. den ældre liste havde kongen 15 øre.

³⁾ Moseby, Åstrup sogn, endnu 1664 Maarszby. If. den ældre liste havde kongen 3 ƒ 16 ƒ.

⁴⁾ Særslev, Horbelev sogn. I den ældre liste havde kongen 8 ƒ 8 ƒ.

⁵⁾ Melse, Horbelev sogn. I den ældre liste 3 ƒ.

⁶⁾ Karleby sogn og by. I den ældre liste 10 ƒ 14 ƒ.

⁷⁾ Tunderup, Karleby sogn. I den ældre liste 13 øre.

⁸⁾ Elkenøre, Idestrup sogn. If. den ældre liste var her 4 ƒ og det hele kongens.

⁹⁾ Eget, Horeby sogn. I den ældre liste 2 øre.

¹⁰⁾ I Systofte sogn, kendes ikke mere. I den ældre liste 6 øre.

¹¹⁾ Idestrup sogn og by. I den ældre liste 1 ƒ. Hele byen er der kun på 2 ƒ.

¹²⁾ Ovenfor s. 112 nævnes afgiften deraf.

¹³⁾ Stavrbj, Skælby sogn, se ovenfor s. 112.

¹⁴⁾ Marrebæk, Veggerløse sogn, se ovenfor s. 112.

¹⁵⁾ Er dette Ønslev sogn og by, der på den ældre liste kaldes Ønslef? Man skulde ikke synes, at på den tid sådanne 2 former kan være betegnelse for samme sted. Jfr. dog Uluærslæf, der i den ældre liste kaldes Uleslef.

¹⁶⁾ Bjørup, Systofte sogn. If. den ældre liste havde kongen 2 ƒ.

¹⁷⁾ Lå vist i Brarup sogn. If. den ældre liste havde kongen her 2 ƒ.

¹⁸⁾ Tåderup, Tingsted sogn. If. den ældre liste havde kongen her 5 øre 2 ƒ.

¹⁹⁾ Hullebæk, Systofte sogn, nævnes ikke i den større liste.

²⁰⁾ Sønder Vedby, Idestrup sogn. If. den ældre liste havde kongen her 16 ƒ.

²¹⁾ Egelev, Nørre Vedby sogn. If. den ældre liste havde kongen her 10 ƒ.

²²⁾ Maglebrænde sogn og by, se foran s. 113 anm. 4.

²³⁾ Ulslev, Idestrup sogn. Kaldes i den ældre liste Uleslef.

²⁴⁾ Bjørup, Systofte sogn,

se foran anm. 16.

²⁵⁾ Var endnu ikke delt i Vester og Øster Flakkebjerg herred.

²⁶⁾ Vidskølle, Tjæreby sogn, Vester Flakkebjerg herred.

yder 16 Ɔ rent sølv i den lille vægt¹⁾. Gården der er 5 Ɔ i skyld. Skiælfiskør²⁾ 16 Ɔ rent sølv i den store vægt³⁾. Karæbæc⁴⁾. Slagelse herred (Slauløsæ-hæreth). I Halsæby⁵⁾ 3 Ɔ 22 ß jord i skyld. Dette er de jorder, som tilhøre kongen i Slagelse herred⁶⁾. Borslund⁷⁾. I Lyungby⁸⁾ 19 (ß?) jord. I Synæs⁹⁾ det hele undtagen 1 fjerding jord. Æspæ¹⁰⁾ 4 ß jord og $\frac{1}{4}$ del af Lyndescogh¹¹⁾. I Grytæthorp¹²⁾ 9 ører og 7 penninge jord. I Wimmærlef¹³⁾ sogn. I Hylby¹⁴⁾ 14 ører jord. I Ormslef¹⁵⁾ har junker Nikolaus¹⁶⁾ næsten det hele. I Tyarby¹⁷⁾ 1 bol og 3 otting, bolet yder 2 Ɔ. I Fornælef¹⁸⁾ 7 bol. I Withakræ¹⁹⁾ $1\frac{1}{2}$ otting jord. I Warby²⁰⁾ har kongen mageskiftet $\frac{1}{2}$ bol for gods i Langeland. I Næsby²¹⁾ 3 bol; der er et vand som kaldes Brething²²⁾ og yder 10 ører sølv hvert år. Hithningy²³⁾ 4 bol 5 otting. Møllen i Valby²⁴⁾ yder 12 Ɔ sølv hvert år. Der er desuden 3 fjerding jord. I Scoghusas²⁵⁾ så meget i skoven som hører til 1 bol.

1) Ducange nævner vel pondus grandum og minus, men man kan ikke se, hvad der forstodes ved dem. I almindelige møntværker nævnes de ikke.

2) Skælskør købstad. 3) Se anm. 1.

4) Også opført under konunglef. Må være indført her efter 1231.

5) Også opført under konunglef. Må være blevet kongens efter 1231, så dette er indført efterat det følgende var skrevet.

6) Af dette Udtryk ser man også, at det foregående om Halseby er indført efterat dette blev skrevet, da det i modsat fald vilde se ud som det skulde fremhæves, at Halseby ikke var kongens, hvilket den må være ifølge jordebogens beskaffenhed.

7) Boslunde sogn og by, nu i Vester Flakkebjerg herred, ved hvilken en voldplads. Her menes dog vist kun, at det følgende ligger i Boslunde sogn.

8) Lyngby, Egeslevmagle sogn nu hovedgård under V. Flakkebjerg herred.

9) Kendes ikke. 10) Eske hovedgård, Boslunde sogn.

11) Lindeskov, nu by i Boslunde sogn. 12) Gryderup, Boslunde sogn.

13) Vemmelev sogn har på den tid været langt større end nu og indbefattet foruden Tårnborg sogn det meste af de omliggende sogne.

14) Hulby, nu Tårnborg sogn. 15) Ormidslev, Vemmelev sogn.

16) Grev Niels af Nørre Halland, Valdemar Sejrs sønnesøn. 17) Tjæreby, nu Tårnborg sogn.

18) Forlev. Tildømtes 1397 kronen og kongedømmet (æ. Ark. Beg. I. 147. Jfr. smslds III. 339).

19) Hvidagergård, nu i Boslunde sogn. 20) Vårby, nu Hemmershøj sogn.

21) Næsby, nu Stillinge sogn.

22) Halskov Vejle, nu mest i Tårnborg sogn. Afgiften må være af fiskeriet, der også beregnedes i penge, se den større Hallandsliste, Høgs herred.

23) Hejninge sogn og by. Her er borgpladsen Trælleborg.

24) Store og lille Valby i Slagelse St. Mikkels landsogn, af hvilke den første og noget af den sidste nu danner hovedgården Valbygård. 25) Kendes ikke.

I Snækkethorp¹⁾ har kongen det hele. Løve herred (Løghæhæreth) 40 fl . Magnus af Ølby²⁾ yder 1 fl sølv om året. Kongen har $\frac{1}{3}$ del af Rethærsø³⁾, som han har erhvervet sig, det øvrige er konunglef. En gård kaldes Hals⁴⁾, er omtrent 1 fl guld. Ars herred (Arfshæreth) 2 nætters gæsteri tilligemed Angxethorp⁵⁾ og dens tilliggende. En mølle ved Angxethorp yder 12 fl rent sølv i den store vægt og af en anden mølle nærved samme by ydes 2 fl korn og 6 ører sølv. Kalundæburgh⁶⁾ yder 30 fl rent sølv. Røhsnæs⁷⁾ yder 20 fl rent sølv og 10 fl til at bygge huse for⁸⁾. Af Wiskyngy⁹⁾ 16 fl rent sølv. Dette er det der ligger til Wiskyngy: der er 3 fl 17 $\frac{1}{2}$ skilling jord, af hvilken ydes 9 ører korn og 2 ørtug og 2 fl 10 $\frac{1}{2}$ β penninge. I hele jorden kan sås 8 $\frac{1}{2}$ fl og 2 $\frac{1}{2}$ ørtug korn og kan avles 624 læs hø. I et ornum kan sås i 2 år tilsammen 5 fl korn men det tredje år ligger det ud til græsgang. I et andet ornum kan sås 13 ørtug korn og avles 100 læs hø. I Dagthorp¹⁰⁾ er 16 skillings jord og der kan sås 15 ører korn og avles 30 læs hø. I Løchæthwet¹¹⁾ er 16 β jord og der kan sås 2 fl korn og avles 35 læs hø; der er 30 stykker kvægs græsning. I Rughthwetoræ¹²⁾ er 90 svins græsning og avles 33 travet rør. Tudse herred (Tuzæhæreth) yder 12 fl , men yder mere. Hakæstath¹³⁾. Skipping (Skypplingshæreth) og Ods herred

1) Snekkerup, Fårdrup sogn, V. Flakkebjerg herred.

2) Højelse sogn, Ramsø herred.

3) Se under konunglef, hvor der står, at det halve er konunglef.

4) Se under konunglef. Er indført efter 1231.

5) Se under konunglef. Udtrykket »tilligemed« vilde allerede tyde på, at dette var senere indført, selv om vi ikke af krongodslisten så, at stedet endnu 1231 hørte til konunglef.

6) Kalundborg købstad. 7) Se under konunglef. Er bleven kongens efter 1231.

8) Afløsning for at deltage i arbejde på bygninger i kgl. gårde og borge (jfr. Erik Glippings håndfæstning 1282 § 7. 8).

9) Viskinde sogn, by og hovedgård, nu i Skipping herred. 1319 tilhørte gods her Grev Herman af Gleichen og 1346 fru Kirstine Rud(?) af Løve, hvilke begge skødede deres ret dertil til Roskilde bispestol (æ. Ark. Reg. III. 324. 326).

10) Dagerup, nu hovedgård, Bjergsted sogn, Skipping herred.

11) Løgtved, Viskinde sogn, Skipping herred. Om Løgtved 1319 og 1346 gælder det samme som om Viskinde. 1529 fik Fredrik I Løgtved hovedgård i mageskifte af Roskilde biskop (æ. Ark. Reg. III. 362).

12) Rugtved, Viskinde sogn, Skipping herred.

13) Se under konunglef. Blev altså kongens private ejendom og indførtes her efter 1231; som en følge heraf blev indtægten af kongens gods i herredet større, og derfor har skriveren, der ikke noje kendte afgiften af Hagested, tilføjet: sed plus ualet, hvilket er medtaget i afskriften her-

(Odzhæreth) yde 30 $\frac{1}{2}$ rent sølv. Stro herred (Strøhæreth¹) 100 $\frac{1}{2}$ rent sølv. Lyng herred²) (Lyunghæreth) yder 2 nætters gæsteri. Ølstykke herred³) (Jurlundhæreth) yder 40 $\frac{1}{2}$ sølv. Smørum herred (Smøremshæreth), Sokkelunds herred (Støfnæshæreth⁴), Litlæhæreth⁵), Tune herred (Tunæhæreth). Sømme herred (Semæhæreth) og Ramsø herred (Ramsyohæreth) yde 4 nætters gæsteri. Af Roskilde mynt 900 $\frac{1}{2}$ sølv. Bjæverskov herred (Byæuærscogshæreth) yder 7 $\frac{1}{2}$ rent sølv i den store vægt. Stevns herred⁶) (Sthethyums-hæreth). Fakse herred (Faxæhæreth). Lalf af Alaslef⁷) skylder årlig for kværsæde $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ rent sølv i den store vægt. Dighræhouæth⁸), Fith⁹), Worthorp¹⁰), Roholt¹¹), Lefsthorp¹²). Hammer herred (Hamarshæreth). Ornæbiargh¹³) yder 8 $\frac{1}{2}$ sølv. Wynning¹⁴) og Stocby¹⁵) 1 $\frac{1}{2}$ (sølv). Knutsby¹⁶) 1 $\frac{1}{2}$ sølv. Bårse herred (Burghøshæreth). Snæsør¹⁷) 8 skilling jord, yder årlig 3 $\frac{1}{2}$ sølv. $\frac{1}{3}$ del

¹) Da var Holbo (Holmbo) herred endnu ikke udskilt som særligt retsområde.

²) Endnu ikke delt i de 2 Lyng herreder.

³) Sognet Jørlunde, hvorefter herredet havde navn, ligger nu i Lyng-Fredriksborg herred; dette herreds omfang er altså blevet formindsket. Jurlund herred nævnes endnu 1497 (ann. f. nord. Oldk. 1838—39 s. 348).

⁴) Navnet Støfnæsherred vedblev at bruges lige til henimod reformationen, men ved siden af brugtes også Sokkelunds herred, der allerede nævnes 1349 som placitum Stocchælundæ, og må have navn af tingstedet, i lunden Stokkelund, der nu ikke kendes, men må have udgjort en del af Jægersborg dyrehave, da den vistnok har navn af eller dog samme oprindelse som den ved Dyrehavens indretning nedlagte by Stokkerup, hvis plads endnu påvises nær ved Eremitagen. (Jfr. O. Nielsens undersøgelser om Københavns ældre forhold i Danske Saml. VI).

⁵) Fra 1577 en del af Smørum herred.

⁶) Ved en fejltagelse er dette herred ved en streg betegnet at høre sammen med de 3 følgende, da der dog intet af det opgivne gods ligger her.

⁷) Alslev sogn, by og hovedgård. 1335 og 1355 nævnes Bos sønner af Alslev og 1400 Evert Grubbe af Alslev (æ. Ark. Beg. I. 43. 127. III. 351).

⁸) Da Lindersvold i Roholte sogn er oprettet af en by Akselhoved, og Strandegård i samme sogn af en by Fiskerhoved, var Dighræhoved vist et andet navn på en af disse. Valdemar Atterdag havde 1345 pantsat Fiskerhoved (æ. Ark. Reg. I. 97).

⁹) Fed landtunge, Roholte sogn. Tidligere bevokset med skov, der afbrændte i den svenske krig 1657—59, opdyrket til en stor avlsgård siden 1848.

¹⁰) Øvrup, Roholte sogn.

¹¹) Roholte sogn og by.

¹²) Ledstrup, Kongsted sogn.

¹³) Ornebjerg, Kastrup sogn, Hammer herred.

¹⁴) Vinding, Kastrup sogn.

¹⁵) Stubby, Kastrup sogn.

¹⁶) Knudsby, Vordingborg landsogn, Bårse herred.

¹⁷) Snæsøre sogn og by. Arvedes af Erik Plovpenning's døtre (Suhm XI 206. 258).

af Burghus¹⁾ 12 Ɔ sølv. Junxhouæth²⁾ yder 15 Ɔ sølv. Withemosæ³⁾ og Scanynghafn⁴⁾ yde 12 Ɔ sølv. Mærn⁵⁾ yder 24 Ɔ sølv. Stensby⁶⁾ yder 11 Ɔ. Faarø⁷⁾ yder 1 Ɔ sølv. Masnæth⁸⁾ yder 3 Ɔ sølv. Worthyng⁹⁾ yder 1 Ɔ sølv. Kaarlsthorp¹⁰⁾ yder 3 Ɔ sølv. Thruls bryde 3 Ɔ. Asmund bryde 2 Ɔ sølv. Færgen 18 Ɔ sølv. Afgift af øl 7 Ɔ sølv. Told 7 Ɔ sølv. Torvørtug 3 Ɔ sølv. Indgifte mænd¹¹⁾ 10 Ɔ sølv¹²⁾. Studh¹³⁾ 4 Ɔ sølv. Ørslef¹⁴⁾. Tybjerg herred (Thy-thæbiærg-hæreth). Ringsted herred (Ryngstathæreth) med Haraldstath¹⁵⁾ 20 Ɔ. Alsted herred (Alæstathæreth)¹⁶⁾. Merløse herred (Myærløshæreth) yder 10 Ɔ

1) Bårse sogn og by. Arvedes af Erik Plovpenning's døtre (Suhm XI. 206. 258).

2) Jungshoved sogn og hovedgård, var kgl. slot til 1665.

3) Vimose by, Kallehave sogn.

4) Kallehave sogn. I Roskilde biskops jordebog (SRD. VII. 10) kaldes sognet »Skaningæhafn, som nu kaldes Kaluehave«. Det er nu et spørgsmål, om Kallehave by også hed således, eller om Scanynghafn har været en særegen by eller alene havnen i sognets sydligste del; denne må i alle fald have haft en væsentlig betydning. Et kgl. brev af 1304 er nemlig dateret Kalvæhaghæ (SRD. VI. 449) og 1387 holdtes kgl. Retterting i Kalvæhafnue (æ. Ark. Reg. I. 52).

5) Mærn sogn og by.

6) Stensby, Kallehave sogn. Valdemar II's forlig med de tyske riddere er dateret herfra 1238. Stensby birk bestod endnu 1610.

7) se ølisten.

8) se ølisten.

9) se ølisten.

10) Kastrup sogn og by, nu Hammer herred.

11) Ingifte mæn kan ikke betyde andet end mænd, der har giftet sig ind, nemlig i byen Vordingborg. Når man véd, hvor tæt sluttede samfund byerne da var (f. ex. at den der ægter herremand skal forlade byen, Kbnh. stadsret § 9), er det ikke så underligt, om udenbys, der har giftet sig til grunde i byen, må betale afgift til kongen.

12) Med forestående afgifter menes Vordingborg købstad. Hvis det forholder sig rigtigt, at det i diplomer 1270 og 1278 nævnte Hvitanger marked holdtes ved Vordingborg, da færgegården der længe efter hed Hvitanger, da kan denne omstændighed, der må være fremkaldt ved ældre forhold, der fandt sted også på jordebogens tid, have bidraget til de her nævnte afgifter og til Vordingborgs fremvækst.

13) Starby i Ø. Egesborg sogn eller er det afgiften stud af købstaden Vordingborg, hvilket ikke er ret rimeligt, da stud var en almindelig skat og ikke gaves under det navn af købstæder.

14) Ørslev sogn og by.

15) se under konunglef. Da den nævnes under konunglef, er den efter 1231 bleven kongens private ejendom, hvilket pantsættelsen 1253 også viser. Udtrykket tilligemed vidner desuden tilstrækkelig om, at den senere end det øvrige er indført her.

16) Den oprindelige form Alexthahæret findes side 82.

sølv. I Holæbæc¹⁾ købte kongen en grund af abbeden i Ringsted for 5 ₴ guld. Valborgherred (Walbyshæreth) 5 ₴ sølv. Horns herred (Hornshæreth) 20 ₴. Af enken Agathe ydes 1 ₴ rent sølv i den store vægt for kværnsæde. Møn (Møen) yder 20 ₴ hvede eller 100 ₴ sølv. Fymø²⁾. Fæø³⁾. Imbræ⁴⁾ yder 500 ₴ lybsk. Omæ⁵⁾ plejede at betale 4 pund smør og ost. Akærø⁶⁾ pund smør og ost. Syrø⁷⁾. Wæthærø⁸⁾. Rø⁹⁾ yder 200 ₴ penninge.

Skåne. Sønder Asbo (Asbohæreth syndræ), Rønneberg (Rynæbyarghæreth) og Luggude (Lyuthgudhæreth) herreder yde 6 nætters gæsteri eller 180 ₴ sølv. I midsommersgæld¹⁰⁾ 30 ₴ penninge. Onsjø herred (Othænsghæreth) yder 12 ₴ rent sølv. Froste herred (Dapræghæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 40 ₴. Færsherred (Færshæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 50 ₴¹¹⁾. Abbed Jon af Øvit¹²⁾ købte 2 ₴ gulds jord i Garstangæ¹³⁾ og det var skødet i Helsingborg norden for kapellet; det strækker sig således til 4 sider: fra sønden i den vej, der ligger sønden for Skinfæls møse, fra vesten i Stenkilden, fra norden i næste alfar vej, fra østen fra Byoghlingæ bodsted og til Ydre Vejle østen for Ebbes gård. Hvad der ligger udenfor dette er konunglev efter Bove Ingesons alvorlige udsagn. Bara (Baræghæreth), Harjager (Harthakærshæreth) og Torne (Thornæghæreth) herreder yde 4 nætter gæsteri eller 80 ₴. Af mynten i Lund¹⁴⁾ ydes 1200 ₴ rent sølv og 8 ₴ guld. For leding 40 ₴ rent sølv. Midsommersgæld 60 ₴ penninge, men deraf få kannikerne i Lund årlig 27 ₴ penninge. Oxie herred (Oshøghæreth) yder 2 nætters gæsteri. Skøtsherred (Skøzhæreth) yder 12 ₴ sølv foruden Scanør¹⁵⁾. Væmmenhøgsherred (Wæmundhøghæreth) yder 50 ₴

¹⁾ Holbæk var købstad under Kristoffer I (SRD. V. 590) og vistnok ældre.

²⁾ se under øerne.

³⁾ se under øerne.

⁴⁾ Femern, se anm. til s. 49. 76—77.

⁵⁾ se under øerne. Hvorfor står her plejede ikke plejer? Mon afgiften var forandret.

⁶⁾ se øerne. Tallet har skriveren ikke kendt.

⁷⁾ se under øerne.

⁸⁾ se under øerne.

⁹⁾ Rygen. Om denne gælder også anm. til s. 49.

¹⁰⁾ nemlig af Helsingborg, der ligger i Luggude herred.

¹¹⁾ I randen står defectus, hvilket har hensyn til, at en linie foran abbed må have været udsløttet i originalen. Ligeledes står der i randen nota med hentydning på, at det følgende skulde have stået under Froste herred. Dette var altså gods, der var solt bort fra krongodset, og havde således ingen egenlig plads her blandt kongens gods.

¹²⁾ Klosteret er nu hovedgården Øfved kloster, Øfved sogn, Færø herred.

¹³⁾ se konunglev.

¹⁴⁾ Lund købstad, ligger i Torne herred.

¹⁵⁾ Skanør nævnes blandt krongodset og er altså efter 1231 blevet kongens private ejendom, hvis indtægt ikke er talt sammen med den anden del af godset i herredet.

sølv. Dette er skæl mellem bondemark og konunglef¹⁾. Af Eskils sø ned i Eskils bæk, så i Hæmblæbyargh²⁾ mose op ad Holæbæc²⁾ i Lyngsødam, derfra til diget ved Gøzscogh²⁾, så i Uglæhusæ³⁾ dam sønden Wartå⁴⁾, så ad dammen i bækken, så ned ad bækken i Høkis wasæ⁵⁾, så i Brutæ⁶⁾, så i Twestenæ⁷⁾ sø, i Walgard woræ⁸⁾, så Stig Rødes bæk, så Tockæ Hæmæls⁹⁾ sø ned ad den bæk og så i Stubbætorp¹⁰⁾ sø. Ljunits herred¹¹⁾ (Lyugnæshæreth). Herrestad herred (Hæruæstathæreth) yder 2 nætters gæsteri eller 30 fl . Ingelstad herred (Ingilstathæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 40 fl . Jærrestad herred (Jarlæzstathæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 80 fl i fogedafgift. Tummæthorp¹²⁾ 14 fl for ledingsfrihed. Albo herred (Albohæreth) yder 40 fl sølv. Villands herred (Wætlandshæreth) yder 40 fl sølv. Gærds herred (Gæræhæreth) med Wæ¹³⁾ 70 fl sølv. Gonge herred (Gythinghæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 50 fl sølv foruden meget andet, nemlig 100 fl penninge, 70 øksne og 7 fl honning¹⁴⁾. Nørre Asbo herred (Asbohæreth norræ) yder 4 nætters gæsteri eller 40 fl . Bjerge herred (Biærg-hæreth) yder 12 fl korn og 70 fl penge, 102 svin til en værd af 30 fl sølv; desuden lægges til svinene undertiden 8, undertiden 9 fl ; nu yder herredet 80 fl rent sølv og 100 svin¹⁵⁾.

Halland. Høgs herred (Høxhæreth) yder 4 nætters gæsteri, af hvilke hver frikøbes for 15 fl sølv, 1000 laks af den å, som hedder Laghæ¹⁶⁾. Johannes Svenson 30 laks for kværsæde og af N. N. 20 lax og af N. N. 15 laks. Tønnersjø herred (Thundrøshæreth) yder 40 fl sølv. Halmstad herred (Halmstathæreth) yder 3 nætters gæsteri eller 50 fl sølv. Årstad herred (Aræstathæreth) yder

¹⁾ Må være Ørsjø sogn og by, da der ikke findes noget konunglef under Ljunits herred. Her er krongodsets grænsekæl ligesom foran ved Gårstänga urigtig indført blandt kongens private gods.

²⁾ Kendes ikke.

³⁾ Uglehuset, Skurup sogn.

⁴⁾ Kendes ikke.

⁵⁾ Vase betyder i Skåne et risknippe, som lægges i en våd jordbund forat man kan komme derover. I jydsk er det gået over til at betyde en opkastet vej.

⁶⁾ Kendes ikke.

⁷⁾ Kendes ikke.

⁸⁾ Kendes ikke.

⁹⁾ Kendes ikke.

¹⁰⁾ Stubbørp, Slemminge sogn.

¹¹⁾ Her er ingen indtægt, fordi Sven Grade gav det kgl. gods til Lunds erkesæde (SRD. VI. 624).

¹²⁾ se konunglef. Tommerup var da købstad, nu sogn og by. Her menes vist alene købstaden, men blandt krongodset kongsgården.

¹³⁾ Væ købstads kongsgård.

¹⁴⁾ fra foruden og hertil må være en senere tilføjelse i originalen.

¹⁵⁾ fra nu yder herredet må være en senere tilføjelse i originalen.

¹⁶⁾ Lagå.

3 nætters gæsteri eller 50 ŷ sølv. Favvrås herred (Farthusæhæreth) yder 4 nætters gæsteri eller 60 ŷ sølv foruden andre ting. Scønewaht¹⁾ yder 10 ŷ sølv. Himle herred (Hænøflæ) yder 80 ŷ sølv. Viske herred (Wiskærdal) yder 40 ŷ sølv. Fjære herred (Fyæræ) yder 80 ŷ sølv.

Lister (Lystær²⁾.

Bleking. Brækne herred (Wæstærsthæreth). Hughby³⁾. Medelsta herred (Mæthlæsthæreth). Rotnæby⁴⁾. Øster herred (Østærsthæreth). Lusn⁵⁾.

Dette er kong Valdemar I's besiddelser i Sverige. I Arem⁶⁾ 16 otting. Hallæstathæ⁷⁾ 8 otting. Guluæ⁸⁾ 8 otting. Rynkeby⁹⁾ 4 otting. Hwalsbyargh¹⁰⁾ 8 otting. Istath¹¹⁾ 4 otting. Cnæby¹²⁾ 6 otting. Burghær¹³⁾ 4 otting. Wighby¹⁴⁾ 24 otting. Uluæruth¹⁵⁾ 6 otting. Cnæby¹⁶⁾ i Thyustæ¹⁷⁾ 2 otting foruden meget andet, som hører til Syghridlef¹⁸⁾ og foruden de ejendomme, som Bulis-

¹⁾ se konunglef. Er altså bleven kongens private ejendom efter 1231.

²⁾ Lister er den vestlige del af Bleking og kaldes nu Lister herred. I Valdemar II's tid og endnu i det 16. årh. regnedes Lister som et selvstændigt landskab. Den vestligste del, Melby sogn og lidt til, er en ø, og det er egentlig den der hed Lister. Når almuen taler om Lister, menes dermed kun dette (Sjøborg Blekings hist. och beskrifning s. 34), så Lister herred vistnok er meget større end det gamle Lister.

³⁾ Da den også nævnes blandt konunglef, er den altså bleven kongens private ejendom efter 1231.

⁴⁾ Da den også nævnes blandt konunglef, er den altså bleven kongens private ejendom efter 1231.

⁵⁾ se konunglef. Er altså også bleven kongens efter 1231. ⁶⁾ Kendes ikke.

⁷⁾ Langebek formoder Hellestad sogn og by i Østergötland, men dette skrives 1377 Hærlestadhæ (Styffe, Skand. under Unionstiden 195). Derimod kan det være Hallstaberg, Kumle sogn, Flyrbo hundred i Vestmanland.

⁸⁾ Langebek formoder Gålby i Skærkinds herred, men dette var på hans tid en fordrejelse af Gårdeby (Styffe anf. st. 194 og hist. geog. lex. öfver Sverige).

⁹⁾ Rinkabo sogn og by i Närke. ¹⁰⁾ Kendes ikke.

¹¹⁾ Langebek formoder Gistad i Skærkinds herred, men dette skrives 1415 Gislastadhæ (Styffe anf. st. 194). ¹²⁾ Eneby sogn i Kind herred i Småland. I så fald må læses Enæby.

¹³⁾ Må have ligget i Kind herred.

¹⁴⁾ Viby, hovedgård, Vårdnæs sogn, Kind herred i Småland.

¹⁵⁾ Er vel øvre og nedre Ullerød sogn i Kils herred i Vermeland, hvis det ikke lå i Småland.

¹⁶⁾ Kendes ikke. ¹⁷⁾ Tjust herred i Småland.

¹⁸⁾ antages at være Sigrid Storrådes ejendomme, der arvedes af dattersønnen Sven Estridsen og siden af dennes efterkommere (se Langebeks anm. til dette sted SBD. VII. 529, P. A. Munch det norske Folks historie II. 127, 309. 738. III. 13).

laus¹⁾ arvede efter sin fader Sværko²⁾ den gamles død, og efter samme Bulislaus død arvede hans søster, den danske dronning Sofie, kong Valdemar II's moder, dem. Og det skal vides, at alle disse ejendomme gav vi hertug Knud³⁾ foruden arven efter Bulislaus. Bornholm⁴⁾ (Burghændæholm). Hven⁵⁾ (Hwæthæn) yder 20 ƿ sølv.

-
- ¹⁾ Søn af den svenske kong Sverker og den i næste note nævnte Richiza eller Sventoslava, altså en halvsøster til Valdemar Sejrs moder.
- ²⁾ Kong Sverker I i Sverig, † 1156, var gift anden gang med Richiza eller Sventoslava, der først var gift med Magnus, den danske kong Nielses søn, derpå med fyrst Vladimir af Halicz, og ved ham moder til dronning Sofie. (Königsfeldts geneal. tabeller s. 19 og 159. Jfr. S. Grundtvig, Danmarks gamle folkeviser III. 83—84.)
- ³⁾ Valdemar Sejrs uægte søn, da hertug af Reval. Hans søn Svantopolk, † 1310, opholdt sig i Sverig og har rimeligvis altså fået disse godser efter sin fader.
- ⁴⁾ under konunglef nævnet 1 herred på Bornholm. Da Bornholm her ikke nævnes med nogen afgift, er det tvivlsomt, om kongen virkelig har ejet gods her.
- ⁵⁾ se konunglef. Da Hven ikke er opført under Rønneberg herred, er dette et vidnesbyrd mere om, at den først senere end håndskriftets oprindelige affattelse er indført her; den var altså først kronens, men gik efter 1231 over til at blive kongens private ejendom.

Andet Afsnit. Kronens Jordebog (konunglef).

Dette hører til kununglef i Jylland: Ihoringy¹⁾. Uluæscogh²⁾. Åkærsburgh³⁾. Utholme⁴⁾. Hyldeslef⁵⁾. Syorændæ⁶⁾.

- ¹⁾ Hjørring købstad i Vennebjerg herred. Dette navn er sandsynligvis fejlskrevet for Hioringy o: Hioringy. Knytlinga saga kalder byen Jörungr, ellers kaldes den Hioringh, Hioringhe 1374, 1395, 1401. (Suhm XIII. 875. XIV. 357. Petersens og Molbechs d. Diplomer s. 122), og Høring 1406. (P. og Molb. dipl. 126. 243.) Der haves et privil. for byen 1243, stadfæstet 1459. Som Vendsyssels tingsted og som myntsted havde stedet allerede længe haft betydning. Erik Menved tilbød 1299 sjattedelen af Hjørring til salg (SRD. VI. 359). ²⁾ Kendes ikke.
- ³⁾ Agersborg, nu sogn, by og hovedgård, i Øster Han herred. Her ses endnu levninger af en gammel borgplads. Den nævnes som kongsgård c. 1109 i Ælnoths krønike om Knud den helliges drab (SRD. III. 357 sml. note s.). 2 kongebreve fra 1272 og 1327 er daterede Akærsburgh (Ny kirkehist. Saml. II. 330. 332). 1373 forpligter hr. Niels Eriksen sig til at opbygge Aghersborgh med al sin bygning og hus og barfred og forborg med broer og planker og grave, som det nogensinde var, før det brændt vorde« (æ. Ark. Reg. I. 95). 1441 blev den opbrændt af bønderne under Kristoffer af Bajern. Det er ikke bekendt, når den kom fra kronen.
- ⁴⁾ Udholm, gård i Hune sogn, Hvetbo herred.
- ⁵⁾ Hillerslev sogn og by. Levninger af den kongsgård, der har været her, findes endnu. Ikke længe efter 1231 er den bleven kongens ejendom (jfr. s. 92, hvor den opføres blandt kongens gods), ti den tilfaldt efter Erik Plovpenning's død hans døtre Agnes og Jutta (Thork. II. 102. Der står rigtignok Hyldishøff, men i orig. i geh. arkivet Hyldislef). Senere er den atter bleven kronens, ti dronning Margrete forlenede 1406 den faste gård Hildersløwæ til Niels Strangesen, og 1408 kaldes den borg (castrum) (Molbech og Petersen, Udvalg af danske diplomer 253—55. 354).
- ⁶⁾ Sjørind, som udtalen endnu er, ikke Sjørring, som der skrives, sogn og by i Hundborg herred. Nævnes som kongsgård under Knud den hellige at Sævarenda (Knytl. saga) o: ved enden af søen (der nu er udtørret). Om det betydelige spor af voldstedet se antiq. tidsskrift 1846—48. s. 181—92. Borgen er siden bleven ødelagt, men det er sandsynligvis den, der menes, når Bo Høg og flere medlemmer af ætten Glob 1365 og 1367 skøde Valdemar Atterdag deres ret i en gård og 2 øde gårde i Syørind sogn, ti dette gods er sandsynligvis blevet dem fradømt på rettertinget som kongods (æ. Ark. Reg. I. 9. 89. 104).

Wæstærwigh¹⁾. Øræn²⁾. Plættæ³⁾. Skyuæ⁴⁾. Aleburgh⁵⁾. Wybærgh⁶⁾. Randrøs⁷⁾. Den eng som hedder Stensmarc udreder 140 væddere⁸⁾. Hælghænes⁹⁾.

- 1) Vestervig kloster, nu sogn og hovedgård i Rævs herred. Nævnes også foran s. 92. Klosteret er altså stiftet af krongods og har haft marken i fæste og derfor måttet give den afgift deraf, som nævnes foran s. 92. Det er som en følge af dette forhold, at det under Christiern II siges, at det fra arilds tid plejede at holde en borgelejehest (Daugårds Klosterhist. 346). Erik Plovpenning gav 1248 klosteret skøde på dets mark (æ. Ark. Reg. III. 135).
- 2) Må være Ørum i Hassing h., der nu er hovedgård, by og sogn; endelsen må være ændret i tidens løb; det er mærkeligt at finde det bestemte kendeord i et stednavn, ti der er ingen spørgsmål om, at Øræn må forstås om strandbredden ved Ørum sø, der fordum har været havbugt. Ørum kom fra kronen i det 14de årh., men 1373 udstødte Mogens Maltesen (eller Mathisen) et brev, hvorved han forpligter sig at opbygge og fuldkommen istandsætte Ørum slot med bygninger, huse, grave, volde, barfred og planker i alie måder, som det var tilforn førend han og hans staldbrødre brød det ned i sidste fejde, og tilbagegive, hvad han havde oppebåret deraf (Vid. Selsk. Skr. IV. 1750. s. 183—84. Æ. Ark. Reg. I. 93). Det har altså til den tid været krongods. Til ydermere bestyrkelse fik kongen skøde derpå 1367 af Bo Høg (æ. Ark. Reg. I. 9. 89. 103) og 1406 stadfæstelse derpå af dennes søn (smstds I. 22. Pet. og Molb. Dipl. 231). Fra den tid var det et kgl. slot, til det 1661 blev bortsølt.
- 3) Plet, Vrejlev sogn, Børlum herred.
- 4) Foran nævnes under Nørgeherred Skhiuægarthæ, der med sit tilliggende bestod af 40 £ guld, var altså en betydelig ejendom. Men det nuværende Skive ligger i Hinborg herred og kan ikke have hørt til Nørge h., hvorfor det må have været indført foran på et urigtigt sted. 1304 nævnes S. Peders Kirke i Skive (Svensk dipl. II. 409—10). 1327 tildomtes tredjedelen af Skive Erik Valdemarson af Sverig som mødrearv (Hvitfeld). 1367 holdtes kgl. retterting i Skiuæ (æ. Ark. Reg. I. 94). 1407 fik ridder Johan Skarpenberg pantebrev på det slot og fæste Skiuæ tilligemed de 4 herreder Hønborg, Rødding, Nørge og Harge h. i Salingeholm, med det birk i Skywe (Pet. og Molb. dipl. 338—41). Skivehus vedblev at være et slot til 1661.
- 5) Formodenlig alene kongsgården i Ålborg.
- 6) Formodenlig alene kongsgården i Viborg.
- 7) Formodenlig alene kongsgården i Randers.
- 8) Stensmark hovedgård i Nørre herred, Dyrsø; den testamenteredes 1506 af Eskil Gøye til kong Hans.
- 9) Halvøen Helgenæs, der udgør et sogn for sig selv, nu under Møls herred, dannede et eget birk endnu i forrige årh. Da var her endnu en stor bondegård, som hed kongsgården, nu flere mindre, der i ældre tid også kaldtes Helgenæsgård (D. Atl. IV. 354). Det synes dog ikke, at Helgenæs oprindelig har været krongods, ti 1203 gav biskop Peder Vognsen til Århus domkirke blandt andet Helgenæs gård (mansionem de Helgenes); han siger om dette gods, at noget har han fået ved arv, noget ved mageskifte, noget ved køb (SRD. VI. 404). Imellem 1203 og 1231 må Helgenæs altså være kommen til kronen, sandsynligvis i mageskifte for andet krongods. At der under Helgenæs her ikke er forstået hele sognet, men gården med

Arus¹⁾. Nym²⁾. Jalinge³⁾. Byrkingy⁴⁾. Almund⁵⁾. Warwith med sit tilliggende⁶⁾. Brytyenes⁷⁾. Høthær⁸⁾. Sudthorp⁹⁾.

måske en del gods under, ses af, at Århus domkirke 1279 af Niels Knudsen fik skøde på alt hans gods i Hælugnæs (SRD. VI. 416), hvorunder forstodes gods i Borup (SRD. VI. 425), og 1360 gav Stig Andersen dertil sit gods i Fejrup (Fæghædorp) i Helnæs (SRD. VI. 479). Kongen havde også gods her (foran s. 96).

- 1) Vistnok alene kongsgården i Århus.
- 2) Nim sogn og by i Nim herred. I et brev 1308 udsiger Erik Menved: »det gods udi Nim svare vi så til, at vor herre fader forlente det marsk Stig og derfor når vor fader døde, var den forlening ude« (Hvitfeldt s. 343). Danske Atlas IV. 199 fortæller, at i Nim skov findes et bjerg, kaldet Eslund bjerg, hvor der har stået en gård med volde om, hvis rundera ses, at den skal være ødelagt af de svenske og grunden lagt til 2 gårde i Nim, og at derpå bode en fornem mand, Kristoffer Holgersen; af Schlegels Saml. I. 1. s. 79 ses, at denne mand havde en gård i Nim kvit og fri, fordi han var foged der. Altså har gården så længe vedblevet at være krongods.
- 3) Jelling sogn og by i Tørlid herred, tidligere i Jelling herred, og som også har givet syslet navn. Om den gamle kongsgård her er det overflødigt at give nærmere underretning, medens det kun skal fremhæves, at byen vedblev at være krongods til 1743.
- 4) Kendes ikke.
- 5) Almind sogn og by, Brusk herred. Om den gamle kongsgård her, der ellers ikke nævnes, hedder det i indber. til O. Worm 1638 (O. Nielsen, sysselinddelingen s. 63) »findes der tvært over fra kirken udi en skov et smukt bjerg, kaldes Kongensholm, hvorpå menes i fordom tid at have stået et slot, den gamle vej dertil synes endnu at være kjendt. Sønden for Almind hos vejen er en stor sten, kaldes Wagssteen, hvor vagt i fordom tid for slottet haver uden tvivl stået.«
- 6) Kongsgården ved Varde købstad, hvoraf endnu er spor. Også findes her en mark, kaldet Gårdsmark, tidligere Kongsgårdsmark, der har haft hovedgårds taxt.
- 7) Foran dette navn står et af de sædvanlige mærker, der betegner et nyt afsnit; her gøres altså forskel på Nørre- og Sønder Jylland. Brytyenes er Brøns sogn og by i Hvidding herred. 1285 tildømtes Brytynæs Kong Erik som krongods (Snhm X. 1025). Det Bittenes, som forekommer i det fejlfulde stykke i SRD. VI. 360 og af hvilket Erik Menved 1299 tilbød at sælge tiendedelen, er vistnok dette sted.
- 8) Højer sogn og by i Højer herred. 1285 tildømtes Høthær »med sit tilliggende« kong Erik som krongods (Suhm X. 1025).
- 9) Søderup, Hjordkjær sogn, Ris herred, nævnes også foran s. 102 »af landboerne i Sudthorp 2 K solv«. Det er bekendt, at Sven Estridsen døde her (Ælnoth SRD. III. 337. Sakse 566. Knytl. kap. 24) og deraf kan man slutte, at her har været en kongsgård, der fra ældgammel tid har haft betydning som liggende kun $\frac{1}{2}$ mil fra det gamle Urnehoved ting, der fra først af vistnok alene har været sysselting for Ellumssyssel. I det 15 årh. bestod (dipl. Flensb. I. 176) endnu Søderup birk, hvilket tyder på, at Søderup har haft en større betydning end

Klyppæl¹⁾. Hanæwith²⁾. Gyælti³⁾. Jarnwith⁴⁾. Kamp⁴⁾. Af Hetheby⁵⁾ tilhøre 3 dele konunglef og den fjerde del hertugdømmet. Hele skatten i Frisland tilhører kongen⁶⁾. Af 4 brænnæstallær⁷⁾ høre 3 til kongen og den fjerde til hertugdømmet.

Dette hører til kununglef i Fyn: Aby⁸⁾. Othænsø⁹⁾. Hæghnæthsco⁹⁾gh ved

det senere fik, og nærværende jordebogs klare opgivelse på 2 steder viser, at der ved konunglevet Søderup ikke kan være ment Bjøllerup, hvor der løvrigt af andre vidnesbyrd kan sluttes, at der har været en kongsgård (Thorsens Runemindesmærker I. 286—87). Men måske er i en senere tid Søderups rettligheder gåede over til Bjøllerup, der ej heller nævnes i dommen 1285, hvor derimod Sudthorp tildømmes kong Erik som krongods (Suhm X. 1025).

- 1) Kliple¹⁾ sogn og by i Lundtoft, tidligere Kliple¹⁾ herred 1285 tildømmes Klippæl¹⁾ kong Erik som krongods (Suhm X. 1025). Af den gamle kongsgård er sandsynligvis hovedgården Søgård opstået (Schmidt, Slesvigs land og folk s. 196), der tidligst tilhørte Limbækkerne. 1299 tilbød Erik Menved Johan Grand 12tedelen af Klippæl¹⁾ (SRD. VI. 360).
- 2) Hanved sogn og by i Vis herred. 1285 tildømmes Handwith med sit tilliggende kong Erik som krongods (Suhm X. 1025); her har altså været en kongsgård. 1299 tilbød kong Erik Johan Grand 12tedelen af Handwith (SRD. VI. 360).
- 3) Gelling sogn og by i Ny herred. Nævnes også foran s. 103—04, og det ses, at Gelling var et helt distrikt og indbefattede hele Angels østspids, omtrent sognene Gelling og Kappel (sml. Jensens Angel s. 62 flg. Jensen i Archiv für Staats- und Kirchengeschichte III 14 flg. Thorsens Runemindesmærker s. 240). 1285 tildømmes Gælti³⁾ ultra Brotæ (hvilket sted ikke kendes) og alt det, som Kally Sweningsen havde i Wakærbøel, kong Erik som krongods (Suhm X. 1025), og endnu 1299 tilbød Erik Menved Johan Grand tyvendedelen af Gølti³⁾ (SRD. VI. 360). 1313 forlenedes alle de sønderjydske krongødser til hertugen og siden er der ikke mere tale om disse som hørende under kronen ¹⁾ se den nærmere forklaring ovenfor s. 105—06.
- 5) Slesvig se foran s. 103. De 3 dele af Slesvig tildømmes også 1285 kong Erik som krongods (Suhm X. 1025).
- 6) Dette står i modsætning til det foregående og efterfølgende, hvor der er tale om at en del hører til hertugdømmet. Foran s. 106—07 findes afgift af alle herreder i «Utland» opført som kongens indtægt, og da disse er betydelig større end i alm. ved de andre herreder, ses det, at dette er herredernes almindelige afgifter, der opregnes til forskel fra det øvrige lands, fordi de forholde sig på en særegen måde som kronens indtægt, medens skatterne i det øvrige land kunde afveksle. Da Frisland engang i tiden må være erobret, er der sandsynligvis pålagt det en bestemt skat. Det ses også af de sidste 5 distrikter, at skatten bestod dels af wingift, dels af stud og for disse herreders vedkommende af 6 nætters underholdning af den kgl. hær ved Danevirke. ⁷⁾ Steder, hvor salt blev brændt. Se Falcks udgave af Heimreichs nordfresische Chronik. Vorrede s. XXXII anm.
- 8) Sandsynligvis Sønder Åby, Husby sogn, Vends herred. Vedelsborg hed oprindelig Husby, hvilket betyder kongsgård. ⁹⁾ Formodenlig alene kongsgården i Odense.

Mæthælfar¹⁾. Fæno²⁾. Hele skoven på Hægnæzholm foruden Mesyng og Salris³⁾. I Låland: Sangswith⁴⁾. Haldstath⁵⁾. I Falster: Begge Kyrkyby⁶⁾. Farnæs⁷⁾. På Als: Ketyngy⁸⁾ og Clintyngy⁹⁾. I Ærø: Brunznæs¹⁰⁾. Skyoldænæs¹¹⁾.

Dette hører til kununglef i Sælland: Ørwith og de byer, der ere opståede deraf¹²⁾. Syoburgh med sit tilliggende, som er givet for Ringsted¹³⁾. Aleme

¹⁾ Det senere Hindsgavl i Middelfart sogn, Vends h., kaldes Hegnægsgavel (f. e. SRD. II. 175), så dette kgl. slot er altså opbygget der efterat noget af skoven blev ryddet; det nævnes først i beg. af Erik Menveds regering og vedblev at være statsejendom til 1695 (D Saml. VI. 186. fig.).

²⁾ Fæno i Middelfart sogn, Vends herred.

³⁾ Mesyng er sogn og by og Salby en by i samme sogn på Hindsholm i Bjerger herred. Halvøen Hindsholm består nu af sognene Stubberup, Dalby, Mesyng, Viby, men en stor del synes da at have været skov. Den har været en særlig jurisdiktion under »Hindsbo ting«, se også foran, hvor Hindsholm står sideordnet herrederne.

⁴⁾ Sangsø, Vestenskov sogn, Sønder herred.

⁵⁾ Halsted hovedgård, nu Juellinge, Halsted by og sogn i Sønder herred. 1177 henlægges Halsted kirke til abbeden i Ringsted kloster (in potestate et dispensatione) o: han fik patronatsret dertil (Dän. Bibl. III. 139—40). Denne kirke har altså været kronens. Formodenlig er det senere Halsted kloster anlagt fra Bingsted, og dette må altså være sket efter 1231, eller vel endog efter 1284, da godset her endnu var kronens. Halsted nævnes siden som kongens private ejendom i Lålandslisten s. 74, og at den da virkelig var bleven kongens, ikke kronens, ses af, at 1284 fik Erik Ploypennings datter Jutta i mageskifte af Erik Glipping alt kongens gods her (Suhm X. 1021). Det er så vel hende, som har stiftet klostret på sit dødsleje.

⁶⁾ Nørre Kirkeby sogn og by i Nørre herred, Sønder Kirkeby i Sønder herred; formodenlig de første kirker (herredskirker) i Falster. I beskrivelsen af Falster s. 64 opføres Nørre Kirkeby med 6 mark, hvoraf kongen havde de 3, og i Sønder Kirkeby (s. 67) havde kongen alt undtagen 1 $\frac{1}{2}$ jord; men i denne gores vist ikke forskel på kongens og kronens gods.

⁷⁾ Nu en lille skov i Gundslev s., Nørre herred. Strædet mellem sognet og Bogø hedder Farnæs eller Sortsø gab. If. beskr. af Falster s. 65 var her 4 $\frac{1}{2}$ jord. Af Farnæs må Sortsø by være fremstået

⁸⁾ Ketting sogn. Deraf er Avgustenborg oprindeligt en del, dannet af byen Stavnsbøl.

⁹⁾ Klinting i Ulkebøl sogn.

¹⁰⁾ Antages at være Marstal sogn.

¹¹⁾ Borgruin i Søby sogn.

¹²⁾ Villingerød i Esbøndrup sogn siges 1140 at ligge i denne skov (Thork. I. 7).

¹³⁾ Søborg, tidligere slot og købstad, nu by og sogn i Holbo herred, er ifølge ovenstående givet i mageskifte for Ringsted. Ringsted by har altså været krongods, indtil flere konger gav dens mark til Ringsted kloster, hvorfor de har måttet give Søborg, der således har tilhørt kongefamilien, i mageskifte. Erik Emune gav klostret nemlig 1135 det halve af Ringsted skov og noget af byens midsommersgård (Thorkelins dipl. I. 4). Sven Grade gav det 1148 hele

med Aleme oræ¹). Martheme²) med sin skov. Alexandsthorp³). Gripscogh⁴) med sit tilliggende. Edwinæthorp med sit tilliggende⁵). Karlæbothæ⁶). Seles

skoven Thislund (det er vel den samme som ovennævnte Ringsted skov), hele midsommersgælden af byen og dagsværk i høsten (af byens beboere, der altså oprindeligt var fæstere) efter den gamle sande vurdering, ligesom han ved sin regjerings tiltrædelse havde givet det halve af byens mark, en eng og et møllested (Thorkelin I. 11). Valdemar I gav det øvrige af byens mark og tienden 1164 (Thork. I. 21). Således blev hele Ringsted klostrets ejendom og det må altså være sket i årene 1135—64, at Søborg blev konunglev. Søborg slot vedblev at være kongsgård, til det, som det antages, ødelagdes i Grevens fejde.

- 1) Alume, Græsted sogn, Holbo h. Alume ore må have været en skov. At ore betyder skov, er formodet af N. M. Petersen (Saml. Afh. I. 153—55). Til de der nævnte eksempler kan føjes, at Hvitfeld I. 96 kalder Haraldsted skov Ilarrested ore; Bøgeore nævnes både i Herman Weigeres Reinike Fos 109. 110 og i et vers i Worms monumenta 152. I Skåne og Vestgötaland forekommer formen ora dels om en tæt og stenet skovbakke, dels om stenet, vild mark, bevokset med små træer, enebær og lyng, dels om stor skov, urskov. Når Rietz (ordbok öfver sv. allmoge språket 487) vil forklare det af urd, stenet mark, lægger han vægt på, at det der kaldes ora undertiden er stenet, hvilket vistnok ikke er grundbetydningen. Vægten skal vist lægges på, at det er en udyrket udmark og ordet er vist dannet af præpositionen or. Oredrev, Overdrev er nærmere afledning heraf end ligefrem af or. I det vestlige Jylland hedder den udyrkede strandbred Övren (e ovr'), hvilket kan være jydsk udtale af ore (øre, som man ellers forklarer det af, kan det ikke være), men når det indtages til dyrkning og bliver indgrøftet, hedder det ikke længer övre, men »indgrov«. Denne egns udtale af ifjör er ifjörw, skjorte skjört (for skjört), styrte stöwt, hjord hjöwr; det viser sig da her, at ore er den udyrkede udmark, der på øerne oftest var begroet med skov, hvorfor det der gik over til at betyde skov. Forresten kunde övre være et med det tyske ufer beslægtet ord.
- 2) Mårum sogn og by, Holbo herred.
- 3) Alsyndrup sogn og by, Strø herred. Om det hele på den tid har været krongods, vides ikke, men Ebbe Sunesen († 1208) ejede her en brydegård med en landbo på. 1292 gav Erik Menved til Æbelholt kloster med sin moders samtykke alle sine jorder i Æbelholt vang, der tidligere lå til Alsentorp (Knudsen, Strø herred 52—53).
- 4) Grib skov, der optager den sydøstlige del af Holbo herred, er endnu statens ejendom. Skovens »tilliggende« er formodentlig nogle af de nærliggende byer, der var opstået af ryddet skov. I kongens jordebog nævnes Holbo herred ikke, så det formodentlig på den tid næsten udelukkende har bestået af skove eller skovbyer med kun en ringe befolkning. Jeg ved ikke, om herredet nævnes før 1339 (Suhm XII. 418).
- 5) Man kunde tænke på Evetofte, Melby sogn, Strø herred, men efter rækken, hvori den her nævnes, må der snarere menes en forsvunden by ved Fredriksborg.
- 6) Karlebo sogn og by, Lyng-Kronborg herred.

oræ¹⁾. Slangæthorp med sit tilliggende²⁾. Hals ved Ysør med sit tilliggende³⁾. Lille Smørhem⁴⁾. Lyngby med sit tilliggende, nemlig Bouæscogh og det øvrige⁵⁾. Brunby med sit tilliggende⁶⁾. Roskilde med sit tilliggende⁷⁾. Skipby med Hornswith⁸⁾. Det halve Lumsås⁹⁾.

- ¹⁾ Dette har altså også været en skovstrækning, men der kendes nu ingen af det navn, derimod er sandsynligvis Sælsmark og Sælsø i Bløvsstrød sogn, Lyng-Kronborg herred, levning heraf, hvis der ikke menes Sælsø i Horns h., Sælsø sogn, hvilken hovedgård Valdemar Atterdag ejede (æ. Ark. reg. I. 62) og som i 15. og 16. årh. var et kgl. len; men dette er ikke sandsynligt, da det her er opregnet mellem andre byer i Lyng herred.
- ²⁾ Slangerup, forhen købstad, nu sogn og by i Lyng-Kronborg herred, var altså her en gård med tilliggende gods, men kunde derfor gerne tillige da have været købstad. Erik Ejegod var født her, hvilket tyder på, at her har været kongsgård allerede i Sven Estridsens tid.
- ³⁾ Isøre hed den nordøstlige kyst af Ods herred, hvor kongevalget skede i den ældre middelalder. Rørvig sogn kaldes i biskoppens jordebog fra omtrent 1370 Ysøørn 3: Isøren (SRD. VII. 121). Den modstående halvø på den anden side af Isefjorden hedder Halsnæs, så det er altså denne her menes. I Torup sogn på denne halvø, altså i Strø herred, ligger en bondegård, Kongsgården, mellem Torpmagle og Tørplille; denne var i middelalderen en større gård, der forleendes bort. (Knudsen, Strø herred 105.) Det er vel den samme gård i Tørplille, som Valdemar Atterdag byggede og forsynede med flere herligheder (Knudsen, Strø herred 103) og som efter reformationen kaldtes Torupgård. I æ. Ark. reg. I 142 omtales »et skrift, i hvilket som skrevet stander alle de gods som kronen og kongedømmet havde på Halsnæs».
- ⁴⁾ Smørumpedre eller Smørumvære, Smørum herred.
- ⁵⁾ Må være Lyngby by og sogn, Sokkelunds herred, også kaldet kongens Lyngby. Lyngby i Slagelse herred, der nævnes i den egenlige jordebog, kan der ikke tænkes på her efter rækkefølgen med de andre steder. Bouæscogh kendes ikke.
- ⁶⁾ Brøndbyvester eller Brøndbyvester, nu 2 byer og 2 sogne i Smørum h. Af æ. Ark. Reg. I. 61 ses, at biskoppen og kapitlet i Roskilde på dronning Margretes tid havde i pant af hende gods i Bryndby og Bryndbyfang. At det har været Brøndbyvester, synes at fremgå af æ. Ark. Reg. I. 49.
- ⁷⁾ Roskildegård, Kongsgård i Roskilde.
- ⁸⁾ Skipby sogn og by i Horns herred. Hornswith har været en stor skov i Horns herred. Hvor vidt denne har strakt sig er ubekendt, men det er sandsynligt, at Abrahamstrup (Jægerspris), der nævnes som et kgl. slot i Erik Menveds tid, er anlagt deri. Ifølge sammenhængen må Hornswith have strakt sig til nærheden af Skibby, men det meste af strækningen må dog allerede da have været ryddet, siden Horns herred allerede nu var til og havde 249 plove (se s. 82), hvilket tal var mere end Jørlunde, Sokkelunds, Smørum, Lille, Tune, Skipping, Tudse, Ramsø, Bæverskov og Alsted herreder, så den tid, Hornsvid har bedækket hele herredet, må være fjern. Den nævnes endnu i et kongebrev 9 juni 1577 (Sæl. Reg. I. 291—92).
- ⁹⁾ Lumsås, Højby sogn, Ods herred. I Roskilde biskops jordebog fra c. 1370 nævnes blandt kongens gods, som biskoppen havde i pant, 12 gårde, af hvilke hver havde 2 β jord og gav

Hækæstathe med sit tilliggende¹⁾. Rothæstænsore²⁾. Stighsburgh med sit tilliggende³⁾. Anxyothorp med sit tilliggende⁴⁾. Røhsnæs med sit tilliggende⁵⁾. Løghæ⁶⁾. Det halve Rethæso⁷⁾. Hals⁸⁾. Slauløsæ⁹⁾. Thornburgh¹⁰⁾ med Halseby¹¹⁾ og Bræcnæs¹²⁾, hvilket er givet for Andworhscoth¹³⁾. Karæbæc med sit

et pund korn (af disse var 2 øde), og 16 gårdsæder, af hvilke 8 øde; hver gav 6 sterlinge (SRD. VII. 36). Biskoppen havde kun 14 β jord i skyld, af hvilke hovedgården havde 5 β jord, det andet var 8 gårde (SRD. VII. 32). Desuden var der 2 selvejere (SRD. VII. 40).

- 1) Hagedsted hovedgård og by, i Hagedsted sogn, Tudse herred. Foran s. 116 ses, at den efter 1231 blev kongens private ejendom. Den er formodentlig tidlig afhændet, ti 1347 nævnes ridder Per Jenson, som kaldes Pelegrim, af Hagedstædhæ (æ. Ark. reg. I. 120).
- 2) Må søges i Tudse herred.
- 3) Bjergbygård, Stiftsbjergby (tidligere Stigsbjergby, Styes Bierby 1403, æ. Ark. reg. III. 358) sogn, Tudse herred.
- 4) Et sted af samme navn lå i Halland, se s. 144. Her må være skrevet således for Agnsyothorp, og dette er Agnsøgård, Agnsø sogn, Skipping herred. Når Larsen (Ods og Skipping herreder, s. 201) siger, at den efter ref. kom til kronen, idet han vel altså mener, at den tidligere har tilhørt Boskilde bispestol, da findes intet herom i den gamle jordebog. At den var et kgl. Jagthus fra Frederik II's tid og senere, er sikkert nok. Angxethorp kaldes foran s. 33 villa, der var altså da en by foruden hovedgården. Den nævnes der under Ars herred og var bleven kongens private ejendom efter 1231.
- 5) Revsnæs landtunge og sogn i Ars herred. En by her hedder Kongstrup, hvorved højen Kongshøj. I Revsnæs var det Valdemar Sejrs søn dødelig såredes af en «balista», altså på jagten i den kgl. skov. Foran s. 116 ses, at Revsnæs efter 1231 blev kongens private ejendom.
- 6) Løve by (hovedgården oprettet 1722) i Gjerslev s., Løve herred.
- 7) Foran s. 116 siges, at tredjedelen af Rethærso tilhører kongen, det øvrige er konunglev. Når her står det halve, kunde det tyde på rettelse i teksten, både her og i kongens jordebog. Halvøen Rersø hører til Helsingø sogn i Løve herred.
- 8) Dette Hals må søges omtrent mellem Rersø og Slagelse, og lå ifølge kongens jordebog i Løve herred. Den er altså efter 1231 bleven kongens ejendom.
- 9) Kongsgården ved Slagelse.
- 10) Tårnborgh, nu hovedgård og sogn ved Korsør i Slagelse herred, var i det 13—14 årh. en kgl. borg, der svandt for Korsør slot.
- 11) Halseby, Tårnborgh sogn, Slagelse herred. Er efter 1231 blevet kongens, se s. 115.
- 12) Mon Nisse mølle i Tårnborgh sogn indeholder levning af dette navn?
- 13) Som tilfældet var med Ringsted, har det altså også været med Andvorskov, at denne oprindelig har været konunglev og at kongen har givet andet gods i bytte derfor. Andvorskov opgives at være oprettet af Valdemar I; ved 1170 antages dette kloster at være stiftet og de er altså ved den tid, at ovennævnte gods blev krongods.

tilliggende¹⁾. Haraldstath²⁾ med sit tilliggende. Hæddyng med sit tilliggende³⁾. Worthingburgh⁴⁾ med hele Stenswith⁵⁾ [nemlig] hvad der er udenfor Brothæ, foruden Sæbæksore, og alle byer dannede af Stenswith⁵⁾.

Dette hører til kunnunglef i Skåne: Wetland⁶⁾. Nosby⁷⁾ med sit tilliggende, nemlig Sygthæsore⁸⁾ og de øvrige byer, der er opståede af alminning.

-
- 1) Karrebæk sogn og by, Øster Flakkebjerg herred. Blev kongens private gods efter 1231, se s. 115. 1293 pantsætter Erik Menved kronens gods i Karrebæk. Noget efter opkommer gården Solte (Salto) i samme sogn, men denne er dog næppe opført på Karrebæks oprindelige grund, da vi også finder en Solte by, dog må det formodenlig henføres under Karrebæks »tilliggende«. Vi finder af et tingsvidne 1501, at Karrebæk sogn har været frit birk af arilds tid til Solt, hvilket formodenlig skriver sig fra denne tid. I de urolige tider i midten af det 14 årh. var Solt allerede 1351 i Tyskeres eje, indtil dr. Margrete 1386 fik skøde derpå, og næste år forenedes det bort med tilliggende gods, hvoriblandt Karrebæk by (Suhm XIV. 178). 1393 gav hun Solt med tilliggende til bispebordet i Roskilde for sjælemesser (Suhm XIV. 313. 368. 579. 609. æ. Ark. Reg. I. 48). 1396 skødede dronningen til biskoppen Karrebæk og gods i Flintinge (æ. Ark. Reg. III. 315; vigtig med hensyn til Soltets historie er æ. Ark. Reg. III. 315—17). Efter ref. faldt Solte tilbage til kronen og blev et kgl. len.
- 2) Haraldsted sogn og by, Ringsted herred. Cecilia, Knud den helliges datter, gift med Erik jarl af Vestergotland, boede i Haraldsted, hvor Knud Lavard besøgte hende kort før sit mord. (Jfr Bæder, Danmark under Svend Estridsen og hans sønner 459.) Blev kongens private ejendom efter 1231, se s. 118. Kristoffer I pantsatte 1253 til grev Gunzelin af Sverin sine ejendomme i Haraldstath (Mechlenburg. Urk. II. 44—45). Endnu under Kristian IV tog kongen ikke sjælden ind her på sine reiser. En bondegård hedder endnu Kongsgård og byen kaldes endnu af bønderne Kongens Haraldsted. Se Worsaae: Minder fra Valdemar den stores tid. Overs. over vidensk. selsk. forh. 1855 nr. 7 og 8. afd. IV.
- 3) Store og lille Heddinge i Stevns herred.
- 4) Vordingborg slot i Bårse herred.
- 5) Stenswith må have været en stor skov, der har bedækket den landtunge, på hvilken Vordingborg ligger og vel også strakt sig længer. 1415 fik Vordingborgs indbyggere tilladelse til som sædvanligt at have fægang i kronens skov Stensved (D. Atl. III. 105). Når man vidste hvad Brothæ var, kunde man nærmere have set dens udstrækning. I forrige årh. lå i Kastrup sogn en by Stenbjerg, hvilket sandsynligvis er levning af navnet. Om Sæbæksore minder formodenlig Oreby og Oregård i Kastrup sogn.
- 6) Den by, der har givet Villands herred navn og som nu aldeles ikke kendes. Da man har udledet herredets navn af Vidrik Verlandsen og påviser hans gravhøj i Ivetoftes sogn nær ved Blekings grændse (Suhms Saml. I. 1. 118. Grundtvigs folkeviser I. 93), har Villand måske ligget der.
- 7) Nosaby sogn og by, Villands herred. I sognet lå siden et kgl. slot Hammerhus.
- 8) Kendes ikke.

Wæ med sit tilliggende¹⁾. Ønæslef med sit tilliggende²⁾. Raflund med sit tilliggende³⁾. Tummæthorp⁴⁾. Et herred i Burghændholm⁵⁾. Aruælund⁶⁾. Asum med sit tilliggende⁷⁾. Øræsy⁸⁾. Gyllæ⁹⁾. Øshø¹⁰⁾. Scanør¹¹⁾. Lund¹²⁾. Garstangh¹³⁾. Sygriethekiøp¹⁴⁾. Sæby med sit tilliggende¹⁵⁾. Hele Hwæthæn¹⁶⁾. Hælsynburgh med sit tilliggende¹⁷⁾ Alle øer¹⁸⁾, som kaldes Alminning, og byer, opståede deraf og som kongen ikke har afhændet, efter gode mænds vidnesbyrd. Alminning. Thyumæn¹⁹⁾. Hørswith²⁰⁾. Stening²¹⁾ og byer opståede deraf.

Dette hører til kunnunglef i Blekynggh: Alle jorder og skove og det øvrige der ligger til disse, i hvis besiddelse kongen da var, fordi de ikke vare afhæn-

1) Kongsgården ved Wæ købstad i Gærs herred

2) Langebek antager det for Ønæslef, Bondrup sogn, Torne herred, men efter stedernes følge synes det ikke godt at kunne være denne.

3) Raflund sogn og by, Albo herred.

4) Kongsgården ved Tommerup købstad, Jærestad herred.

5) Rønne herred, som kongen solte 1303 til erkebisp. De andre 3 herreder gav Sven Grade til erkestolen 1149 (Saxe 675, han siger vel kun magna pars, men i andre kilder nævnes de 3 herreder, i hvilke erkesædet dog vist tilforn havde ejendomme, jfr. Suhm, VI. 40).

6) Tidligere et sogn i Ingelstad herred, siden formodentlig delt i Nederby og Øverby sogne, af hvilke det første nu er en del af det sidste (Styffe, Skand. under Unionstiden s. 63)

7) Asum sogn og hovedgård i Færs herred.

8) Ørsjø sogn og by i Vemmenhøgs herred.

9) Gylle sogn og by i Skøts herred.

10) Oksie sogn og by, Oksie herred.

11) Kongsgården ved Skanør købstad, Skøts herred.

12) Kongsgården ved Lund købstad, Torne herred

13) Øster og Vester Gårdstånga sogn og by, Froste herred. Jfr. foran s. 119.

14) Sirekøping sogn og by og hovedgård, Rønnebjerg herred.

15) Sæby sogn og by, Rønnebjerg herred, det senere Landskrona er opstået af en del af sognet. En hovedgård her hedder endnu Sæby kongsgård.

16) Øen Hven hører også nu til Rønnebjerg herred. Kong Valdemars brev, dat. Hven 2 juni 1232, findes hos Suhm IX 769.

17) Kongsgården ved Helsingborg i Luggede herred.

18) Formodentlig fejlskrift for »skove«, da der kun findes meget få øer ved Skånes kyst; ellers kunde »øer« nok have givet mening, da oprindelig ubyggede øer også var kronens ejendom.

19) Rjuf sogn og by, Luggede herred.

20) Må have været en skov, hvoraf byen Hør i Sønder Asbo herred, Sonnerslev sogn, formodentlig er levning.

21) Må også have været skov, hvoraf formodentlig Stenestad sogn og by i Sønder Asbo herred er levning.

dede¹⁾, ligesom også alt hvad han havde i Lystær²⁾). Mange beboede og ubeboede øer omkring Blekyng. Dette er byernes navne: Lusn og de byer i Østræhæreth, som høre til Lusn³⁾). Rotneby⁴⁾ med sit tilliggende. Wambasæ⁵⁾ med sit tilliggende. Huby⁶⁾ med sit tilliggende. Morum⁷⁾ med laksefiskeri.

Dette hører i Halland til kunnunglef: Hvad det (kunnunglef) havde haft på åsen⁸⁾. Halmstatha⁹⁾ med sit tilliggende. Farthusæ¹⁰⁾ og Sconewath¹¹⁾. Grimetunæ med sit tilliggende¹²⁾. Oræ¹³⁾. Thølæ¹⁴⁾. Hele den skov, som

¹⁾ Denne bemærkning tyder på, at kronen 1231 havde flere ejendomme her end senere, hvilket man siden har bemærket i det opr. håndskrift, og afskriveren har medtaget hele bemærkningen som den stod. Det samme gælder om det følgende, hvor der tales om hvad kronen ejede i Lister.

²⁾ Om Lister se foran.

³⁾ Løsen sogn og by, Øster herred

⁴⁾ Rotneby sogn og by i Medelsta herred, fordum købstad. Indbyggerne flyttede efter kgl. befaling 1680—87 til Karlskrona.

⁵⁾ Vambåsa, Forkjærta sogn, Medelstad herred.

⁶⁾ Hoby sogn og by, Brækne herred.

⁷⁾ Mørrum sogn og by, Lister herred, formodentlig da i Vesterherred. Laksefiskeriet er endnu kronens, se Sjøborg, Blekings hist. s. 362.

⁸⁾ Hallandsås, den sandryg, der går på grænsen af Halland og Skåne. Langebeck i anm. til dette sted og Paludan Müller i Studier til Danm. hist. I stykke s. 125 noten fremsætter den mening, at her ved as forstås Ås kloster, medens sidstnævnte i andet stykke forholder sig meget mere tvivlende. Jeg ved ikke, hvorledes han her vilde forklare super, der må have hensyn til noget højtliggende og enten betyde på eller over, men det er umuligt, at det kan være klostret, ti ligesom i hovedstykket bevæger denne liste sig i Skåne og Halland fra syd til nord, og vi må derfor søge ås sydligere end Halmstad. Ås kloster lå derimod i Nørrehalland i Viske herred, så det vilde være at søge et brud på ordenen i jordebogen, som ellers ikke findes der, ti man sige om den hvad man vil, den geografiske beliggenhed bliver ikke her forvansket på den måde. Desuden vilde der nødvendig have stået Ås kloster. Medens vi finder så godt som alle de steder, der nævnes her, også i det større stykke om Halland, finder vi ikke noget ås, men derimod under Høgs herred flere byer, der netop ligger på Hallandsås. Det må være dem, her menes. I det andet stykke opregnes de, her opregnes de ikke, fordi de ikke var kunnunglef mere. Men i det oprindelige håndskrift vilde det være meningsløst at nævne gods som krongods, der ikke var det mere, og derfor må der have stået: quicquid habet super as, eller måske endog dette nærmere betegnet, men da dette hørte op med at være krongods, er habet rettet til habuerat eller lignende ændring foretaget. Den større Hallandsliste er altså i alle fald ældre end denne rettelse.

⁹⁾ kongsgården ved Halmstad.

¹⁰⁾ i Favrås herred, se s. 144.

¹¹⁾ i Årstad herred, se s. 145.

¹²⁾ i Himle herred, se s. 144.

¹³⁾ Må have været i Himle, Viske eller Fjære herreder. Da dette sted ikke nævnes i den store Hallandsliste og det er et almindeligt navn, hvorunder meget kan indbefattes (skov), er det formodentlig Onsala, der ligger ved stranden i Fjære h., se s. 143.

¹⁴⁾ i Fjære herred.

hedder Alminning og de byer, der ere dannede deraf, og alle nærliggende Skove. Lagheholm¹⁾.

Dette hører til kunnunglef i Tåsing (Thosland): Wymundenæs²⁾.

I Langeland: Skreuælef³⁾. Ho for en del⁴⁾.

Hele Femern⁴⁾ (Ymbræ⁴⁾.

Hele Rygen⁵⁾ (Rø).

Bornholm⁷⁾ (Burghændeholm).

¹⁾ Laholm i Høgs herred skulde egentlig have fulgt efter »super as«, og det er ikke let at sige, hvorfor den er sat her, med mindre den ved mageskifte først er bleven kronens efter 1231, men af slige tilføjelser er der ellers ingen spor i denne liste. Man kunde også tænke sig, at den store Hallandsliste ligger til grund for denne; her nævnes til sidst fiskeriet ved Laholm og skovbyerne. I det alminningsskoven ikke alene har strakt sig i det nordlige, men også i det sydlige Halland, som det ses, at der var 6 skovbyer i Tønnersjø og 26 i Årstad herred, nævnes skoven således tilsidst som noget almindeligt og ligeså fiskeriet ved Laholm, hvorfor man må antage, at Laholm gård alene var kongens ejendom. Her fremkommer rigtignok den vanskelighed, at fiskeriet her også opføres i kongens jordebog, men det kunde være en af de så ofte foretagne ombytninger, således at fiskeriet er blevet afstået fra kronen til kongen efter 1231.

²⁾ Halvøen Vemmenæs, Bjergby sogn.

³⁾ Skrøbelev sogn og by.

⁴⁾ Hoveddistriktet er den nordligste del af Langeland, hvor byen Hov i Snøde sogn ligger.

⁵⁾ se anm. til s. 49. 76—77.

⁶⁾ se anm. til s. 49.

⁷⁾ se anm. til s. 99.

Tredje Afsnit. Ølisten.

Dette er øernes navne:

Gath¹⁾, der er hjorte, bjørne²⁾, og vildsvin. Pytærø³⁾, hjorte. Bars³⁾, hjorte, dådyr. Arø⁵⁾, hus⁶⁾ og dådyr, Thorø⁷⁾, dådyr. Boko⁸⁾, hjorte og dådyr. Øbrauzø⁹⁾, dådyr. Fæno¹⁰⁾, hjorte. Ondælaghæ¹¹⁾, hus, hjorte og dådyr. Hjarne¹²⁾, hus, harer. Alrø¹³⁾, hus, harer. Thund¹⁴⁾, hus. Samsø¹⁵⁾, hus, dådyr, rådyr,

- 1) Nævnes med samme navn (Gaath 1339 og 1463 (Gode) og er det senere Ø (Oehe) i Gelting sogn i Angel, nu landfast. Hertug Valdemar pantsatte den med mere gods 1339 til Sigfrid Sehested, der deraf oprettede godset Buckhagen. I det 16de årh. oprettedes Ø til det adelige gods Oehe (Jensen, Angel s. 63 210—11. 215—19. 384. Samme i Michelsens og Asmussens Arkiv III. 25).
- 2) Jfr. Bricka i hist. tdskr. fjerde række. II. 843—44.
- 3) Beverø i Gelting sogn i Angel (Jensen, Angel 63. 375). Den nuværende udtale er Pero (Schmidt, Slesvigs land og folk s. 276), hvilket ligger den oprindelige skrivemåde nærmere end den nuværende. 1494 skrives den Perø (Jensen i Michelsens og Asmussens Arkiv III. 26).
- 4) Barsø, Løjt sogn, Bis herred. Den nærliggende del af fastlandet i samme sogn hedder Barsmark og nævnes s. 102 som kongens gods. Den halve del af øen med mere pantsattes 1411 af hertug Erik af Saksen og hertuginde Elisabet til dronning Margrete (Dipl. Flensb I. 176. 179).
- 5) Årø, Øsby sogn, Haderslev herred. Tilhørte siden bispesædet i Slesvig (SRD. VII. 488).
- 6) Da hus var uforandret i flertal, kan man ikke se, om her menes huse eller hus, om der menes, at øen er beboet eller at der er et kgl. tårn som på Sprogø, hvilket sidste dog er uden al tvivl.
- 7) Thorø, Kjærsum sogn, Båg herred.
- 8) Bågø, Assens landsogn, Båg herred.
- 9) Brandso, Husby sogn, Vends herred.
- 10) Fæno, Middelfart landsogn, Vends herred.
- 11) Endelave sogn, Nim herred, se s. 97.
- 12) Hjarne sogn, Bjerge herred.
- 13) Alrø sogn, Hads herred.
- 14) Tunø sogn, Ning herred. Valdemar II gav denne ø i mageskifte til Århus domkirke 1216 (Thork. I. 96—97. SRD. VI. 396).
- 15) se foran s. 96. Curia nostra Samsø nævnes SRD. VI. 396.

hare og mår. Æggiæholm¹⁾, hus. Gyol²⁾, hus, hare. Urst³⁾, hus. Lygh⁴⁾, hus, hare. Lognø⁵⁾, hus, hare. Fuur⁶⁾, hus, hare. Morsø⁷⁾, hus, hare. Ekund⁸⁾, hus. Læsø⁹⁾, hus, hjort. Hælsholmæ¹⁰⁾. Anund¹¹⁾, hus. Esæl¹²⁾, hus. Warthæro¹³⁾, hus, hjort, dådyr, hare, rådyr, kanin¹⁴⁾. Æskilsø¹⁵⁾, hus. Syrø¹⁶⁾, hus.

¹⁾ Egholm under Frue sogn i Ålborg, Kjør herred.

²⁾ Gjol sogn, Hvetbo herred, nævnes foran s. 94.

³⁾ Vust sogn, nu landfast med Vester Han herred, hvortil det hører. Sandsynligvis har Han veje her gået ud til Vesterhavet. Hørte da vist til Næsbo ting, hvilket Ellesbøl i sognet gjorde (D. Mag. VI. 128). Her kan vi søge endnu en gennemgang for Harald Harderåde (jfr. Årbøger for nord. Oldk. 1868. 313. flg. 1869. 277. flg. 1870. 111. flg. 1871. 402. flg.); ti når her var forbindelse med Vesterhavet, lå det nærmest at gå den korteste vej. P. A. Munch (norske folks historie III. 271. jfr. s. 241) mener, uden at kende den omstændighed, at Vust var en ø, at Harald gik over landtungen ved Vust. Vust kan godt have været ø på den måde, at vandet på dens østre og vestre side har været meget grundt.

⁴⁾ Livø, Bjørnsholm sogn, Slet herred. Kristoffer I stadfæstede 1252 Bjørnsholms klostres (Vitskøl) ejendomme, deriblandt hele øen Ligh (Suhm X. 972).

⁵⁾ Nu halvø og sogn i Fjends herred. Nævnes foran s. 93.

⁶⁾ Fur, Furland, sogn, Harre herred. Pave Alexander III stadfæstede 1170 Viborg domkapitel patronatsretten til St. Mortens kirke her (Thork. I. 25).

⁷⁾ Morsø, der bestod allerede da af 2 herreder, se foran s. 92. ^{*)} Jegindø sogn under Mors.

⁸⁾ Læsø ejedes allerede 1219 af Viborg domkapitel og Vitskøl kloster.

¹⁰⁾ Hirsholmene, nu sogn, tidligere under Elling sogn i Horns herred.

¹¹⁾ Anholt sogn under Nørre herred, Dyrso, tidligere under Morup sogn, Favras herred i Halland (Bexell, Halland II. 77), kaldes af indbyggerne Anø, sammendragning af Anundø. Blev først solt fra kronen 1668. Anø kaldes den allerede 1441.

¹²⁾ Hesselø, Rørvig sogn, Ods herred. Tidligere et kgl. sted på øen.

¹³⁾ Ovrø sogn, Horns herred i Sælland. At øen endnu har været kongods i det 13 årh. sidste del, ses af, at her holdtes fredsmøde mellem de danske og norske 1293 (se P. A. Munchs norske historie VI. 211 og Ann. f. n. Oldk. 1860. 113, der urigtig henlægger stedet til Halland).

¹⁴⁾ Hos Bjørn Haldorsen forekommer isl. kúningr i betydningen kanin, ligeså oldengelsk cuning. Formen cuning er vel så bedre end cuning.

¹⁵⁾ Eskilsø, nu landfast med Selsø sogn i Horns herred, hvortil den hører. Her stiftedes et kloster c. 1136, der c. 1176 flyttedes til Æbelholt. Formodenlig har det været hele Selsø sogn, der hed Eskilsø, ti om dette sogn påviser Forchammer og Steenstrup i Vid. Selsk. Overs. 1848 s. 62—71, at det har været ø. Abbed Vilhelm forbyder vel Æbelholt kloster at afhænde Eskilsø 1178 (SRD. VI. 136—37), og erkebiskop Absalon stadfæster klostret Eskilsø med kirken der ved samme tid (SRD. VI. 138), men den synes ikke siden at nævnes som tilhørende dette.

¹⁶⁾ Sejro sogn under Ods herred, soltes fra kronen under Fredrik III, kaldes endnu 1541 Sere.

Rethæsø¹⁾, hus, dådyr, rådyr. Akærøs²⁾, hus, hjort, dådyr, »æbin«³⁾. Omæ⁴⁾, hus, dådyr, hjort. Glænø⁵⁾, hus, hjort. Sprowæ⁶⁾, hus, kanin. StoreThorø⁷⁾, hjort, rå, då. Skaarø⁸⁾, hjort. Hiortø⁹⁾, hors. Byrkholm¹⁰⁾, hors. Østrædraghø¹¹⁾, hus, hjort, då, hors. Wæstrædraghø¹¹⁾, hjort, då. Bjørnø¹²⁾, då. Lyuthø¹³⁾, hjort, då, hors, rå. Ilm¹⁴⁾. Stryn¹⁵⁾, hjort, hors. Sithø¹⁶⁾, hors. Store Lang¹⁷⁾, hjorte. Onæhøghæ¹⁸⁾. Wæthæro¹⁹⁾, hus. Raø²⁰⁾, hus. Fæø²¹⁾, hus, hjorte. Thymø²²⁾, hus, hjort. Askø²³⁾, hus. Wiskø²⁴⁾,

- 1) Rersø, se foran s. 130. 2) Agersø, se foran s. 119, tidligere annex til Skjelskør. Et NB står ved siden. 3) If. meddelelse af dr. Wimmer må æbin være samme ord som epin i Flensborg stadsret § 43, der if. den plattyske og latinske text betyder abe, sml. de tilsvarende steder i Slesvigs og Åbenrås stadsretter; epin kan ikke uiledes af api, men af hunkønsformen apynja, apinja, der i gl. svensk også bruges i betydningen abe, ikke abinde; sml. Fritznors ordbog, apynja. Men aber kan ikke have levet på Agersø, så Suhms formodning (SRD. VII, 599) vist nok er rigtig, at det betyder egern, der i populær forstand gærne kan være en lille abe.
- 4) Omø, sogn, Annex til Agersø, tidligere til Skjelskør, under V. Flakkebjerg herred.
- 5) Glænø, Ørsløv s., Vester Flakkebjerg herred.
- 6) Sprogø skulde egentlig nævnes mellem Rersø og Agersø, men indtager denne plads, fordi den hørte til Fyn. 1592 hørte den således under Nyborg len og var krøngods (D. Mag. 3 R. III. 76), kom siden til stamhuset Juelsberg, men da den atter blev statsejendom, kom den under Sælland. Valdemar I byggede tårn på Sprogø. 1427 var den øde (Claudii Clavii beskr. af de nord riger. Nordalb Studien I. 185). Siden var her kongeligt stod (D. Mag. 4 R. I. 187. 189).
- 7) Thorø sogn, Sunds herred. Var 1421 forlenet til biskoppen i Odense, kom ved ref. tilbage til kronen. Kom 1625 fra kronen. Her synes fra gammel tid at have været en »hovgård« (Engelstoft, beskrivelse af øen Thurø i hist. tidskr. 3 R. 331—428).
- 8) Skårø, Drejø sogn. 9) Hjortø, Drejø sogn. 10) Birkholm, Drejø sogn.
- 11) Drejø, Sunds herred. Hvis begge disse øer var det nuværende Drejø, kunde man finde medhold deri, at dens 2 dele er forenede ved en smal landstrimmel; men der kan næppe være spørgsmål om, at Wæstrædraghø er Avernakø, der ellers ikke nævnes her. (Jfr. Bredsdorff i bland. fra Sorø VI. 113). Drag eller Drej betyder netop den smalle landstrimmel, som forbinder 2 stykker land (Molb. Dial. Lcx. 80. Hagerup, det danske sprog i Angel, 2 udg. 16). De 2 Dragøer har derfor navn af denne landtunge, som både Drejø og Avernakø har, og der kan ikke være tale om, at det nuv. Drejø har været 2 øer, ti så vilde særkendet ved navnet ikke være til. 12) Bjørnø, Fåborg sogn, Salling herred. 13) Lyø sogn, Salling herred.
- 14) Humø, Svanninge sogn, Salling herred. 15) Strynø sogn under Langeland.
- 16) Siø, Rudkøbing sogn, Langeland. 17) Lango, Kappel sogn, Lålands Sønder herred.
- 18) Enehøj, Sandby sogn, Lålands Nørre herred. 19) Vejro, Fejø sogn og birk.
- 20) Rågø, Horslunde sogn, Lålands Nørre herred. 21) Fejø sogn og birk.
- 22) Må være fejlskrevet for Phymø ø: Fymø, som det skrives foran i den egenlige jordebog, og er Fæmø sogn, Fejø birk. 23) Askø sogn, Fejø birk. 24) Vigsø, Vignæs sogn, Musse herred, er kun en lille ø og skulde snarere være nævnt blandt småøerne.

hjørt. Halsø¹⁾, hus, rå. Ithæno²⁾, hus. Gapno³⁾, hus, rå. Swinø⁴⁾, hus, hjort. Dyupsø⁵⁾, Masnæth⁶⁾, hus, rå, mår. Worthing⁷⁾. Bokø⁸⁾, hus, hjort. Thærhøftlæ⁹⁾, hus. Lang¹⁰⁾, hus. Burghund¹¹⁾, hjort. Cost¹²⁾, hus. Nyorth¹³⁾, hjort. Amakæ¹⁴⁾, hus, hare. Saltholm¹⁵⁾, lim (kalksten). Hwæthæn¹⁶⁾, hus, harer. Wæthæro¹⁷⁾. Ifio¹⁸⁾, hus. Byrdingø¹⁹⁾, kloster. Bosø²⁰⁾, kloster. Niærdholm²¹⁾. Ønæhughæ²²⁾. Tærno²³⁾.

-
- 1) Hasselø, Veggerløse sogn, Falsters Sønderherred.
 2) Enø, Karrebæk sogn, Øster Flakkebjerg herred.
 3) Gavno hovedgård, baroni, nu ved dæmning forbundet med fastlandet, Vejlo sogn, Hammer herred (SRD. IV. 357). Kom fra 1292—1347 til Andvorskov kloster ved pantsættelse af forskellige. Klosteret solte det igen 1402 til dr. Margrete (SRD. IV. 389).
 4) Svino, nu halvo, Kong sogn, Hammer herred. Tilhørte senere Roskilde bispestol (SRD. VII. 9) Den sønden for liggende Agnø var også bispestolens, men nævnes ej her
 5) Dybsø, Vejlo sogn, Hammer herred. Tilhørte senere Roskilde bispestol (SRD. VII. 9).
 6) Masnedø, Vordingborg landsogn, Bårse herred
 7) Øringe, nu halvo, Vordingborg landsogn, Bårse herred
 8) Bogø sogn, Mons herred. En bakke kaldes hovgården.
 9) Tærø, Kallehave sogn, Bårse h.
 10) Langø, Kallehave sogn, Bårse h.
 11) Borren, Damsholte sogn, Møn.
 12) Koster, nu halvo. Stege landsogn. Møn.
 13) Nyord sogn under Møn. 1769 købte beboerne oen af kongen
 14) Amager, Sockelunds herred. Denne ø har kronen da næppe ejet, ti Valdemar I har givet til Absalon og denne til Roskilde bispestol Borgby med dens tiliggende, og ved samme tid ejede Lunds domkapitel gods i Sundbyøster, Sundbyvester og Magleby (SRD. III. 428—29).
 15) Saltholm, Sockelunds herred. 1230 gav kongen denne ø til Roskilde bispestol (Københavns diplomatarium I. 6).
 16) Hven, se foran.
 17) Vejro, Nordby sogn, Samsø.
 18) Ivo sogn, i Ivo sø. Villands herred. Herpå en »hovgård«, der synes at have heddet Brattingsborg. Erkebisp Andreas Sunesen flyttede hertil, da han 1223 blev spedalsk. Mon den da har tilhørt erkebispedømmet?
 19) Borringe, nu hovedgård, sogn og by, Vemmelhøgs herred. Sognet er nu ingen ø. Styffe (Skand. under Unionstiden s. 60) siger, at kongen var klostrets patron. Det er altså oprettet af krongods.
 20) Bosjø kloster, sogn og hovedgård i Froste herred i Ringsjøn. Det er stiftet af en Thord, som det antages i det 12te årh., men i så fald havde kronen intet dermed at gøre.
 21) Mon det kan være Norge by i Ysanna sogn, der ligger på en holm, i Lister herred?
 22) Kan være Hanø, Sølvitsborg sogn, Lister herred.
 23) Tærno, Hellaryd sogn, Brækne herred.

Haslø¹⁾, hus. Gyø²⁾, hus. Storkø³⁾, hus. Sinhorn⁴⁾, hus. Ænlang⁵⁾. Utlængi⁶⁾. Og der siges, at der er så mange øer omkring Bleking, som dage i året⁷⁾. Vesten land⁸⁾. Fano⁹⁾, hus. Mannø¹⁰⁾, hus. Rymø¹¹⁾, hus, hare. Hiortsand¹²⁾, hus. Syld¹³⁾, hus, hare. Ambrum¹⁴⁾, hus, hare, kanin. Føør¹⁵⁾, hus, hare. Aland¹⁶⁾, hus. Gæstænacka¹⁷⁾, hus. Lille Hwælæ¹⁸⁾, hus. Store Hwælæ¹⁹⁾, hus. Hæfræ²⁰⁾, hus. Holm²¹⁾, hus. Hælgha-land²²⁾, hus. De mindre øer. Store og Lille Øksno²³⁾. Calf o²⁴⁾. Lyndholm²⁵⁾. Ekholm²⁶⁾. Fæno calf²⁷⁾. Swino²⁸⁾. Æblæ o²⁹⁾. Wigælsø³⁰⁾. Mældø³¹⁾. Thornø³²⁾. Bokø³³⁾. Lang³⁴⁾. To øer ved Akærnæs³⁵⁾.

¹⁾ Hasselø, Forkjærta sogn, Medelsta herred.

²⁾ Gjø på en halvø i Listerby og Ederstad sogn, Medelsta herred.

³⁾ Storkø, sogn under Øster herred.

⁴⁾ Senøren, Randala sogn, Øster herred.

⁵⁾ Inlængan, Torhamn sogn, Øster herred.

⁶⁾ Utlængan, Torhamn sogn, Øster herred.

⁷⁾ Alle øer ved Bleking nævnes i Sjøborgs Blekings hist. och beskrifning s. 161—63.

⁸⁾ Dette er ikke betegnelse paa nogen særegen del af landet, men står kun til nærmere orientering forat vise, at de følgende øer ligger vesten for Jylland.

⁹⁾ Særskilt birk, under Skadst herred i geistlig henseende. Indbyggerne købte sig selv 1741, da kongen lod landet sælge ved auktion.

¹⁰⁾ Manø, da under Frøs, siden Riherhus birk, var altså da en særskilt ø og ikke sammenhængende med Fano. ¹¹⁾ Romø, under Hvidding herred.

¹²⁾ Jordsand, nu en lille ubeboet ø, der om vintren står under vand, hører til Hjørsted sogn, Højer herred.

¹³⁾ Sild, horte til Frisland. Kgl. brev dateret Sild 1206 (Ribe Oldemoder 29).

¹⁴⁾ Amrum, horte til Frisland. ¹⁵⁾ Føør, horte til Frisland. ¹⁶⁾ Oland, under Pelvorm.

¹⁷⁾, ¹⁸⁾ og ¹⁹⁾ Den sydlige del af Langenæs hedder Buthvel og var tidligere sammenhængende med Grode. Det antages (Trap, Slesvig 258), vistnok med grund, at Grode, Habel og Appel-land er Store Hwælæ og Langenæs, og Nordmarsch Lille Hwælæ.

²⁰⁾ Vester og Øster Hever sogne, nu landfaste med Ejdersted.

²¹⁾ Tating og St. Peders sogne og Ording, nu landfaste dele af Ejdersted.

²²⁾ Helgoland, horte under Frisland.

²³⁾ De 2 Okseøer, Holbøl sogn, Vis herred.

²⁴⁾ Kalvo, Hoptrup sogn, Gram herred.

²⁵⁾ Må være en ø vesten for Fyn.

²⁶⁾ Ægholm, Assens landsogn, Båg herred.

²⁷⁾ Fæno calf, Middelfart landsogn, Vends herred.

²⁸⁾ Swino, Gamborg sogn, Vends herred.

²⁹⁾ Æbelø, Klinte sogn, Skam herred.

³⁰⁾ Wigelsø, Østrup sogn, Lunde herred.

³¹⁾ Mejlo, Mesing sogn på Hindsholm.

³²⁾ Thornø, Munkbo sogn, Bjerge herred.

³³⁾ Boko, Stubberup sogn, Hindsholm.

³⁴⁾ Langø, nu halvø, Stubberup sogn, Hindsholm.

³⁵⁾ Ved Agernæs halvø i Krogsbølle sogn, Skam herred, ligger en lille ø Oksenpletten, men den kan have været flere, der nu er inddæmmede. I forrige årh. og endnu 1834 var her 2. store og lille ø (SRD. VII. 601. Bland. fra Sorø VI. 101).

Rumsø¹⁾. To Hiortholme²⁾. Kithholm³⁾. Wæthærø⁴⁾. Hiælm⁵⁾. Rethesø holm⁶⁾. Maklæø⁷⁾. Ekø⁸⁾. Litlæø⁹⁾. Ekholm¹⁰⁾. Hælghæholm¹¹⁾. To Ramsøer¹²⁾. Halmø¹³⁾. Iholm¹⁴⁾. Stryn calf¹⁵⁾. Wrysn¹⁶⁾. Ekø¹⁷⁾. Sokø¹⁸⁾. Wæthælø¹⁹⁾. Stensø²⁰⁾. Wængisholm²¹⁾. Lindholm²²⁾. Sughændæ²³⁾. Dydræholm²⁴⁾. Masnæth calf²⁵⁾. Farø²⁶⁾. Lindholm²⁷⁾. Og en anden Lindholm ved Warthærø²⁸⁾. Lambø²⁹⁾.

1) Ramsø, Viby sogn, Hindsholm.

2) Hjortholm, Onsbjerg sogn på Samsø; Eskholm eller en af de andre nærliggende øer har vel også heddet Hjortholm.

3) Kyholm, Onsbjerg sogn på Samsø.

4) Vejrø ved Samsø.

5) Hjelm, Æbeltoft sogn, Mols herred. Det vides ikke, om Marsk Stig ejede den inden han der anlagde sin befæstning.

6) En nu ukendt halvø ved Rersø, Helsingø sogn, Løve herred.

7) Maglæsø ved Korsør.

8) Egø, nu landfast med Tårnby sogn, V. Flakkebjerg herred.

9) Lilleø ved Korsør.

10) Egholm, Agersø sogn, V. Flakkebjerg herred.

11) Helleholm, nu landfast med Agersø sogn, V. Flakkebjerg herred

12) Formodenlig ved Langeland.

13) Halmø, Marstal sogn på Ærø.

14) Store og Lille Egholm, Marstal sogn på Ærø.

15) Strynø kalv, Strynø sogn.

16) Vresen, Langå sogn, Gudme herred.

17) Formodenlig Ydø, Kappel sogn, Lålands Sønder herred.

18) Må være en af de andre små øer i Naksøvej fjord, men ikke Bogø i Kappel sogn. I så fald er Sokø vel fejlskrift for Bokø.

19) Store og Lille Vejlø, Vestenskov sogn, Lålands Sønder herred.

20) Stensø, Vestenskov sogn, Lålands Sønder herred.

21) Vensholm, Sandby sogn, Lålands Nørre herred.

22) Lindholm, Stokkemarke sogn, Lålands Sønder herred.

23) Suderen, Vålsø sogn, Falsters Nørre herred.

24) Dyrefoden og Skåneholm, Nørre Vedby sogn, Falsters Nørre herred.

25) Kalvø ved Masnedø, Vordingborg landsogn, Bårse herred.

26) Farø, Bogø sogn under Møn.

27) Lindholm, Stege landsogn, Møn

28) Lindholm, syd for Ovrø, Horns herred.

29) Lammeholme i Lammefjord under Fårevejle sogn, Ods herred.

Fjerde Afsnit. Kongens Vintergæsteri.

Kongens vintergæsteri er i 2 nætter: $\frac{1}{2}$ fother målt honning, nemlig 5 \mathcal{H} . Havre til foder 6 \mathcal{F} . 1 \mathcal{F} rugmel og 1 \mathcal{F} hvedemel, og $\frac{1}{2}$ \mathcal{F} bygmel. 3 \mathcal{F} malt. 1 \mathcal{F} pors¹⁾, der måles ligesom havre. 26 saltede svin. 14 levende svin. 16 saltede okser. 26 saltede får. 14 ask smør, aske er tolfmund²⁾. 360 ost, af hver ost bør have 5 brikker³⁾. 360 høns, 180 gæs. 2 \mathcal{H} peber og kommen. 1 \mathcal{H} salt. 8 mes⁴⁾ sild. 360 stokfiske. 2 \mathcal{F} solv at købe fisk for⁵⁾. 2 ore penninge til dragerne. Marsken 1 \mathcal{F} solv. Undermarsken⁶⁾ $\frac{1}{2}$ \mathcal{F} . Drosten⁷⁾ 1 \mathcal{F} solv. Underdrosten⁷⁾ $\frac{1}{2}$ \mathcal{F} . Over- og under-skænken⁸⁾ ligeledes. Kapellets vogter⁹⁾ en ore solv. Fadeburet¹⁰⁾ 1 ore solv. I kældren 1 ore solv¹¹⁾.

- 1) Brugtes istedenfor humle. Hvorledes det gamle danske porsøl endnu på denne tid brugtes og tysk øl først da blev kendt her, ses i biskop Gunnars levnød (SRD. V. 578). I Flensborg stadsret 1284 § 93 omtales told af pors. Endnu 1328 brugtes porsøl ved siden af humleøl (Københ. dipl. I. 69).
- 2) If. A. Sunesens parafraser til Skånske lov 14, 3 er tolfmund et mål, der i højden har 6 og i diameter 12 tommer. Det kaldes siden tolmands ask (Jfr. Ducholm klostets diplomatarium 128). Den almindelige beregning deraf var vistnok, at det var $\frac{1}{2}$ tde. (Arent Berntsen 175—224) eller $1\frac{1}{2}$ \mathcal{U} .
- 3) så meget som udkrævedes til 5 portioner.
- 4) mes — 1 læst (Flensb. stadsret 1284 § 93). I Haderslev stadsret 1292 § 5 derimod regnes en lille mes $\frac{1}{2}$ tønne, en stor mes = $\frac{1}{3}$ tønne. I Lybæk var mes 12 skepper (Mechlenburg. Urkundenbuch II 223). ⁵⁾ Jfr. en sådan afgift ved Samsø s. 96. Her menes fersk fisk.
- 6) Førte tilsyn med befordringen og talte på kongens vegne ved offentlige møder.
- 7) Han var køgemester og førte tilsyn med kongens bord og køkken.
- 8) Havde tilsyn med drikken og skænkingen.
- 9) formodenlig kongens kapellan.
- 10) altså de underordnede personer, der besørgede dette.
- 11) Kældermestren og de underordnede personer, som bevogtede drikkevarerne.

I køkkenet¹⁾ 1 øre sølv. Diskesvende²⁾ og dugesvende³⁾ 2 skilling. I foderhuset⁴⁾ 1 øre sølv. Den der fordeler kærterne⁵⁾ 1 øre sølv. Almisseeuddeleeren⁶⁾ 1 øre sølv. 100 skåler, 400 brikker. Til brænde $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ sølv.

1) Køgemesteren og de der tilberedte maden.

2) = de norske Skutilsvende (skutill et lille bord; disk er derimod egentlig fad), gjorde tjeneste ved bordet.

3) Formodenlig de der bredte dugen og sørgede for bordets prydelse.

4) Stalden formodenlig.

5) Formanden for kærtesvendene, der stod ved bordet med brændende kærter.

6) formodenlig en gejstlig.

Femte Afsnit. Hallandslisten.

Dette er de indtægter i Halland, som tilfaldt kongen:

Fyæræ¹⁾. I Thølæ²⁾ en gård tilligemed indbyggerne i Othænsale³⁾, ydes i salt og byg og vadmel 20 fl sølv⁴⁾. Desuden yder herredet i almindelighed i 2 år 25 fl korn, 4 fl honning, 20 okser, 13 øre sølv, men i det 3dje år 12 fl honning, 18 fl havre, 20 okser, 4 fl korn, 4 fl malt, 24 svin, 24 sider flesk, 60 får, et pund smør, et pund ost⁵⁾. Hvis kongen kommer, yder enhver bonde en høne eller 2 bønder en gås og tilsammen 3 fl til at købe [fersk] fisk for⁶⁾. Dette herred har 1711 bønder og 2 skibe, af hvilken Dan har det ene på 26 havner, og Andreasens skib har 32 havner. Summen af dette herred er 103 fl og 16 β ⁷⁾.

Wiskærdal⁸⁾ skylder i 2 år særlig 10 okser, 2 fl honning, 12 fl havre, 20 skilling sølv; i det 3dje år yde indbyggerne 10 okser, 6 fl honning, 12 fl havre, 30 får, 12 sider flesk, 11 (12?) svin, 2 mark korn, 2 fl malt. Summen af dette herred er årlig 40 fl ⁹⁾. Et skib, som Sven har, har 28 havner. Hele herredet har 513 bønder.

¹⁾ Fjære herred. ²⁾ Tølv sogn og by. Thølæ nævnes også blandt konglef og har altså været en kongsgård, til hvilken bønderne i Onsala hørte.

³⁾ Onsala sogn og by, der støder op til Tølv. På udmarken Fjærdskov nær ved stranden og midt for det sted, hvor Hunehals slot stod, ses levninger af en borgplads (Bexell. III. 430–31).

⁴⁾ Afgiften af stedets produkter beregnes her til en pengesum. Med Bexell (III. 433) at ville slutte noget særegt om indbyggernes fordums udenrigshandel og husflid af, at de ydede salt og vadmel, kan man ikke, når man véd, hvor almindelig salttilberedningen var ved strand-siderne og at vadmel var en ældgammel skatteydelse.

⁵⁾ Denne afgift må være stud, hvilken benævnelse forekommer ved flere af de følgende herreder.

⁶⁾ Heraf ses også, at det ikke var alle bønder, men kun kongens og kronens, der måtte deltage i gæsteri. Jfr. Erik Glippings håndfæstning § 8, at bønder ikke må tvinges til at give høns eller gæs til kongens bord, uden som de gav i Valdemars tid. Dette var vist det eneste gæsteri, der ydedes af bønder i almindelighed, om det kan kaldes gæsteri.

⁷⁾ Formodentlig sølv. Man erindre, at en mark udgjorde 24 skilling. I den egenlige jordebog er afgiften 80 fl sølv. ⁸⁾ Viske herred.

⁹⁾ Afgiften af herredet i den alm. jordebog er også 40 fl sølv.

Henøflæ¹⁾ skylder i 2 år årlig til kongen 24 Ɔ havre, 4 Ɔ honning, 38 skålpund smør og ost, tilligemed 18 ører sølv. I det 3dje år 24 okser, 12 Ɔ honning, 4 Ɔ korn, 4 Ɔ malt, 24 sider flesk, 24 svin, 60 får. Når kongen kommer, yder hver bonde en høne eller 2 en gås og alle i forening 3 Ɔ sølv. Desuden yder Grymætun gård²⁾ med landboer (fæstebønder) i Warum³⁾ 8 Ɔ sølv. Summen af dette herred er årlig 94 Ɔ⁴⁾ og det har 1500 bønder og 2 skibe, nemlig Siwits med 40 havner og Magnuses med 25 havner.

Farthusæhæreth⁵⁾ skylder kongen årlig 5 Ɔ byg, 28 Ɔ havre i vinterstud⁶⁾; i vårstud⁶⁾ 7 Ɔ havre, 13 Ɔ smør, 13 Ɔ ost, 13 Ɔ penninge. Selve Farthusæ gård⁷⁾ yder 8 Ɔ tilligemed møllen og (en?) landbostavn. Summen af dette herred har 122 Ɔ sølv⁸⁾, derfra er undtaget (indtægten af) de byer, som tilhøre Anxiothorp⁹⁾ og 84 fæstebønder, som nylig ere erhvervede.

¹⁾ Himle herred.

²⁾ Iblandt konunglev nævnes Grimetunæ med sit tilliggende. I Grimeton sogn og by findes endnu en gård, Hofgården, hvilket kun kan være den gamle kongsgård, men der synes ikke at være spor af fordums befæstning der. I forbindelse med navnet står udentvivl Grimhøj på Thortorp mark i samme sogn, ligesom der nævnes en Grimulf af Grimtuna i Danaholmmødet. (Bexell I. 596.)

³⁾ I Træslev sogn, der er anneks til Varbergs slots sogn, ligger byen Vare og udenfor denne, $\frac{2}{3}$ mil fra Varberg, ved stranden 1 bondegård ved navn Gamle Købstad, indenfor de såkaldte Galtaskær. Hr. Ritmester P. v. Müller meddeler, at han her har fundet hustomter og brønde. Fra landevejen mellem Halmstad og Gøteborg, der går langs stranden, går i en ret vinkel landevejen til Vestergötland netop fra det sted, hvor Varum by lå. I Bexells tid (1817) var her endnu spor af kapel, kirkegård, havneplads (Bexell I. 410—12). Varberg har flyttet sin plads gjentagne gange og muligvis er dette sted det første. Om den har været købstad den gang, kan man ikke se, ti der kunde godt bo coloni i en sådan (sml. Ribe Oldemoder s. 62 fra c. 1291: colonia i Warwith o: Varde købstad, der bevislig var det på den tid).

⁴⁾ I den egenlige jordebog er afgiften 80 Ɔ sølv. ⁵⁾ Favrås herred.

⁶⁾ stud var den almindelige afgift, som hver bonde udredede til kongen, noget om vintren, noget om våren. Senere blev det bestemt, at stud skulde udredes st. Andraë dag.

⁷⁾ Favrås, en stor landsby i Vinberg sogn, af hvilken nr. 6 kaldes Favrås hofgård; den er den største gård i sognet (Bexell II. 97).

⁸⁾ I den egenlige jordebog er afgiften 60 Ɔ sølv eller 4 nætters gæsteri og mere.

⁹⁾ Ligesom det sælandske Angsethorp må forklares ved Agnsø, således må det formodes med det hallandske, og i den nordlige del af Okome sogn ligger virkelig de 2 søer, store og lille Agnsø. Ved disse må altså have ligget en gård af det navn med flere byer under sig, men dennes navn må være forandret. Hr. Ritmester v. Møller bemærker, at hvis man kunde læse Anxiothorn, kunde det være Axtorna i Køinge sogn, hvor der er en gård, Kongsbakke.

Aræstathæreth¹⁾ 25 Ɔ havre, 10 Ɔ byg, 18 Ɔ penninge, vårstud²⁾ 7 Ɔ havre, 26 skålpund smør. I dette herred er 26 skovbyer³⁾. Scønæwathsburgh⁴⁾ yder 10 Ɔ sølv, tilligemed 7 byer, der ligge dertil. Asaka⁵⁾ 4 Ɔ sølv. Alryth⁶⁾ 2 Ɔ sølv. Hjortsbiargh⁷⁾ gård med fæstebønder og fiskeri yder 4 Ɔ sølv. Summen af dette herred er 100 Ɔ sølv⁸⁾. Her er 2 skibe, det ene har 33 havner og det andet 42 havner.

Halmstathæreth⁹⁾ yder 13 Ɔ havre i vinterstud, men i vårstud 5 Ɔ havre, i kværsæde 12 Ɔ penninge, det halve herred yder 40 Ɔ sølv¹⁰⁾. Biscopsthorp¹¹⁾ 8 Ɔ sølv. Harpælyung¹²⁾ 6 Ɔ sølv. Eskils skib har 16 havner. Thorlaks skib har 40 havner. I dette herred er 726 bønder.

¹⁾ Årstad herred.

²⁾ Den første afgift må være vinterstud.

³⁾ Byer, opståede af ryddet skov, der som alminning tilhørte kronen. Det er formodentlig dem, der nævnes som konunglev: »hele den skov som kaldes Alminning og de byer der ere dannede deraf og alle tilliggende skove.»

⁴⁾ Denne borg nævnes også blandt konunglev og i den egenlige jordebog, men der urigtig under Favrás herred; der findes samme afgift som på dette sted. Levninger af denne betydelige borgplads findes endnu som på Bexells tid (Bexells Halland II. 222—23).

⁵⁾ Asige sogn og gård. En borgplads i sognet i Øinge skov, kaldet Rolfsbøke eller Frøsbøke, har ifølge sagnet været kongsgård (Bexell II. 177—79). Men i forrige årh. var på Asige hede levninger af gråstensmure og volde (Bexell II. 174), hvilket sted det snarest har været; formodentlig er det først en senere tid, der har givet dette sted navn af Sigardsberg ved at lokalisere sagnet om Hagbard og Signe til dette sogn, der dog allerede således omtales af Chytræus (Bring Mon. Scanens. 313—14).

⁶⁾ Til dette navn findes nu intet tilsvarende blandt den store mængde stednavne på rød (red) i dette herred. Snarest må tænkes på gården Ryd i Abild sogn, om hvilken sagnet siger, at den har været en stor herregård (Bexell II. 214), og hr. ritmester v. Møller oplyser om, at der endnu er spor af volde, hvor man 1790 fandt en guldring med et kors på.

⁷⁾ Hjortsberg gård i Skrea sogn, der endnu har laksefiskeri i stranden (Bexell II. 145). Man kan ikke tænke på herregården Hjuleberg i Abild sogn, der allerede 14.. skrives Hiowleberg, ti så tidlig kunde der ikke foregå overgang fra rt til vl.

⁸⁾ I den egenlige jordebog 50 Ɔ sølv.

⁹⁾ Halmstad herred.

¹⁰⁾ at kun det halve af herredet da tilhørte kongen, ses også nedenfor ved opregningen af sagesaldet. I den egenlige jordebog 50 Ɔ sølv.

¹¹⁾ Biskopstorp gård i Slætåkra sogn har i det mindste siden reformationen været en kongsgård (ritmester P. v. Møller) og er henlagt til landshøvdingens løn (Bexell II. 285). Her må herredets tingsted have været, da Halmstad, Årstad, Tønnersø og Høgs herreder hyldede her Erik XIV 1563; ti Hyldingsbrevet dateres »vort herredsting ved Biskopstorp« (Bexell II. 286—91).

¹²⁾ Harplinge by og sogn. På Lyngåkra hede påvistes 300 til 400 alen fra Harplinge kirke i forrige årh. levninger af en borgplads kaldet Harpas bur (Bexell II. 330).

Thundrøsæhæreth¹⁾. Af vinterstud 24 ƒ havre, af vårstud 8 ƒ havre, af kværssæde 12 ƒ penninge. Selve Halmstath gård²⁾ 10 ƒ sølv. Summen af dette herred 80 ƒ³⁾. Skovbyer 6. Det har 1020 bønder. Der er 3 skibe. Uffes skib har 25 havner, Johannes's skib 26, Haldans skib 23 havner.

Høxhæreth⁴⁾ yder i vinterstud 25 ƒ, i vårstud 9 ƒ. Kværssæde årlig 24 ƒ penninge. En nybygd? (vulgaris incolatus) 16 ƒ penninge. Selve Laghæholm gård⁵⁾ yder af torverettighed, af fæstebønder, i skat, af møllen, af fiskeriet 15 ƒ sølv. Summen er 103 ƒ sølv⁶⁾, 1120 bønder. Kongens fiskeri er 1200 laks. Attaworæ yder 3 ƒ sølv⁷⁾. Hurukuryth⁸⁾ 2 ƒ. Baramus⁹⁾ 2 ƒ.

¹⁾ Tønnersø herred.

²⁾ Iblandt konunglev nævnes Halmstad med sit tilliggende. Den nuværende Halmstad købstad ligger i Halmstad herred, altså på Nisåens nordre side, medens den, hvis den lå i Tønnersø herred, måtte have ligget på dens søndre side. Det var også mærkeligt, om den i så gammel en tid ikke lå i det herred, som den havde givet navn, men på den anden side må det bemærkes, at stedangivelserne i dette stykke ellers er nøjagtige. Mon der ikke menes, at Halmstad gård og dens tilliggende lå i Tønnersø herred, medens byen, hvorefter den havde navn, lå i Halmstad herred. Denne har nemlig allerede været til 1264, da der nævnes et dominikanerkloster, men sine første privil. fik den først 1307 efterat den var flyttet. Under Kristoffer I klager Jakob Erlandsen over at kongen byggede en borg ved Nisåen (SRD. V. 595, hvis der ikke skal læses Uiscø for Nisjø), hvilket ikke kan have hensyn til andet end Halmstad slot (Bexell II. 368), medens der ikke endnu derved bør tænkes på købstadens befæstning. Slottet er til endnu, men selvfølgelig ikke den gamle bygning, og bebos af landshøvdingen (Bexell II. 372—73); det ligger ved byen, men der kan jo være mulighed for, at Kristoffer I har flyttet sin kongsgårds plads hertil. Det nuværende Halmstad er iøvrigt flyttet, ti 1322 giver Kristoffer II 4 års skattefrihed til »vor ny by kaldet Brookthorp», der 1327 kaldes »vor ny stad som hedder Halmstadhe» (Hallands fornhandlinger nr. 29. 38. 45. 70). Det gamle Halmstad skal have ligget ved Øraby, der er anneks til Halmstad og ligger i samme herred. Kirken ødelagdes i den nordiske Syvårskrig (Bexell II, 458). ³⁾ Den egenlige jordebog har 40 ƒ sølv. ⁴⁾ Høgs herred.

⁵⁾ Laholm stad har altså da været til, da der nævnes torveafgift, og den hørte under kongsgården. Af det sidste af Kristian IV opførte slot findes endnu levninger (Bexell III. 110—16). If. hr. ritmester P. v. Møllers opgivelse har Laholm kongsgård, på hvis grund slottet har ligget, så langt man kan gå tilbage, hørt til slotshøvdingen på Laholm og der hører endnu dertil en mølle ved Lagåen, kaldet Slotskværnen, samt laksefiskeriet i åen ved slottet og møllen (Jfr. Bexell III. 130).

⁶⁾ den egenlige jordebog 60 ƒ sølv foruden fiskeriet.

⁷⁾ Attekøp, Grefvie sogn i Skåne lige ved Hallands grænse.

⁸⁾ Hulrugered ved den skånske grænse på Hallandsås i Østra Karup sogn.

⁹⁾ Baramåsa (— mose) i Hasløf sogn på Hallandsås.

Hulmgvæorthorp¹⁾ 4 ƒ. Kararyth²⁾ 2 ƒ. Plogsthorp³⁾ 3 ƒ. I dette herred ere 4 skibe: Aarons skib har 24 havner, Rethærs skib 25, Peders skib 26, Arnwiths sønners skib 23.

Summen af kongens indtægter i Halland er 708 ƒ sølv, deri ikke beregnet 3 ƒ's og 40 ƒ's sager, fiskeriet ved Laholm⁴⁾ og fritagelse for leding.

Fogderne af sagefald: Fyærum⁵⁾ 40 okser, Wiskærdal 18⁶⁾, Henøflæ 38⁶⁾, Færthusæhæreth 16 ƒ sølv, Aræstathæreth 15 ƒ sølv, Halmstathæreth, den ene del 10 ƒ sølv, Thundrøsæhæreth 16 ƒ sølv, Høxhæreth 20 ƒ sølv.

Af alle disse (nemlig fiskeriet i Laholm, sagefald og ledingspenge) har kongen kun 210 ƒ sølv og 800 laks⁷⁾.

I Halland er der i 18 skibsreder 534 havner eller ligeså mange ƒ sølv⁸⁾ og 126 skovbyer⁹⁾.

¹⁾ Kendes ikke.

²⁾ Kårred i Skåne.

³⁾ Kendes ikke.

⁴⁾ Når der ovenfor opgives en samlet sum under Laholm og deriblandt også af fiskeriet, skal dette altså der undtages. Det gav ej heller penge, ti straks efter siges, at deraf ydes 1200 laks.

⁵⁾ ellers Fyæræ. ⁶⁾ Formodenlig også okser. Sært nok findes denne bøde af okser kun i de 3 distrikter, der ikke kaldes herred.

⁷⁾ Dette må henføres til et bestemt år, da sagefaldet naturligvis må være forskelligt for hvert år. Sandsynligvis er det også i dette bestemte år, at fiskeriet kun gav 800 laks. I den egenlige jordebog opgives afgiften til 1000 laks.

⁸⁾ formodenlig var det afgiften, når der ikke gjordes leding.

⁹⁾ skovhyer der var opbyggede i den kgl. alminning og som nybyggere fritagne for forskellige afgifter.

Sjette Stykke 1. Hallands Grænser.

(Grænseskæl mellem Halland og Sverig. I Vestgotalagen IV. 10 findes de samme fra svensk side, der tager sit udgangspunkt fra Daneholmen, det gamle grænseskæl mellem de 3 nordiske riger, der ligger i Danafjorden ved indløbet til Gøteborg. De tilsvarende steder anføres herefter i noterne med oplysninger om stedernes beliggenhed dels af registret til Schlyters og Collins udgave af Vestgotalagen, dels af ærkebisp Jakob Benzelius's samlinger i Linkøping skolebibliothek efter præsters indberetning 1733—43 og meddelte af hr. Ritmester P. v. Møller til Skottorp. (Jfr. Bexells Halland III. 455.)

Landsgrænserne (Landemærkerne) begynde i Ståfnæsundæ¹⁾, i Eiæræ²⁾, i Klæuæras, i Klyuær³⁾, i Hæstasknap, i Tuttiærn, i Wambasten⁴⁾, i Gnipa⁵⁾, i Ensyokalf⁶⁾, i Dypædal⁷⁾, i Rafna⁸⁾, i Myglæbæc, i Waghasrythwath⁸⁾, i Thæghslæas⁹⁾, i Klockæbyargh¹⁰⁾.

¹⁾ V. G. L. Stæmnusund, Stamsund, et sund i Skærgården udenfor Gøteborg.

²⁾ Fjære, Slep sogn.

³⁾ V. G. L. Klyfær, sandsynligvis Klyfskær i Askims sogn og herred.

⁴⁾ I stedet for disse har V. G. L.: Slætas (er en gård i Askims sogn, hvor grænsen går midt gennem gården, lige mod forstuen, if. Benzelius), Flæcbæc, Samsio, Aldræmannæ bræccu, Duærghærud (af hvilke Flægbækken, Sagsjø, Almænna bræcka er på grænsen af Kållerød sogn i Askims h. og Lindome sogn i Fjære h. og Dverred by i Lindome sogn, »dog har det gamle skæl gået langt nord for denne by« (Benzelius).

⁵⁾ V. G. L. Gnipæ, Knipe bjerg ved Knipevad by, Lindome sogn, Fjære h. Benzelius antager det, der af biskop Brynjulf af Skara 1481 kaldes Knifvefjæll, for et bjerg ved Nordsjøen, der gør en længre grænse mod nordøst. Gnipar er en trang dal formodentlig nord for Knifvefjæll.

⁶⁾ I stedet for denne har V. G. L.: Ænnuos (som Benzelius antager for Inseros, hvor grænsen overskærer Ingsjøen), Clintærmosæ, Sinuas, hvilke ikke kendes.

⁷⁾ = V. G. L. Schlyter opgiver stedet at være ved søen Lyngaren på grænsen af Vestgotland og Halland. Efter oplysninger, som Benzelius indhentede, lå grænsen Bådalen sønden for Lyngaren.

⁸⁾ Det tilsvarende til disse er V. G. L. Lygni, søen Lyngaren, der endnu danner grænsen mellem Marks herred og Fjære h.

⁹⁾ V. G. L.: Pægsluas, Tæxlaås, Tæxleberg i Veddige sogn.

¹⁰⁾ V. G. L.: Ørnæbiargh, der ikke kendes.

Viskerdal i Gaghnærør¹⁾, i Miethælnæs²⁾, i Ornæ³⁾, Eksyo os³⁾, i Øfræ³⁾, i Biærnædal³⁾, i Skutærbughæ⁴⁾, i Skutsio⁴⁾.

Himle. I Øræmusæ⁵⁾, i Thæchslæbæc⁵⁾, i Thæchslæ syo⁵⁾, i Myolbæc⁶⁾, i Myolsyo⁶⁾, i Byrø⁷⁾, i Speksyo⁸⁾, i Spæca⁹⁾, i Ælmtæbiærgh¹⁰⁾, i Skama¹⁰⁾.

Favrås herred. I Byæsyo¹⁰⁾, i Høstø¹⁰⁾, i Almarnæstikæ¹⁰⁾, i Hællesyo¹⁰⁾, i Efsyo¹⁰⁾, i Hunshyll¹⁰⁾, i Høcsyo os¹⁰⁾, i Høstsyo¹¹⁾, i Danaeke¹²⁾, i Danasyo¹²⁾, i Danabæc¹²⁾, i Scata os¹³⁾, i Scata syo¹³⁾, i Scatæbec¹³⁾, i Dyuræ-

¹⁾ V. G. L.: Ganærør, Galnasjørøs, på Veddige sogns grænse, en høj bjergtop i Jerløfva skov.

²⁾ V. G. L.: Mædalsnæs, Medalnæs, en stenodde i søen Veselången.

³⁾ Istedenfor disse har V. G. L.: Uisulang, søen Veselången på grænsen af Marks herred og Halland, Unæbiærgh, ukendt, Inlas, ukendt. Ekcsyo er nu Øksjø på grænsen af Veddige sogn og Marks herred. Øfræ er formodentlig Øfre øst for Sælstorp kirke.

⁴⁾ Tilsvarende til disse er sandsynligvis i V. G. L.: Scutruas, ukendt sted. Det første er vel Skutterbacka øst for Bringgårde gård ved åen Skuttran, hvor denne gør en bue. Det andet, begge Skutsjøer, sønden derfor. Grænsen er på den østre søs østre side.

⁵⁾ Istedenfor disse har V. G. L. Cloccobærgh, der ikke kendes. Her er forskel, ti medens jordebogen har en sø til grænse, har V. G. L. et bjerg.

⁶⁾ Istedenfor disse har V. G. L.: Miælkæ og Mese, søerne Mjelkesjø og Mæsærn på grænsen af Marks og Skællinge sogn. Myolbæc, nu Mjølkeå.

⁷⁾ V. G. L.: Byuriø, måske Durø, en holm i Mesen. ⁸⁾ gentages 3 gange.

⁹⁾ V. G. L.: Specuos, Speksjø. Imellem gården Skammerhult i Nøslinge sogn i Himle h. og Skedeskamma s. i Vestergøtland.

¹⁰⁾ Istedenfor disse har V. G. L.: Astæbiærgh el. Askabiærgh, ukendt, Stræca eller Straca, ukendt. Ælmtæbiærgh er Æmtaberg mellem Skedeskamma sogn og gården Olered i Nøslinge sogn. Byasjø $\frac{1}{2}$ mil fra Kællsjø kirke, på grænsen af Marks h. Hællesjø er 1 mil nord for Fagered kirke i Halland. I Høksjø os ved Høksjø lidt øst for Hællasjø grænser Mark, Kind og Halland sammen.

¹¹⁾ V. G. L.: Hæstubughæ el. Hæstabugh, ukendt.

¹²⁾ V. G. L.: Danabæk, Danabæk på grænsen af Kinds herred og Fagered sogn, i Favvrås herred. Danasjø nordnordøst for Fagered kirke på grænsen; derfra løber Danabæk nordpå til Høksjø. 1728 lå tæt ved søen en stor firkantet sten kaldet Danasten midt i grænseskættet, og på den 3 andre store sten.

¹³⁾ V. G. L.: Scatusio, Skategøl sø på grænsen af Kinds herred og Fagered sogn. Skatesjø på grænsen af Kinds h., Skateos er udløbet af samme sø, der bliver til en bæk, der ved Ellsæred løber i en anden å, der kaldes Ullareds å.

dal¹⁾, i Wranæbæc¹⁾, i Hælg hæas¹⁾, i Botn²⁾, i Ørsyo³⁾, i Mullaugh³⁾, i Ørsyo botn³⁾, i Rakiældæ⁴⁾, i Rabæc⁴⁾, i Kunnungæwath⁵⁾.

Ärstad herred: I Myodkiældæ⁶⁾, i Myodyrtædal⁶⁾, i Thrangædal⁷⁾ i Örmæmusæ⁷⁾, i Fugthæsas⁸⁾, i Flobæc, i Kalf⁹⁾, i Efyuos, i Porssyo, i Boghsyo ud ad Boghsyobec, i Boghas, i Fyghthi, i Barnsbæc¹⁰⁾, i Barna¹⁰⁾, i Høghæσιο, i Undærnas, i Eghælsbæc, i Holk, i Hornæbiærgh, i Felleas.

Halmstad herred: I Saxæwich, i Fellefors, i Marthæsyo, i Marthækiældæ, i Wadna, i Withibæc.

Tønnersjø herred: I Sendæos, i Utrugsnæs, i Utrugskiældæ, i Høgsio lithi, i Høgsyo rør, i Holmstene, i Alguthæ os, i Frithekalf, i Wræcsnæs, i Fuldubogha, i Hildæsbæc, i Hunsbiærgh, i Harasten, i Enwalda fors.

Høgs herred: I Ulfæbæcs rør, i Biörnæsyo, i Swinæør, i Ulfsbæc, i Fitiunk.

¹⁾ Forbigås i V. G. L.

²⁾ V. G. L.: Boxsjø eller Bassjø på grænsen af Kinds herred og Gunnarp sogn, Favrås herred.

³⁾ V. G. L.: Ørsio, Ørsjø på grænsen af Kinds herred og Gunnarp sogn, Favrås herred.

⁴⁾ V. G. L.: Rabæc, Bækken Råbæk, der falder i Falkenberg å, på grænsen af Kinds og Favrås herreder. ⁵⁾ V. G. L.: Konongæuad, formodentlig et vad over Falkenberg å på grænsen af Kinds og Favrås herreder.

⁶⁾ V. G. L. Miodyrtædal, Mørkedal i Mårdaklef sogn, Kinds h, $\frac{1}{4}$ mil ovenfor Råbæk, der nu gør grænsen mellem dette h. og Halland.

⁷⁾ Istedentfor disse har V. G. L.: Bocsio, Bokæbæc. Bocksjø på grænsen af Kinds herred og Gunnarp sogn, og en bæk, der løber fra Bocksjø til søen Fedjen el. Fægeren.

⁸⁾ V. G. L.: Fygdisuic, en vig (1728 Fedjesvik) af søen Fedjen på grænsen af Vestgötland, Halland og Finveden. Her begynder grænserne til Småland.

⁹⁾ Kalf, en sø i Vestgötland, hvis sydvestlige del gør grænsen.

¹⁰⁾ en lille sø og bæk, kaldet nu Barmen.

Sjette Stykke 2. Hallands grænseregulering.

(Følgende giver nærmere oplysninger om kongens gods fra en noget senere tid end det forrige i den nordligste egn af Halland, formodentlig gods, om hvilket der gjordes bestemmelse ved grænsemødet, ti hele stykket må høre sammen.)

I Fjæræ i Slep sogn, da år 1254 kong Kristoffer mødte kongen af Norge og kongen af Sverig¹⁾ på sit riges grænse¹⁾, skødede en enke fra Bothekiarri²⁾ ved navn Gundbør til kongen 8 skillings jord i agre, enge og skove og med hele sin hovedlod³⁾ ved hr. Laurens Thorbernsuns og Jakob degns hånd, i nærværelse af Ketildor Lippæ, Anold Enærsun, Thruels Dansun, Rolf hans broder, Swen Dans svigersøn, Erik Svensun, Thorsten hans søn, Thord Pæsun, Gudmund og Rane hans broder⁴⁾, i gården Othæslef⁵⁾.

Øen Særæ⁶⁾ blev tildømt kongen ved ed af gode mænd, nemlig Thorlokær Wathær, Lithær hans søn, Erik Svensun, Thorsten Eriksun, Ørri Dans svigersøn, Adam, Aslog, Helli Føs, Burgar Regnildsun, Thrugels Dan, Thorstan Dothærsøn.

Hertug Knud af Norge⁷⁾ har haft indrømmet af kong Valdemar en jord

¹⁾ Jfr. Suhm X. 256. P. A. Munch V. 97—98.

²⁾ Buttkær i Slep sogn.

³⁾ Meningen er formodentlig, at hendes hovedlod i Bothekiarri bestod i de 8 skilling jord, medens hendes børn eller andre frænder ejede andre dele deraf.

⁴⁾ Disse folk må have været Gundbjørs slægtninge og deres tilstedeværelse var nødvendig forat give skødet gyldighed.

⁵⁾ Det må være på denne gård, at hun gav kongen skøde, ti derved forstås næppe tingstedet, som Bexell III. 399 vil. Othæslef har formodentlig været i Buttkær eller på den nærmeste vestergøtlandske grænse. •

⁶⁾ Særø hovedgård på en ø i Slep sogn tilhørte kronen til 1651 (Bexell III. 391).

⁷⁾ Jarlen Knud Håkonson, en tid Ribbungernes konge, der i sin ungdom opholdt sig i Vester-gøtland (Jfr. P. A. Munchs historie IV. 592).

Gøtulfruth¹⁾, som han endnu har, hvori bo Annold Swartær, Høkær, Thordgrim Gandæ, Ketil som kom fra Ubbæhalt²⁾).

Ligeledes i Slep sogn har nogle tiltaget sig en skov, som kaldes Ascrascogh³⁾ og som tilhører kongen.

Brænnæo⁴⁾ tilhører kongen, som Karl Swænkæ tilholder sig.

Aspærø⁵⁾, Styrise⁶⁾, Dunsø⁷⁾, Thiulfø⁸⁾, Wranghø⁹⁾ tilhøre Danmarks konge. Beboerne af Watby¹⁰⁾ har solt byen Scutækiar¹¹⁾, som tilhørte kongen.

Hr. Holmwith af Marø¹²⁾ har 2 af kongens fæstebønder.

¹⁾ Må have ligget i Slep sogn, men er ukendt.

²⁾ Ubhult i Fjærås sogn, Fjære herred ved den vestergøtlandske grænse.

³⁾ En gård Skog findes i skovbygden i Slep sogn.

⁴⁾ Brænnø, den nordligste ø i Gøteborgs Skærgård, under Askims herred.

⁵⁾ Aspholm nærved Ny Elfsborg i Lundby sogn på Hising i Vestergøtland.

⁶⁾ Styrse sogn i Askims herred. ⁷⁾ Donsø, Styrse sogn.

⁸⁾ Tjekøholm, nu halvø, Fjærås sogn. Fjære herred.

⁹⁾ Vrangø i Askimsfjord, Styrse sogn. If. et vidnesbyrd af 12 jan. 1481 har den fra arildstid tilhørt Sverig (hist. geog. Lex. öfver Sverige VII. 417).

¹⁰⁾ villani behøver ikke at betyde beboere af en købstad, f. e. villani de Hærighstath 1270, 1288, der 1258 kaldes bondones de H. (Hist. tdskr. IV. 602 fig.). Watby kendes ikke.

¹¹⁾ Kær i Båhus len, Thorlanda sogn, V. Hising herred.

¹²⁾ Malevik, Slep sogn, Fjære herred.

Alt ovenstående er spørgsmål der kom til omtale ved mødet 1254, og det må være fremkaldt ved en grænseregulering.

Syvende Stykke. Hakon Palmesons godsliste med mere.

Dette gods skødede Hakon Palmeson til kong Kristoffer¹⁾. I Kalundborg 18 fl guld i jord. I Karlsworæ²⁾ næsten 9 fl guld. I Wætlæthorp³⁾ og Calæthorp⁴⁾ 6 fl guld. I Jordstyingbiarh 3 fl guld⁵⁾. I Rorby⁶⁾ 14½ fl guld. I Byarh⁷⁾ 5½ fl guld. I Jurlos⁸⁾ 12 fl guld. I Ørwith mølle⁹⁾ 2 fl guld. I Aluærshaghæ¹⁰⁾ 3 fl guld. I Culby¹¹⁾ 3½ fl guld. I Stenslæs¹²⁾ 6 fl guld. I Wæthwetæ¹³⁾ 6 fl guld. I Nilsworæ¹⁴⁾ 6 fl guld. I Thurnwichthwet¹⁵⁾ 6 fl guld. I Odthorp¹⁶⁾ 3 fl guld. I Writlæs¹⁷⁾ 3 fl guld. Desuden kongens 2 gårde i Broby¹⁸⁾ med 7½ fl guld.

¹⁾ Haquinus Palmison underskrev et privilegium af Erik Plovpenning for Roskilde domkapitel 1241 (Thorkelins Diplomater I 134). Jakob Erlandsen fremførte i sin klage mod kong Kristoffer, at Haquinus Palmison (der altså må have været kongens mand) på kongens befaling havde hængt nogle konverser af Cistercienserordenen (SRD. V. 590).

²⁾ I F. Algreen Ussings hist. efterr. om Ars herred s. 12 omtales en by Uro, der ved 1660 blev lagt under Kalundborg ladegård og som antages at være Karlsworæ, hvilket kan være rimeligt nok.

³⁾ Vollerup, Raklev sogn, Ars herred.

⁴⁾ Kallerup, Raklev sogn, Ars herred.

⁵⁾ Måske Istebjerg, Tømmerup sogn, Ars herred.

⁶⁾ Rorby sogn og by, Ars herred.

⁷⁾ Bjerre, Svallerup sogn, Ars herred.

⁸⁾ Jordløse sogn og by, Skipping herred.

⁹⁾ Øresø mølle, Jordløse sogn, Skipping herred.

¹⁰⁾ Alleshave, Bregninge sogn, Skipping herred.

¹¹⁾ Kulby, Finderup sogn, Løve herred.

¹²⁾ Kendes ikke.

¹³⁾ Vædde, Munke Bjergby sogn, Alsted herred.

¹⁴⁾ Nidløse sogn og by, Merløse herred.

¹⁵⁾ Tornved, Jyderup sogn, Tudse herred.

¹⁶⁾ Åderup, Nestved landsogn, Tybjerg herred.

¹⁷⁾ Vredsløse, Herlufsholm sogn, Tybjerg herred.

¹⁸⁾ Bråby sogn og by, Ringsted herred eller Broby sogn og by, Alsted herred. De her nævnte 2 gårde har altså ikke hørt til det gods, Hakon Palmeson skødede; der må have været en særegen bestemmelse med det hele, formodentlig har det skullet sælges.

Ottende Stykke. Falster.

Beskrivelse af en vis del af Falster¹⁾.

Walnæs²⁾ 10 bol på 10 Ɔ . Kongen har 3 bol for sig i skoven og 8 Ɔ 6 ører i byen. Eknæs³⁾ 1 bol på 5 Ɔ , det hele er kongens. Kyppingi⁴⁾ 14 bol, hvert på 1 Ɔ 8 β . Kongen har $\frac{1}{2}$ Ɔ , Vogn $\frac{1}{2}$ Ɔ . Withby norræ⁵⁾ 9 bol på 18 Ɔ , Vogn har 16 β , kongen 4 Ɔ og $\frac{1}{2}$ øre. Rysæthorp⁶⁾ 1 bol på 4 Ɔ , kongen har 13 ører i skyld og 2 β . Grimulfsthorp⁷⁾ 1 bol på 3 Ɔ 6 ører. Grimulv 2 Ɔ og 1 øre, kongen 1 øre. Ægglef⁸⁾ 5 bol på 10 Ɔ , kongen har 10 ører. Alslef norræ⁹⁾ 7 bol, hvert på 2 eller 3 Ɔ , Vogns arvinger har $\frac{1}{2}$ Ɔ , Klemen Sur $\frac{1}{2}$ Ɔ , kongen 4 β . Ranæs¹⁰⁾ 2 bol på 8 Ɔ , kongen har 3 Ɔ 7 β . Kyrkeby norræ¹¹⁾ 3 bol på 6 Ɔ , kongen har 3 Ɔ . Byørnsthorp¹²⁾ 1 bol på 2 Ɔ , kongen har 5 β , Johannes alt det andet. Linnelef¹³⁾ 4 bol på 5 Ɔ og 8 β , Peder Simonson har 1 Ɔ , kongen 5 β . Rafnsthorp¹⁴⁾ 1 bol på 2 Ɔ . Alfred har det hele undtagen 8 β . Sothathorp¹⁵⁾ og Barnæthorp¹⁶⁾ er 1 bol på 2 Ɔ . Hele Sotathorp er Truls Trundsons.

1) Kunde bedre have været kaldt beskrivelse af Falster, ti den omfatter hele øen undtagen købstæderne eller købstaden.

2) Vålse sogn og by.

3) Egense, samme sogn.

4) Kippinge sogn og by, nu delt i Øster og Vester Kippinge.

5) Nørre Vedby sogn og by.

6) Riserup i samme sogn.

7) Nørre Grimmelstrup i samme sogn.

8) Egelev i samme sogn.

9) Nørre Alslev sogn og by.

10) Ravnse, samme sogn.

11) Nørre Kirkeby sogn og by.

12) Bjørstrup, nu en samling huse, medens marken er fordelt mellem Nørre Kirkeby og Nørre Alslev.

13) Lommelev i Nørre Kirkeby sogn.

14) Ravnstrup i samme sogn.

15) Siden Såderup, der var øde 1690, og marken delt mellem Nørre Kirkeby, Stødstrup og Lommelev. For en del år siden bevarede den nu nedlagte Sarup mølle i Eskildstrup sogn byens navn (se Pal. Müller s. 212).

16) Banderup i Nørre Kirkeby sogn.

Gundrizlef litlæ¹⁾ er 6 bol på 12 Ɔ , biskoppen har næsten det hele. Skærnæ²⁾ 6 bol på 12 Ɔ , Åge har 1 Ɔ , Josef 14 ører, Johannes 14 ører, Vogn 1 øre, kongen 2 Ɔ 5 ører. Thorkilsthorp³⁾ 2 bol på 4 Ɔ , Åge Rug har 2½ Ɔ . Gundræzsléf makle⁴⁾ 10 bol på 10 Ɔ , kongen har 13 ører 1 β . Peder Viveson 10 ører. Sulæthorp⁵⁾ 1 bol på 4 Ɔ , kongen har 13 ører, Henrik Bovidson 6 ører og 2 β , Peder Rand 7 ører. Dukkæthorp⁶⁾ 12 ører, Peder Simonson har 2 ører. Olæfsthorp⁷⁾ 3 bol på 6 Ɔ , Peder Rand har 3 Ɔ , Peder Falster 10 β . Skythringy⁸⁾ 2 bol på 5 Ɔ , Henrik 2½ Ɔ , Josef 1 øre. Bosæthorp⁹⁾ 15 ører, kongen har 14 Ɔ . Ketælscoogh¹⁰⁾, kongen har 1 Ɔ 5 β . Brænniny litlæ¹¹⁾ 4 bol på 8 Ɔ , Henrik har 6 Ɔ , kongen 1 øre. Babæthorp¹²⁾ 2 bol på 4 Ɔ , er helt kongens. Farnæs¹³⁾ 4 Ɔ . Brænniny¹⁴⁾ 4 bol på 8 Ɔ , kongen har 3½ Ɔ . Asgutsthorp¹⁵⁾ 1 bol på 3 Ɔ , Hasten har det hele undtagen 2 ører. Stangæthorp¹⁶⁾ 1 bol på 4 Ɔ , Bo har 5 β , kongen 3 Ɔ og 7 β . Rathwet¹⁷⁾ 2 bol på 4 Ɔ , kongen har 2 Ɔ 16 β , Galman 1 øre. Asthorp¹⁸⁾ 3 bol på 4 Ɔ , kongen har 15 ører, Galman 9 ører. Wætring¹⁹⁾ 8 bol på 10 Ɔ 16 β , kongen har 4 Ɔ 2 β , Galman 14 ører, Ketil Gammel 13½ β , Frænde Esgeson 6 ører 2 β , Bo ½ Ɔ . Morknæsby²⁰⁾ 6 bol på 8 Ɔ , kongen har 3 Ɔ 16 β , Bo Pederson 4 β , Peder Thateson 1 Ɔ . Horbærlef²¹⁾ 6 bol på 8 Ɔ , Gorm har 2 Ɔ 17 β , Thorbjørn 13 ører 1 β . Særsléf²²⁾ 5 bol på 10 Ɔ , kongen har 8 Ɔ 8 β , Bo Pederson ½ Ɔ . Tostæthorp²³⁾ 1 bol på 3½ Ɔ , Bo Byr har 14 ører, Truls 7 ører. Kietilsthorp²⁴⁾ 1 bol på 2 Ɔ , det hele er Gnemers. Methæ-

1) Gundslev sogn og by.

2) Skjærne eller Skjærnedede i samme sogn.

3) Thorkildstrup sogn og by.

4) Gundslevmagle i samme sogn.

5) Sullerup i samme sogn.

6) Dukkerup i samme sogn.

7) Thorp i samme sogn, hed allerede således 1417 (SRD IV. 355).

8) Hovedgården Skjørringe, Falkerslev sogn. 9) Var til 1354 (æ. d. Ark. Reg. I. 113).

10) ubekendt. 11) Lillebrænde sogn og by. 12) Rårup i samme sogn.

13) Farnæs, nu en lille skov i Gundslev sogn, se Paludan-Müller s. 214.

14) Maglebrænde sogn og by. 15) Med Pal.-Müller må man her formode en fejl læsning for Algutsthorp, der er Algerstrup i samme sogn.

16) Stangerup i samme sogn. 17) Hed siden Råd og Rod, men var alt øde 1664 og marken da tildels udlagt til høslet, se Pal.-Müller s. 214--15.

18) Åstrup sogn og by. 19) Vejringe i samme sogn.

20) Mårsby eller Moseby i samme sogn. 21) Horbelev sogn og by.

22) Særsløv i samme sogn. 23) Nørre Tostrup i samme sogn.

24) Pal.-Müller formoder s. 212, at det er Sønder Grimmelstrup i Horbelev sogn.

løsa¹⁾ 5 bol på $7\frac{1}{2}$ ƒ, kongen har 3 ƒ, Peder Magnusson 15 ører, Gorm 2 ƒ 5 ører. Brækningy²⁾ 6 bol på 8 ƒ, kongen har 14 ører, Gorm 2 ører. Syghærs-thorp³⁾ 2 ører. Fulcarslef⁴⁾ 4 bol på 8 ƒ, Peder Julkilson har 12 ører 1 β, Peder Ræv 11 ører 1 β, Galman 2 ører, kongen har —. Dalby⁵⁾ 1 bol paa 4 ƒ, Peder Simonson har $4\frac{1}{2}$ β, Ketil Gammel 5 ører. Thrulsthorp⁶⁾ 1 bol på $1\frac{1}{2}$ ƒ, Ketil Gammel har 11 ører. Wirky⁷⁾ 5 bol på 5 ƒ, Peder Ræv 1 ƒ 22 β, Peder Falster 1 ƒ, Niels Giera 1 ƒ 22 β. Karlæby⁸⁾ 4 bol på 12 ƒ, kongen har 10 ƒ 14 β. Tonnæthorp⁹⁾ 1 bol på 4 ƒ, kongen har 15 ører, Peder Julkilson 2 ører $\frac{1}{2}$ β, Peder Bonde 13 β. Horæby¹⁰⁾ 10 bol på 12 ƒ, Josef har 3 ƒ 23 β, Peder Falster 1 ƒ, kongen 1 ƒ, Frænde Esgeson $\frac{1}{2}$ ƒ. Eki¹¹⁾ 1 bol på 6 ƒ, Grimulv har 12 ører, Gnemer 12 ører, kongen 2 ører, biskoppen 4 β. Øslef¹²⁾ 8 bol på 10 ƒ 16 β, Ketil Mason 11 ører 2 β, Alkil Slæntæ 16 β, kongen 4 ƒ 6 ører, Olaf 2 ƒ. Liisthorp¹³⁾ 8 bol på 10 ƒ 16 β, Bo Pederson 5 ƒ, Alkil 8 β. Sestopht¹⁴⁾ 2 bol på $5\frac{1}{2}$ ƒ, kongen har 6 ører, Alkil 10 β, Jonas Olafson 2 ører. Ugglæthorp¹⁵⁾ 4 bol på $5\frac{1}{2}$ ƒ, kongen har 3 ƒ, Alkil 7 β, Josef 2 ører. Biornæthorp¹⁶⁾ 1 bol på 8 ƒ, kongen har 2 ƒ, Bo Ulvson 10 ører, Ketil Mason 1 øre. Dompnæthorp¹⁷⁾ 4 bol på 4 ƒ, kongen har 3 ƒ 6 ører. Kirkeby syndræ¹⁸⁾ 4 bol på 5 ƒ og 8 β, kongen har 4 ƒ og 8 β. Ranstorp¹⁹⁾ 1 β. Thorkilstorp²⁰⁾ 1 bol på 4 ƒ, Ketil Ga 2 ører, Bo Hose 2 ører. Brækningy²⁰⁾ 1 bol på 16 β, Knud Tovesson har 8 β, Ketil 8 β. Ekæbiargh²¹⁾ 1 bol på 3 ƒ, kongen har 6 ører, Peder Benediktson 12 ører 1 β, Peder Trulsson 10 β. Tostæ-

¹⁾ Melse i Herbelev sogn.

²⁾ Brejninge i samme sogn.

³⁾ Kendes ikke mere.

⁴⁾ Falkerslev sogn og by. Kongens del har skriveren ikke kendt.

⁵⁾ Fordelt mellem Skjørringe, Mårsby og Falkerslev, se Pal.-Müller s. 216.

⁶⁾ Trugelstrup i Falkerslev sogn.

⁷⁾ Virket i samme sogn.

⁸⁾ Karleby sogn og by.

⁹⁾ Tunderup i samme sogn.

¹⁰⁾ Horeby sogn og by.

¹¹⁾ Eget i samme sogn.

¹²⁾ Nørre Ørslev sogn og by.

¹³⁾ Listrup i samme sogn.

¹⁴⁾ Systofte sogn og by.

¹⁵⁾ Kendes ikke mere.

¹⁶⁾ Bjørup i samme sogn.

¹⁷⁾ Kendes ikke.

¹⁸⁾ Sønder Kirkeby sogn og by.

¹⁹⁾ Kendes ikke.

²⁰⁾ Pal.-Müller antager s. 217, at disse 2 byer er de ovenfor nævnte Torkilstrup og Brejninge, der ved en forvirring i redaktionen atter, i lighed med det følgende Tostetorp, har fået plads her. Men dette synes ikke godt at kunne være tilfældet, da Torkilstrup ovenfor opgives at være 2 bol på 4 ƒ og her 1 bol på 4 ƒ; i så fald måtte den første opgivelse være urigtig. Det kan jo godt være muligt, at der i S. Kirkeby sogn har været 2 byer af disse navne, der nu ere forsvundne.

²¹⁾ Egebjerg i S. Kirkeby sogn.

thorp¹⁾ 1 bol på 1 $\frac{1}{2}$, Sven Travnøl har $\frac{1}{2}$. Bellingy²⁾ $\frac{1}{2}$ bol på 3 $\frac{1}{2}$, Josef har 12 ører. Kocæliz³⁾ 6 bol på 6 $\frac{1}{2}$, biskoppen har 2 $\frac{1}{2}$, Frænde 10 ører, Peder Julkilson $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$, Knud Toveson $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. Alslef syndræ⁴⁾ 8 bol på 10 $\frac{1}{2}$ 16 β , Bo Hose har 16 β , Frænde alt det andet. Idringsthorp⁵⁾ 2 bol på 2 $\frac{1}{2}$, kongen har 1 $\frac{1}{2}$, Ketil 1 $\frac{1}{2}$. Krybæthorp⁶⁾ 1 bol på 1 $\frac{1}{2}$, kongen har $\frac{1}{2}$ og Ketil $\frac{1}{2}$. Algutsthorp⁷⁾ 1 bol på 1 $\frac{1}{2}$, Ketil har $\frac{1}{2}$. Lumsthorp⁸⁾ 1 bol på 2 $\frac{1}{2}$ og 2 ører, kongen har 3 ører, Ketil $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$, Bo Hose 1 $\frac{1}{2}$, Peder Julkilson 3 ører, Sven Travnøl 3 ører. Gogæthorp⁹⁾ 1 bol på 2 $\frac{1}{2}$ og 2 ører, kongen har det hele. Withby syndræ¹⁰⁾ 8 bol på 10 $\frac{1}{2}$ 16 β , kongen har 16 β , Ketil Sluffe 4 β , Erik Tubæson $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$, Bjørn Skate 16 β . Oræthorp¹¹⁾ 1 bol på 3 $\frac{1}{2}$, Gnemer har 4 β , Markus 4 β . Gunnildethorp¹²⁾ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$, kongen har 1 øre, Sven Travnøl 2 øre. Haddæthorp¹³⁾ 1 bol på 1 $\frac{1}{2}$, Frænde har det hele. Tyærby¹⁴⁾ 8 bol på 10 $\frac{1}{2}$ 16 β , kongen har 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$, Ketil 8 β , Peder Magnusson 8 β , Asi 8 β , Åge Skak 8 β , Lavrens 10 ører 2 β . Sildæsthorp¹⁵⁾ 1 bol på 3 $\frac{1}{2}$, kongen har 14 β , Esbern 12 ører. Thoristhorp syndræ¹⁶⁾ 1 bol på 2 $\frac{1}{2}$, kongen har 15 ører, Ketil 2 β . Elkenør¹⁷⁾ 4 bol på 4 $\frac{1}{2}$, det hele er kongens. Hezislef¹⁸⁾ 8 bol på 10 $\frac{1}{2}$ 16 β , Ketil Sluffe har 3 bol, Gnemer 1 bol, kongen 7 ører. Uleslef¹⁹⁾ 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. Tokæthorp²⁰⁾ 1 bol, det hele er Ketils og Gnemers. Bysæthorp²¹⁾ 1 bol, Esbern har det hele. Hyldæsthorp²²⁾ 1 bol på

1) Nævnes foran under Horbelev sogn og må være kommet her ved en forvirring, dog er bolens tal forskelligt. 2) Var nedlagt før 1664 og marken lagt under Korselitse, hvorfra atter 1849 avlsgården Bellinge udskiltes (Pal.-Müller s. 218).

3) Korselitse i S. Alslev sogn. Byen lagt under hovedgården 1686–90 (Pal.-Müller s. 218).

4) Sønder Alslev sogn og by.

5) Iderstrup sogn og by.

6) Kendes ikke.

7) Kendes ikke.

8) Kendes ikke. Her er en fejl, da

de sammenlagte summer udgør 2 $\frac{1}{2}$ og 5 ører.

9) Kendes ikke. I matriklen 1664

nævnes her i sognet Stovby, Fælledsø og Kringelborg, men efter Pal.-Müllers formodning (s. 219) var det på Gogæthorps grund Nykøbing er siden anlagt.

10) Sønder Vedby i samme sogn.

11) Ovrupgård i samme sogn.

12) Kendes ikke.

13) Er ej heller til mere, men efter Pal.-Müller (s. 219) skjuler navnet sig måske i Halderup fang eller vænge, der nu er en skov. Man behøver neppe derfor at tro på en fejlskrift, ti overgangen fra Hadderup til Halderup er ikke sprogstridig. Skodborg f. e. udtales nu Skolborg.

14) Tjæreby i samme sogn.

15) Sildestrup i samme sogn.

16) Sønder Tåstrup i samme sogn. Da der intet Nørre Thoristhorp nævnes, er en by af dette navn formodentlig da gået til grunde.

17) Elkenøre i samme sogn.

18) Sønder Ørslev i samme sogn.

19) Ulslev i samme sogn.

20) Forsvundet, men står vel i forbindelse med Tågeholm i Guldborg sund i Veggerløse sogn.

21) Kendes ikke.

22) Hillestrup i Iderstrup sogn.

3 ƒ , biskoppen har 1 bol, Ulv $\frac{1}{2}$ bol, Grimulv 8 β , Peder Julkilson 1 ƒ , Bo Hose $\frac{1}{2}$ ƒ , Peder Magnusson —¹⁾. Wygærlef²⁾ 14 bol på 14 ƒ , kongen har 8 ƒ og 5 $\frac{1}{2}$ β , Flik 2 $\frac{1}{2}$ ƒ , Ketil Sluffe 8 β , Thorkil Luceson 6 ører, Åge Skak $\frac{1}{2}$ ƒ . Warløse³⁾ 1 bol på 3 ƒ , kongen har 9 ører, Flik $\frac{1}{2}$ ƒ , Ketil Sluffe 6 ører, Peder Julkilson 3 ører. Stokby⁴⁾ 8 bol på 8 ƒ , Ubbe Frændeson 2 ører, kongen har 9 ører, Thorkil Luceson —. Rabærgh⁵⁾ 4 bol på 8 ƒ , Nikolaus 7 ører. Egy⁶⁾ 3 bol på 4 ƒ , kongen har 2 ƒ 2 ører, Knud Stigson 16 β , Esbern 1 ƒ . Marbæch⁷⁾ 6 bol på 6 ƒ , kongen har 2 ƒ , Truls Thyrison 1 ƒ , Filip Kjæk 6 ører, Ketil Sluf $\frac{1}{2}$ ƒ , Peder Luceson 16 β . Brusæthorp⁸⁾ 1 bol på 3 ƒ og 3 ører, kongen har 9 ører, Peder Luceson og Thorkil Luceson og Frænde 2 ƒ og 2 ører. Stauærby⁹⁾ 8 bol på 10 ƒ 16 β , Gnemer har 6 ører 2 β , Thyri Dramb 2 ører, Peder Ræv 1 øre, Bo Pederson 4 β , biskoppen 8 β , kongen 6 bol på 9 ƒ 4 β . Fiskæbæc¹⁰⁾ 2 bol med 2 mark korn med skyldskæppen. Skælby¹¹⁾ 8 bol, kongen har 5 ƒ korn og 5 ører, (en unævnt) $\frac{1}{2}$ bol, Thorkil og Peder Luceson 1 øre. Getæsby¹²⁾ 6 bol på 6 ƒ , 1 bol hører til kongens gård. Kongen har 6 ƒ korn, halv hvede og halv med ovenanførte skæppe (skyldskæppe). 2 bol i Skælby og 2 i Getæsby er øde, men dog skylder Peder Falster til kongen ligeså meget af de udyrkede som af de dyrkede. Fiskæbæc 2 ƒ ¹³⁾. Thingstathe¹⁴⁾ $\frac{1}{2}$ bol på 2 ƒ 8 ører. Kongen har 13 ører, magister Olaf 14 ører. Øpæthorp¹⁵⁾ 4 bol på 8 ƒ , Peder Magnusson har 6 ører, Gnemer 1 øre, Esbern Wæseson 11 skilling. Stubbæthorp¹⁶⁾ 2 bol på

1) Her er en gal sammentælling.

2) og 3) Den af Suhm i SRD. VII. 610 opstillede gisning, der er tiltrådt af Pal.-Müller, at disse 2 byer er sammensmeltede til navnet Veggerløse, hvis navn Wikærløse findes foran, forekommer mig ikke rimelig, ti hvor er der eksempel på, at 2 byer er smeltede sammen på den måde, at den forenede by har beholdt den første halvdel af den enes og den sidste halvdel af den andens navn? Virkeligheden er, at den mindre bys navn forsvinder. Vi må derfor antage Varløse for en af de mange forsvundne byer, medens Wygærlef ganske vist er Veggerløse, hvad enten nu her er en fejlskrift for Wygærløse, eller den oprindelig har heddet således.

4) Stovby i Vigerløse sogn. 5) Råbjerg i samme sogn. 6) Højet i samme sogn.

7) Marrebæk i samme sogn. 8) Bruserup i samme sogn. 9) Stavreby i Skælby sogn. Her må være en fejl i en af lodsejernes ansættelse, da den hele sum er 5 β mindre end den sammenlagte (Pal.-Müller s. 221).

10) Fiskebæk i Skælby sogn. At her bør læses debito modio, ikke modo, har Pal.-Müller vist s. 221.

11) Skælby sogn og by. 12) Gedesby sogn og by.

13) Må her ved en fejltagelse være gentaget. 14) Tingsted sogn og by. Her er en fejl i sammentællingen. 15) Øverup i samme sogn. 16) Stubberup i samme sogn.

4 ƒ , kongen 13½ skilling, Peder Margreteson(?) 3½ β , Josef 10 β . Todethorp¹⁾ 1 bol på 5½ ƒ , kongen har 5 ører 2 β , Ketil Gammel 8 β . Brunætoftæ²⁾ 1 bol på 6 ƒ , kongen har 12 ører, Niels Alexanderson 4 ører 1 β , Thorkil og Peder Luceson 2 ører. Syothorp³⁾ 1 bol på 4 (ƒ) og 2 ører, biskoppen har 2 ƒ 22 β . Esgithorp⁴⁾ 1 ƒ o: bol på 4 ƒ , kongen 2 ƒ 1 β , Åge 1 ƒ . Styrsthorp⁵⁾ 2 bol på 3 ƒ , Åke Trudson 9 øre, Vidie 1 øre. Bodethorp⁶⁾ 1 bol på 1 ƒ , Peder Viveson 8 β . Ønislef⁷⁾ 4 bol på 8 ƒ , Gnemer Pederson 10 β , Styrger 2 ører, Vogn 2 ører, kongen 3 ƒ 6 ører. Stathagræ⁸⁾ 3 bol på 3 ƒ , Gnemer har 6 ører, Martin 5 ører. Asgutsthorp⁹⁾ 1 bol på 2 ƒ , Gnemer 1 ƒ , Peder Ræv 4 β , Åke Bjørnson 2 ører. Sundby¹⁰⁾ 8 bol på 8 ƒ , kongen har 7 ører, Ingemar Boson 7 β . Brothæthorp¹¹⁾ 1 bol på 4 ƒ , kongen har 1 ƒ 1 β . Lundby¹²⁾ 5 bol på 10 ƒ , kongen har 7 ƒ 16 β , Peder Ræv 3 ører. Aflangsthorp¹³⁾ 2 bol på 8 ƒ , kongen har —, Ingvars arvinger ½ ƒ . Ormsthorp¹⁴⁾ 4 bol på 8 ƒ , Åge ½ ƒ , Peder Ræv 6 ører, Åke Trudson 10 β , kongen har 2 β .

1) Tåderup i samme sogn.

2) Bruntofte i samme sogn.

3) Sørup, nu i Eskildstrup sogn.

4) Eskildstrup sogn og by.

5) Stødstrup i samme sogn.

6) Avlsgården Boderup i Ønslev sogn.

7) Ønslev sogn og by.

8) Stadager sogn og tidligere by, der nu er gået op i hovedgården Vennerslund, se Pal.-Müller s. 223—24.

9) Kendes ikke, måske gået op i den gamle Stadagergård, se Pal.-Müller s. 224.

10) Sundby i Stadager sogn.

11) Brarup sogn og by.

12) Lundby i samme sogn.

13) Alstrup i samme sogn.

14) Kendes ikke.

Niende Stykke. Låland.

Kongens jord i Låland.

Musse herred (Mossæhæreth). Rokælund¹⁾ 10 bol fradraget 2 ører jord. Thoræby²⁾ 8 bol og 3 ørers skyld. Flyntingi³⁾ 9 skillings skyld. Ryggøthorp⁴⁾ 6 ørers skyld. Wyrnæs⁵⁾ 11 bol fradraget 2 skilling. Cnytæsbol⁶⁾ $\frac{1}{2}$ bol. Rørbæk^{7a)} 5 bol med 14 skillings skyld. Bramsthorp⁷⁾ 12 skillings skyld. Woræby⁸⁾ 2 bol. Saxthorp⁹⁾ 12 ørers skyld. Wapnæstath¹⁰⁾ $\frac{1}{2}$ bol. Refshalæburgh¹¹⁾ og Skæmmyng¹²⁾ 3 bol og 2 ørers skyld. Ingæstopht¹³⁾ og Wra¹⁴⁾

¹⁾ Rågelund, Kjettinge sogn.

²⁾ Thoreby sogn og by. Dette gods soltes siden af prins Erik Valdemarsen af Sverig 1315 (æ. Ark. Reg. I. 106).

³⁾ Flintinge, Thoreby sogn.

⁴⁾ Rykkerup, Thoreby sogn. Dette gods tilfaldt siden Erik Valdemarsen af Sverig i arv, som han solte 1315 tilligemed gods i Navelsti og Sundby i samme sogn, hvilket ikke nævnes her, men formodentlig er senere opståede byer (æ. Ark. Reg. I. 106).

⁵⁾ Fejlskrift for Wyrnæs, nu Vignæs sogn og by.

⁶⁾ Kendes ikke.

^{7a)} Rørbæk,

Sakskøbing landsogn

⁷⁾ Senere Branstoftegård, nu lagt under Berritsgård i Tårs sogn.

⁸⁾ Oreby og hovedgården Orebygård i Sakskøbing landsogn.

⁹⁾ Må være en landsby ved siden af Sakskøbing, der er gået op i denne. Sakskøbing nævnes i listen s. 170.

¹⁰⁾ Väbensted sogn og by.

¹¹⁾ Må være den borg, hvoraf der findes levninger på Borgø i Engestofte sogn i Maribo sø; ligeoverfor på fastlandet ligger byen Rævshale i Maribo sogn. Det er vistnok med rette, Paludan-Müller s. 205 antager, at det er denne borg, som bønderne nedbrød 1256 og ikke en borg ved København, hvor der da ikke godt kan have været en befæstning på Bævshalen. Denne borgruin beskrives i Wichfelds Fortidsminder fra Egnen om Mariebo Sø s. 59—60. Jfr. O. Nielsen Københavns diplomatarium I. under Rettelser.

¹²⁾ Det senere Maribo kloster og by. Valdemar IV pantsatte 1360 til Benedikt Alefeld sit gods her (æ. Ark. Reg. I. 111).

¹³⁾ Engestofte sogn, by og hovedgård. Dømtes under kronen 1459 (æ. Ark. Reg. I. 119).

¹⁴⁾ Må være en nu forsvunden by i Engestofte sogn; der kan ikke tænkes på Rå i Hillested sogn, der lå udenfor herredet og i en anden egn end de foregående og efterfølgende byer.

1 bol og 2 ørers skyld. Olafsthorp¹⁾ $1\frac{1}{2}$ β's skyld. Sclyming²⁾ 5 ørers skyld.

Fuglse herred (Fughæls hæreth). Sæthyng³⁾ og Ruthby⁴⁾ $3\frac{1}{2}$ bol og 2 ørers skyld. Stockæmarc⁵⁾ 4 bol. Thianæmarc⁶⁾ 4 bol. Brikæthorp⁷⁾ $1\frac{1}{2}$ bol. Syo-thorp⁸⁾ $4\frac{1}{2}$ ørers skyld. Østoft⁹⁾ 1 bol og 10 β's skyld foruden Svens jord.

Nørre herred (Nørræhæreth). Halstath¹⁰⁾ 6 bol. Wæstærburgh¹¹⁾ og Hæluing¹²⁾ $1\frac{1}{2}$ bol fradraget 2 β. Kæpælef¹³⁾ 2 ørers skyld. Wyndesæby¹⁴⁾ og Brytisæby¹⁵⁾ 3 bol fradraget 2 ører. Høxmarc¹⁶⁾ 11 β's skyld. Brandæslef¹⁷⁾ 5 ørers skyld. Sandby¹⁸⁾ 2 ørers skyld. Horsælund¹⁹⁾ $3\frac{1}{2}$ bol fradraget 2 β. Nybølæ²⁰⁾ $2\frac{1}{2}$ bol. Thwet²¹⁾ 4 β's skyld. Thængilsthorp²²⁾ 1 øres skyld. Harpælund²³⁾ 2 β's skyld. Høxmarc²⁴⁾ 1 øres skyld.

Sønder herred (Arnughæhæreth). Agnwith²⁵⁾ 2 bol. Nesby²⁶⁾ 6 bol. Lætæs²⁷⁾ $\frac{1}{2}$ bol. Skogh²⁸⁾ og Arning²⁹⁾ $\frac{1}{2}$ bol. Halæby³⁰⁾ $\frac{1}{2}$ bol. Rughbiargh³¹⁾

¹⁾ Olstrup i Engestofte sogn.

²⁾ Slemminge sogn og by. Valdemar IV pantsatte Benedikt Alefeld 1358 gods her (æ. Ark. Reg. I. 96).

³⁾ Sæddinge sogn og by. Erik Glipping gav Erik Plovpenning's datter Jutta sit gods her i mageskifte (Suhm X. 1021). Valdemar IV har igen fået dette gods (sandsynligvis som sin faders arv efter Jutta, ti han havde også hendes andet gods på Låland, nemlig Avnede og Torp i Avnede sogn), da han pantsatte det 1360 til Benedikt Alefeld (æ. Ark. Reg. I. 111).

⁴⁾ Rødby, den senere købstad.

⁵⁾ Stokkemarke sogn og by, nu i Sønder herred. Sognet var et birk (æ. Ark. Reg. I. 117).

⁶⁾ Tjennemarke, Stokkemarke sogn.

⁷⁾ Bregerup, Stokkemarke sogn, nu hovedgården Knuthenlund, der er oprettet 1729.

⁸⁾ Sørup i Østofte sogn. ⁹⁾ Østofte sogn og by. ¹⁰⁾ se konunglef.

¹¹⁾ Vesterborg sogn og by. ¹²⁾ Hellinge, Halsted sogn. ¹³⁾ Købeleu sogn og by.

¹⁴⁾ og ¹⁵⁾ formodenlig begge nuværende Vindeby sogn og by. ¹⁶⁾ Høgsmark, Sandby sogn.

¹⁷⁾ Branderslev sogn og by. Arvedes af Erik Plovpenning's døtre (Suhm XI. 206. 258).

¹⁸⁾ Sandby sogn og by. ¹⁹⁾ Horslunde sogn og by. ²⁰⁾ Nybølle, Horslunde sogn.

²¹⁾ Tvede, Horslunde sogn. ²²⁾ Kendes ikke. ²³⁾ Harpelund, Sandby sogn.

²⁴⁾ Høgsmark, Sandby sogn, vistnok det samme som ovenfor, men afgiften er rigtignok forskellig.

²⁵⁾ Avnede sogn og by. Erik Glipping overlod Erik Plovpenning's datter Jutta i mageskifte 1284 sit gods i Agnæwith maktlæ og Agnæwith litlæ (Suhm X. 1021). Store Avnede eller Agnæwith westræ gik efter Jutta i arv til hendes uægte søn Erik Valdemarsen af Sverig, der solte det 1315 (æ. Ark. Reg. I. 106).

²⁶⁾ Næsby, Vestenskov sogn. Et landstingsvidne af 1477 udsiger, at Næsby birk er ret kronens gods af arilde (æ. Ark. Reg. I. 118). ²⁷⁾ Læsø, Vestenskov sogn.

²⁸⁾ Skovby i Vestenskov sogn. ²⁹⁾ Arninge sogn og by. ³⁰⁾ Holleby, Arninge sogn.

³¹⁾ Rubjerggård, Tillitse sogn og 2 gårde af den forhenværende by.

6 ørers skyld. Thorp¹⁾ $\frac{1}{2}$ bol, godt. Skipælund²⁾ 2 bol og 2 ørers skyld. Wantæworæ³⁾ 6 bol, vurderede til 18 $\frac{1}{2}$ guld. Mæthælboloræ⁴⁾ 3 $\frac{1}{2}$ guld.

-
- ¹⁾ Torpe, Avnede sogn. Erik Glipping overdrog sit gods her 1284 til Erik Plovpenning's datter Jutta i mageskifte (Suhm X. 1021). Valdemar IV pantsatte til Benedikt Alefeldt 15 $\frac{1}{2}$ korns afgift af sit gods her 1360 (æ. Ark. Reg. I. 111).
- ²⁾ Skibelund lå i Gloslunde sogn (æ. Ark. Reg. I. 43), nævnes endnu 1774, men er ikke til mere (Pal.-Müller s. 206).
- ³⁾ Vandtore i Nysted landsogn, nu i Musse herred.
- ⁴⁾ Majbølle sogn og by, nu i Musse herred. Denne og foregående ere komne på urigtigt sted og synes at være tilsatte senere.

Tiende Stykke. Femern.

Dette er byernes navne på Femern (Ymbria).

Wænækænthorp¹⁾ har 6 bol. Wollwe²⁾ har 5 bol. Slawæsthorp³⁾ 12 bol. Houenthorp⁴⁾ 6½ bol. Hærthingsthorp⁵⁾ 8½ bol. Elbærnesthorp⁶⁾ 13½ bol. Tessikænthorp⁷⁾ 6 bol. Todænthorp⁸⁾ 4 bol. Gjaldænsthorp⁹⁾ 12 bol. Kubbænthorp¹⁰⁾ 11 bol. Petærsthorp¹¹⁾ 12 bol. Boyænthorp¹²⁾ 6 bol. Marlefsthorp¹³⁾ 4 bol. Hænric Særpingesthorp¹⁴⁾ 8 bol. Todænthorp¹⁵⁾ 12 bol. Markolfsthorp¹⁶⁾ 8 bol. Nyænthorp¹⁷⁾ 12 bol. Præzniz¹⁸⁾ 10 bol. Daidthorp¹⁹⁾ 60 »unci«. Niclawsthorp²⁰⁾

- 1) Wenkendorf, Petersdorf sogn. Må have navn efter den nedenfor nævnte Weneco, hvis broder var kongens hirdmand. 2) Wulfen, Landkirchen sogn.
- 3) Schlagsdorf, Petersdorf sogn, nævnes nedenfor blandt Slavernes byer og siges der at have 14 »unci«. 4) Avendorf, Landkirchen sogn. Nedenfor siges kongen at have 6 »hove« her.
- 5) Antages af Sarauw for Sartjendorf, Landkirchen sogn. 6) Albertsdorf, Landkirchen sogn.
- 7) Teschendorf, Landkirchen sogn. 8) Todendorf, Bannesdorf sogn.
- 9) Jellingsdorf, Landkirchen sogn. Nedenfor siges kongen her at eje 12 bol.
- 10) Kopendorf, Petersdorf sogn, kaldes nedenfor villa Cubonis og regnes blandt Slavernes byer, men med 12 »unci«.
- 11) Petersdorf sogn og by. Har vist navn efter den nedenfor nævnte Petrus de Kalundborg, der havde ligeså mange bol som byen bestod af.
- 12) Bøyendorf, Petersdorf sogn. 13) Westermarchelsdorf, Petersdorf sogn.
- 14) Hinrichsdorf, Landkirchen sogn. Den må have navn efter den nedenfor nævnte Henrik Scærping, der var kongens mand og havde 14 »hove« i len. Den kaldes nedenfor uilla Hinrici, og havde 8 unci, var der en af Slavernes byer.
- 15) Er den det samme som det ovenfor nævnte Todænthorp, der havde 4 bol? Sarauw mener (neues Staatsbürg. Mag. IV. 447—48), at der på sidste sted menes haker.
- 16) Østermarckelsdorf, Burg landsogn. 17) Niendorf, Burg landsogn.
- 18) Preesen, Bannesdorf sogn.
- 19) Vitzdorf, Burg landsogn. Det ses nedenfor, at kongen havde hele byen. Har vistnok navn efter den nedenfor nævnte hirdmand Tyge Davidsons fader. 20) Clausdorf, Bannesdorf sogn. Blandt Slavernes byer nævnes nedenfor villa Nicholai, men med 14 »unci«.

10 bol. Fathærsthorp¹⁾ 20 bol. Mummænthorp²⁾ 8½ bol. Mizænthorp³⁾ 18 bol. Stobærthorp⁴⁾ 12 bol. Ziarnæsthorp⁵⁾ 12 bol. Burg (Castrum⁶⁾ tilhører der 9 bol og 20 unci. Desuden har kongen 20 ƒ af 3 bryder. Summene på bolene er 216⁷⁾.

Dette er navnene på Slavernes byer:

Lymækænthorp⁸⁾ 20 unker. Darganthorp⁹⁾ 10 unker. Godescalsthorp¹⁰⁾ 8 unker. Pudzæ¹¹⁾ 10 unker. Dænskæthorp¹²⁾ 20 unker. Tæssemærthorp¹³⁾ 10 unker. Bondemærthorp¹⁴⁾ 10 unker. Galenthorp¹⁵⁾ 20 unker. Gammenthorp¹⁶⁾ 10 unker. Potgardæ¹⁷⁾ yder årlig 24 ƒ penninge.

Afgifterne af Femern begynde Mikkelsdag. Færgen yder årlig 46 ƒ penninge. Afgift af boder [nemlig af købmænd der handle der på markedets tid] 140 ƒ penninge. 68 bol er i landet, som yde afgift til kongen, og hvert bol yder 2 ƒ ½ penning, 3 β og 2 penninge.

Så mange »hove« har vi i Femern: I Howænthorp¹⁸⁾ 6 bol. I Blisækænthorp¹⁹⁾ 11, i Gældænthorp²⁰⁾ 12, i Puzniz²¹⁾ 10, i Mizænthorp²²⁾ 18, i Daudithorp²³⁾ 60 unker.

Så mange hove indrømmede vi vore mænd her. Hr. Ove og hans broder har 10 bol, Oddo og hans brødre 19, hr. Hiddes sønner 2, hr. Ducco 4, Herman af

¹⁾ Vedersdorf, Landkirchen sogn.

²⁾ Mummendorf, Landkirchen sogn.

³⁾ Meeschendorf, Burg landsogn. Det ses nedenfor, at kongen ejede hele byen.

⁴⁾ Staberdorf, Burg landsogn. Nævnes nedenfor blandt Slavernes byer, men med 18 »unci«.

⁵⁾ Sarensdorf, Burg landsogn. Nævnes nedenfor blandt Slavernes byer, men med 16 »unci«.

⁶⁾ Den senere købstad Burg. I Femerns ældste landret forekommer Burghæby for byen omkring Burg og dette navn er vistnok det eneste, der tyder på dansk befolkning her. Formodenlig er Borg anlagt af Valdemar I og derfor har en kort tid dansk kolonisation holdt sig her. Også er Dänschendorf vidnesbyrd om dansk indvandring, men formodenlig er de danske snart sammensmeltede med tyskerne.

⁷⁾ Summen er i virkeligheden 306.

⁸⁾ Lemkendorf, Landkirchen sogn. I den anden liste siges, at uilla Lymeconis har 16 haker.

⁹⁾ Kendes ikke.

¹⁰⁾ I den anden liste siges, at villa Gedescalci har 7½ unker.

¹¹⁾ Puttsee, Petersdorf sogn. Nævnes også i den anden liste.

¹²⁾ Dänschendorf, Petersdorf sogn.

¹³⁾ Nævnes også i den anden liste med samme tal haker.

¹⁴⁾ Bannesdorf sogn og by. Mon den er lig Blandemærsthorp i den anden liste, der har 12 haker?

¹⁵⁾ Galendorf, Burg landsogn.

¹⁶⁾ Gamendorf, Landkirchen sogn.

¹⁷⁾ Putgarden, Bannesdorf sogn.

¹⁸⁾ se foran.

¹⁹⁾ Blischendorf, Landkirchen sogn.

²⁰⁾ se foran.

²¹⁾ se foran.

Er fejlskrift for Præzniz.

²²⁾ se foran.

²³⁾ se foran.

Basthorp¹⁾ 8, Wenecos broder 4, Peder af Kalundborg²⁾ 12, Henrik Scærping³⁾ 14 unker, Willike og Johannes 29, Tuke Davidson 2, Fredrik af Rauene 1 »houæ«. I biskoppens by er 30 haker⁴⁾.

Dette er Slavernes byer: I uilla Cristiani⁵⁾ 10 haker. I uilla Lymeconis⁶⁾ 16. Gol⁷⁾ har 8. I uilla Gedescalci⁸⁾ 7½. I Pudzæ⁹⁾ 10. I uilla Cubonis¹⁰⁾ 12. I Sclawæsthorp¹¹⁾ 14. I Ratæmærsthorp¹²⁾ 18. I Thæssemærsthorp¹³⁾ 10. I Utæsthorp¹⁴⁾ 16. I Blandemærsthorp¹⁵⁾ 12. I uilla Sullonis¹⁶⁾ 8. I uilla Nicholai¹⁷⁾ 14. I uilla Henrici¹⁸⁾ 8. I Stubperthorp¹⁹⁾ 18. I Zarnæsthorp²⁰⁾ 16. Summen af kongens indtægter af hele landet Femern er 84 ⅔ og 4 ⅞ korn.

¹⁾ Er det Bastrup i Uggeløse sogn i Sælland? ²⁾ se indledningen. ³⁾ s. 163 anm. 14.

⁴⁾ 59 bol, 45 haker og 1 hov, hvilket vel skal lægges sammen og bliver 105. Ovenfor sagdes at kongens hove var 117. ⁵⁾ Kendes ikke. ⁶⁾ se ovenfor.

⁷⁾ Gol må have ligget i den sydvestlige del af øen, hvor en fæled endnu hedder således (Hanssen s. 207). Nu byen Golt i Laudkirchen sogn. Men det er dog rimeligere at gøre den = Galendorf.

⁸⁾ se foran. ⁹⁾ se foran. ¹⁰⁾ se foran. ¹¹⁾ se foran. ¹²⁾ måske = Dænskætorp.

¹³⁾ se foran. ¹⁴⁾ måske = Gammenthorp. ¹⁵⁾ se foran. ¹⁶⁾ Sullsdorf, Petersdorf sogn.

¹⁷⁾ se foran. ¹⁸⁾ se foran. ¹⁹⁾ se foran. ²⁰⁾ se foran.

Ellefte Stykke. En Indtægtsliste.

Jylland. Ribe 900 ƒ penninge¹⁾. Manø²⁾ 16 ƒ . Malt herred 160 ƒ ³⁾. Kolding 280 ƒ ⁴⁾. Gaverslund 120 ƒ ⁵⁾. Jelling syssel 110 ƒ ⁶⁾. Samsø 300 ƒ penninge⁷⁾. Hamrum herred 30 ƒ ⁸⁾. Skanderup 60 ƒ ⁹⁾. Af hr. Vogns len 220 ƒ for fritagelse for leding¹⁰⁾. Af Horsens¹¹⁾ og Århus 80 ƒ for det samme¹¹⁾. Grenå (Grindhogh)¹²⁾ 60 ƒ . Randers 160 ƒ ¹³⁾. Brofjerding 24 ƒ ¹⁴⁾. Rold 40 ƒ ¹⁵⁾. Lundø 24 ƒ ¹⁶⁾. Ålborg 170 ƒ og af kværsåde 80 ƒ ¹⁷⁾.

Fyn. Odense 167 ƒ ¹⁸⁾. Salling herred 200 ƒ ¹⁹⁾. Fåborg 10 ƒ ²⁰⁾.

¹⁾ Afgiften af Ribe er foran 960 ƒ , men da kongen 1234 havde købt den halve del af mønten (Ribe Oldemoder 5), må afgiften være bleven større, så her formodenlig ved de 900 ƒ menes alle de faste indtægter, og ikke tolden.

²⁾ Manø hørte under Frøs herred og nævnes foran kun under øerne.

³⁾ Foran 80 ƒ rent sølv. ⁴⁾ Foran 80 ƒ rent sølv. ⁵⁾ Foran 140 ƒ penninge.

⁶⁾ Foran samme afgift. ⁷⁾ Foran opgives naturalindtægter af Samsø alene, der omtrent kan anslås til 3 nætters gæsteri. Her er afgiften beregnet i penge.

⁸⁾ Foran 16 ƒ rent sølv. ⁹⁾ Foran 30 ƒ rent sølv.

¹⁰⁾ Dette er af Viborg. Heraf ser man, at exactio også omfattede andet end sagesald. Foran er leding af Viborg opgivet til 120 ƒ . Er et c glemt der, så at der skulde stå ccxx?

¹¹⁾ Af Horsens foran 60 ƒ penninge og af Århus 12 ƒ for leding.

¹²⁾ underforstås s. 7 under Dyursø norræ hæreth. ¹³⁾ Foran 45 ƒ rent sølv. ¹⁴⁾ Foran 8 ƒ .

¹⁵⁾ I Rold havde kongen 26 ƒ guld, men afgiften opgives ikke s. 6. Lundø var 24 ƒ guld og gav 10 ƒ rent sølv, hvilken sum Skivegård på 40 ƒ guld, Hvam med 10 ƒ guld også gav, Sminge med 60 ƒ guld gav 15 ƒ rent sølv, men formodenlig menes med opgivelsen af ƒ guld her det der lå til hovedgården, og bøndernes afgift er formodenlig regnet med i afgiften.

¹⁶⁾ Foran 10 ƒ rent sølv.

¹⁷⁾ Foran er den almindelige afgift af Ålborg 24 ƒ sølv og ligeså meget af leding, men herunder er Gjøl indbefattet, så summen er ikke så stor.

¹⁸⁾ Foran nævnes ved Odense fogedafgift 30 ƒ rent sølv og af selve byen 20 ƒ rent sølv eller 150 ƒ penninge (hvilken sum må gælde begge afgifter).

¹⁹⁾ Foran 4 nætters gæsteri. ²⁰⁾ Afgiften af Fåborg nævnes ikke foran.

Kalændæburgh 240 ₰ og for mynten 30 ₰¹⁾. Af Odense herred, Salling herred og Sunds herred 135 ₰ i plovpenninge²⁾.

Sælland. Af drostens len 60 ₰. Løve 60 ₰ penninge³⁾. Ubby 60 ₰ penninge⁴⁾. Skibby 40 ₰ penninge⁵⁾. Slangerup 60 ₰⁵⁾. Søborg 200 ₰⁵⁾. Helsingør 20 ₰⁶⁾. Lyngby 60 ₰⁵⁾. Af 5 herreders plove 320½ ₰ fradraget 1 penning⁷⁾. Af Roskilde mynt 80 ₰ penninge⁸⁾.

Skåne. Helsingborg 200 ₰ og af samme by 30 ₰ i midsommersgæld⁹⁾. Bjerger herred 200 ₰ penninge¹⁰⁾. Af Lunds mynt penge for 300 ₰ sølv. Desuden Møn for 1000 ₰ penge¹¹⁾. Af »Guthæsbohæreth« 300 ₰¹²⁾.

- ¹⁾ Her må være fejllæsning, sandsynligst for Svenborg, da Kjølteborg som en borg alene vel ikke kunde have mynt. Svenborg nævnes ikke foran, men i prinsesse Eleonoras brudegavebrev 1229 omtales Svenborg og møntretten i det sydlige Fyn (Nordalb. Studien I. 84—85).
- ²⁾ Plovpenge var en almindelig afgift, så det her opregnede er ikke alene kongens og kronens gods, men forskellige afgifter.
- ³⁾ Nævnes alene blandt konunglef. ⁴⁾ Ubby sogn og by, Ars herred.
- ⁵⁾ Nævnes alene blandt konunglef. ⁶⁾ Helsingør købstad.
- ⁷⁾ Det er ikke muligt at udfinde, hvilke disse har været. ⁸⁾ Foran 900 ₰ sølv.
- ⁹⁾ Foran ydes samme sum i midsommersgæld, medens den øvrige indtægt formodenlig er slået sammen med den af de omliggende sogne og herreder.
- ¹⁰⁾ Foran 80 ₰ rent sølv og 100 svin efter den seneste opgørelse, efter den ældste 12 ₰ korn, 70 ₰ penninge og 38 el. 39 ₰ sølv.
- ¹¹⁾ Paludan-Müller formoder s. 198, at møn er en forkortelse for moneta. Foran opgives indtægten af mynten til 1200 ₰ rent sølv og 8 ₰ guld. Dog kunde man holde sig til hvad der står og forklare det ved: Desuden Møn (pantsat eller udlagt) for 1000 ₰. Det er også muligt, at dette skal være den sidste post i stykket.
- ¹²⁾ Langebek formoder, at hermed menes Gønge herred, af hvilket foran ydedes 4 nætters gæsteri eller 50 ₰ sølv og 100 ₰ penge, 70 stykker kvæg og 7 ₰ honning. Han har også tildels ret heri, ti i Necrol. Lund. (SRD. III. 429) nævnes som særskilt distrikt »Gudesbo«, og de derunder hørende steder ligger nu i Vester Gønge herred.

Tolfte Stykke. Estlands og Preussens provinser

se indledningen.

Trettende Stykke. Estlandslisten

forbigås her, se indledningen.

Fjortende Stykke. Plovtalslisten. 1.

Indeholder en opgivelse af plovtallet i de sælandske herreder således: Strø 556, Lyng 541½, Ølstykke (Jurlundhæret) 201½, Sokkelunds (Stufnishæret) 244½, Smørum 228, Lille 140, Tune 214, Sømme 291½. Dette er tilsammen 2417 plove.

Flakkebjerg 615, Slagelse 366, Løve 366, Ars 411, Skipping 121, Ods 351, Tudse 243, Merløse 505. Dette er tilsammen 2978.

Horns 249, Volborg 258, Ramsø 248, Bjæverskov 228, Stevns 307, Ringsted 450, Tybjerg 280, Alsted 225. Dette er tilsammen 2245.

Hammer 285, Fakse 264, Bårse 330, Falster 430, Låland 881½. Tilsammen 2190.

Møn har 239 plove.

Fjortende Stykke. 2.

(Den umiddelbart efter foregående følgende liste betegner formodentlig plovskatten af købstæderne i det samme distrikt, hvis plovstal nævnes foran, nemlig Sælland, Møn, Låland og Falster. Dette viser de små tal, der ikke har noget tilsvarende i jordebogen, og medtagelsen af købsteder som Nestved og København, der ellers ikke stod i skatteforhold til kongen, da den første tilhørte Skovkloster og den sidste biskoppen med alle kongelige afgifter. At plovskatten også angik købstæder, ses af kongebrevene af 1234, 1237 og 1252, hvor der tales om denne afgift af købstæderne Varde og Lemvig (Ribe Oldemoder 5—7).

Vordingborg 15½ ƒ penninge. Hedding 1 ƒ. Roskilde 80 ƒ. Slangerup 2 ƒ. Helsingør 8 ƒ. Skibby¹⁾ 20 ƒ. Stiftsbjergby²⁾ 2½ ƒ. Holbæk 12 ƒ. Ringsted 9½ ƒ. Neswit³⁾ 40 ƒ. Skelskør 13 ƒ. Slagelse 18 ƒ. Kalundborg 33 ƒ. Kiopmanhafn⁴⁾ 28 ƒ. Søborg 6 ƒ. Nacascogh 5 ƒ 2 ører⁵⁾. Nykøping 7 ƒ 16 β⁶⁾. Saxakøpingh 4 ƒ⁷⁾. Ialt 250 ƒ 2 ører⁸⁾.

¹⁾ se foran s. 129.

²⁾ se foran s. 130

³⁾ Nestved købstad.

⁴⁾ København.

⁵⁾ Nakskov købstad.

⁶⁾ Nykøbing købstad på Falster.

⁷⁾ Sakskøbing købstad på Låland.

⁸⁾ Man skulde nærmest her tænke på en købstad på Låland eller Falster eller Møn, da de foregående tilhøre disse landskaber, men da listen iøvrigt er optegnet uden nogen stedlig følge, kunde der intet være i vejen for at søge dens plads i Sælland, hvor det eneste tilsvarende navn fandtes. 2 krøniker, Esrom og Ry årbøgerne (SRD. I. 151. 224), omtale et øde sted Høkæbjerg, hvor fordem lå staden Høkæköping, der af kong Ro flyttedes til Roskilde. De omtale rigtignok stedet som øde, men da de dog er endel år yngre end i denne liste, kunde stedet vel gärne have bestået 1230—40. Det skal have ligget i Rørup sogn. Dog er det ikke rimeligt, at det er denne, se indledningen.

⁹⁾ urigtigt, da det er 290 ƒ 6 ører.

Femtende Stykke. Broderlisten.

(Denne opregning af personer, der er forenede ved fællesbenævnelsen »brødre«, og ordnede ind under Jyllands sysler samt under Fyn og Sælland, omtales nærmere i indledningen.)

Oversigt over anmærkningerne.

Texten s.	1	svarer til overs.	s.	91.
—	s. 2	—	—	s. 92.
—	s. 3	—	—	s. 92—93.
—	s. 4	—	—	s. 93—94.
—	s. 5	—	—	s. 94—95.
—	s. 6	—	—	s. 95.
—	s. 7	—	—	s. 95—96.
—	s. 8	—	—	s. 96—97.
—	s. 9	—	—	s. 97—98.
—	s. 10	—	—	s. 98.
—	s. 11	—	—	s. 98—100.
—	s. 12	—	—	s. 100—101.
—	s. 13	—	—	s. 101.
—	s. 14	—	—	s. 101—102.
—	s. 15	—	—	s. 102—103.
—	s. 16	—	—	s. 103—104.
—	s. 17	—	—	s. 104—105.
—	s. 18	—	—	s. 105—106.
—	s. 19	—	—	s. 106.
—	s. 20	—	—	s. 107.
—	s. 22	—	—	s. 107—108.
—	s. 23	—	—	s. 108—110.
—	s. 24	—	—	s. 110.
—	s. 25	—	—	s. 110.
—	s. 26	—	—	s. 111.
—	s. 27	—	—	s. 111.
—	s. 28	—	—	s. 111—112.
—	s. 29	—	—	s. 112.
—	s. 30	—	—	s. 113—114.

Texten s.	31	svarer til overs.	s.	114.
—	s. 32	—	—	s. 114—115.
—	s. 33	—	—	s. 115—116.
—	s. 34	—	—	s. 116—117.
—	s. 35	—	—	s. 117.
—	s. 36	—	—	s. 117—118.
—	s. 37	—	—	s. 118—119.
—	s. 38	—	—	s. 119.
—	s. 39	—	—	s. 119.
—	s. 40	—	—	s. 119—120.
—	s. 41	—	—	s. 120.
—	s. 42	—	—	s. 120.
—	s. 43	—	—	s. 120—121.
—	s. 44	—	—	s. 121—122.
—	s. 45	—	—	s. 122—126.
—	s. 46	—	—	s. 126—129.
—	s. 47	—	—	s. 129—132.
—	s. 48	—	—	s. 132—133.
—	s. 49	—	—	s. 134.
—	s. 50	—	—	s. 135—137.
—	s. 51	—	—	s. 137—139.
—	s. 52	—	—	s. 139—140.
—	s. 53	—	—	s. 140—141.
—	s. 54	—	—	s. 142.
—	s. 55	—	—	s. 143.
—	s. 56	—	—	s. 144.
—	s. 57	—	—	s. 145—146.
—	s. 58	—	—	s. 146—147.
—	s. 59	—	—	s. 148—150.

Texten s. 60 svarer til overs. s. 150—151.

—	s. 61	—	—	s. 151—152.
—	s. 62	—	—	s. 152.
—	s. 63	—	—	s. 153.
—	s. 64	—	—	s. 154.
—	s. 65	—	—	s. 154—155.
—	s. 66	—	—	s. 155—156.
—	s. 67	—	—	s. 156.
—	s. 68	—	—	s. 156—157.
—	s. 69	—	—	s. 157—158.
—	s. 70	—	—	s. 158—159.

Texten s. 71 svarer til overs s. 159.

—	s. 73	—	—	s. 160—161.
—	s. 74	—	—	s. 161—162.
—	s. 76	—	—	s. 163—164.
—	s. 77	—	—	s. 164—165.
—	s. 79	—	—	s. 166—167.
—	s. 80	—	—	s. 167.
—	s. 81	—	—	s. 168.
—	s. 82	—	—	s. 169.
—	s. 83	—	—	s. 170.
—	s. 84-88	—	—	s. 170.

Register til texten.

Aaron 58.
Abosysæl, -sysel 7, 84.
Absalon i Sælland 88.
Aby 46.
Accæbol 27.
Adam 61.
Aflangthorp 30, 71.
Agatha, enke, 37.
Aggi Autesun 28.
Aghi, Aky, Aki.
Aghi Biauer 85.
Aki Biørn 71.
Aky Botildsun 31.
Aghi Dikænday 84.
Aky Inguarsun 88.
Aghi Rugh 65.
Aghi Seak 69.
Aghi (Stigsun Hwitæ) 85.
Aghi (Thordsun) 86.
Aky Thruutsun 71.
Aghi Wind 84.
Aghi i Vendsyssel 84.
Aghi i Barvidsyssel 86.
Aghi i Falster 65, 71.
Aghælby 22.
Agsnlef fjerding 23.
Agnwith 74.
Agthorp 12.
Akær 3.
Akærnæs, 2 øer derved, 52.
Akærsburgh 45.

Akærøs 38, 50.
Aland 52.
Alaslef 36.
Albohæreth 41.
Aleburgh, Alburgh, 5, 45, 79.
Aleme og Aleme ore 46.
Alempos 81.
Alexandsthorp 46.
Alextathæhæreth, Alæstat-
hæreth 37, 82.
Alfric Hidde 87.
Alguthæos 60.
Algutsthorp 68.
Alkil Slæntæ 67.
Alli i Fyn 87.
Almarnæstikæ 59.
Alminning 47, 48, 49. Byer
dannede deraf 47, 48, 49.
Alminnis wægh, alfar vej. 39.
Almund 45.
Almundæhæreth 11.
Almundæsysæl, Almund-
sysel 11, 86.
Alruth 57.
Alrø 50.
Alsæ, Alsia 26, 46.
Alslef norræ 64.
Alslef syndræ 68.
Alum 6.
Aluræth 64.
Aluyng 9.

Aluærshaghæ 63.
Alæstathæreth, se Alextathæ-
hæreth.
Amakæ 51.
Ambrum 52.
Andreas, Anders.
Anders i Sælland 87.
Andreas i Sælland 87.
Andreas, styrismand i Hal-
land, 55.
Andworhscogh 47.
Annona, korn, marca puri
de — 12, alene 13, se Mark.
Anoldus, se Arnoldus.
Antiquitus appreciata 16 = an-
tiqua estimacio 22.
Anund 50.
Angxethorp 33, 47.
Anxiethorp (Halland) 56.
Anstath 12:
Anzstathæreth 11.
Arem 44.
Arfshæreth, -hereth 33, 82.
Arnfast Cristiarnsun 84.
Arngiald 15.
Anoldus Enærsun 60.
Arnold Swartær 61.
Arning 74.
Arnøngæreth, Arnunghæreth,
28, 74.
Arnwith 58.

Arslef 14.
 Arus 8, 45, 79.
 Aruælund 47.
 Arældshæreth 17.
 Aræstathæreth 43, 57, 58, 59.
 Arø 50.
 As, super As, 48.
 Asaka 57.
 Asbohæreth norræ 42.
 Asbohæreth syndræ 39.
 Ascer, Ascerus.
 Ascer Cristiarnsun 84.
 Ascer Fagher 85.
 Ascer Spitæ 86.
 Ascerus episcopus 85.
 Ascer i Jellingsysse 85.
 Ascer i Himmersysse 86.
 Ascer i Sælland 88.
 Ascer i Sælland 88.
 Ascrascogh 61.
 Asgud Ebbisun 84.
 Asgutsthorp 65, 71.
 Aska Smør 53.
 Askø 51.
 Aslogh 61.
 Asmund villicus 36.
 Asnæs 22.
 Aspærø 61.
 Asthorp 31, 66.
 Astrad Ysi 87.
 Astrad i Istedsysse 87.
 Asum 47.
 Asumhæreth 24.
 Asy 69.
 Attaworæ 58.
 Atting 2, 11 = octonarius 6,
 32, 44.
 Auti i Jellingsysse 85.

Babæthorp 30, 65.
 Bagthorp 15.
 Baramus 58.

Barcia 66.
 Barna 59.
 Barnethorp, Barnæthorp 30, 65.
 Barnsbæc 59.
 Bars 50.
 Barsmark 14.
 Barwithsysæl, -sysel 12, 86.
 Baræhæreth 40.
 Basthorp 77.
 Baxis thrithyng 16.
 Beflum fiarthing 6.
 Bellingy 68.
 Beskæ 84.
 Biarghæreth, Bjerger herred i
 Jylland, 9.
 Biorn i Himmersysse 86.
 Biorn i Istedsysse 87.
 Biscopsthorp 57.
 (episcopi villa) 77.
 Biærgæreth, Bjerger herred i
 Skåne 42, 64.
 Biærnædal 59.
 Biørn Scatæ 68.
 Bjørne 50.
 Biørnæ sio 60.
 Biørnæthorp, Biornæthorp,
 31, 67.
 Blandemærsthorp 77.
 Blekyng, Blekyng, 44, 48, 52.
 Blisækænthorp 77.
 Bo Byr 106.
 Bo Hosæ 30, 67, 68, 69.
 Bo Pætersun 66, 67, 70.
 Bo Ulfsun 67.
 Bo 65, 66.
 Bodethorp 71.
 Boghas 59.
 Boghbec 59.
 Boghsyo 59.
 Bokyngæreth 18.
 Bokæhæreth 22.
 Bokø 50.

Bokø 51.
 Bokø 52.
 Bondemærthorp 76.
 Bool 64, 65, 66, 67, 68, 69,
 70, 71, 73, 74. Jfr. mansus.
 Borslund 32.
 Bosebol 28.
 Bosæthorp 30, 65.
 Bosø kloster 51.
 Bothekiarri 60.
 Bothæstath 39.
 Botild, frue, 28.
 Botn 59.
 Botoftebool 27.
 Boui Ingysun 39.
 Bouæscogh 46.
 Boyænthorp 76.
 Bramsby 27.
 Bramsthorp 73.
 Bramthorp 12.
 Bramthorp i Haderslev her-
 red 12.
 Brandæslef 74.
 Brething 32.
 Brethæbøl 16.
 Brethæstath 17.
 Brikæthorp 73.
 Bro 24.
 Bro fiarthing 7, 63.
 Bro 63.
 Brothæ 47.
 Brothærthorp 10.
 Brothærthorp 71.
 Brunby 47.
 Brunnun 3.
 Brunznæs 26, 46.
 Brunætoftæ 30, 71.
 Brusethorp 29.
 Brutæ 41.
 Brytisæby 74.
 Brytyenes 45.
 Brønningy, Bræcningy maklæ,

Brønningy, Brækningy, 30,
31, 65, 66 (?), 67 (?).
Brønningy litlæ 65.
Bræcnæs 47.
Brænde 54.
Brænnæstallær 46.
Brænnæ 61.
Bulizlaus 44.
Burgar Regnildsnn 61.
(Burgh) Castrum 76.
Burghund 51.
Burghus 36.
Burghushereth, Burghøshæreth
36, 82.
Burghændæholm, Burghændæ-
holm, Burghændholm 45,
47, 49.
Burghær 44.
Burlunhæreth 1.
Byargh 63.
Byauærscoghæreth, Biafræscog-
hereth 35, 82.
Byllyng i Istedsyssel 87.
Byltringhæreth 18.
Bylængghæreth 4.
Byoghlingæ 39.
Byrdingø kloster 51.
Byrkholm 50.
Byrkingy 45.
Byrø 59.
Byscopstoft 16.
Bysæthorp 69.
Byærghæreth (Fyn) 24.
Byæsy 59.
Byørnthorp 64.
Byørnø 51.
Bæcky 11.
Bølæ 16.
Bønder i Halland 55, 56, 57, 58.
Calfø 52.
Calæthorp 63.

Candelas, qui distribuunt, 54.
Castrum, se Burgh.
Cellarium 53.
Census 46.
Ciuængghusæ 20.
Clintyngy 46.
Clyppæløflhæreth 14.
Clæmænd Sur 64.
Cnytæsboel 73.
Cnæby 44.
Coloni 14, 56, 57, 58, 62.
Colthorp fyarthing 23.
Colzebøle 28.
Cost 51.
Cremboel 20.
Cristiani uilla 77.
Cristiarn (Aghisun) 84.
Cristiarn Mask 30.
Cristiarn (Thordsun) 86.
Cristiærnthorp 7.
Cristoforus, kong Knuds
broder, 84.
Cristoforus I 60, 63.
Culby 63.
Culonis uilla 77.
Cumled 13.
Curlandia 81.
Cyning, cuning, 50, 52.
Dådyr 50, 51.
Dagthorp 34.
Dalby 66.
Dan 55.
Danabæc 59.
Danaeke 59.
Danasy 59.
Danæwyrki, Danwyrki, Dan-
wyrki, 15, 17, 19.
Dapifer maior 53.
Dapifer minor 53.
Dapræhæreth 39.
Dargænthorp 76

Dauidthorp 76, 77.
Dauit i Barvidsyssel 86.
Debitum regis 15.
Dige 41.
Dighræhouæth 36.
Dighærnæs 22.
Diskæswenæ 54.
Dolruth 16.
Dompnæthorp 67.
Draghby 7.
Ducco, hr, "homo regis", 77.
Dukkæthorp 65.
Dukæswenæ 54.
Dunsø 61.
Dydræholm 53.
Dyupsø 51.
Dyupædal 59.
Dyursø 7.
Dyurædal 59.
Dænskæthorp 76.
Ebbi (Gyursun) 86.
Ebbi i Jellingsyssel 85.
Ebbi i Barvidsyssel 86.
Ebbi i Sælland 87.
Ebbi i Sælland 88.
Edomshæreth 19.
Edwinæthorp 46.
Efsyo 59.
Efyu os 59.
Eghælsboel 59.
Eglef 31.
Ekholm 52. 2 øer.
Eki 67. Egy 69.
Eklef 30.
Eknæs 64.
Eknæsburgh 30.
Eksio os 59.
Ekund 50.
Ekæbiargh 68.
Ekø 52.
Ekø 52.

Elbærnesthorp 76.
 Elef Gyursun 86.
 Elemosinarius, kongens, 54.
 Elkenør 69.
 Ellæmsysæl, Ellemsysel, 13, 87.
 Enge 29.
 Engabyærgh 4.
 Enstath 14.
 Ensyø kalf 59.
 Enwalda fors 60.
 Episcopi villa 77.
 Eric, kong Knuds broder, 84.
 Ericus Swensun 60, 61.
 Eric Tubæsun 68.
 Ermelandia 81.
 Esbiorn, Esbern, Esbærn.
 Esbern Hacunsun 86.
 Esbern Inguarsun 88.
 Esbern Wæsæsun 70.
 Esbern i Jellingsysssel 85.
 Esbern i Fyn 87.
 Esbærn i Falster 69, 70.
 Esbiorn Dræg 30.
 Esgy, Esgi, Esge.
 Esgy Høc 86.
 Esge i Harsysssel 84.
 Esgi i Harsysssel 84.
 Esgy i Himmersysssel 86.
 Esgisthorp, Eskisthorp 30, 71.
 Eskillus, Eskil.
 Eskil Solæ 84.
 Eskillus 57.
 Estath mølle 10.
 Esæl 50.
 Eydærstath 17.
 Exactio 6, 8, 11, 13, 14, 24,
 41, 63.
 Expensa 5.
Faarø 36.
 Falstria 29, 30, 46, 64, 82.

Fanø 52.
 Farnæs 46, 65.
 Farthusæ 48, 56.
 Farthusæhæreth, Færthusæ-
 hæreth 43, 56, 58, 59.
 Farø 53.
 Fathærsthorp 76.
 Faxæhæreth, Faxahereth 36, 82.
 Felleas 59.
 Fellefors 60.
 Feonia, Fionia 22, 31, 46,
 63, 87.
 Fiarthing, fyarthing, fjerding af
 et herred, 6, 7, 23.
 Fiarthing, fiarthing 5, 6 = qua-
 drans 6.
 Fisk til kongen 8, 53, 55.
 Fiskeri 29, 48, 57, 58.
 Fiskæbæc 70.
 Fith 36.
 Fitiunk 60.
 Fiæræ, Fyæræ 44, 55, 59, 60.
 Flackebyærghæreth, Flacca-
 biarhereth 32, 82.
 Flede 20.
 Flette 20.
 Flic, Flyc 69.
 Fløbæc 59.
 Flyttinge 73.
 Flæskiumhæreth 5.
 Flø 3.
 Foburgh 22, 63.
 Folklef i Istedsysssel 87.
 Forban 13.
 Fornælef 32.
 Fornæs 16.
 Forssyo 60.
 Fothær honning 8, 10, 13, 53
 = 5 \mathcal{H} 53.
 Fothærhus 54.
 Framlefhæreth 8.
 Fratres milicie 81.

Fraxing 10.
 Frelle i Istedsysssel 87.
 Frisia 46.
 Fristath 12.
 Frithekalf 60.
 Frælliswich, Frællæswich 27, 28.
 Frændi Æsgisun 66, 67, 68?, 70?
 Fræslæt 17.
 Fræthi i Istedsysssel 87.
 Frøshæreth 12.
 Frøthorp 23.
 Fughælsahreth, Fuglæhareth
 28, 73.
 Fughælsnæs 16.
 Fughælwich 16.
 Fughæsas 59.
 Fulcarslef 66.
 Fuldubogha 60.
 Fullonis nilla 77.
 Fulæthorp 30.
 Fusing 6.
 Fuur 50.
 Fyallanshareth 3.
 Fyghthi 59.
 Fymø 38. Phymø 51.
 Fyunnæs 22.
 Fyærum 58.
 Fænø 46, 50.
 Fænø calf 52.
 Færge (transitus maris) 15, 36
 = feriee 77.
 Færshæreth 39.
 Færthusahreth = Farthusæ-
 hareth.
 Fæø 38, 51.
 Føør 18, 52.
 Får 8, 53, 55, 56.
Gaghnæ rør 59.
 Galdænsthorp, Gældænsthorp
 76, 77.

Galenthorp 76.
 Galindo 81.
 Galman 66.
 Galtænhæreth 7.
 Gammenthorp 76.
 Gapnø 51.
 Garcætegiald 15.
 Gardæflyt 20.
 Garstangæ, Garstangh 39, 48.
 Gath 50.
 Gauærslund 11, 63.
 Gedescalci uilla, se Godescalsthorp.
 Gerlef i Jellingsysssel 85.
 Getinghæreth 4.
 Getæsby 29, 70.
 Giol 5.
 Gislumhæreth 5.
 Giærnæreth 8.
 Giæthinghæreth 19.
 Glænø 50.
 Gnemær 66, 67, 68, 69, 70, 71.
 Gnemær Pæterson 71.
 Gnipa 59.
 Godefrid greve 28.
 Godescalsthorp, uilla Godescalci 76, 77.
 Gogæthorp 68.
 Gol 77.
 Gorm 66.
 Grafusin 6.
 Graam 15.
 Gramæhareth 13.
 Grimetunæ, Grymætun 48, 56.
 Grimulf i Grimulvstrup 64.
 Grimulf i Eki og Hyldæsthorp 67, 69.
 Grimulfsthorp 64.
 Grindhøgh 63.
 Gripseogh 46.
 Grouæ 16.
 Grumby 16.

Grytæthorp 32.
 Grønæbæc 10.
 Grøthæbol 16.
 Gudmundus 61.
 Gudphast 56.
 Guluæ 44.
 Gummi i Jællingsysssel 85.
 Gummi i Fyn 87.
 Gummi i Sælland 88.
 Gummi i Sælland 88.
 Gundbier 60.
 Gundrizlef litle 65.
 Gundrizlef, Gundræzlef maklæ 30, 65.
 Gunnildethorp 68.
 Guthumhareth 23.
 Guthæsbohæreth 64.
 Gylling 9.
 Gyol 50.
 Gyrd i Jellingsysssel 86.
 Gysæl 23.
 Gythinghareth 42.
 Gyæltling, Gelyng 15—16, 45.
 Gyllæ 47.
 Gyø 51.
 Gærhareth 42.
 Gæs 8, 53, 55, 56.
 Gæsteri 2, 9, 17, 19, 22, 23, 33, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 53. Sommergæsteri 17. Vintergæsteri 17, 53.
 Gæstænacka 52.
 Gøti i Jellingsysssel 85.
 Gøtulfruth 61.
 Gøzseogh 41.

Haddæthorp 68.
 Hafnæ 4, 6, 9, 23, 55, 56, 57, 58.
 Haghælbiarghareth 8.
 Hacun, Hacon, Hakon, Hakun, Haquinus.

Hacun (Ebbisun) 84.
 Hacun (Glug) 88.
 Hacun Hacunsun 86.
 Haquinus Palnesun 63.
 Hacon Prind 4.
 Hacon, Hakon Uplændning 30.
 Hakun i Jellingsysssel 85.
 Hakonis thrithyng 16.
 Hakæbølæ 27.
 Hakæstath, Hakæstathæ 34, 47.
 Haldan 57.
 Haldan Munk 87.
 Haldstath, Halstath 46, 74.
 Half provst 85.
 Hallandia, Halland 43, 48, 55.
 Hallæhareth, Hallahæreth i Ob-sysssel 7, i Ommersysssel 7.
 Hallæstathæ 44.
 Halmstathæ, Halmstath 48, 57.
 Halmstathæreth 43, 57, 58, 60.
 Halmø 52.
 Hals 33, 47.
 Hals 46.
 Halsæby 32, 47.
 Halsø 51.
 Halæby 74.
 Hamarshæreth, Hamærshereth 36, 82.
 Hambrumhareth, Hamrumhareth 4, 63.
 Hanstath 9.
 Hanæhareth 2.
 Hanæwith 45.
 Haquinus, se Hacun.
 Haraldstath 37, 47.
 Harasten 60.
 Harer 50, 51, 52.
 Hargæhareth 3.
 Harriæn 81.
 Harpælund 74.
 Harpælyung 57.
 Harthakærshæreth 40.

- Harthwet 12.
 Harthæsysel, Harthesysæl 4, 84
 Harzhæreth 9.
 Haræslef 24.
 Hasinghæreth 2.
 Haslø 51.
 Hasløghæreth 8.
 Hasseris 5.
 Hastæn 65.
 Hathærslefæreth 12.
 Hattastath 17.
 Hattynghæreth 9.
 Hedding, Hæddyng 47, 85.
 Heem 20.
 Heingæhareth 4.
 Hælf i Jellingsysel 85.
 Helli Føs 61.
 Hellyumbhareth 6.
 Hælsingbuirgh, Hælsynghurgh
 48, 80.
 Hælsingør, Helsingher 79, 83.
 Hemming (Glug) 88.
 Hemming Inguarsun 88.
 Hænrich Bonithsun, Botwith-
 sun 30, 65.
 Henricus Scærping 117.
 Henric i Himmersysel 86.
 Henric i Himmersysel 86.
 Henrich 65.
 Henøflæ, se Hænøflæ.
 Herlefhareth 7.
 Hermannus biskop 81.
 Hermannus abbed i Hærse-
 ueld 20.
 Hermannus de Basthorpe 77.
 Hertugdømmet 45, 46.
 Heste, utæmmede. 29, se Hors.
 Hethely 45, jfr. Slæswich.
 Hethænstathæhareth 6.
 Hezislef 69.
 Hialmæslefhareth 8.
 Hiarmæhareth 4.
 Hiarnø 50.
 Hidde 87.
 Hiddonis filii, homines regis 77.
 Hildeslefhareth 2.
 Hildæsbæc 60.
 Himbersysel 5, 86.
 Hjorte 50, 51.
 Hiortholm (to) 52.
 Hiortsand 52.
 Hiortsbiargh 57.
 Hiorte 50.
 Hiithningy 32.
 Hitningthwet 27.
 Hizhareth 9.
 Hiælm 52.
 Ho skov 28, 49.
 Hoghakiøping 83.
 Hoghæslef 3.
 Hogni i Obsysel 85.
 Holc 59.
 Holm 13.
 Holm 19, 52.
 Holmstene 60.
 Holmwith de Maro hr. 62.
 Holte 8.
 Holæbæc 31.
 Holebec 37, 83.
 Holæbæc 41.
 Homo regis 77.
 Honning i afgift 4, 8, 10, 13,
 42, 53, 55, 56.
 Horbærlef 66.
 Horn 22.
 Hornshæreth 1.
 Hornshæreth 10.
 Hornshæreth, -hereth 37, 82.
 Hornswith 47.
 Hornumhareth 5.
 Hornæbiærgh 59.
 Hornøgbæreth 5.
 Hors 29, 50, 51.
 Horselundhareth 28.
 Horsnæs 9, 79.
 Horsthorphouæth 14.
 Horsæbyhareth 18
 Horsælund 74.
 Horæby 67.
 Horæhareth 9.
 Houæ 17, 20, 117.
 Huby, Hughby 44, 48.
 Hulmgærthorp 58.
 Humlæthwet 27.
 Hunbiærghæreth 2.
 Hunsbiærgh 60.
 Hunsbytal 20.
 Hunslye 59.
 Hurukuryth 58.
 Husbyhareth 15.
 Huse at opføre 33.
 Hwalshyargh 44.
 Hwammæ 4.
 Hwet 1.
 Hwitynghæreth 13.
 Hwolæ 8.
 Hwælæ maior 52.
 Hwælæ minor 52.
 Hwæthæn 45, 48, 51.
 Hyarthorp 12.
 Hylby 32.
 Hyldæslef, Hyldeslef 2, 45.
 Hyldæsthorp 69.
 Hyulby 23.
 Hæddyng, se Hedding.
 Hæf i Istedsysel 87.
 Hæfræ 19, 52.
 Hæghnæthscogh 46.
 Hæghæris 12.
 Hægnæzholm 24, 25, 46.
 Hæghi 28.
 Hæghæas 59.
 Hælgæholm 52.
 Hælgæland 52.
 Hælgemark 28.
 Hælgænæs, Hælgænæs 8, 45.

Hælghænæs 25.
 Hælghætoft 28.
 Hælsholmæ 50.
 Hælsyngburgh, kapel, 39.
 Hæluing 74.
 Hæmblæbyargh mosæ 40.
 Hænoflæ, Hæneflæ 43, 56, 58, 59.
 Hærmæstath 23.
 Hærnburghæreth 3.
 Hærsæuld kloster 20.
 Hærslef 11.
 Hæathingsthorp 76.
 Hæruæstathæreth 41.
 Hæslæ 14.
 Hæslæ mølle 4.
 Hæslækær 25.
 Hæstasknap 59.
 Hæcsyo os 59.
 Hoghum 4.
 Høghæsy 59.
 Høgsio lithi 60.
 Høgsio rør 60.
 Høky 29.
 Høkær 61.
 Høkis wasæ 41.
 Holdum 4.
 Høns 8, 23, 53, 55, 56.
 Hørswith 48.
 Høstsyo 59.
 Høsto 59.
 Høthær 45.
 Høthærshæreth 14
 Høxhæreth 43, 58, 60.
 Høxmarc (2 gange) 74.

 Hdringsthorp 68.
 Ifø 51.
 Iholm 52.
 Ihoringy 45.
 Ilim 51.
 Imbræ, Ymbræ, Ymbria 38,
 49, 76.

Immæthorp 13.
 Incolatus 56. vnlgaris 58.
 Ingifte men 36.
 Ingilbertus 28.
 Ingilstathæreth 41.
 Ingimar Bosun i Falster 71.
 Ingymar i Harsysssel 84.
 Ingwars arvinger i Falster 71.
 Inguar i Ty 84.
 Ingæstopt 73.
 Isthath 44.
 Istathesysæl, Istadsysssel 15, 87.
 Ithænø 51.
 Iuuær, Ywarus, Iwarus, Iwar.
 Iuuær Hasæ 86.
 Iuær Naghelhoueth 86.
 Iwar i Ty 84.
 Iuær i Barvidsysssel 86.

Jacop, Jacobus.
 Jacop Ble 87.
 Jacobus diaconus 60.
 Jacob Ecst 30.
 Jacop Lothen 86.
 Jacop i Jellingsysssel 86.
 Jalinge 45.
 Jallær 10.
 Jalynghæreth 11.
 Jalyngsysæl 11, 63, 86
 Jard (Wind) 87.
 Jardæ, Jarde 20.
 Jarlslefthæreth 1.
 Jarlsæ 13.
 Jarlæzstathæreth 41.
 Jarnwith 45.
 Jerwia 81.
 Johannes Swensunn 43.
 Johannes Styrismænd i Hal-
 land 57.
 Johannes i Falster 61.
 Johannes 65.

Johannes •homo regis• 77.
 Jones, Joon, Jon.
 Joon, abbed i Øwit, 39.
 Jones camerarius 85.
 Jon provst i Istedsysssel 87.
 Jones (Gyursun) 86.
 Jonæs Olefsun 67.
 Jon i Vendsysssel 84.
 Jones, biskop Tues broder, 84.
 Jones i Harsysssel 84.
 Jones i Jellingsysssel 86.
 Jones i Loversysssel 86.
 Jon i Fyn 87.
 Jones i Sælland 87.
 Jones i Sælland 88.
 Jordstynsbiargh 63
 Joseph, Josæph 65, 67, 68, 71.
 Jucia 45, 63.
 Junxhouæth 36.
 Jurlundhæreth 35, 82.
 Jurløs 63.

Kaarlsthorp 36.
 Kaldyng 11, 63.
 Kalf 59.
 Kalundæburgh (Kalændæburgh),
 Kalendeburgh 33, 63, 77,
 (79), 83.
 Kamp 18, 45.
 Kapel, kongens, 53.
 Kararyth 58.
 Karl, Kaarl.
 Kaarl Swænkæ 61.
 Karl i Jellingsysssel 85.
 Karl i Sælland 88.
 Karlsworæ 63.
 Karlæbothæ 46.
 Karlæby 31, 67.
 Karæbæc 32, 47.
 Ketil, Kietil, Ketyl, Kiætil.
 Kiætil Gamæl 66, 67, 68, 71.

Kietil Gyuræthsun 30.
 Kietil Masun 67.
 Ketil de Ubbæhalt 61.
 Ketyl i Istedsysssel 87.
 Kietil Sluffe 68, 69, 70.
 Kietil 69.
 Ketildor Lippæ 60.
 Ketyngy 46.
 Ketælscoogh 65.
 Kietilsthorp 66.
 Kiligunde 81.
 Kiopmanhafn 83.
 Kitheholm 52.
 Klockæbyargh 59.
 Klyppælef 45.
 Klyuær 59.
 Klæuæras 59.
 Knut, Kanutus.
 Kanutus rex 84.
 Kanutus dux 44.
 Kanutus dux de Norwegia 61.
 Knut Gnubbe 87.
 Knut (Stighsun) 69, 85.
 Knut Touæsun 67, 68.
 Knut i Jellingsysssel 85.
 Knut i Jellingsysssel 85.
 Knut i Istedsysssel 87.
 Knutsby 36.
 Kobiærgh 25.
 Kommen 53.
 Kopærstath 12.
 Krybæthorp 68.
 Kubbænthorp 76.
 Kununglef, kunnunglef, kunæg-
 lef 26, 33, 39, 40, 45—49
 = terra que attinet regno 28.
 Kunungæwath 59.
 Kvæg 42.
 Kyarby 25.
 Kyppingi 64.
 Kyrkebol 27.
 Kyrkyby, Kyrkeby norræ 46, 64.

Kyrkyby sondræ — Kyrkeby
 46, 67.
 Kyrstrop 12.
 Kysæthorp 64.
 Kyæltæburgh, Kyæltæburgh
 22, 25.
 Kyærræhæreth 1.
 Kyærræhæreth 14.
 Kællesyo 59.
 Kæpælef 74.
 Kœcæliz 68.
 Kœkken, kongens, 54.

 Laghi (Paluesun Ilwitæ) 81.
 Laghæ å 43.
 Laghæholm, Lagheholm 49, 58.
 Laks 10, 43, 48, 58.
 Laland, Lalandia 28, 46, 73, 82.
 Lalf af Alaslef 36.
 Lam 4.
 Lambø 53.
 Lammato 81.
 Landæmærkæ 59.
 Lang 51.
 Lang maior 51.
 Lang (minor) 52.
 Langwath 2.
 Langæland, Langeland, Lang-
 land 27, 32, 49.
 Lanlania 81.
 Laurentius Thorbernsun 60.
 Laurens i Sælland 87.
 Lauræns i Falster 69.
 Lecky 14.
 Leding 3, 6, 7, 8, 9, 13, 40,
 41, 58, 63.
 Lefsthorp 36.
 Lekebole 28.
 Lindholm 52.
 Lyndholm 52.
 Lindholm (2), 53.

Linløse 27.
 Linnelef 64.
 Lipz flod 81.
 Lithær Thorlaksson 61.
 Lithæsbjarghæreth 7.
 Litlæhæreth, Lidlæheret 35, 82
 Littlæø 52.
 Littonia 81.
 Liungæhals 27.
 Loethorphæreth 14.
 Lofræthsysæl, Louuorthsysæl
 9, 86.
 Lognø, Lognhø 3, 50, 63.
 Lumsas 47.
 Lumsthorp 68.
 Lund, Lund købstad i Skåne,
 47, mønt 40, 80, kanni-
 ker 40.
 Lundby 30.
 Lundæbjarghæreth 17, 19.
 Lundæhæreth 24.
 Lusn 44, 48.
 Luzthorp 67.
 Lydbriçt Lænzin 30.
 Lygh 50.
 Lymækænthorp, uilla Lyme-
 conis 76, 77.
 Lyndescogh 32.
 Lyndholm, se Lindholm.
 Lystær 44, 48.
 Lyugnæshæreth 40.
 Lyungby 24.
 Lyungby 32.
 Lyungby 46, 80.
 Lyungby fiarthing 6.
 Lyungsyodam 41.
 Lyungæhæreth norræ 6.
 Lyungæhæreth syndræ 6.
 Lyunghæreth, Lungahereth
 (Sælland) 35, 82.
 Lyusgardhæreth 10.
 Lyuthgudhæreth 39.

- Lyuthø 51.
 Læ 20.
 Læs hø 34.
 Læsø 50.
 Lætæs 74
 Løchæthwæt 34.
 Løghæ 47, 79.
 Løghæhæreth 13.
 Løghæhæreth, Logaheret 33,
 79, 82.
 Lønæburgh 10
- Magnus** (Hacunsun) 86.
 Magnus af Ølby 33.
 Magnus 56.
 Makleby 27.
 Maklæø 52.
 Malti Stuf 86.
 Mannæ, Mannø 52, 63.
 Mansio 30, 31, 55, 56, 57, 58.
 Mansus, jfr. bool, 5, 6, 20, 32,
 33, 76, 77.
 Marbæc, Marbæch 29, 31, 70.
 Mark Sølv 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10,
 14, 15, 17, 20, 22, 26, 29,
 30, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
 41, 42, 43, 44, 45, 53, 54,
 55, 56, 57, 58, 80.
 Marca puri 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,
 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 19, 22, 24, 33, 35,
 39, 40, 42.
 — in minori pondere 32.
 — in maiori pondere 32, 33,
 35, 36, 37.
 Mark penninge 1, 2, 3, 5, 6, 9,
 11, 13, 14, 15, 16, 17, 23,
 24, 33, 38, 39, 40, 42, 56,
 57, 58, 76, 77, 79, 80, 83.
 lybsk 38.
 marca annone 2, 4, 11, 15, 26,
 33, 42, 55, 70, 77. i sæd 34.
 marca frumenti 15, 55, 56.
 marca siliginis 1, 4, 14, 53.
 — tritici 8, 26, 30, 38, 53, 70.
 — ordeï 8, 26, 53, 56, 57,
 — auene 11, 12, 14, 15, 16,
 53, 55, 56, 57.
 — brasei 8, 53, 55, 56.
 — mellis 42, 55, 56.
 — myrti 53.
 Mark (alene) 1, 2, 7, 8, 10, 12,
 13, 14, 18, 24, 32, 33, 34,
 37, 39, 40, 41, 42, 43, 53,
 55, 56, 58, 79, 80, 83 (= sølv 36), ved gæsteri menes sølv, se Gøngeherred.
 — sølv sager 58.
 marca auri 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,
 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,
 16, 17, 22, 23, 24, 27, 28,
 33, 39, 74 in terra 63, Penge?
 37, 40.
 marca argenti 5, 10, 11, 12,
 13, 14, 16, 27, 28.
 marca (terre) 64, 65, 66, 67,
 68, 69, 70, 71.
 marca ad valorem 30, 31.
 marca in censu 32, 33.
 Marcus 68.
 Markolfsthorp 76.
 Marlefsthorp 76.
 Marscalcus 53, submarscal-
 cus 53.
 Marth, mār 50, 51.
 Martheme 46.
 Marthækiældæ 60.
 Marthæsy 60.
 Martin i Falster 71.
 Marø 62.
 Masnæth 36, 51.
 Masnæth calf 53.
 Mathes Gamel 87.
 Melsword 20.
 Mes sild 8, 53.
 Mesyng 46.
 Methæløsæ 66.
 Metreta mellis 4.
 Metæs 20.
 Meynard i Istedssyssel 87.
 Miethæl næs 59.
 Mitsumærgjald, mitsummærs-
 gjald, mytsummærs gjald 39,
 40, 80.
 Mizænthorp 76, 77.
 Miæthæløsæ 31.
 Moddæbol 13.
 Moltæhæreth 10, 79.
 Moneta 6, 9, 13, 15, 35, 40,
 79, 80.
 Monetarius 13.
 Morknæsby 31, 66.
 Morsø 3, 50.
 Mossæhæreth 29, 73.
 Mulløgh 59.
 Mulnæs 8
 Mummænthorp 76.
 Munkæbothæ, Munkæboth 24, 25.
 Myærløshæreth, Miarløshæreth
 37, 82.
 Myglæbæc 59.
 Mynnæsby 16.
 Myodkiældæ 59.
 Miodyrtædal 59.
 Myolbæc 59.
 Myolsyo 59.
 Myrtus 53.
 Mældø 52.
 Mærn 36.
 Mæthlæsthæreth i Bleking 41.
 Mæthælboløræ 74
 Mæthælfar, Mæthlæfar 22, 46.
 Mæthælsholmhæreth 6.
 Møge 81.
 Møller, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 13,
 15, 27, 33, 56, 58.

Møn, Møon 23, 88, 80.
Morum 48.

Nacascogh 83.

Nadrauia 81.

Nafni i Jellingsyssel 87.

Naugium 4 (2 gange), 10, 56,
57 = nauis 57, 58, skibe 9,
29, 55, 57, 58.

Nesby 32, 74.

Nesium 4.

Neswit 83.

Nicholaus, Nigles. Nicles.

Nicholaus, domicellus 32.

Nicholaus, biskop og kansler, 85.

Nicolaus, biskop i Viborg, 86.

Nigles (Aghisun) 84.

Niclæs Alæxandersun 71.

Nigles (Ble) 87.

Nigles (Cristiansun) 84.

Nigles (Hacunsun) 86.

Nicles Giera 67.

Nigles (Hoc) 86.

Nigles Net 85.

Nicholaus Rinksun 27.

Nicholaus Slæt 4.

Nigles Stigsun 85

Nicles (Stigsun Hwitæ) 85.

Nicles Thorkilsun 84.

Nicholaus Ulsyn 25.

Nigles Wind 87.

Nigles i Ommersyssel 84.

Nigles i Jellingsyssel 85.

Nigles i Jellingsyssel 85.

Nigles i Jellingsyssel 85.

Nigles i Himmersyssel 86.

Nigles i Istedsyssel 87.

Nigles i Sælland 87.

Nigles i Sælland 88.

Niclawsthorp, villa Nicholai
76, 77.

Niløsworæ 63.

Ninggehæreth 8.

Niærdholm 51.

Norumegunde 81.

Noruegie rex 60.

Nosby 47.

Notangia 81.

Nutæfellæ 16.

Nyburgh 23, 24.

Nybøl 12.

Nybølæ 30.

Nybølæ 74.

Nyhæreth 15.

Nykoping 83.

Nym 45.

Nymhæreth 9.

Nyorth 51.

Nyænthorp 76.

Næs 2.

Nørgæhæreth 3.

Nørræhæreth på Mors 3.

Nørrægøshæreth 17.

Nørræhæreth på Als 26.

Nørræhæreth på Langeland 27.

Nørræhæreth på Falster 29, 30.

Nørræhæreth på Låland 74.

Nørræhæreth i Dyursø 7.

Nørræworæ 27.

Occa 87.

Oddo «homo regis» 77.

Odthorp 63.

Odzhæreth, -hereth 34, 82.

Ofhogstorp 5.

Okser 8, 53, 55, 56, 58.

Olafsthorp 73.

Olæfsthorp 65.

Olef, Olauus.

Olef Glug 88.

Olef Inguorsun 88.

Olef Pribe 86.

Olaws 27.

Olawus 27.

Olef i Jellingsyssel 86.

Olef i Istedsyssel 87.

Olef i Falster 67.

Olef, magister, 70.

Omerus episcopus 84.

Omungærsyssel 6, 84.

Omæ 38, 50.

Oosten i Himmersyssel 86.

Opnør 14.

Ora puri 12.

ora argenti 33, 53, 54, 55.

ora annone 4, 33, 34.

ora auene 12, 23.

ora denariorum 23, 53.

ora alene 83.

ora argenti (jord?) 27, 28.

ora in censu 30, 31, 32, 64
census ore 73, 74 = ora
(terre) 64, 65, 66, 67, 68,
69, 70, 71.

Ormslef 32.

Ormsthorp 31, 71.

Ormæ 59.

Ornummæ 34.

Ornæbiarh 36.

Oræ 48.

— oræ, ore 46, 47.

Oræthorp 68.

Oshøghæreth 40.

Osilia 66.

Ost 8, 38, 53, 55, 56.

Othencar i Fyn 87.

Othænsale 55.

Othænslyllæhæreth 7.

Othænsæhæreth 24, 63.

Othænsæhæreth 39.

Othænsø 24 (ciuitas), 46, 63.

biskop 31, 65, 67, 68, 69, 70, 71.

Othænslef 61.

Ouenthorp, Howænthorp 76, 77.

Ouæ «homo regis» 77.

Ouæn scogh 23.

Palni (Gyursun) 86.
 Palni (Hæc) 86.
 Palni Thordsun 86.
 Palni i Vendsyssel 84.
 Palni i Himmersyssel 86.
 Patrimonium 22, 26
 Peber 53.
 Penninge 23, 77 = terre in
 censu 31, 32.
 Peragodia 81.
 Petrus, Petær, Pæter, Peter,
 Pøter.
 Petrus, biskop, 87.
 Petrus, biskop i Århus, 85.
 Petrus camerarius 85.
 Petrus de Kalundburg 77.
 Peter Aghisun 84.
 Petær Benedictsun 68.
 Peter (Ble) 87.
 Petær Bondæ 67.
 Peter (Cristiarnsun) 84.
 Petær Falstær 65, 67, 70.
 Petær Julkilsun 66, 67, 68, 69.
 Pæter Kalf 85.
 Petær Lucisun 70, 71.
 Petær Magnussun 66, 69, 70.
 Petær Margrete? sun 71.
 Peter (Palnisun Hvitæ?) 84.
 Pæter Palnisun Hvitæ 84.
 Peter Pip 84.
 Petrus Puf 86.
 Petær Rand 65.
 Petær Ræf, Ref 66, 67,
 70, 71.
 Petrus Reghinsun 27.
 Pøter Stigsun Hvitæ 85.
 Petrus, Petær Symonsun 64,
 65, 66.
 Peter Thatæsun 66.
 Petær Thruelssun 68.
 Petrus Ulke 5.
 Petær Wiuæsun 65, 71

Petrus styresmand i Høgsher-
 red 58.
 Pæter i Harsyssel 84.
 Peter i Thy 84.
 Pæter i Barvidsyssel 86.
 Pæter i Sælland 87.
 Petærsthorp 76.
 Philippus Kiæc 70.
 Phymø, se Fymø.
 Phynsten 9.
 Pincerna maior 53. minor 53.
 len 63.
 Placitum commune 20.
 Ploghsthorp 58.
 Ploghpenøng 63, 64.
 Plove 17, 82.
 Plættæ 45.
 Pomizania 81.
 Poppo i Istedsyssel 87.
 Porssyo 59.
 Potgardæ 76.
 Pruzia 81.
 Præzniz, Puznis 76, 77.
 Pudze, Pudzæ 76, 77.
 Pund annone 77.
 — tritici 29.
 — ordei 29.
 — smør 57 (mensurata).
 — smør og ost 38, 55 (men-
 surata) 56.
 — honning 53.
 — peber 53.
 — salt 53.
 — kommen 53.
 Pylwærmhæreth 19.
 Pyltærø 50.

Quadrans 32, 33.
 Quærsæt 4, 5, 6, 10, 36, 37,
 43, 57, 58, 63.
 Quærsætæ mæn 11.

Rådyr 50, 51.
 Rabæc 59.
 Rabærgh 69.
 Rackæthorp 16.
 Radolf i Istedsyssel 87.
 Raflund 47.
 Rafna 59.
 Rafnsthorp 64.
 Rafnsthorp 13.
 Rafnsthorphæreth 13.
 Rafnækyær 16.
 Rakældæ 59.
 Ramsø (to) 52.
 Ramsyohæreth, -heret 35, 82.
 Bandrøs, Rondrus 7, 45, 63.
 Ranstorp 67.
 Ranæ 61.
 Ranæs 64.
 Rathwet 65.
 Ratæmærsthorp 77.
 Ræø 51.
 Refshalæburgh 73.
 Refshøgghæreth 2.
 Rethær 58.
 Rethærse, Rethærse 33, 47, 50.
 Rethærse holm 52.
 Reuæle 81.
 Ricolf i Istedsyssel 87.
 Ringstath 83.
 Rinzhæreth 5.
 Ripæ 13, 79.
 Risæhæreth 14.
 Risæthorp 30.
 Ro i Jellingsyssel 85.
 Roholt 36.
 Rokælund 73
 Roldæ, Rolde, Rold 6, 79 fjer-
 ding 6.
 Rolf Dansun 60.
 Roskildæ 35, 47, 83, mynt 80.
 Rostath 12.
 Rotnæby, Rotneby 14, 48.

Rouægard 10.
 Rughthiargh 74.
 Rughthwetera 34.
 Rumsø 52.
 Runætoft 15.
 Ruthby 73.
 Ryggøthorp 73.
 Ryngstath 37, 46, abbed 37.
 Ryngstathæreth, Ringstathæ-
 hereth 37, 82.
 Rynkeby 44.
 Rymø 52.
 Rynæbyarghæreth 32.
 Rytthingshæreth 3.
 Rylthæ 10.
 Ryztheet 4.
 Rø 38, 49.
 Røhsnæs 33, 47.
 Rørby 63.
 Rørbæc 73.
 Røst 16.
 Rotelwich 81.
 Røthæstænsore 47.

Saghæbrokhæreth 7.
 Salingsysæl 3, 85(?).
 Salman i Falster 66.
 Salris 46.
 Salt 53, 55.
 Saltholm 51.
 Salænghæreth 22, 79.
 Samsø 8, 50, 79.
 Sandby 74.
 Sangswith 46.
 Saxakøping 83.
 Saxtorp 73.
 Saxæwich 60.
 Scalwo 81
 Scalæ 54.
 Scandthorp 11.
 Scandthorp 8, 79.
 Scania 39, 47, 80.

Scanynghafn 36.
 Scanør 40, 47.
 Scatabec 59.
 Scataos 59.
 Scatasyo 59.
 Scernæ, se Skærna.
 Schammahæreth 24.
 Schogbyhæreth 24.
 Selaurum uillæ 76, 77.
 Selawæsthorp, Slawæsthorp
 76, 77.
 Selyming 73.
 Seogby 24.
 Seogbyoræ 24.
 Scoghusas 33.
 Scori marscalcus 86.
 Scutella 53, 54.
 Scutækiar 62.
 Scønæwath, Scønæwaht, Scønæ-
 wathsburgh 43, 48, 57.
 Selesore 46.
 Selandia, Sellandia, Syaland
 32, 46, 63, 87.
 Semigallia 81.
 Semæhæreth, -hereth 35, 82.
 Sendeos 60.
 Sestopht 67.
 Sild 8, 53.
 Sildæsthorp 69.
 Symon Ørsun 30.
 Sinhorn 52.
 Sioburgh 83.
 Sithø 51.
 Siwit 56.
 Stælgren, Sælgren.
 Sælgren Tade 86.
 Stælgren i Himmersyssel 86.
 Skaarø 50.
 Skama 59.
 Skazstathæreth 10.
 Skhiuægarthæ, Skyuæ 3, 45.
 Skielm, biskop, 88.

Skibe 9, bortlejes 29. Jfr. nau-
 uigium.
 Skinfæls mosæ 39.
 Skipby, Skyppy, Skybi 47, 63, 83.
 Skipælund 74.
 Skithum 5.
 Skiæggeruth 16.
 Skialby, Skælby 29, 31, 70.
 Skialfiskør, Skelliskør 32, 83.
 Skodburghæreth 4.
 Skogh 74.
 Skove 17, 28, 33, 46, 48, 49,
 60, 61, 64. Skovhuse 46,
 47, 57, 58. bol i skov 64.
 Skreuelef, Skreuelef 27, 49.
 Skutsio 59.
 Skutærbughæ 59.
 Skyppy, Skybi, se Skipby.
 Skyoldænæs 26, 46.
 Skypingshæreth, Skippings-
 hereth 34, 82.
 Skyræthorp 16.
 Skythringy 65.
 Skyuæ, se Skhiuægarthæ.
 Skæmmyng 73.
 Skærna, Scernæ 30, 65.
 Skøzhæreth 40.
 Slaulæsæ, Slaglæsæ 47, 83.
 Slaglæsæhereth, Slaulæsæ-
 hæreth, Slauløshæreth 32, 82.
 Slangæthorp, Slangethorp,
 Slangathorp 46, 79, 83.
 Slep sogn 60, 61.
 Sletøbol 27.
 inter Slæ et Eydær 17.
 Slæshæreth 16.
 Slæsmynnæ 15.
 Slæswich 15. Jfr. Hetheby.
 Slætæhæreth 5.
 Smaængiæ 8.
 Smør 8, 38, 55, 56, 57, red-
 ditus de ceruisia 36.

Smørhem minor 46.
 Smøremshæreth, Smerhems-
 heret 35, 82.
 Snellard 30.
 Snesør 36.
 Snækkethorp 33.
 Sokø 52.
 Solidus argenti 15, 55.
 — denariorum 33, 77.
 — annone 33.
 — siliginis 12.
 — alene 54, 83.
 — annone i sæd 31.
 — in censu 31, 32, 33, 34, 35.
 solidorum census 73, 74.
 — argenti terre 16, 28.
 — terre 60, 64, 65, 66, 67,
 68, 69, 70, 71.
 Sophia regina 44.
 Sothathorp 64, 65.
 Spæca 59.
 Spæcsyo, Specsyo 59.
 Sprowæ 50.
 Stald, kongens 53.
 Stangæthorp 65.
 Stathagræ 71.
 Stauæby 22.
 Stauærby 29, 31, 70.
 Stening 48.
 Stensby 36.
 Stensløs 63.
 Stensmarc 45.
 Stenswith 47.
 Stensø 52.
 Stenwædlæ wat 5.
 Stethyumshæreth, Stetems-
 hereth 36, 82.
 Sthorsakar 7.
 Stigh, Stygh.
 Stigh i Jellingsyssel 85.
 Stygh i Løversyssel 86.
 Stigh Røthæs bek 41.

Stighsburgh, Stigsburh 47, 83.
 Stobæthorp, Stubperthorp
 76, 77.
 Stocby 36.
 Stockæmarc 73.
 Stokby 69.
 Stokfisk 8, 53.
 Storkø 51.
 Strukstorphæreth 16.
 Stryn 51.
 Stryn calf 52.
 Strøhæreth, Strehereth 35, 82.
 Stubbæthorp 70.
 Stubbætorp syo 41.
 Stuth, Studh 15, 19, 29, 36
 wintærstud 56, 57, 58. war-
 studh 56, 57, 58.
 Styfrighæreth 7.
 Styrgær i Falster 71.
 Styrisø 61.
 Styrsthorp 71.
 Stæfnæsund 59.
 Stænkylædæn 39.
 Støfnæshæreth, Stufnishereth
 35, 82.
 Subactores de causis 58.
 Sudthorp 14, 45.
 Sughændæ 53.
 Sulæthorp 65.
 Sundby 2 — å 2.
 Sundby 71.
 Sundwith 15.
 Sundzhæreth 22, 79.
 Suni i Jellingsyssel 85.
 Swansakar 27.
 Swansakærbol 27.
 Swansthorp 13.
 Swansø 17.
 Swanæwich 22.
 Swecia, Swethia 44, 60. konge 60.
 Suen (Cnubbe) 87.
 Suen (Stighsun) 85.

Suen Thun 84.
 Swen Trafnel 68.
 Swen 28.
 Swen 55.
 Sweno, Dans svigerøn 60.
 Suen i Istedsyssel 87.
 Suen i Sælland 88.
 Swenonis terra 74.
 Svin 8, 42, 53, 55, 56. græs-
 ning 34. skinker 55, 56. 120
 = 30 $\frac{1}{2}$ sølv. 1 svin = $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$
 sølv = 6 β.
 (Swinæburgh) »Kalændæ-
 burgh» 79.
 Swinæør 60.
 Swinø 51.
 Swinø 52.
 Swærco antiquus 44.
 Swærkisbole 27.
 Syaluærstath 22.
 Sigmundebøle 27.
 Syghidlef 44.
 Syghærsthorp 66.
 Sygrithekiøp 48.
 Syghæsore 47.
 Syld 18, 52.
 Syllonis 81.
 Syndræbrathorp 16.
 Syndrægøshæreth 17.
 Syndræhæreth på Mors 3.
 Syndræhæreth i Dyursø 7.
 Syndræhæreth på Falster 29, 30.
 Syndræhæreth på Als 26.
 Syndræhæreth på Langeland 27.
 Syndræworæ 27.
 Synæs 32.
 Syoburgh 46, 79.
 Syörændæ 45.
 Syothorp 71.
 Syothorp 73.
 Syrø 38, 50.
 Sæby 9.

Sæby 48.
 Sæbæksore 47.
 Sæd 33, 34.
 Sællæbiargh 24.
 Hænríc Særpíngesthorp, uilla
 Henrici 76, 77.
 Særsléf 31, 66.
 Særæø 61.
 Sæthyng 73.
 Sølýng fyarthýng 23.

Tabernarii 77.
 Taky **Mund** 86.
 Taky i Barnidsyssel 87.
 Taky i Fyn 87.
 Tessikænthorp 76.
 Tharnword 20.
 Thetmærsch 20.
 Thianæmarc 73.
 Thingstathæ 70.
 Thiulfø 61.
 Thiærby 68.
 Tholf (Gnubbe) 87.
 Tholf i Jellingsyssel 85.
 Thorbiorn 66.
 Therbern i Sæland 87.
 Thørbiorn i Himmersyssel 86.
 Thorth, Thord
 Thord Døbicsun 30.
 Thord Pæsun 60, 61.
 Thord Scæuæ 30.
 Thord i Ommersyssel 84
 Thorethorp 8.
 Thorgrim Gandæ 61.
 Thoristhorp syndræ 69.
 Thorkil Lucæsun, Lucisun 69,
 70, 71.
 Thorkyl Skialghe 84.
 Thorkyl i Thy 84.
 Thorkyl i Jellingsyssel 85.
 Thorkilsthorp 65, 67.
 Thorlacus 57.

Thorlokær 61.
 Thornburgh 47.
 Thornæhæreth 40.
 Thornø 52.
 Thorp 74.
 Thorstanus, Thorstin.
 Thorstanus Dothærsun 61.
 Thorstanus Eriksun 61.
 Thorstin (Glug) 88.
 Thorstanus Swensun 60.
 Thoræby 73.
 Thorø 50.
 Thorø maior 50.
 Thosland 22, 27, 49.
 Thothe (Ebbisun) 84.
 Thrabærgh 4.
 Thrangædal 59.
 Thraæ rø 34.
 Thrithyng 16.
 Thruggeleue 27.
 Thrulsthorp 66.
 Thruæls, Thrugillus, Thruuls,
 Thruuls.
 Thruæls Dansun 60.
 Thrugillus Dan 61.
 Thruuls Skret 84.
 Thrugillus Thrundæsun 65.
 Thruuls Thyrisun 70.
 Thruuls villicus 36.
 Thruuls i Harsyssel 84.
 Thruuls i Himmersyssel 86.
 Thruuls i Falster 66.
 Thruut i Obsyssel 85.
 Thund 50.
 Thundrøshæreth 43, 57, 58, 60.
 Thuri i Jellingsyssel 85.
 Thuri Dramb 70.
 Thuristhorp 1.
 Thurnwichthweth 63.
 Thwet 16.
 Thwet 74.
 Thwærwith 10.

Thyngbryth 31.
 Thynninghæreth 19.
 Thystinghæreth 9.
 Thythæsysæl, Thiud 2, 84.
 Thyman 48.
 Thyurstrophæreth 12.
 Thyustæ 44.
 Thyuthæbiærghæreth, Thuthi-
 biarshereth 37, 82.
 Thægslæas 59.
 Thæchslæbæc 59.
 Thæchslæ syo 59.
 Thængilsthorp 74.
 Thærhofthæ 51.
 Thælæ 48, 55.
 Tocky i Almindherred 11.
 Tockæhæmæls syo 41.
 Todethorp 71.
 Tødænthorp 76.
 Tokæthorp 69.
 Told 12, 13, 14, 15, 29, 36.
 Hestetold 13. Salttold 13.
 Tolfmund 53.
 Tolægarhd 16.
 Tonnæthorp 31, 67.
 Torghørtugh 36, de foro 58.
 Tostæthorp 66, 68.
 Totæthorp 31.
 Trannes 5.
 Tranækyar 28.
 Tributum 58.
 Trywath 3.
 Tuky, Tuki, Tuko.
 Tuko Dauidsun homo regis 77.
 Tuky Hole 87.
 Tuky Mus 86.
 Tuki (Stighsun) 85.
 Tuki i Jelling herred 11.
 Tuky i Barvidsyssel 86.
 Tuky i Barvidsyssel 87.
 Tummæthorp 41, 47.
 Tunæhæreth, Tunahereth 35, 82

Tupy camerarius 85.
 Tutiærn 59.
 Tuui episcopus 84.
 Tuui Hirt 84.
 Tuui Ref 87.
 Tuui (Wind) 87.
 Tuzahæreth, Tucehereth 34, 82.
 Twelfthmark 6.
 Twestena syo 41.
 Twywath 25.
 Tyarby 32.
 Tyarsnæs 16.
 Tymberby 2.
 Tystathe 5.
 Tærnø 51.
 Tassemarsthorp, Thassemarsthorp 76, 77.
 Tæta i Istedsyssel 87.
 Tøsthorp 16.

Ubbi Frændesun 69.
 Ubbi i Jellingsyssel 85.
 Ubbi i Fyn 87.
 Ubbby 79.
 Ubbahalt 61.
 Uffo 57.
 Ugglaathorp 31, 67.
 Uglahusædam 41.
 Uggla-hæreth 16.
 Ukar mølle 5.
 Ulburghareth 4.
 Uleslef 69.
 Ulf i Jellingsyssel 85.
 Ulf i Sælland 88.
 Ulf i Falster 69.
 Ullfabæes ror 60.
 Ullsbæc 60.
 Ulra 20.
 Ulnærstef 31.
 Uluersum 20.
 Ulnæruth 44.
 Uluæscogh 45.

Unci 76, 77.
 Undurnas 59.
 Upfusing 6.
 Urst 50.
 Utæn scogh 23.
 Utholme 45.
 Utland, Utlandia 17, 18.
 Utlængi 52.
 Utrugskiældæ 60.
 Utrugsnæs 60.
 Utæn wadn 11.
 Utæsthorp 77.

Wadmal 55.
 Wadna 60.
 Wagharythwath 59.
 Waghen, Woghæn, hr 6, 79.
 Waghen i Jellingsyssel 85.
 Waghen i Jellingsyssel 85.
 Waghen i Istedsyssel 87.
 Waghens arvinger 64.
 Waghæn i Falster 64, 65, 71.
 Wakærhol 16.
 Walby 32.
 Walbyshæreth, Valbushereth 37, 82.
 Valdemarus I 44.
 Valdemarus II 20, 61.
 Valet $\frac{1}{2}$ guld 13, tantum valet et tantum inde datur 19.
 Walgard woræ 41.
 Walnæs 30, 64.
 Wambasten 59.
 Wambasæ 48.
 Wanghæla 76.
 Wangshæreth 11.
 Wantæworæ 74.
 Wapnæstath 73.
 Warby 32.
 Warlæsæ 69.
 Warnæs 15.
 Warta 41.

Warthærø 50, 53.
 Warum 56.
 Warwith 45.
 Warwithsyssel 10, 86.
 Wasæ 41.
 Watby 62.
 Wathær 61.
 Waxlef 5.
 Wedringy 30.
 Wegele 81.
 Weneconis frater homo regis 77.
 Wetland 47.
 Wibærgh, Wybærgh 6, 45.
 Widigh i Istedsyssel 87.
 Wighby 44.
 Wigælso 52.
 Wigarlæsæ 29.
 Vildsvin 50.
 Willelmus homo regis 77.
 Villiens 36, 76.
 Villulæ 8.
 Wilslef mølle 10.
 Wilstorp 12.
 Wimmærlef 32.
 Winblæsæ 5.
 Wingift 19.
 Winnynghæreth 23.
 Winæbiærghæreth 1.
 Wirik i Istedsyssel 87.
 Wirky 67.
 Wironia 81.
 Wiskyngy, Wiskingy 33—34.
 Wiskærdal 44, 55, 58, 59.
 Wiskø 51.
 Wisthus 53.
 Wisænthorp 12.
 Withakræ 32.
 Withby 8.
 Withby 30, 31.
 Withby norræ 64.
 Withby syndræ 68.

Withemosæ 36.
 Withibæc 60.
 Withie i Falster 71.
 Withskyuæl 32.
 Wiuælsbæc 14.
 Wizhæreth 15.
 Wollwe 76.
 Worthyng 36. 51.
 Worthingburgh, Worthinburgh
 47, 83.
 Worthorp 36.
 Woræ 41.
 Woræby 73.
 Wra 73.
 Wraesnæs 60.
 Wraghælde 8.
 Wranghø 61.
 Wranæbæc 59.
 Wrazhøghæreth 9.
 Writlæs 63.
 Wrysn 52.
 Wybærgh, se Wibiærgh.
 Wygærlef 69.
 Wymundenæs 49.
 Wyndesæby 74.
 Wynning 36.
 Wyppethorp 15.
 Wyrrikshæreth 19.
 Wyrnæs 73.
 Wæ 42, 47.
 Væddre i afgift 45.
 Wæling 6, mølle 6.
 Wæmundhøghæreth 40.
 Wændlefolkshæreth 4.
 Wændesysæl, Wendelsysel 1, 84.
 Wændæslathæreth 22.
 Wængisholm 52.

Wænækænthorp 76.
 Wæsten land 52.
 Wæstærburgh 74.
 Wæstrædraghø 51.
 Wæstærhæreth (på Før) 18.
 Wæstærstæreth i Bleking 44.
 Wæstærwigh, Wæsterwigh 2, 45.
 Wæthwetæ 63.
 Wæthælø 52.
 Wæthærø 38, 51.
 Wæthærø 52.
 Wætlandshæreth 41.
 Wætælæthorp 63.
 Wætring 66.

Ydringsthorp 31.
 Ykærnburch, Ykærnæburgh
 15, 17.
 Ymbær, Ymbria, se Imbræ.
 Ysmædowæ 20.
 Ysør 46.
 Ytræ Wæthil 39.
Zambia 81.
 Zarnæsthorp, Ziamæsthorp 76, 77.
 Zudua 81.

Æbbæ gardh 39.
 Æbin 50.
 Æblæø 52.
 Æggiæholm 50.
 Ægglef 64.
 Ælknør 31.
 Ælmtungæ 12.
 Ælmtæbiærgh 59.
 Ændebytæl 20.
 Ænlang 52.
 Ærræ 26, 46.

Æskilsbæc 40.
 Æskils syo 40.
 Æskilsø 50.
 Æspær 32.

Øbranzø 50.
 Øer 48? 50 - 53.
 Øfræ 59.
 Øghæ 31.
 Øksnø maior 52.
 Øksnø minor 52.
 Ølby 33.
 Øndælaghæ 8, 50.
 Ønæhøghæ 51.
 Ønæslef, Ønislef 47, 71.
 Øpæthorp 30, 70.
 Ørbæc fyarthing 23.
 Ørmæmusæ 59.
 Ørri Dans svigersøn 61.
 Ørslef 36.
 Ørsyo 59.
 Ørsyobotn 59.
 Ørwith 46.
 Ørwith mølle 63.
 Øræ 48.
 Øræmusæ 59.
 Øræn 45.
 Øræsyø 47.
 Øshøe 47.
 Øslef 67.
 Østofte 74.
 Østrædraghø 50.
 Østærhæreth på Før 18.
 Østærstæreth, Østræhæreth, i
 Bleking 44, 48.
 Øthænslef 31.
 Øwit kloster 39.

Tilføjelser og rettelser.

- S. II. Det må anses bevist af Steenstrup, s. 3—18, at verdslig sysselinddeling ikke på den tid har funden sted udenfor Jylland.
- S. 62, l. 1. warbū læs watbū.
- S. 38 og 45. Steenstrup oplyser s. 38, at Imbræ, Rø og Burghændæholms initialer er blå ligesom ved syslerne og de andre større landsdele, ved hvilke det store afdelingstegn ellers står, i modsætning til herrederne, hvis initialer er røde.
- S. 64—71. Steenstrup oplyser s. 24, at alle mærker foran kirkebyerne i Falster er blå, de øvrige røde.
- S. 80, l. 1 fra neden. Steenstrup påstår s. 247, anm. 3, bestemt, at der i håndskriftet står mon, ikke mōn, »måske med et noget udløbet o«. Men det ligger dog nærmere at læse mōn, hvilken form for øen Mōn forekommer s. 82, end moneta, da der intet forkortelses-tegn findes, og jeg véd ikke et eneste sted i hele jordebogen, hvor et sådant fattes.
- S. 84, l. 2 fra neden. Det tegn der står efter fratres er vel nærmest et E.
- S. 96—97. Ved en uagtsomhed er Samsøs ydelser anslæede til det halve af hvad de skulde være, idet der ikke er lagt mærke til, at i gæsterilisten nævnes 2, ikke 1 nat.
- S. 108, l. 3 fra neden. Efter Pal.-Müller, s. 199, burde det have været tilføjet, at »Keldcburch« forekommer 1216.
- S. 115, l. 1. pondus majus og pondus minus oplyses nu af Steenstrup, s. 248—50, at være kølnsk og troysk vægt.
- S. 134, l. 1 fra neden. Henvisningerne der skulde rettes til: indledningen s. XVII.
- S. 138, l. 6. Om udgangen ved Vust se nu også en afh. af K. Erslev i årb. f. oldk. 1873, s. 57—72.
- S. 167, l. 3. drostøns læs skænkens.
- S. 176. Faarø og Farø skulde føres sammen.
- S. 182. Mōn 23 læs 82.
- På grund af et blads omtrykning findes i registret flere steder s. 63 og 64 istedenfor 79 og 80.
-